

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
SOUTH AEGEAN SOCIAL
INCLUSION OBSERVATORY

Π.1.2 - Έρευνα με τη Συμμετοχή Δήμων και Κέντρων Κοινότητας στο Νότιο Αιγαίο (2025)

Ανάδοχος Έργου

CROWDPOLICY ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΙΚΕ

 Ευρωπαϊκή Ένωση Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο	 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ - Δ/ΝΣΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΦΕΡΟΥΣΑΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ -ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	 Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ΕΣΠΑ 2021-2027 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Νοτίου Αιγαίου 2021-2027
--	---	---

Το έργο αυτό χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση-Ευρωπαϊκό Κοινωνικό ταμείο (ΕΚΤ). Η σχετική πράξη έχει ενταχθεί με την με Α.Π. 2526/27-06-2023 (ΑΔΑ: 92Φ27ΛΞ-4ΗΡ) Ένταξη της Πράξης «Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου» με Κωδικό ΟΠΣ 6001426 στο Πρόγραμμα «Νότιο Αιγαίο» 2021-2027». Η χρηματοδότηση της σύμβασης έχει ενταχθεί στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων με ΚΩΔ. ΣΑ ΕΠ0677 και ΚΩΔ. ΠΡΑΞΗΣ ΣΑ (ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΑΡΙΘΜΟΥ) 2023ΕΠ06770031.

Ανάδοχος Έργου	CROWDPOLICY ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΙΚΕ
Αριθμός Έκδοσης	E2.0 (δημόσια έκδοση)
Επίπεδο διάχυσης	Δημόσιο
Τύπος	Αναφορά
Κατάσταση του εγγράφου	Τελικό
Κατάσταση επανεξέτασης	Τελικό
Αποδοχή Εγγράφου	Γεώργιος Καραμανώλης - Ποιοτικός Έλεγχος (CROWDPOLICY)
Υπεύθυνος Έργου Αναθέτουσας Αρχής	Κυριακή Κυρίτση (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου- Γενική Δ/ση Αειφόρου Ανάπτυξης και Καινοτομίας - Δ/ση Παρακολούθησης Φέρουσας Ικανότητας)

Συνεισφέροντες

Φορέας	Ρόλος ¹	Ονοματεπώνυμο
CP	Υπεύθυνος Έργου	Μιχαήλ Ψαλλίδας
CP	Αναπληρωτής Υπεύθυνος Έργου	Γεώργιος Καραμανώλης
ΠΝΑ	Υπεύθυνη Έργου	Κυριακή Κυρίτση
CP	Συνεργάτης/ Ερευνήτρια	Κωνσταντίνα Κουρκουμάρη
CP	Συνεργάτης/ Ερευνήτρια	Θεοδώρα Συμεώνογλου
CP	Ερευνήτρια	Γεωργία Πελάρη
EXELIXIS	Συνεργάτης/ Ερευνήτρια	Κατερίνα Χατζήπαπα
EXELIXIS	Συνεργάτης	Δήμητρα Τασιοπούλου
CP	Ερευνητής / Λογιστική Υποστήριξη	Θεόδωρος Αρναούτογλου
CP	Ερευνητική Υποστήριξη	Γεωργία Τσεβά

¹ Η/Ο Υπεύθυνος, Σύμβουλος, Συντάκτης, Ερευνητής, Συνεργάτης, Επιστημονική / Διαχειριστική υποστήριξη, Επιμελητής, Ποιοτικός Έλεγχος κλπ.

Περίληψη

Η έρευνα «Έρευνα με τη Συμμετοχή Δήμων και Κέντρων Κοινότητας Νοτίου Αιγαίου (2025)» συντάχθηκε στο πλαίσιο των ετήσιων δράσεων του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, με την υποστήριξη της εταιρείας «Crowdpolicy Ψηφιακές Συμμετοχικές Υπηρεσίες Ι.Κ.Ε.» και τη συνεργασία της εταιρείας «ΕΞΕΛΙΞΙΣ Σύμβουλοι Ανάπτυξης Ε.Ε.». Στόχος της μελέτης διαχρονικά είναι να αναλύσει τις κοινωνικές πολιτικές και δράσεις που υλοποιούνται στους Δήμους του Νοτίου Αιγαίου, καταγράφοντας τις προσπάθειες διεύρυνσης της κοινωνικής ένταξης και βιώσιμης ανάπτυξης σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας.

Η έρευνα πραγματοποιείται για πέμπτη συνεχή χρονιά, σε συνεργασία με τις Κοινωνικές Υπηρεσίες και τα Κέντρα Κοινότητας των Δήμων της περιοχής. Φέτος, το έργο αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς διευρύνει τις θεματικές του πεδίου μελέτης, σε άμεση σύνδεση με τις προτεραιότητες της νέας [Προγραμματικής Περιόδου 2021-2027](#) η οποία θέτει στο επίκεντρο μια αναπτυξιακή πορεία που ενισχύει τη βιωσιμότητα, την καινοτομία, την κοινωνική συνοχή και τη διασύνδεση των περιοχών, με πολιτικές πιο κοντά στον πολίτη. Κατ' επέκταση, η μεθοδολογία της έρευνας ενισχύεται και εξειδικεύεται, εστιάζοντας για το έτος 2025 στους/στις νέους/ες 18-40 ετών, στις συνθήκες διαβίωσής τους, τις ανάγκες τους και στην ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Παράλληλα, δίνεται έμφαση στην μελέτη της ψυχικής υγείας των κατοίκων και της πρόσβασής τους σε σχετικές υπηρεσίες.

Η έρευνα υλοποιήθηκε μέσω συνδυασμού ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων. Η ποσοτική έρευνα πραγματοποιήθηκε σε άτομα ηλικίας 18-40 ετών, ωφελούμενους κοινωνικών επιδομάτων, στους έξι μεγαλύτερους πληθυσμιακά δήμους της Περιφέρειας, προσφέροντας αξιόπιστα και συγκρίσιμα δεδομένα για κρίσιμους δείκτες κοινωνικής ένταξης, απασχόλησης και ποιότητας ζωής. Συμπληρωματικά, πραγματοποιήθηκε εκτεταμένη ποιοτική έρευνα, με συνεντεύξεις σε Κέντρα Κοινότητας, Κοινωνικές Υπηρεσίες Δήμων, αιρετούς, στελέχη δομών, όπως το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», καθώς και ενεργούς συλλόγους και σωματεία της κοινωνίας των πολιτών. Η ποιοτική διερεύνηση εμπλουτίστηκε από τη διαχρονική παρακολούθηση των κοινωνικών δομών, επιτρέποντας την κατανόηση τάσεων, αναγκών και αλλαγών στη λειτουργία τους.

Τα αποτελέσματα της μελέτης θα επικοινωνηθούν δημόσια τόσο σε φορείς κεντρικής διοίκησης όσο και σε οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, παρέχοντάς τους χρήσιμα εργαλεία, στοχευμένες προτάσεις και αξιόπιστα δεδομένα για την ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών, της κοινωνίας των πολιτών και της βιώσιμης ανάπτυξης στα νησιά της Περιφέρειας. Επίσης, μια σύντομη εκδοχή της παρούσας μελέτης θα κοινοποιηθεί σε ευρωπαϊκούς οργανισμούς με τους οποίους συνεργάζεται το Παρατηρητήριο. Τέλος, θα γίνουν διαθέσιμα στο ευρύ κοινό μέσω της [ιστοσελίδας](#) του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης.

Abstract

The study “Research with the Participation of Municipalities and Community Centers of the South Aegean (2025)” was carried out within the framework of the annual activities of the Social Inclusion Observatory of the South Aegean Region, with the support of “Crowdpolicy Digital Participatory Services PCC” with the support of “EXELIXIS Development Consultants LC”. The overarching aim of the study, as shaped over the years, is to analyse the social policies and actions implemented by the municipalities of the South Aegean Region, documenting local efforts to enhance social inclusion and promote sustainable development.

This is the fifth consecutive year that the research has been conducted in collaboration with Municipal Social Services and Community Centers across the region. This year, the project takes on particular significance, as it expands the scope of its thematic priorities in alignment with the objectives of the [new Programming Period 2021-2027](#), which places emphasis on a development model that strengthens sustainability, innovation, social cohesion and regional connectivity, while promoting policies closer to citizens’ needs. Consequently, the research methodology has been enriched and further specified, focusing in 2025 on young people aged 18-40, their living conditions, needs and their integration into the labour market. At the same time, special attention has been given to documenting mental health and access to related support services.

The study employed a mixed-method design that combined quantitative and qualitative approaches. The quantitative component was conducted with individuals aged 18-40 who are beneficiaries of social benefits, across the six most populous municipalities of the Region, providing reliable and comparable data on key indicators of social inclusion, employment and quality of life. Complementing this, an extensive set of qualitative interviews was carried out with Community Centers, Municipal Social Services, elected officials, staff of social support programs such as “Help at Home” and active civil society organizations. This qualitative exploration was further enriched by the longitudinal monitoring of social structures, enabling a deeper understanding of trends, needs and changes in their operation.

The findings of the study will be communicated to central government ministries as well as regional and local authorities and bodies, offering them useful tools, targeted recommendations and robust evidence to strengthen social services, support civil society, and promote sustainable development across the islands of the South Aegean Region. Also a short version of the research will be disseminated to European organizations. At the same time, they will be made available to the general public through the [website](#) of the Social Inclusion Observatory.

Ευχαριστίες

Οι συγγραφείς της παρούσας μελέτης επιθυμούμε να εκφράσουμε τις θερμές μας ευχαριστίες για την πολύτιμη συμβολή όλων όσων συμμετείχαν στη διεξαγωγή των ερευνών και στήριξαν έμπρακτα το έργο μας σε κάθε στάδιο. Η συνεργασία και η προθυμία που έδειξαν και στην παρούσα έρευνα αιρετοί, στελέχη υπηρεσιών και εκπρόσωποι τοπικών φορέων υπήρξαν καθοριστικής σημασίας για την επιτυχή ολοκλήρωση της έρευνας και την ουσιαστική αποτύπωση των κοινωνικών αναγκών στις νησιωτικές κοινότητες του Νοτίου Αιγαίου.

Στον **Δήμο Άνδρου**, ευχαριστούμε την κυρία Λαμπρινή Μπατσή, Κοινωνική Λειτουργό του Κέντρου Κοινότητας, και την κυρία Αννέτα Καραμφίλ από το «Βοήθεια στο Σπίτι».

Στον **Δήμο Αμοργού**, ευχαριστούμε την κυρία Σοφία Νομικού, διοικητικό στέλεχος του Τμήματος Κοινωνικής Προστασίας, Παιδείας και Πολιτισμού του Δήμου.

Στον **Δήμο Θήρας**, ευχαριστούμε τον κύριο Γεώργιο Βαρβαρήγο, Αντιδήμαρχο, τις κυρίες Βασιλική Γιαννακοπούλου και Μαρίνα Πελεκάνου από το Κέντρο Κοινότητας, την κυρία Μαρία Ξαγοράρη, υπεύθυνη Παιδικών Σταθμών, καθώς και τα στελέχη του Πτωχοκομείου, τον κύριο Νικόλαο Πολίτη και την κυρία Θεώνη Αργυρού.

Στον **Δήμο Ιητών**, ευχαριστούμε τον κύριο Γκίκα Γκίκα, Δήμαρχο Ίου, και την κυρία Ελευθερία Καρρά, διοικητικό στέλεχος του ΚΕΠ.

Στον **Δήμο Καλυμνίων**, ευχαριστούμε θερμά τις κυρίες Καλλιόπη Εγγλέζου, Θεμελίνα Μαλιδάκη και Ελευθερία Χούλη από το Κέντρο Κοινότητας, και τις κυρίες Καλλιόπη Γαβαλά, Κοινωνική Λειτουργό και Γραμματέα του Σωματείου ΚΔΑΠ ΜΕΑ Αγίου Παντελεήμονος, και Αικατερίνη Βαρδαούλη, Πρόεδρο του Σωματείου.

Στον **Δήμο Καρπάθου**, ευχαριστούμε την κυρία Μαρία Τζουανάκη, Κοινωνική Λειτουργό του Κέντρου Κοινότητας, την κυρία Ευγενία Μαστρολέων και τον κύριο Κωνσταντίνο Πέρου από το Κέντρο Κοινότητας, τον κύριο Νικόλαο Αλεξιάδη από το «Βοήθεια στο Σπίτι», καθώς και τον κύριο Μιχάλη Γερακιανάκη, Γενικό Γραμματέα του Δήμου.

Στον **Δήμο Κάσου**, ευχαριστούμε τον κύριο Ιωάννη Νικολάου, Αντιδήμαρχο Πολιτικής Προστασίας, Οικονομικών και Κοινωνικών Υπηρεσιών, καθώς και τα στελέχη του «Βοήθεια στο Σπίτι» κύριο Σταύρο Σαββίδη.

Στον **Δήμο Κέας**, ευχαριστούμε θερμά την κυρία Ειρήνη Βελισσαροπούλου, Δήμαρχο Κέας, καθώς και την κυρία Κυριακή Κουρτίδη, Κοινωνιολόγο του Κέντρου Κοινότητας, την κυρία Μιχαέλα Παπαστεργίου, Ψυχολόγο του Κέντρου Κοινότητας, και την κυρία Άννα Ποδογύρου, Συντονίστρια του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι».

Στον **Δήμο Κιμώλου**, ευχαριστούμε τον κύριο Κωνσταντίνο Βεντούρη, Δήμαρχο Κιμώλου.

Στον **Δήμο Κύθνου**, ευχαριστούμε τον κύριο Σταμάτη Γαρδέρη, Δήμαρχο Κύθνου, τον κύριο Μιχάλη Ζαμπέτα, Αντιδήμαρχο Υγείας και τις κυρίες Κατερίνα Γιαννιτσάνη, Αλεξάνδρα Πατσιούρα και Ελένη Μπελή από το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι».

Στον **Δήμο Κω**, ευχαριστούμε την κυρία Σταματία Κανταρζή, Αντιδήμαρχο Κοινωνικής Πολιτικής και Πρόνοιας του Δήμου Κω, την κυρία Μαρία Κικέ από το «Βοήθεια στο Σπίτι», την κυρία Ειρήνη Λασιθιωτάκη, Συντονίστρια του Κέντρου Κοινότητας, και τον κύριο Χρήστο Μπάρδα από το Παράρτημα Ρομά.

Στον **Δήμο Λειψών**, οι ευχαριστίες μας απευθύνονται προς τον κύριο Φώτιο Μάγγο, Δήμαρχο Λειψών, καθώς και προς τα διοικητικά στελέχη κυρία Εύχαρις Μάγγου, κύριο Παντελή Λουλά, κύριο Ιωσήφ Βαβουλά και κύριο Γεώργιο Λαουντό.

Στον **Δήμο Λέρου**, ευχαριστούμε την Αντιδήμαρχο Κοινωνικής Πολιτικής, κυρία Βασιλική Ευαγγέλου, τις κυρίες Μαρία Παυλίδη, Μαρία Πανουτσοπούλου και Αντωνία Χαρίνου από το Κέντρο Κοινότητας, καθώς και τον κύριο Βασίλη Σταμούλη από το «Βοήθεια στο Σπίτι».

Στον **Δήμο Μεγίστης**, ευχαριστούμε τον κύριο Νίκο Ασβεστή, Δήμαρχο Μεγίστης.

Στον **Δήμο Μήλου**, οι ευχαριστίες μας απευθύνονται προς την κυρία Αθηνά Τζίκα, Προϊσταμένη της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Δήμου, καθώς και προς τα στελέχη του Κέντρου Κοινότητας κυρία Ειρήνη Ανδριώτη και κύριο Νίκο Κουντουρατζή και την κυρία Ασημίνα Φάκα από το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι».

Στον **Δήμο Μυκόνου**, ευχαριστούμε τον κύριο Δημήτριο Μαργάρα από το «Βοήθεια στο Σπίτι», την κυρία Αναστασία Οικονόμου από το Τμήμα Πρόνοιας και την κυρία Καλλιόπη Γκέλου από τον Παιδικό Σταθμό Ομβροδέκτη.

Στον **Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων**, ευχαριστούμε τις κυρίες Παρασκευή Οικονόμου, Εμμανουέλα Βασιλάκη και Κατερίνα Τσερπέ από το Κέντρο Κοινότητας, καθώς και την κυρία Παρασκευή Καρελέμογλου από το ΚΗΦΗ.

Στον **Δήμο Νισύρου**, ευχαριστούμε τον κύριο Χριστοφή Κορωναίο, Δήμαρχο Νισύρου, τον κύριο Γεώργιο Κουκουράκη, Γενικό Γραμματέα και την κυρία Χαριτωμένη Ορσαρή Χαριτωμένη από το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι».

Στον **Δήμο Πάρου**, ευχαριστούμε θερμά τον κύριο Κωνσταντίνο Μπιζά, Δήμαρχο Πάρου, καθώς και τις κυρίες Ιωάννα Παπανικολάου και Σοφιάνα Χατζοπούλου από το Κέντρο Κοινότητας, όπως και τις κυρίες Λουκία Μαλαματένιου και Ειρήνη Ραγκούση από τον Βρεφονηπιακό Σταθμό «Τα Μελισσάκια».

Στον **Δήμο Πάτμου**, ευχαριστούμε την κυρία Αργυρώ Γιαμαίου, Αντιδήμαρχο Διοίκησης, Οικονομικών και Πολιτισμού, καθώς και την κυρία Νικολίνα Μελιανού, Προϊσταμένη του Παιδικού Σταθμού.

Στον **Δήμο Ρόδου**, ευχαριστούμε τον κύριο Θωμά Σωτρίλλη, Αντιδήμαρχο Κοινωνικής Πολιτικής, Αλληλεγγύης και Ισότητας, καθώς και τους κυρίους Αντώνη Γιασιράνη και Άννα Δημητρίου από το Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά.

Στον **Δήμο Σερίφου**, εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας προς τον κύριο Κωνσταντίνο Ρεβίνθη, Δήμαρχο Σερίφου.

Στον **Δήμο Σύμης**, εκφράζουμε τις θερμές μας ευχαριστίες προς τον κύριο Ελευθέριο Παπακαλοδούκα, Δήμαρχο Σύμης, καθώς και τον κύριο Ιωάννη Νικολάου, Αντιδήμαρχο Πολιτικής Προστασίας, Οικονομικών και Κοινωνικών Υπηρεσιών.

Στον **Δήμο Σύρου-Ερμούπολης**, ευχαριστούμε τα στελέχη του Κέντρου Κοινότητας, τον κύριο Ηλία Μαρκούση, την κυρία Μαρία Στρατή, την κυρία Αναστασία Βέργου και την κυρία Έλενα Φάκα, καθώς και τις κυρίες Βασιλεία Βελούδου και Ευστρατίου Κατερίνα από το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι».

Στον **Δήμο Τήλου**, ευχαριστούμε την κυρία Μαρία Καμμά, Δήμαρχο Τήλου, το κύριο Κυριάκο Σακελλάρη, Αντιδήμαρχο με αρμοδιότητες στην Παιδεία και τον Αθλητισμό, την κυρία Άννα Καμά, Αντιδήμαρχο Πολιτισμού και Πράσινου, και υπεύθυνη του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι», την κυρία Σεβαστή Βασιλαρά, δημοτική σύμβουλο, Προϊσταμένη του Τμήματος Περιβάλλοντος και Καθαριότητας καθώς και τα στελέχη του «Βοήθεια στο Σπίτι», τον κύριο Γιώργο Κελαρίδη, νοσηλευτή, και την κυρία Μαρία Λογοθέτη, οικογενειακή βοηθό.

Τέλος, στον **Δήμο Τήνου**, ευχαριστούμε την κυρία Πηνελόπη Τριγώνη, Αντιδήμαρχο Παιδείας και Δια Βίου Μάθησης, καθώς και τις κυρίες Αντωνία Παπαγιαννοπούλου και Ιωάννα Πετροπούλου από το Κέντρο Κοινότητας.

Επιπλέον, ευχαριστούμε θερμά τα μέλη συλλόγων και σωματείων που συνέβαλαν καθοριστικά στην έρευνα: τον **Δημήτρη Βαγιανό**, μέλος του **Σωματείου Save Ios**, την **Ελευθερία Ψαρρού** από το **Σωματείο Serifos' Friends**, τη **Μάγκυ Αρμάου**, μέλος του **Συλλόγου Τριτέκνων Πάρου-Αντιπάρου**, τον **Νικόλαο Πολίτη** και τη **Θεώνη Αργυρού** από το **Πτωχοκομείο Θήρας**, την **Καλλιόπη Γαβαλά**, Κοινωνική Λειτουργό και Γραμματέα του **Σωματείου ΚΔΑΠ ΜΕΑ Αγίου Παντελεήμονος Καλύμνου**, και την **Αικατερίνη Βαρδαούλη**, Πρόεδρο του ίδιου Σωματείου.

Ευχαριστούμε ακόμη τον **Βασίλη Νικολή**, εκπρόσωπο του **Συλλόγου Αιμοδοτών Ρόδου «Άγιος Εφραίμ»**, τη **Μαρία Κρητικού**, εκπρόσωπο του **Συλλόγου Καρκινοπαθών Ρόδου «Μαζί, με δύναμη για τη ζωή»**, την **Τριάδα Ζέρβα** από το **Σωματείο «Έχουμε Δικαίωμα»**

της Τήνου, τον **Ανδρέα Γεωργίου**, Πρόεδρο του **ΚΟΙΣΠΕ Λέρου**, καθώς και την **Αγγελική Μπαχά** από το **Σωματείο Γυναικών Πάτμου «Η Σπίθα»**.

Τέλος, ευχαριστούμε τους πολίτες που συμμετείχαν στην έρευνα και μοιράστηκαν τις εμπειρίες, τις ανάγκες και τις απόψεις τους.

Η συμβολή όλων υπήρξε ανεκτίμητη για την ολοκλήρωση της έρευνας και την κατανόηση των αναγκών των τοπικών κοινωνιών. Με τη συμμετοχή τους, ενίσχυσαν ουσιαστικά τον διάλογο για κρίσιμα ζητήματα κοινωνικής ένταξης και βιώσιμης ανάπτυξης ενώ συνέβαλαν στη διαμόρφωση προτάσεων που ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των πολιτών του Νοτίου Αιγαίου.

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	17
1.1. Ιστορική αναδρομή του έργου	17
1.2. Στόχοι και χρησιμότητα της έρευνας	18
1.3. Δομή Παραδοτέου	20
2. Μεθοδολογία και υλοποίηση της έρευνας	23
2.1 Μεθοδολογικό πλαίσιο, χρόνος υλοποίησης και συμμετέχοντες	23
2.2. Ομάδα εργασίας	33
2.3. Εργαλεία καταγραφής και ανάλυσης δεδομένων	34
3. Συνθήκες διαβίωσης νέων - δικαιούχων κοινωνικών επιδομάτων	36
3.1. Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά	36
3.2. Απασχόληση και Εισόδημα	40
3.3 Καθημερινότητα	44
3.4 Ψυχική Υγεία	48
3.5 Προσδοκίες	51
4. Θέματα ανάπτυξης, κοινωνικής ένταξης και βιωσιμότητας στο Νότιο Αιγαίο	54
4.1 Απασχόληση νέων	54
4.2 Στέγαση	59
4.3 Περιβάλλον	61
4.4 Συνέργειες	64
5. Λειτουργία Κοινωνικών Υπηρεσιών και Δομών	67
5.1 Δήμος Ιητών	67
Γενικά Χαρακτηριστικά	67
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τη συνεντεύξεις με αιρετό στέλεχος του Δήμου και στέλεχος υπηρεσίας	68
5.2 Δήμος Σεριφου	69
Γενικά Χαρακτηριστικά	69
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τη συνέντευξη με αιρετό στέλεχος του Δήμου	69
5.3 Δήμος Μυκόνου	70
Γενικά Χαρακτηριστικά	70
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κοινωνικών Υπηρεσιών και Δομών του Δήμου	71

5.4 Δήμος Σύρου-Ερμούπολης	72
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	72
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής	72
5.5 Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων.....	73
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	73
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής	74
5.6 Δήμος Καλυμνίων	75
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	75
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής	75
5.7 Δήμος Κύθνου.....	77
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	77
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετά στελέχη και στελέχη Κοινωνικής Δομής	77
5.8 Δήμος Άνδρου	78
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	78
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής.....	79
5.9 Δήμος Πάρου	80
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	80
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετά στελέχη και στελέχη Κοινωνικής Δομής	80
5.10 Δήμος Θήρας	81
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	81
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετά στελέχη και στελέχη Κοινωνικών Δομών	81
5.11 Δήμος Μήλου	83
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	83
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετά στελέχη και στελέχη Κοινωνικής Δομής	83
5.12 Δήμος Κιμώλου.....	84
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	84

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνέντευξη με αιρετό στέλεχος του Δήμου	85
5.13 Δήμος Κω	85
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	85
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετά στελέχη και στελέχη Κέντρου Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά.....	86
5.14 Δήμος Λειψών	87
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	87
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνέντευξη με αιρετό στέλεχος και διοικητικά στελέχη του Δήμου.....	87
5.15 Δήμος Λέρου.....	88
Κύρια Χαρακτηριστικά.....	88
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνέντευξη με αιρετό στέλεχος, στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής.....	89
5.16 Δήμος Τήνου	90
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	90
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνέντευξη με αιρετό στέλεχος και στελέχη Κέντρου Κοινότητας	90
5.17 Δήμος Κέας	91
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	91
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής	92
5.18 Δήμος Σύμης	93
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	93
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετό και στέλεχος Κοινωνικής Υπηρεσίας Δήμου.....	93
5.19 Δήμος Ρόδου	94
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	94
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά.....	95
5.20 Δήμος Καρπάθου	96
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	96
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής	97
5.21 Δήμος Ηρωϊκής Νήσου Κάσου	98

Γενικά Χαρακτηριστικά.....	98
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετό στέλεχος Δήμου και Κοινωνικής Δομής	99
5.22 Δήμος Τήλου.....	99
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	99
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετά στελέχη Δήμου και Κοινωνικής Δομής	100
5.23 Δήμος Αμοργού	101
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	101
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στέλεχος Κοινωνικής Υπηρεσίας Δήμου	102
5.24 Δήμος Νισύρου.....	102
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	102
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στέλεχος Δήμου και Κοινωνικής Δομής	103
5.25 Δήμος Πάτμου	104
Γενικά Χαρακτηριστικά.....	104
Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετό στέλεχος Δήμου και Κοινωνικής Δομής	104
5.26 Συμπεράσματα	105
6. Λειτουργία Συλλόγων και άλλων φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών	108
Γενικά Συμπεράσματα.....	112
Βιβλιογραφία.....	116
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	117
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΔΗΓΟΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ.....	117
I. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΔΟΜΑΤΩΝ ΗΛΙΚΙΑΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ 18-40 ΕΤΩΝ	117
II. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ	119
III. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	119
IV. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ	120
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II - ΕΝΤΥΠΑ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ.....	121
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III - ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	130

Λίστα Πινάκων

[Πίνακας 1: Μεθοδολογικές διαφοροποιήσεις επιτόπιων ερευνών 2021, 2022, 2023, 2024 & 2025](#)

[Πίνακας 2: Τελικό Δείγμα Ερευνητικής Διαδικασίας 2025 \(κατά ημερομηνία διεξαγωγής\)](#)

[Πίνακας 3: Στόχοι και μεθοδολογικά εργαλεία έρευνας](#)

[Πίνακας 4: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) και σχέδια βελτίωσης συνθηκών διαβίωσης](#)

Λίστα Διαγραμμάτων

[Διάγραμμα 1: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) ανά Δήμο ΠΝΑ](#)

[Διάγραμμα 2: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) ανά φύλο](#)

[Διάγραμμα 3: Προηγούμενη Συμμετοχή σε έρευνα του ΠΠΚΕ Νοτίου Αιγαίου \(ωφελοούμενοι\)](#)

[Διάγραμμα 4: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) ανά ηλικιακή ομάδα](#)

[Διάγραμμα 5: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) ανά εκπαιδευτικό επίπεδο](#)

[Διάγραμμα 6: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) ανά υπηκοότητα](#)

[Διάγραμμα 7: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) ανά οικογενειακή κατάσταση](#)

[Διάγραμμα 8: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) και ύπαρξη τέκνων](#)

[Διάγραμμα 9: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) και καθεστώς απασχόλησης](#)

[Διάγραμμα 10: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) και κύρια πηγή εσόδων](#)

[Διάγραμμα 11: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) και ικανοποίηση από εισόδημα](#)

[Διάγραμμα 12: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) και κύριος λόγος παραμονής εκτός εργασίας](#)

[Διάγραμμα 13: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) και κύριες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν](#)

[Διάγραμμα 14: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) και κύριος λόγος διαμονής στον τόπο κατοικίας](#)

[Διάγραμμα 15: Συμμετέχοντες/ ουσες \(ωφελοούμενοι\) και αξιολόγηση διάθεσης](#)

[Διάγραμμα 16: Συμμετέχοντες/ ουσες και γνώση υπηρεσιών ψυχικής υγείας στον τόπο διαμονής](#)

[Διάγραμμα 17: Συμμετέχοντες/ ουσες \(αιρετά πρόσωπα\) και κλάδος απασχόλησης νέων \(1η και 2η επιλογή\)](#)

[Διάγραμμα 18: Συμμετέχοντες/ ουσες \(αιρετά πρόσωπα\) και αξιολόγηση συνθηκών για οικογένειες στο νησί](#)

[Διάγραμμα 19: Συμμετέχοντες/ ουσες \(αιρετά πρόσωπα\) και αξιολόγηση έντονου βαθμού εποχικότητας στην εργασία](#)

[Διάγραμμα 20: Συμμετέχοντες/ ουσες \(αιρετά πρόσωπα\) και αξιολόγηση σχέσης προσφοράς - ζήτησης σε θέματα στέγασης στο νησί](#)

[Διάγραμμα 21: Συμμετέχοντες/ ουσες \(αιρετά πρόσωπα\) και αξιολόγηση τιμών ενοικίων σε σχέση πάντα με την ποιότητα των προσφερόμενων κατοικιών](#)

[Διάγραμμα 22: Συμμετέχοντες/ ουσες \(αιρετά πρόσωπα\) και αξιολόγηση τιμών αγοράς κατοικίας σε σχέση πάντα με την ποιότητα των προσφερόμενων κατοικιών](#)

[Διάγραμμα 23: Συμμετέχοντες/ ουσες \(αιρετά πρόσωπα\) και αξιολόγηση κατάστασης αναφορικά με το περιβάλλον στο νησί](#)

[Διάγραμμα 24 - Συμμετέχοντες/ ουσες \(αιρετά πρόσωπα\) και αξιολόγηση σοβαρότερων περιβαλλοντικών κινδύνων](#)

[Διάγραμμα 25: Συμμετέχοντες/ ουσες \(αιρετά πρόσωπα\) και συνεργασίες με άλλους ΟΤΑ σε Ελλάδα ή εξωτερικό, με ιδιωτικούς φορείς, με μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς - με στόχο τη βελτίωση / διαχείριση έργων](#)

Λίστα Εικόνων

[Εικόνα 1: Στόχοι και οργάνωση εργασίας για την υλοποίηση της Έρευνας 2025](#)

[Εικόνα 2: Κύρια Συμπεράσματα έρευνας](#)

Συντομογραφίες

Συντομογραφία	Ανάλυση
ΑΑΔΕ	ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ
Α.Α	ΑΝΑΘΕΤΟΥΣΑ ΑΡΧΗ
ΑΕΠ	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ
CP	CROWDPOLICY ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΙΚΕ
Δ.ΥΠ.Α.	ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
Ε.Ε.	ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
Ε.Γ.Π.Σ.	ΕΝΙΑΙΟ ΓΕΩΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
Ε.Κ.Τ.	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
Ε.Π.Ν.Α.	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ» 2014-2020
ΕΕΕ / ΚΕΑ	ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΕΓΓΥΗΜΕΝΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ
ΕΛΣΤΑΤ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΕΠΑΛ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ
ΕΠΑΨΥ	ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ
ΕΥΔ	ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Ε.Π. «ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ»
EU-SILC	ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ & ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΕΕ
EUROSTAT	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΙΕΚ	ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ
ΚΑΠΗ	ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ
ΚΕΔΑΣΥ	ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ, ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ & ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ
ΜΚΟ	ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ
ΠΑ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΠΔΕ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

ΠΕ	ΠΑΚΕΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΠΕΣΚΕ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ
ΠΝΑ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΠΠΚΕ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ
Π.χ	ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ.ΑΡΙΘΜΟΣ
ΣΑΕΚ	ΣΧΟΛΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ
ΤΕΒΑ	ΤΑΜΕΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΠΟΡΟΥΣ

1. Εισαγωγή

1.1. Ιστορική αναδρομή του έργου

Για πέμπτη συνεχόμενη χρονιά, το Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου υλοποίησε την «Έρευνα με τη Συμμετοχή Δήμων και Κέντρων Κοινότητας Νοτίου Αιγαίου» - ένα πρωτοποριακό έργο, τόσο σε γεωγραφική και πληθυσμιακή κάλυψη όσο και σε μεθοδολογικό επίπεδο. Η έρευνα παράγει πολύτιμα ποιοτικά συμπεράσματα σχετικά με θέματα κοινωνικής ένταξης, αξιοποιώντας επιτόπιες παρατηρήσεις και τη συμμετοχή αιρετών, στελεχών κοινωνικών υπηρεσιών και ωφελούμενων των κοινωνικών επιδομάτων από τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου. Φέτος, το έργο αποκτά ειδική βαρύτητα, καθώς διευρύνει τις θεματικές στις οποίες εστιάζει, προσαρμοσμένο στους στόχους που θέτει η νέα προγραμματική περίοδος 2021-2027.

Τα ευρήματα της έρευνας συνιστούν μια ουσιαστική ποιοτική παράμετρο για τα δεδομένα που συλλέγει το Παρατηρητήριο και αξιοποιούνται σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα της Ετήσιας Περιφερειακής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης και τους οικονομικούς δείκτες της Βάσης Ανοιχτών Δεδομένων που διαθέτει και εμπλουτίζει το Παρατηρητήριο σε ετήσια βάση. Στόχος των ερευνών είναι να διευρυνθεί η τεχνογνωσία και το πλαίσιο συνεργασίας των δύο βαθμών αυτοδιοίκησης αναφορικά με θέματα τα οποία άπτονται του τομέα της κοινωνικής πολιτικής ή αφορούν την ποιότητα ζωής των κατοίκων, καταγράφοντας τις ανάγκες που αναδεικνύονται σε τοπικό επίπεδο, όπως και τις καλές πρακτικές. Κατ' επέκταση μέσα από την υλοποίηση ερευνών το Παρατηρητήριο στοχεύει στη διατύπωση έγκυρων συγκρίσεων σε διαχρονική και διατοπική βάση, και στην κατάθεση προτάσεων για τη διαμόρφωση αποτελεσματικών κοινωνικών πολιτικών.

Ως ολοκληρωμένος μηχανισμός κοινωνικής ένταξης και συνοχής, το Παρατηρητήριο, εναρμονισμένο με τις ευρωπαϊκές και εθνικές στρατηγικές, συνεχίζει να προσφέρει σημαντική γνώση στον τομέα των κοινωνικών προκλήσεων και να συμβάλλει στην εξάλειψη διακρίσεων. Εν συνόλω, το Παρατηρητήριο διεξάγει στοχευμένες έρευνες που επικεντρώνονται σε κρίσιμα κοινωνικά ζητήματα, όπως η προσβασιμότητα, η κοινωνική ένταξη, οι συνθήκες διαβίωσης των νέων, η τρίτη ηλικία, η έμφυλη βία και η παραβατικότητα. Παράλληλα υλοποιεί δράσεις διασύνδεσης που ενισχύουν τις ευκαιρίες πρόσβασης για άτομα που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό όπως είναι η ανάπτυξη ψηφιακών εργαλείων και η διάχυση γνώσης και η στήριξη δράσεων με τις τοπικές κοινωνίες και τις κοινωνικές δομές. Σε αυτό το πλαίσιο, η «Έρευνα με τη Συμμετοχή Δήμων και Κέντρων Κοινότητας Νοτίου Αιγαίου» αποτελεί μια στρατηγική πρωτοβουλία στον κοινωνικό τομέα, καθώς διεξάγεται σε πραγματικό χρόνο, σε κάθε νησί ξεχωριστά, με τη συμβολή ειδικών του χώρου, που κατανοούν και αξιολογούν τις τοπικές συνθήκες διαβίωσης, αποτελώντας μία έρευνα οδηγό για την υλοποίηση κοινωνικών δράσεων σε τοπικό επίπεδο.

Ακόμη, για την υλοποίηση της έρευνας, αξιοποιήθηκαν οι προηγούμενες [Επιτόπιες Έρευνες](#),

καθώς και τα δεδομένα που συλλέγονται στο πλαίσιο της Ομάδας Ερευνών του Παρατηρητηρίου και της βάσης δεδομένων. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε συστηματική επικοινωνία με τα στελέχη των κοινωνικών υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο για τη βέλτιστη αξιοποίηση και διάχυση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Η παρούσα έρευνα αποτελεί σημείο αναφοράς για τον μελλοντικό σχεδιασμό του ρόλου του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου τα επόμενα έτη και, ειδικότερα, για την ανάπτυξη και υλοποίηση των ψηφιακών εργαλείων και δράσεων του Παρατηρητηρίου.

1.2. Στόχοι και χρησιμότητα της έρευνας

Όπως διατυπώθηκε και παραπάνω, στόχος των Ερευνών με τη συμμετοχή των Δήμων και Κέντρων Κοινότητας Νοτίου Αιγαίου είναι η μελέτη σε πραγματικό χρόνο ζητημάτων που αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων με στόχο την καταγραφή αναγκών και τη συμβολή σε έναν αποτελεσματικότερο, δικαιότερο και συμμετοχικό κοινωνικό σχεδιασμό, ο οποίος θα ενισχύει την κοινωνική ένταξη των κατοίκων και θα προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών. Κάθε έτος η προτεραιοποίηση γίνεται κατόπιν διαβούλευσης με τοπικούς φορείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής και κυρίως τα Κέντρα Κοινότητας των Δήμων. Σε αυτό τον άξονα, ο στόχος της Έρευνας με τη συμμετοχή των Δήμων και Κέντρων Κοινότητας Νοτίου Αιγαίου (2025) **[στο εξής έρευνα]** υπήρξε τριμερής.

Αρχικά, **στόχος της έρευνας** ήταν η διαχρονική καταγραφή του πλαισίου λειτουργίας των κοινωνικών υπηρεσιών και δομών σε τοπικό επίπεδο αναδεικνύοντας τυχόν αλλαγές και/ή ανάγκες στο πεδίο. Κατόπιν και σε θεματικό επίπεδο, η έρευνα στόχευσε στη διερεύνηση των στάσεων/ αντιλήψεων των νέων ωφελούμενων κοινωνικών επιδομάτων σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσής τους στα νησιά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, με έμφαση στις ευκαιρίες απασχόλησης και επιχειρηματικότητας, αλλά και στις συνθήκες που επηρεάζουν την παραμονή και την επαγγελματική τους ανάπτυξη. Παράλληλα, επιδιώχθηκε η κατανόηση των αναγκών, των δυσκολιών και των προσδοκιών των νέων, καθώς και η αποτύπωση των στάσεων/ αντιλήψεων διαφορετικών φορέων (αιρετών, κοινωνικών υπηρεσιών, Κέντρων Κοινότητας, συλλόγων πολιτών) σχετικά με τη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη και τις υποστηρικτικές δομές για τους νέους. Επιπρόσθετα, στόχος της έρευνας ήταν μέσα από την καταγραφή των στάσεων και αντιλήψεων νέων και εκπροσώπων τοπικών φορέων και συλλόγων να αποτυπώσει την ψυχική ανθεκτικότητα των νέων και των κατοίκων συνολικά, καθώς και να διερευνήσει πώς το οικοσύστημα των τοπικών δομών συμβάλλει στη διαμόρφωση και την ενίσχυσή της.

Η κεντρική υπόθεση εργασίας της έρευνας είναι ότι η παραμονή των νέων στα νησιά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και η επαγγελματική τους εξέλιξη εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ύπαρξη επαρκών ευκαιριών απασχόλησης, ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την επιχειρηματική δραστηριότητα, καθώς και αποτελεσματικών κοινωνικών υποστηρικτικών δομών. Παράλληλα, θεωρείται ότι η συνεργασία των τοπικών φορέων και η ενίσχυση της

βιώσιμης ανάπτυξης αποτελούν κρίσιμες προϋποθέσεις για τη διαμόρφωση θετικών και σταθερών προοπτικών για τη νεολαία. Παράλληλα, διατυπώνεται ότι η ευημερία της Περιφέρειας και η βιωσιμότητα των νησιωτικών κοινωνιών εξαρτώνται από την ενεργή συμμετοχή των νέων, τη δυνατότητά τους να αναπτύξουν επαγγελματικές προοπτικές στον τόπο τους και την ύπαρξη ενός υποστηρικτικού οικοσυστήματος που ενισχύει την κοινωνική συνοχή και την τοπική ανάπτυξη.

Με βάση την παραπάνω υπόθεση, η έρευνα διερευνά τα ακόλουθα **κεντρικά ερευνητικά ερωτήματα**:

1. Ποιες είναι οι υφιστάμενες ευκαιρίες απασχόλησης και επιχειρηματικότητας για τους νέους στα νησιά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου;
2. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την απόφαση των νέων να παραμείνουν, να εγκατασταθούν ή να μετακινηθούν από τα νησιά;
3. Πώς αξιολογούν οι ίδιοι οι νέοι τις δυνατότητες επαγγελματικής ανάπτυξης, καθώς και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στην προσπάθεια ένταξης ή εξέλιξής τους στην τοπική αγορά εργασίας;
4. Οι νέοι ωφελούμενοι κοινωνικών επιδομάτων αντιμετωπίζουν επιπρόσθετες προκλήσεις;
5. Έχει μεταβληθεί ο τρόπος λειτουργίας, η αποτελεσματικότητα ή η ανταπόκριση των τοπικών κοινωνικών υπηρεσιών ως προς τις ανάγκες των κατοίκων και ειδικότερα των νέων τα τελευταία χρόνια;
6. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν τη ψυχική ανθεκτικότητα των νέων και με ποιους τρόπους ενισχύεται ή αποδυναμώνεται μέσα στο οικοσύστημα των τοπικών δομών και της νησιωτικής κοινότητας;

Η μεθοδολογική προσέγγιση της έρευνας διαμορφώθηκε με τρόπο ώστε κάθε ερευνητικός στόχος να αντιστοιχεί σε συγκεκριμένες τεχνικές συλλογής και ανάλυσης δεδομένων. Για τον στόχο που αφορά την αποτύπωση των εμπειριών και των επαγγελματικών προοπτικών των νέων ωφελούμενων κοινωνικών επιδομάτων, αξιοποιήθηκε δια ζώσης ποσοτική έρευνα μέσω δομημένου ερωτηματολογίου, επιτρέποντας τη συστηματική συλλογή συγκρίσιμων δεδομένων σχετικά με τις ευκαιρίες απασχόλησης, τα εμπόδια και τις προοπτικές παραμονής στα νησιά. Στη συλλογή του δείγματος και τη διατήρηση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων/ ουσών σημαντική υπήρξε η συμβολή των Κέντρων Κοινότητας στην οργάνωση των ερευνών. Για τον στόχο που αφορά τη λειτουργία των τοπικών κοινωνικών υπηρεσιών και τη διασύνδεσή τους με υποστηρικτικές δομές, εφαρμόστηκε ποιοτική μεθοδολογία με ημιδομημένες συνεντεύξεις σε στελέχη Κέντρων Κοινότητας, κοινωνικών υπηρεσιών και τοπικών φορέων, ώστε να αποτυπωθούν οι θεσμικές πρακτικές, οι προκλήσεις και οι δυναμικές συνεργασίας. Για τον στόχο που εξετάζει την ψυχική υγεία και ανθεκτικότητα των νέων και τη συμβολή του τοπικού οικοσυστήματος, αξιοποιήθηκαν οι δύο προαναφερόμενες τεχνικές. Τέλος, για τη μελέτη των προοπτικών βιώσιμης ανάπτυξης αξιοποιήθηκε εξ αποστάσεως ποσοτική έρευνα με δομημένο ερωτηματολόγιο προς

αιρετούς εκπροσώπους των Δήμων. Ο συνδυασμός των μεθόδων αυτών επέτρεψε μια πολυεπίπεδη ανάλυση που συνδέει τις στάσεις και αντιλήψεις των ατόμων με θεσμικές πρακτικές και ευρύτερες κοινωνικές συνθήκες.

Η θεωρητική συμβολή της παρούσας έρευνας συνίσταται στην εμβάθυνση της κατανόησης των μηχανισμών που διαμορφώνουν τη σχέση των νέων με τοπικά οικοσυστήματα απασχόλησης, κοινωνικής υποστήριξης και βιώσιμης ανάπτυξης σε νησιωτικά περιβάλλοντα. Εμπλουτίζει τη σχετική βιβλιογραφία (ενδ. Βαϊου και Πέτρου, 2021; [INE ΓΣΕΕ, 2023](#)) με εμπειρικά δεδομένα και αναλυτικά σχήματα που αναδεικνύουν πώς οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, οι θεσμικές πρακτικές και οι τοπικές δικτυώσεις επηρεάζουν την ψυχική ανθεκτικότητα (Liebenberg και Theron, 2020), την κοινωνική ένταξη και τις προοπτικές επαγγελματικής κινητικότητας των νέων. Επιπλέον, προωθεί μια πολυεπίπεδη προσέγγιση που συνδυάζει μικρο- και μακρο-κοινωνιολογικές οπτικές, συνδυάζοντας, δηλαδή, την καταγραφή της καθημερινής ζωής των πολιτών με ευρύτερες τάσεις διευρύνοντας το θεωρητικό πλαίσιο για τη μελέτη των συνθηκών διαβίωσης των νέων - θεματική κρίσιμη σε περιφερειακά και γεωγραφικά ιδιόμορφα περιβάλλοντα (Χλέπας, 2018; Baldacchino & Veenendaal, 2022) όπως τα νησιωτικά.

Σε επίπεδο πολιτικής, η χρησιμότητα της παρούσας έρευνας έγκειται στην παραγωγή συστηματικής και εμπειρικά θεμελιωμένης γνώσης σχετικά με τη θέση των νέων στις νησιωτικές κοινωνίες της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Υποστηρίζεται, συνεπώς, πως τα ευρήματά της μπορούν να αξιοποιηθούν για τον σχεδιασμό τεκμηριωμένων, αποτελεσματικών και στοχευμένων πολιτικών από θεσμικούς φορείς όπως είναι η [«Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και τη Μείωση της Φτώχειας»](#) (Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Υποθέσεων, 2022), [το Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης & Περιφερειακής Στρατηγικής 2021-2027](#) (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (2023) και το [ΕΣΠΑ 2021-2027: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Νότιο Αιγαίο»](#) (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου) ενισχύοντας την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται στις σύνθετες ανάγκες της νεολαίας και των τοπικών κοινωνιών.

1.3. Δομή Παραδοτέου

Η μελέτη χωρίζεται σε έξι μέρη που παρουσιάζουν (α) τη μεθοδολογία της έρευνας και την υλοποίηση των ερευνών σε επιχειρησιακό, χωρικό και χρονικό επίπεδο [Ενότητα 2], (β) τα αποτελέσματα από τα ερωτηματολόγια που απαντήθηκαν από νέους ωφελούμενους κοινωνικών επιδομάτων, καταγράφοντας τις ανάγκες, τις προκλήσεις και τις προσδοκίες τους [Ενότητα 3], (γ) τις στάσεις και αντιλήψεις αιρετών εκπροσώπων των Δήμων του Νοτίου Αιγαίου, με στόχο την αποτύπωση των τοπικών πολιτικών προτεραιοτήτων και παρεμβάσεων [Ενότητα 4], (δ) τις στάσεις και αντιλήψεις στελεχών κοινωνικών υπηρεσιών και δομών βάση της εμπειρίας και γνώσης τους στο πεδίο [Ενότητα 5], (ε) τις στάσεις και αντιλήψεις εκπροσώπων τοπικών συλλόγων ή άλλων φορέων της κοινωνίας των πολιτών βάση της δραστηριοποίησης τους, αναδεικνύοντας τους μηχανισμούς υποστήριξης και τις

τοπικές κοινωνικές ανάγκες [Ενότητα 6] και (στ) τα συνολικά συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής, που προκύπτουν από τη σύνθεση των ευρημάτων και στοχεύουν στην ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης, της τοπικής ανάπτυξης και της νεανικής προοπτικής στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου [Ενότητα 7].

Στην Ενότητα 2 παρουσιάζεται αναλυτικά η ερευνητική μεθοδολογία, η σύνθεση των ομάδων ερευνητών που διεξήγαγαν τις επιτόπιες έρευνες, οι συμμετέχουσες και συμμετέχοντες στην έρευνα, δηλαδή οι Δήμοι και οι εκπρόσωποί τους, οι κοινωνικοί λειτουργοί στα Κέντρα Κοινότητας και τις Κοινωνικές Υπηρεσίες των Δήμων, οι σύλλογοι και κοινωνικές δομές και τέλος, το προφίλ των πολιτών με τους οποίους συνομιλήσαμε. Ακόμη, παρουσιάζεται η τελική εικόνα της υλοποίησης των ερευνών σε χωρικό και τοπικό επίπεδο, όπως ο τρόπος συλλογής ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων, η μέθοδος επιλογής του δείγματος μεταξύ των εξυπηρετούμενων στα Κέντρα Κοινότητας, όπως και ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου προς αυτούς. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στα εργαλεία επεξεργασίας των δεδομένων καθώς και ο σχεδιασμός της διαχείρισης κινδύνων και των διαδικασιών συναίνεσης για τη συμμετοχή στις συνεντεύξεις.

Στην Ενότητα 3 παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα από το ερωτηματολόγιο που σχεδιάστηκε για νέους ωφελούμενους κοινωνικών επιδομάτων, αποτυπώνοντας τις στάσεις και αντιλήψεις τους ενώ **στην Ενότητα 4** παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα από τα ερωτηματολόγια που σχεδιάστηκαν με σκοπό την καταγραφή των στάσεων και αντιλήψεων των αιρετών εκπροσώπων των Δήμων του Νοτίου Αιγαίου σχετικά με τις τοπικές πολιτικές προτεραιότητες και παρεμβάσεις για βιώσιμη ανάπτυξη. Και στις 2 ενότητες η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση γραφημάτων και επεξηγηματικού κειμένου, ακολουθώντας πιστά τη δομή του ερωτηματολογίου. Τα ευρήματα προέρχονται από ποσοτικά δεδομένα που συλλέχθηκαν μέσω ερωτηματολογίων κλειστού τύπου, τα οποία περιελάμβαναν ερωτήσεις βαθμονόμησης, κατάταξης, διαβαθμισμένης κλίμακας (τύπου Likert) και πολλαπλής επιλογής. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων γίνεται τόσο σε συνολικό επίπεδο όσο και συγκριτικά, όπου αυτό είναι εφικτό και μεθοδολογικά τεκμηριωμένο. Παράλληλα, ενσωματώνονται ποιοτικά στοιχεία από ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, τα οποία προσφέρουν βάθος στην ανάλυση, αναδεικνύοντας προσωπικές εμπειρίες, στάσεις και προσδοκίες των συμμετεχόντων. Η συγκριτική ανάλυση λαμβάνει υπόψη χωρικές μεταβλητές, όπως ο Δήμος κατοικίας, καθώς και βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, οικογενειακή κατάσταση και εργασιακή θέση), με στόχο την ανάδειξη ενδεχόμενων τάσεων και/ή διαφοροποιήσεων στο ερευνητικό δείγμα.

Στις Ενότητες 5 και 6 καταγράφονται οι στάσεις και αντιλήψεις των στελεχών κοινωνικών υπηρεσιών και δομών, καθώς και των εκπροσώπων τοπικών συλλόγων και φορέων της κοινωνίας των πολιτών, αναδεικνύοντας τους μηχανισμούς υποστήριξης, τις προκλήσεις και τις κοινωνικές ανάγκες σε τοπικό επίπεδο. Οι ενότητες αυτές αναπτύσσουν τα ποιοτικά ευρήματα της έρευνας, όπως προέκυψαν από ημι-δομημένες συνεντεύξεις και ανοιχτού

τύπου ερωτήσεις, οι οποίες απομαγνητοφωνήθηκαν και στη συνέχεια αναλύθηκαν μέσω θεματικής ανάλυσης (Robinson, 2014), η οποία επιτρέπει τον εντοπισμό και τη συστηματική οργάνωση επαναλαμβανόμενων μοτίβων νοήματος μέσα στις αφηγήσεις των συμμετεχόντων. Οι συμμετέχοντες/ουσες περιλάμβαναν κοινωνικούς λειτουργούς και στελέχη Κέντρων Κοινότητας, προσωπικό κοινωνικών υπηρεσιών των Δήμων, καθώς και εκπροσώπους τοπικών συλλόγων και αιρετούς. Οι θεματικές ενότητες που εξετάστηκαν εστίασαν στη διερεύνηση των συνθηκών διαβίωσης και κοινωνικής ένταξης των νέων, στη διερεύνηση της ανάγκης υποστηρικτικών δομών σε επίπεδο ψυχικής υγείας, στην αξιολόγηση της λειτουργίας και επάρκειας των υπηρεσιών φροντίδας, καθώς και στη διατύπωση προτάσεων πολιτικής και πρακτικών λύσεων, βάσει της εμπειρίας των συμμετεχόντων στο πεδίο. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων γίνεται ανά Δήμο στην ενότητα 5 και ανά σύλλογο/ φορέα στην ενότητα 6 ώστε να αναδειχθούν κοινές τάσεις, διαφοροποιήσεις και αναδυόμενες προτεραιότητες ανά νησί.

Τέλος, στην **Ενότητα 7** παρουσιάζονται επιγραμματικά συμπεράσματα σχετικά με τις προοπτικές ένταξης των νέων στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και τις συνθήκες λειτουργίας των κοινωνικών υπηρεσιών. Επίσης, αναλύονται συγκλίσεις και αποκλίσεις μεταξύ των Δήμων της Περιφέρειας και παρατίθενται προτάσεις που αναδείχθηκαν μέσω της έρευνας.

2. Μεθοδολογία και υλοποίηση της έρευνας

2.1 Μεθοδολογικό πλαίσιο, χρόνος υλοποίησης και συμμετέχοντες

Σε ό, τι αφορά τη μεθοδολογία της έρευνας, αρχικά πραγματοποιήθηκε επικοινωνία με τα Κέντρα Κοινότητας των Δήμων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, προκειμένου να καθοριστούν οι θεματικές ενότητες και να οργανωθεί η πρώτη συνάντηση με την Ομάδα Έργου για τον σχεδιασμό των οδηγιών έρευνας. Μετά την ολοκλήρωση του αρχικού σχεδιασμού, ακολούθησε εκ νέου επικοινωνία με τα Κέντρα Κοινότητας και τους τοπικούς Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α΄ βαθμού για τον προγραμματισμό της συλλογής δεδομένων, τον καθορισμό των συμμετεχόντων και τη διαμόρφωση του χρονοδιαγράμματος.

Η επιλογή του δείγματος συνδέθηκε με την επιδίωξη συστηματικής επίσκεψης σε Δήμους που διαθέτουν Κέντρο Κοινότητας, καθώς και σε Δήμους που δεν είχαν συμπεριληφθεί στον προγραμματισμό των προηγούμενων ετών, προκειμένου να διασφαλιστεί η κάλυψη όσο το δυνατόν περισσότερων νησιωτικών περιοχών. Η διαδικασία αυτή εντάσσεται στη γενικότερη προσέγγιση του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης, το οποίο κάθε χρόνο προγραμματίζει τις έρευνές του σε συνεργασία με τα Κέντρα Κοινότητας, ακολουθώντας έναν κύκλο επισκέψεων σε δήμους με Κέντρο Κοινότητας σε ετήσια βάση και στους υπόλοιπους δήμους ανά δύο έτη. Η υλοποίηση της έρευνας σε ετήσια βάση, με προτεραιότητα στους Δήμους που διαθέτουν Κέντρο Κοινότητας, διασφαλίζει τη συστηματική και συνεχή μελέτη των κοινωνικών φαινομένων και των υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου. Με τον τρόπο αυτό υποστηρίζεται πως ενισχύεται η ικανότητα του Παρατηρητηρίου να παράγει αξιόπιστα, συγκρίσιμα δεδομένα σε κάθε ερευνητικό κύκλο, επιτρέποντας την τεκμηριωμένη αποτύπωση και τάσεων στο πέρασμα του χρόνου. Το σύνολο των μεθοδολογικών αρχών που εφαρμόστηκαν στην έρευνα του 2025, σε σύγκριση με προηγούμενες επιτόπιες έρευνες, παρουσιάζεται στον Πίνακα 1.

Επιπλέον, ο Πίνακας 2 παρουσιάζει τα νησιά που επισκεφθήκαμε στο πλαίσιο της συλλογής δεδομένων. Εξαίρεση αποτελεί η Μεγίστη, όπου πραγματοποιήθηκε μόνο η συλλογή του ερωτηματολογίου του Δημάρχου, καθώς και τα νησιά Χάλκη, Αγαθονήσι, Σίφνος και Σίκινος, στα οποία δεν κατέστη εφικτή η διεξαγωγή της έρευνας λόγω αντικειμενικών δυσκολιών. Για τις συγκεκριμένες περιοχές προβλέπεται προτεραιοποίηση στην επόμενη ερευνητική φάση. Επιπλέον, σημειώνεται ότι στα νησιά Ανάφη, Αντίπαρος, Αστυπάλαια, Σύμη και Φολέγανδρος είχε πραγματοποιηθεί επίσκεψη και το 2024. Η Σύμη δήλωσε ενδιαφέρον για συμμετοχή και στην παρούσα ερευνητική περίοδο, γεγονός που οδήγησε στην εκ νέου ένταξή της στο πεδίο.

Το δείγμα της έρευνας οργανώθηκε ανά θεματική κατηγορία, με στόχο την αντιστοίχιση κάθε ομάδας συμμετεχόντων στους επιμέρους στόχους της μελέτης και τη συλλογή έγκυρων δεδομένων. Για τη θεματική διάσταση που αφορά τους νέους ωφελούμενους

κοινωνικών επιδομάτων, η επιλογή του δείγματος βασίστηκε σε κριτήρια πληθυσμιακής συγκέντρωσης και χωρικής αντιπροσωπευτικότητας. Συγκεκριμένα, το δείγμα αντλήθηκε από τους έξι πληθυσμιακά μεγαλύτερους Δήμους της Περιφέρειας (Άνδρου, Καλυμνίων, Κω, Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, Ρόδου και Σύρου-Ερμούπολης) στους οποίους κατοικεί περίπου το 70% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας και η πλειοψηφία του παραγωγικού πληθυσμού, δηλαδή το τμήμα του πληθυσμού που βρίσκεται σε ηλικίες ικανές να εργαστούν και να συμβάλουν στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών. Η συγκέντρωση του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού στους συγκεκριμένους δήμους συνοδεύεται από αυξημένο αριθμό νοικοκυριών που είναι ωφελούμενοι του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ), με τα έξι αυτά νησιά να συγκεντρώνουν περίπου το 81% των μελών νοικοκυριών που είναι δικαιούχοι. Η επιλογή αυτή λοιπόν δε στηρίχθηκε μόνο σε κριτήρια πληθυσμιακού μεγέθους, αλλά πρωτίστως στη συστηματική καταγραφή αυξημένης ανάγκης κοινωνικής υποστήριξης, όπως αυτή αντανακλάται στον αριθμό αιτήσεων ΕΕΕ. Με τον τρόπο αυτό επιδιώχθηκε να αναδειχθεί η συσχέτιση μεταξύ της επιδοματικής πολιτικής και των πραγματικών κοινωνικών αναγκών των νέων σε νησιωτικά περιβάλλοντα. Για το λόγο αυτό, οι συγκεκριμένοι δήμοι κρίθηκαν ως σημεία με τη μεγαλύτερη βαρύτητα για την αποτύπωση των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών της ομάδας-στόχου. Στην ενότητα 3 αναλύονται περαιτέρω τα χαρακτηριστικά του τελικού δείγματος.

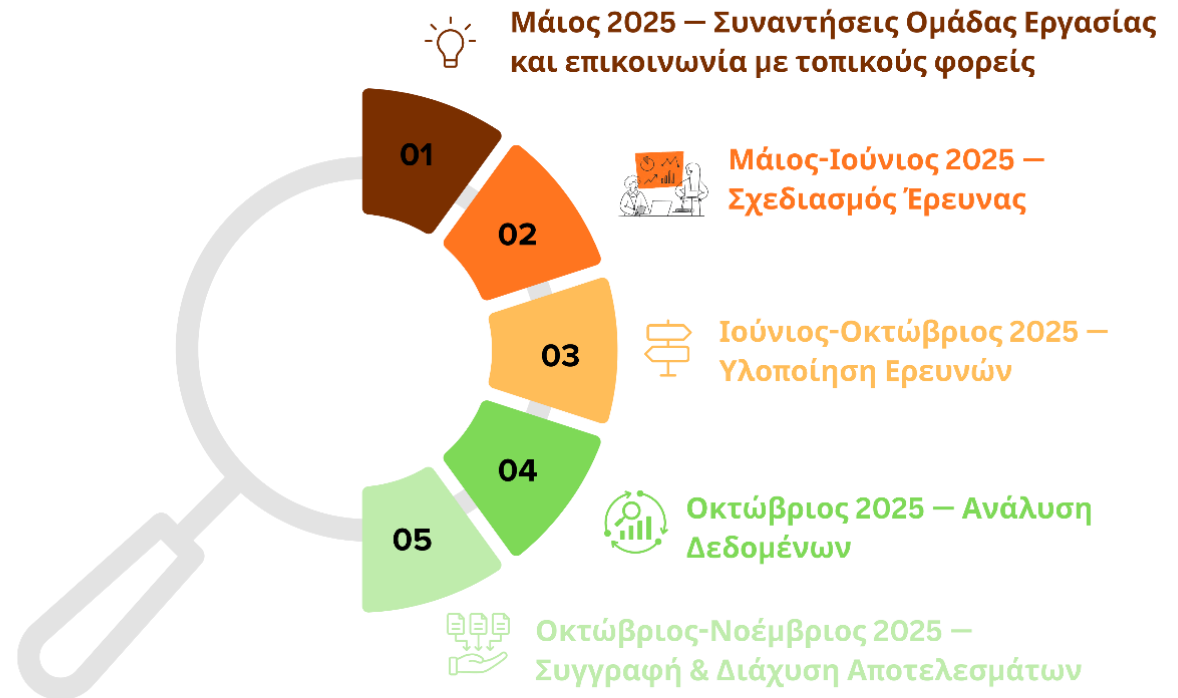
Για τη διάσταση που αφορά τις κοινωνικές υπηρεσίες και τα Κέντρα Κοινότητας, το δείγμα περιλάμβανε στελέχη με αρμοδιότητες σε ζητήματα κοινωνικής προστασίας, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και διασύνδεσης με προγράμματα απασχόλησης και κατάρτισης. Αρχικά πραγματοποιήθηκε ενημέρωση στα Κέντρα Κοινότητας και στους Δήμους σχετικά με τους στόχους και το περιεχόμενο της έρευνας, και στη συνέχεια ζητήθηκε από τις υπηρεσίες να υποδείξουν τα στελέχη που θεωρούσαν καταλληλότερα, με βάση τη θέση τους, τις αρμοδιότητές τους και τη διαθεσιμότητά τους για συμμετοχή στους στόχους της έρευνας και ανάλογα τη διαθεσιμότητα. Στη διάσταση των αιρετών προσώπων εντάχθηκαν δήμαρχοι, αντιδήμαρχοι και μέλη δημοτικών συμβουλίων με σχετική θεματική αρμοδιότητα (ανάπτυξη, κοινωνική πολιτική, νεολαία), ώστε να διερευνηθούν οι στρατηγικές προτεραιότητες, οι θεσμικές πρακτικές και οι αντιλήψεις για τη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη. Το ερωτηματολόγιο κοινοποιήθηκε απευθείας με ηλεκτρονικά μέσα στις γραμματείες των δημοτικών αρχών. Τέλος, στη διάσταση των φορέων της κοινωνίας των πολιτών συμμετείχαν και εκπρόσωποι φορέων που ανταποκρίθηκαν κατόπιν επικοινωνίας και με τα στελέχη των Κέντρων Κοινότητας ή Δημοτικών αρχών.

Έρευνα με τη συμμετοχή Δήμων και Κέντρων Κοινότητας

Στόχος η συστηματική παρακολούθηση των κοινωνικών συνθηκών και της λειτουργίας των τοπικών δομών κοινωνικής προστασίας στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου.

Ειδικός στόχος - Έρευνα έτους 2025

Η διερεύνηση της κατάστασης των νέων ωφελούμενων κοινωνικών επιδομάτων, η αποτύπωση των εμπειριών και αναγκών τους σε ζητήματα απασχόλησης, κοινωνικής ένταξης και ψυχικής ανθεκτικότητας, καθώς και η αξιολόγηση της συμβολής των τοπικών κοινωνικών υπηρεσιών και Κέντρων Κοινότητας στη στήριξή τους, με έμφαση στα έξι πληθυσμιακά μεγαλύτερα νησιά της Περιφέρειας.

Εικόνα 1: Στόχοι και οργάνωση εργασίας για την υλοποίηση της Έρευνας 2025

Πίνακας 1: Μεθοδολογικές διαφοροποιήσεις επιτόπιων ερευνών 2021, 2022, 2023, 2024 & 2025

		Επιτόπιες Έρευνες 2021	Επιτόπιες Έρευνες 2022	Επιτόπιες Έρευνες 2023	Επιτόπιες Έρευνες 2024	Επιτόπιες Έρευνες 2025
1	Κύριες Θεματικές έρευνας	Βασικές Θεματικές φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, επιπτώσεις της πανδημίας	Επικέντρωση σε μονογονεϊκότητα, θέματα ψυχικής υγείας, δεξιοτήτων	Επικέντρωση σε εργασία, αστεγία, ενεργειακή ένδεια, κατάρτιση, συγκριτική αποτίμηση ευρημάτων διαχρονικά και ρόλος του Παρατηρητηρίου.	Επικέντρωση σε Κοινωνική Ένταξη με έμφαση στις θεματικές της προσβασιμότητας, των νέων, των ηλικιωμένων ατόμων, και της έμφυλης βίας.	Επικέντρωση σε Λειτουργία τοπικών υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας νέους 18- 40 ετών δικαιούχους κοινωνικών επιδομάτων και την ψυχική υγεία, προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης.
2	Διαδικασία Σύνταξης Ερωτηματολογίου	Δείκτες των βάσεων δεδομένων/ Πρωτογενείς έρευνες σε φορείς	Δείκτες των βάσεων δεδομένων / Ανοιχτή διαβούλευση με φορείς	Δείκτες των βάσεων δεδομένων/ Διαβούλευση με φορείς	Δείκτες των βάσεων δεδομένων/ Διαβούλευση με φορείς	Δείκτες των βάσεων δεδομένων/ Διαβούλευση με φορείς.
3	Προεργασία	Συναντήσεις εργασίας της ομάδας έργου	Συναντήσεις εργασίας της ομάδας έργου & εργαστήριο με φορείς	Συναντήσεις εργασίας της ομάδας έργου	Συναντήσεις εργασίας της ομάδας έργου	Συναντήσεις εργασίας της ομάδας έργου.
4	Δείγμα Ερωτηθέντων (ωφελοούμενων)	Μεγάλο και ευρύ δείγμα πολιτών (για γεωγραφική σύγκριση)	Μεσαίο και στοχευμένο δείγμα πολιτών (για εντοπισμό συγκεκριμένων παραγόντων)	Μεσαίο και στοχευμένο δείγμα πολιτών (για εντοπισμό συγκεκριμένων παραγόντων)	Μεσαίο και στοχευμένο δείγμα πολιτών (για εντοπισμό συγκεκριμένων	Μεσαίο και στοχευμένο δείγμα πολιτών (για εντοπισμό συγκεκριμένων

					παραγόντων)	παραγόντων).
5	Δείγμα συμμετεχόντων (υπηρεσιών/ αιρετών)	Μεσαίο Δείγμα (για επικέντρωση σε γεωγραφικές περιοχές υψηλής συγκέντρωσης)	Μεγάλο δείγμα (για εμβάθυνση σε μικρά νησιά)	Μεγάλο δείγμα (για εμβάθυνση σε μικρά νησιά)	Μεγάλο δείγμα (για προοδευτική κάλυψη όλων των Δήμων)	Μεγάλο δείγμα (για προοδευτική κάλυψη όλων των Δήμων).
6	Τρόπος Υλοποίησης	Διά ζώσης	Διά Ζώσης	Διά ζώσης και Απομακρυσμένα (με τη χρήση εργαλείων τηλεδιάσκεψης)	Δια ζώσης	Δια ζώσης και διαδικτυακά. Ξεχωριστά ερωτηματολόγια σε αιρετά πρόσωπα, συλλόγους και κοινωνικές δομές.

Πίνακας 2: Τελικό Δείγμα Ερευνητικής Διαδικασίας 2025 (κατά ημερομηνία διεξαγωγής)

Δήμος	Ημερομηνία	Ερωτηματολόγιο σε Αιρετά Πρόσωπα	Συνέντευξη με Αιρετά Πρόσωπα ή Διοικητικά Στελέχη εκτός Κοινωνικών Υπηρεσιών	Ερωτηματολόγιο σε Πολίτες	Συνέντευξη με Κέντρο Κοινότητας	Συνέντευξη με Κοινωνικές Υπηρεσίες/ Δομές	Συνέντευξη με Συλλόγους
Ιητών	06/06/2025	✓	✓	-	-	ΚΕΠ	Σωματείο Save ios
Σερίφου	17/06/2025	✓	✓	-	-	-	Σωματείο Serifos friends
Μυκόνου	18/06/2025	✓	-	-	-	Τμήμα Πρόνοιας, Παιδικός Σταθμός, «Βοήθεια στο Σπίτι»	-
Σύρου-Ερμούπολης	23, 24, 27/06/2025	-	-	16	✓	«Βοήθεια στο Σπίτι»	Σύλλογος Γυναικών Σύρου
Νάξου	30/06-02/07/2025	-	-	13	✓	ΚΗΦΗ	-
Καλύμνου	07-09/07/2025	✓	-	10	✓	ΚΔΑΠ ΜΕΑ Αγ. Παντελεήμων	-
Κύθνου	14/07/2025	✓	✓	-	-	«Βοήθεια στο Σπίτι»	-
Άνδρου	15-16/07/2025	-	-	11	✓	«Βοήθεια στο Σπίτι»	

Π.1.2 - Έρευνα με τη Συμμετοχή Δήμων και Κέντρων Κοινότητας στο Νότιο Αιγαίο (2025)

Πάρου	16/07/2025	✓	-	-	✓	Βρεφονηπιακός Σταθμός	Σύλλογος Τριτέκνων
Θήρας	21-22/07/2025	✓	-	-	✓	Παιδικοί Σταθμοί, Πτωχοκομείο	-
Κιμώλου	25/08/2025	✓	✓	-	-	-	-
Μήλου	26/08/2025	✓	-	-	✓	«Βοήθεια στο Σπίτι»	-
Κω	01-02/09	-	✓	18	✓(και Παράρτημα Ρομά)	«Βοήθεια στο Σπίτι»	-
Λειψών	09/09/2025	✓		-	-	Διοικητικά στελέχη Δήμου	-
Λέρου	10-11/09/2025	✓	✓	-	✓	«Βοήθεια στο Σπίτι» ΚΟΙΣΠΕ Ψυχικής Υγείας Δωδεκανήσου	-
Τήνου	09/09/2025	✓	✓	-	✓	-	Σωματείο «Έχουμε Δικαίωμα»
Κέας	23/09/2025	✓	-	-	✓	«Βοήθεια στο Σπίτι»	-
Σύμης	24/09/2025	✓	✓	-	-	Στέλεχος Δήμου	-
Ρόδου	23/09/2025 & 8- 9-10/10/2025	✓	-	25	✓(και Παράρτημα Ρομά)	-	Συλλόγος Αιμοδοτών Ρόδου «Άγιος Εφραίμ»,

							Σύλλογος Καρκινοπαθών Ρόδου «Μαζί, με δύναμη για τη ζωή»
Καρπάθου	14/10/2025	✓	-	-	✓	«Βοήθεια στο Σπίτι»	-
Κάσου	15/10/2025	✓	✓	-	-	«Βοήθεια στο Σπίτι»	-
Μεγίστης	15/10/2025	✓	-	-	-	-	-
Τήλου	17/10/2025	✓	✓	-	-	«Βοήθεια στο Σπίτι», Στελέχη Δήμου	-
Αμοργού (διαδικτυακά)	21/10/2025	-	-	-	-	Τμήμα Κοινωνικής Προστασίας, Παιδείας και Πολιτισμού	-
Νισύρου (διαδικτυακά)	21/10/2025	✓	✓	-	-	-	-
Πάτμου (διαδικτυακά)	21/10/2025	✓	✓	-	-	Παιδικός Σταθμός	Σωματείο Γυναικών Πάτμου «η Σπίθα»

Πίνακας 3: Στόχοι και μεθοδολογικά εργαλεία έρευνας

Θεματικές Διαστάσεις / Στόχοι	Μεθοδολογικά εργαλεία	Επιθυμητό Δείγμα	Τελικό Δείγμα
1. Κοινωνικές Υπηρεσίες & Δομές • Διαχρονική καταγραφή του πλαισίου λειτουργίας κοινωνικών υπηρεσιών και δομών • Καταγραφή πρακτικών, αναγκών και λειτουργικών προκλήσεων • Διαβίωση νέων και ψυχική ανθεκτικότητα	Ημιδομημένες συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρων Κοινότητας, Κοινωνικών Υπηρεσιών, κοινωνικών δομών	Συνεντεύξεις με στελέχη και στα 13 Κέντρα Κοινότητας Τουλάχιστον 1 στέλεχος ανά δομή ή κοινωνικής προστασίας σε κάθε Δήμο	Συνεντεύξεις σε 13 Κέντρα Κοινότητας Εκπρόσωποι από: • 11 «Βοήθεια στο Σπίτι» • 5 Παιδικοί / Βρεφονηπιακοί Σταθμοί ή ΚΔΑΠ • 1 ΚΗΦΗ • 1 Πτωχοκομείο • 2 Κοινωνικές Υπηρεσίες Δήμων • 2 διοικητικά στελέχη

2. Νέοι (18-40) ωφελούμενοι κοινωνικών επιδομάτων • Κατανόηση αναγκών, δυσκολιών, προσδοκιών • Αντιλήψεις για απασχόληση, επιχειρηματικότητα και παραμονή στα νησιά • Ψυχική ανθεκτικότητα νέων και κατοίκων συνολικά	Ερωτηματολόγιο (κλειστού και ανοικτού τύπου) σε νέους ωφελούμενους κοινωνικών επιδομάτων 18-40	Δειγματοληψία με βάση διαθέσιμα στοιχεία ΕΕΕ ως κατεύθυνση στα Κέντρα Κοινότητας Στόχευση στους 6 μεγαλύτερους Δήμους που συγκεντρώνουν το 70% πληθυσμού και το 81% των ωφελουμένων ΕΕΕ	93 συμμετέχοντες • 72,1% λαμβάνουν κάποιο επίδομα 1/3 περίπου λαμβάνει ΕΕΕ→ Το δείγμα είναι προσανατολισμένο στην ομάδα-στόχο, αλλά η αντιπροσωπευτικότητα αξιολογείται ενδεικτικά, λόγω έλλειψης επίσημων συνδυαστικών στατιστικών για όλους τους τύπους επιδομάτων Ανάγκη για περαιτέρω διάθεση στοιχείων για σχεδιασμό με υψηλότερη ακρίβεια αντιπροσωπευτικότητας (ιδίως για μη ΕΕΕ επιδόματα)
• 3. Βιώσιμη ανάπτυξη - Τοπική διακυβέρνηση• Αποτύπωση προτεραιοτήτων και πολιτικών Δήμων • Κατανόηση των τοπικών στρατηγικών για κοινωνική ένταξη	Ερωτηματολόγιο (κλειστού και ανοικτού τύπου) σε αιρετούς	Αποστολή ερωτηματολογίου σε όλους τους 34 Δήμους της ΠΝΑ	21 Δήμοι ανταποκρίθηκαν

2.2. Ομάδα εργασίας

Όπως αναφέρθηκε ήδη σχετικά με τη διαδικασία συγκρότησης της ομάδας υλοποίησης των ερευνών καθώς και του καθορισμού της μεθοδολογίας και τον χρονοπρογραμματισμό των ερευνών πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις της Ομάδας Εργασίας του ερευνητικού Πακέτου Εργασίας 1. Κατά τις συναντήσεις αυτές και έχοντας την εμπειρία από την προηγούμενη διαδικασία των επιτόπιων ερευνών, αποφασίστηκαν το μεθοδολογικό πλαίσιο, ο ακριβής προγραμματισμός των ερευνών, η επιλογή του δείγματος, ο τρόπος επικοινωνίας με τους συνεντευξιζόμενους των Δήμων και των Κοινωνικών Υπηρεσιών, τα εργαλεία επεξεργασίας δεδομένων, η διαχείριση κινδύνων και οι διαδικασίες συγκατάθεσης εναρμονισμένες με τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία των Δεδομένων (ΓΚΠΔ), τα οποία παρουσιάζονται στις υπόλοιπες παραγράφους της παρούσας Ενότητας.

Στο επίπεδο του σχεδιασμού, οι επιτόπιες έρευνες των προηγούμενων τεσσάρων (4) ετών λειτούργησαν αναμφίβολα ως επιχειρησιακοί οδηγοί καλών πρακτικών και αποφυγής κινδύνων και η αποτίμησή τους πραγματοποιήθηκε στην τελευταία συνάντηση εργασίας, οπότε και βελτιοποιήθηκαν τα ερευνητικά εργαλεία.

Κατά τη διαδικασία των συναντήσεων εργασίας οριστικοποιήθηκαν και οι ομάδες ερευνητών και ερευνητριών, οι οποίες αποτελούνταν από έναν/μία ή δύο ερευνητές/τριες ανάλογα την παρουσία ωφελούμενων κοινωνικών επιδομάτων σε κάθε έρευνα. Οι ομάδες στελεχώθηκαν από Κοινωνικούς Επιστήμονες (κοινωνικούς επιστήμονες, πολιτικούς επιστήμονες, απόφοιτους δημόσιας διοίκησης) μέλη της Ομάδας Έργου. Συνολικά, στην υλοποίηση των επιτόπιων ερευνών συμμετείχαν τέσσερις (4) έμπειροι/ες ερευνητές/τριες, οι οποίες είχαν συμμετάσχει και στις επιτόπιες έρευνες του προηγούμενου έτους και πέντε (2) ερευνητές/τριες χωρίς προηγούμενη εμπειρία στο έργο οι οποίοι/ες εκπαιδεύτηκαν και υποστήριξαν σχετικά. Οι ερευνητικές ομάδες που συστάθηκαν είχαν στην κατοχή τους το κατάλληλο πληροφοριακό υλικό, εξοπλισμό και ψηφιακά εργαλεία για την ομαλή και αξιόπιστη διεξαγωγή της έρευνας.

Για την καλύτερη οργάνωση των μετακινήσεων, πραγματοποιήθηκε έγκαιρα συστηματική επικοινωνία με τα στελέχη των Κοινωνικών Υπηρεσιών και των Κέντρων Κοινότητας σχετικά με το εύρος των επιθυμητών για αυτούς χρονικών διαστημάτων. Η συστηματική επικοινωνία διευκόλυνε την έγκαιρη και άμεση τροποποίηση της διαθεσιμότητας όπου αυτή απαιτούνταν. Βάσει της δήλωσης διαθεσιμότητας εκ μέρους των φορέων οργανώθηκαν και πραγματοποιήθηκαν τα ερευνητικά ταξίδια. Κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού πραγματοποιήθηκε μελέτη ανάλυσης κινδύνου, βάσει της οποίας σχεδιάστηκε μεθοδολογία διαχείρισης κινδύνων που ακολουθήθηκε μέχρι και την περάτωση των επιτόπιων ερευνών. Το σχέδιο ανάλυσης κινδύνου παρουσιάζεται αναλυτικά στο Παράρτημα της παρούσας. Για την υλοποίηση των επιτόπιων ερευνών ακολουθήθηκε η αντίστοιχη μεθοδολογία των επιτόπιων ερευνών των προηγούμενων ετών αφού πραγματοποιήθηκε ενημέρωσή της.

Αναλυτικά, η μεθοδολογία παρουσιάζεται στο Παράρτημα.

2.3. Εργαλεία καταγραφής και ανάλυσης δεδομένων

Κατά αντιστοιχία με τις αναλυτικές μελέτες που δημοσιεύθηκαν τα προηγούμενα έτη τα εργαλεία καταγραφής και ανάλυσης δεδομένων κινήθηκαν στα ίδια επίπεδα. Η ερευνητική ομάδα είχε στη διάθεσή της ένα προφίλ του Δήμου και του νησιού, στο οποίο επρόκειτο να πραγματοποιήσει την επιτόπια έρευνα για τη βέλτιστη ενημέρωση, αλλά και την καλύτερη δυνατή προετοιμασία για τα ερευνητικά ζητούμενα και τις πληροφορίες που χρειαζόταν να αποσπάσει. Το εργαλείο καταγραφής των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου ήταν σε ηλεκτρονική φόρμα ενσωματωμένη στο ψηφιακό αποθετήριο του Παρατηρητηρίου. Η φόρμα παρήγαγε αυτόματα τα συλλεχθέντα δεδομένα σε μορφή υπολογιστικού φύλλου ώστε να είναι άμεση και εύκολη η επεξεργασία τους. Οι ερευνητές διέθεταν τον απαραίτητο εξοπλισμό για την καταχώρηση των απαντήσεων και των δεδομένων καθώς και για την ηχογράφηση των συνεντεύξεων.

Τόσο σε περίπτωση αδυναμίας σύνδεσης στο διαδίκτυο, διακοπής σύνδεσης ή της ανάγκης άμεσης χειρόγραφης καταγραφής παρατηρήσεων, οι ερευνητές/τριες διέθεταν και εκτυπωμένα ερωτηματολόγια.

Για την ανάλυση των δεδομένων από τα ερωτηματολόγια προς τους ωφελούμενους πραγματοποιήθηκε περιγραφική ανάλυση με τη χρήση του προγράμματος επεξεργασίας υπολογιστικών φύλλων με την ενσωμάτωση σχετικών γραφημάτων όπου αυτό κρίθηκε αναγκαίο. Η περιγραφική στατιστική ανάλυση πραγματοποιήθηκε στο εν λόγω λογισμικό, όπου υπολογίστηκαν οι βασικοί δείκτες. Επιπλέον, δημιουργήθηκαν γραφήματα για την οπτικοποίηση των αποτελεσμάτων. Το συγκεκριμένο λογισμικό επιλέχθηκε επειδή προσφέρει άμεσους υπολογισμούς και γραφήματα που παρουσιάζουν τα αποτελέσματα με εύληπτο και κατανοητό τρόπο. Η περιγραφική στατιστική εφαρμόστηκε, καθώς η ανάλυση εστιάζει στην αποτύπωση των χαρακτηριστικών του δείγματος χωρίς την απαίτηση διατύπωσης κανόνων, διερεύνησης σχέσεων ή γενίκευσης των ευρημάτων.

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων γίνεται με τη μορφή κειμένου και την παράθεση πινάκων και γραφικών παραστάσεων σε διάφορες μορφές κατάλληλες με το θεματικό αντικείμενο κάθε φορά με βάση την περιγραφική ανάλυση των δεδομένων η οποία προηγήθηκε. Οι γραφικές απεικονίσεις εκτιμήθηκε να έχουν τη μορφή ιστογραμμάτων, στενογραμμάτων, αθροιστικών διαγραμμάτων, σχημάτων μορφών, σχημάτων επιφανειών, κλπ. Όσον αφορά το περιεχόμενο των συνεντεύξεων, πραγματοποιήθηκε ανάλυση περιεχομένου με τη χρήση θεματικών κωδίκων και λέξεων-κλειδιών για την οργάνωση και ερμηνεία των δεδομένων. Αρχικά, έγινε προσεκτική διερεύνηση στο περιεχόμενο των συνεντεύξεων με στόχο τον εντοπισμό επαναλαμβανόμενων θεματικών ή σημαντικών εννοιών. Στη συνέχεια, δημιουργήθηκαν κώδικες που συνοψίζουν τα κύρια θέματα και οργανώθηκαν σε θεματικές ενότητες. Οι θεματικές ενότητες ανέδειξαν τα κύρια σημεία του

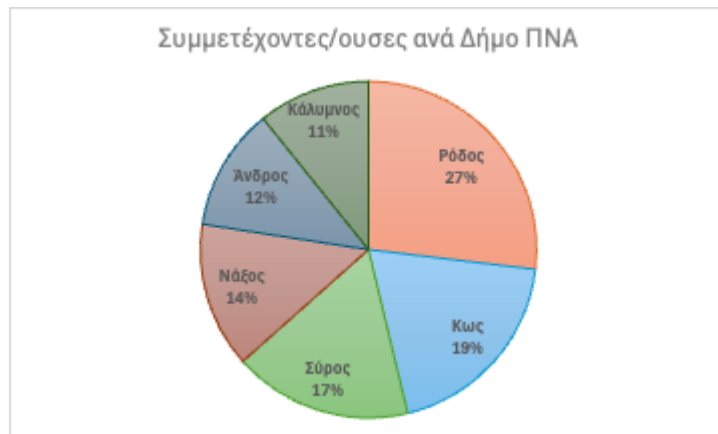
περιεχομένου, διευκολύνοντας την κατανόηση των αποτελεσμάτων. Η εν λόγω ανάλυση πραγματοποιήθηκε σε επίπεδο Δήμου, με στόχο την παραγωγή μιας ολοκληρωμένης και πολυεπίπεδης αποτύπωσης των συνθηκών που επικρατούν σε κάθε τοπική κοινότητα.

3. Συνθήκες διαβίωσης νέων - δικαιούχων κοινωνικών επιδομάτων

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα ποσοτικά ευρήματα που προέκυψαν από την επεξεργασία του ερωτηματολογίου για νέους ωφελούμενους κοινωνικών επιδομάτων έως 40 ετών. Η ανάλυση των απαντήσεων στις παρακάτω υποενότητες πραγματοποιείται πρωτίστως σε επίπεδο Περιφέρειας, ενώ όπου αυτό είναι ερευνητικά εφικτό πραγματοποιούνται και συσχετίσεις ως προς τα κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία αλλά και τα της απασχόλησης των ερωτώμενων. Επιπλέον της ανάλυσης, η παρουσίαση των ευρημάτων γίνεται σε μορφή γραφημάτων και/ή πινάκων με στόχο την περισσότερο εύληπτη κατανόηση τους. Η συλλογή δεδομένων πραγματοποιήθηκε στους Δήμους (με σειρά υλοποίησης έρευνας): Σύρου-Ερμούπολης, Νάξου, Καλύμνου, Άνδρου, Κω, Ρόδου με τελικό δείγμα 93 συμμετέχοντες/ουσες όπως αναφέρεται στην Εισαγωγική Ενότητα και αποτυπώνεται στον Πίνακα 2 και 3 της παρούσας μελέτης.

3.1. Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά

Στην παρούσα υποενότητα αναπτύσσονται τα κύρια κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Αρχικά, σε ό,τι αφορά την κατανομή του δείγματος ανά Δήμο η συμμετοχή των ερωτώμενων είχε ως εξής: Ρόδος 26,9%, Κως 19,4%, Σύρος 17,2%, Νάξος 14,0%, Άνδρος 11,8% και Κάλυμνος 10,8% **[Διάγραμμα 1]**.

Διάγραμμα 1: Συμμετέχοντες/ουσες (ωφελούμενοι) ανά Δήμο ΠΝΑ

Ως προς το φύλο, το 71% των ερωτηθέντων ήταν γυναίκες και το 29% άνδρες, χωρίς να δηλωθεί άλλος προσδιορισμός ή ταυτότητα φύλου **[Διάγραμμα 2]**. Σε ό,τι αφορά την κατανομή του φύλου ανά νησί στη Σύρο, την Κάλυμνο, την Άνδρο, την Κω και τη Ρόδο κυριαρχούν οι γυναίκες, με τα ποσοστά να φτάνουν το 81%, 70%, 91%, 79% και 68% αντίστοιχα. Αντίθετα, στη Νάξο υπερέχουν οι άνδρες (54%).

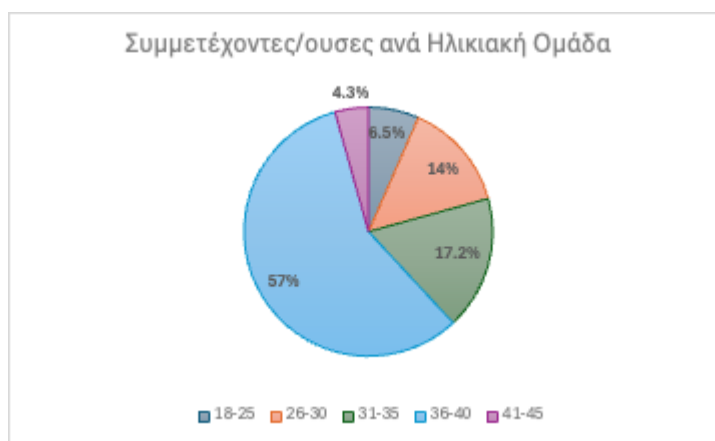
Διάγραμμα 2: Συμμετέχοντες/ουσες (ωφελοούμενοι) ανά φύλο

Παράλληλα, το 90,3% των συμμετεχόντων ανέφερε ότι δεν είχε συμμετάσχει σε προηγούμενη έρευνα του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου (ΠΠΚΕ Νοτίου Αιγαίου) [Διάγραμμα 3].

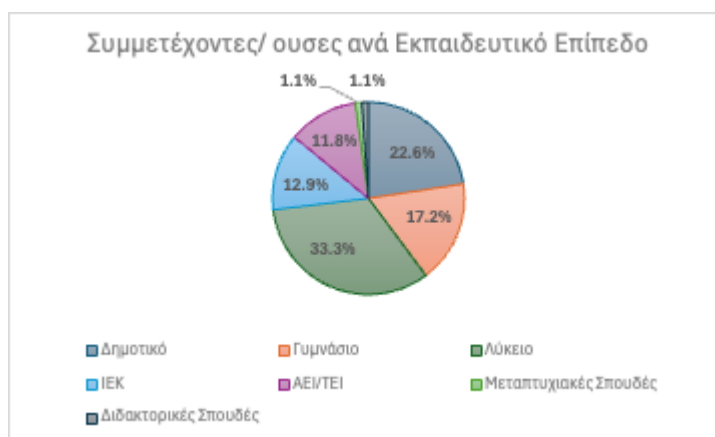
Διάγραμμα 3: Προηγούμενη Συμμετοχή σε έρευνα του ΠΠΚΕ Νοτίου Αιγαίου (ωφελοούμενοι)

Αναφορικά με την ηλικιακή κατανομή, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων εντοπίζεται στην ομάδα 36-40 ετών (57%), ενώ οι υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες κατανέμονται ως εξής: 31-35 ετών 17,2%, 26-30 ετών 14%, 18-25 ετών 6,5% και 41-45 ετών 4,3% [Διάγραμμα 4]. Όσον αφορά την ηλικιακή κατανομή ανά νησί, η ηλικιακή ομάδα 36-40 ετών εμφανίζεται ως η πλέον συχνή στα περισσότερα νησιά: στη Σύρο, τη Νάξο, την Κάλυμνο, την Κω και τη Ρόδο. Στην Άνδρο, παρατηρείται ένα ευρύτερο ηλικιακό εύρος, καθώς οι συμμετέχουσες ήταν κυρίως 26-40 ετών.

Διάγραμμα 4: Συμμετέχοντες/ ουσες (ωφελούμενοι) ανά ηλικιακή ομάδα

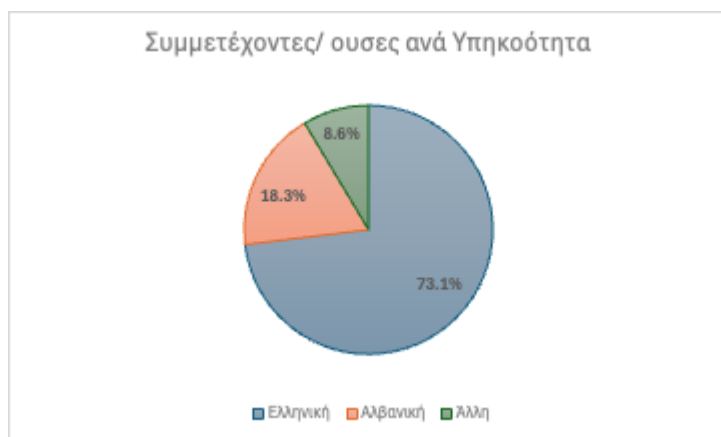
Ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο, το 33,3% των συμμετεχόντων ήταν απόφοιτοι Λυκείου, το 22,6% Δημοτικού, το 17,2% Γυμνασίου, το 12,9% ΙΕΚ, το 11,8% ΑΕΙ/ΤΕΙ, ενώ μικρότερα ποσοστά κατείχαν Μεταπτυχιακές (1,1%) και Διδακτορικές (1,1%) σπουδές [Διάγραμμα 5]. Ανά Δήμο στη Σύρο, το μορφωτικό επίπεδο του δείγματος ήταν μέσο, με την πλειονότητα να είναι απόφοιτοι Λυκείου (69%). Στη Νάξο, το επίπεδο ήταν χαμηλότερο, με 31% αποφοίτους Δημοτικού και 23% Λυκείου. Στην Κάλυμνο, το μορφωτικό επίπεδο ήταν επίσης μέσο, με ίση κατανομή ανάμεσα σε αποφοίτους Δημοτικού (30%) και Λυκείου (30%). Στην Άνδρο, η πλειοψηφία είχε ολοκληρώσει δευτεροβάθμια ή μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στην Κω κυριαρχούν απόφοιτοι Δημοτικού (37%) και Γυμνασίου (26%), ενώ στη Ρόδο παρατηρείται το υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο, με 32% αποφοίτους ΑΕΙ/ΤΕΙ και 21% ΙΕΚ.

Διάγραμμα 5: Συμμετέχοντες/ ουσες (ωφελούμενοι) ανά εκπαιδευτικό επίπεδο

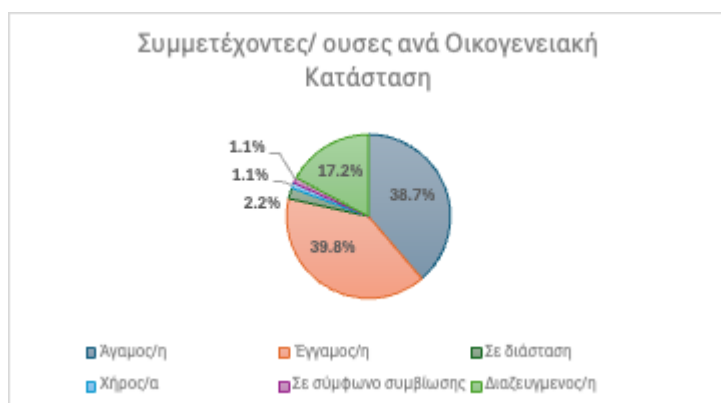
Η κατανομή κατά υπηκοότητα δείχνει ότι στο δείγμα η Ελληνική υπηκοότητα υπερισχύει (73,1%), ακολουθούμενη από την Αλβανική (18,3%) και άλλες (8,6%), όπως Ελληνογαλλική,

Τουρκική, Ουκρανική, Πολωνική, καθώς και μικτές υπηκοότητες (Ελληνική/Ρωσική, Ελληνική/Αμερικανική) **[Διάγραμμα 6]**. Αντίστοιχη εικόνα με παρουσία της ελληνικής υπηκοότητας παρουσιάζει το δείγμα ανά νησί: Σύρος (81%), Νάξος (54%), Κάλυμνος (100%), Κως (79%) και Ρόδος (79%). Στην Άνδρο, όμως, καταγράφεται σημαντική παρουσία αλλοδαπών στο δείγμα, καθώς το 64% των συμμετεχόντων είχε αλβανική ή μικτή υπηκοότητα.

Διάγραμμα 6: Συμμετέχοντες/ ουσες (ωφελοούμενοι) ανά υπηκοότητα

Αναφορικά με την οικογενειακή κατάσταση, το 39,8% των ερωτηθέντων ήταν έγγαμοι, το 38,7% άγαμοι, το 17,2% διαζευγμένοι, ενώ 2,2% δήλωσαν ότι βρίσκονται σε διάσταση, 1,1% χήροι/ες και 1,1% σε σύμφωνο συμβίωσης **[Διάγραμμα 7]**. Επιπλέον, το 72% του δείγματος δήλωσε ότι έχει τέκνα **[Διάγραμμα 8]**. Σε ό,τι αφορά την κατανομή του δείγματος ανά οικογενειακή κατάσταση, στη Σύρο και την Κάλυμνο υπερίσχυσαν οι άγαμοι ή διαζευγμένοι συμμετέχοντες. Στη Νάξο και στη Ρόδο η πλειονότητα ήταν έγγαμοι, με 69% και 58% αντίστοιχα. Στην Άνδρο οι περισσότερες συμμετέχουσες ήταν επίσης έγγαμες, ενώ στην Κω πάνω από το 40% δήλωσε διαζευγμένο.

Διάγραμμα 7: Συμμετέχοντες/ ουσες (ωφελοούμενοι) ανά οικογενειακή κατάσταση

Διάγραμμα 8: Συμμετέχοντες/ ουσες (ωφελοούμενοι) και ύπαρξη τέκνων

Συνολικά, το δείγμα χαρακτηρίζεται από έντονη παρουσία γυναικών, επικράτηση της ηλικιακής ομάδας 36-40 ετών, μεσαίο προς χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, και πλειοψηφία ελληνικής υπηκοότητας, με σημαντική παρουσία αλλοδαπών σε ορισμένα νησιά (ιδίως στην Άνδρο και την Κω).

3.2. Απασχόληση και Εισόδημα

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων, η πλειονότητα των συμμετεχόντων βρίσκεται είτε σε καθεστώς πλήρους απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησης (33,3%) είτε είναι άνεργοι/ες (31,2%). Ένα σημαντικό ποσοστό (22,6%) απασχολείται περιστασιακά, άτυπα ή εποχιακά, γεγονός που υποδεικνύει ασταθή ή μη σταθερή εργασιακή σχέση. Μικρότερα ποσοστά καταγράφονται στη μερική απασχόληση (9,7%), στους/στις σπουδαστές/ριες (1,1%), καθώς και σε άτομα που βρίσκονται σε άδεια μητρότητας (2,2%) **[Διάγραμμα 9]**.

Διάγραμμα 9: Συμμετέχοντες/ ουσες (ωφελοούμενοι) και καθεστώς απασχόλησης

Στο ερώτημα «Ποια είναι η κύρια πηγή εσόδων σας αυτή τη χρονική περίοδο;» η πλειονότητα των συμμετεχόντων (45,2%) δήλωσε ότι η κύρια πηγή εισοδήματός τους είναι ο μισθός από εργασία. Ένα σημαντικό ποσοστό, 26,9%, δήλωσε πως βασίζεται αποκλειστικά σε κρατικά επιδόματα, στοιχείο που αναδεικνύει την αυξημένη εξάρτηση από το κοινωνικό κράτος και τη δυσκολία πρόσβασης σε σταθερή και επαρκώς αμειβόμενη απασχόληση. Επιπλέον, το 14% δήλωσε ότι συνδυάζει μισθό και επιδόματα, γεγονός που υποδεικνύει ότι το εισόδημα από εργασία δεν επαρκεί για την κάλυψη των βασικών καθημερινών αναγκών. Ένα ποσοστό 10,7% δήλωσε πως στηρίζεται οικονομικά από την οικογένεια ή από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, υποδηλώνοντας ελλείψεις οικονομικής αυτονομίας και απουσία σταθερής εισοδηματικής βάσης. Τέλος, το 3,2% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι δε διαθέτει καμία πηγή εισοδήματος, γεγονός που καταδεικνύει ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο οικονομικής ευαλωτότητας [Διάγραμμα 10].

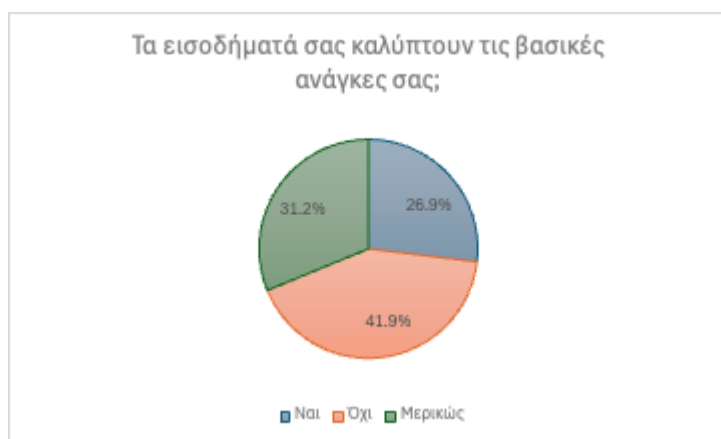

Διάγραμμα 10: Συμμετέχοντες/ ουσες (ωφελοούμενοι) και κύρια πηγή εσόδων

Από την ανάλυση των επιδομάτων προκύπτει ότι τα πιο συχνά λαμβανόμενα αφορούν την κάλυψη βασικών αναγκών και οικογενειακής υποστήριξης. Συγκεκριμένα, το επίδομα στέγασης ή ενοικίου ήταν το πιο συχνό, με 31 αναφορές, ακολουθούμενο από το επίδομα αναπηρίας με 29 αναφορές. Η παροχή επιδόματος ανεργίας, του ΕΕΕ και του επιδόματος παιδιού (Α21) αναφέρθηκε από 24 άτομα η καθεμία. Επιπλέον, καταγράφηκαν τρεις περιπτώσεις προνοιακών επιδομάτων, δύο περιπτώσεις επιδοτήσεων από επιτροπή ΚΕΠΑ, καθώς και ελάχιστες μεμονωμένες αναφορές σε επίδομα τοκετού και λοχείας. Τα στοιχεία αυτά αποτυπώνουν ότι η οικονομική στήριξη των συμμετεχόντων στηρίζεται κυρίως σε επιδόματα που καλύπτουν θεμελιώδεις ανάγκες διαβίωσης, όπως στέγαση, διατροφή και οικογενειακή μέριμνα, αλλά και σε παροχές που σχετίζονται με καταστάσεις αναπηρίας και ανεργίας. Η εικόνα αυτή υπογραμμίζει την ύπαρξη υψηλού βαθμού οικονομικής ανασφάλειας και εξάρτησης από κοινωνικές παροχές, ιδίως για άτομα που δυσκολεύονται να ενταχθούν στην αγορά εργασίας ή να εξασφαλίσουν επαρκές εισόδημα μέσω της

εργασίας τους¹.

Κατόπιν, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα «Τα εισοδήματά σας καλύπτουν τις βασικές ανάγκες σας;». Μόλις το 26,9% δήλωσε ότι τα εισοδήματά τους επαρκούν, γεγονός που αναδεικνύει ότι μόνο ένας στους τέσσερις συμμετέχοντες νιώθει οικονομικά ασφαλής. Αντιθέτως, το 41,9% απάντησε ότι δεν καλύπτει τις βασικές ανάγκες του, υποδεικνύοντας σημαντικές οικονομικές δυσκολίες και πιθανή επισφάλεια διαβίωσης. Επιπλέον, το 31,2% ανέφερε ότι τα εισοδήματά του καλύπτουν τις ανάγκες του μόνο μερικώς, κάτι που φανερώνει μια ενδιάμεση αλλά εξακολουθητικά ευάλωτη οικονομική κατάσταση. Τα αποτελέσματα αυτά σκιαγραφούν ένα περιβάλλον όπου η πλειονότητα των συμμετεχόντων αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες, με σημαντικό ποσοστό να δυσκολεύεται να ανταποκριθεί στις βασικές απαιτήσεις της καθημερινής ζωής [Διάγραμμα 11].

Διάγραμμα 11: Συμμετέχοντες/ουσες (ωφελοούμενοι) και ικανοποίηση από εισόδημα

Στη συνέχεια, όσοι δήλωσαν ότι δεν εργάζονται κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα «Ποιος είναι ο κύριος λόγος που βρίσκεστε εκτός αγοράς εργασίας;». Το 29,3% ανέφερε ότι φροντίζει άλλα μέλη της οικογένειας, επισημαίνοντας τον σημαντικό ρόλο των οικογενειακών υποχρεώσεων και την έλλειψη διαθέσιμων δομών φροντίδας που θα

¹ Το γεγονός ότι 72,1% των συμμετεχόντων δηλώνουν λήψη ΕΕΕ ή άλλου επιδόματος υποδηλώνει ότι το δείγμα είναι επαρκώς προσανατολισμένο προς την πληθυσμιακή ομάδα-στόχο της έρευνας, δηλαδή τους νέους ωφελοούμενους κοινωνικών επιδομάτων. Αν και δεν υπάρχουν επίσημα συνδυαστικά στατιστικά στοιχεία για να υπολογιστεί με ακρίβεια η αναλογία των νέων 18-40 που λαμβάνουν ΕΕΕ σε κάθε νησί, το υψηλό ποσοστό ληπτών στο δείγμα είναι συμβατό με το γεγονός ότι η έρευνα υλοποιήθηκε κυρίως στους έξι Δήμους που συγκεντρώνουν το 81% των νοικοκυριών-ωφελοούμενων ΕΕΕ στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Επομένως, η σύνθεση του δείγματος, ως προς τη λήψη επιδομάτων, θεωρείται αναμενόμενη και μεθοδολογικά συνεπής με τον σχεδιασμό της έρευνας. Ταυτόχρονα, αναγνωρίζεται ότι, λόγω της απουσίας επίσημων αναλυτικών δεδομένων για τον πληθυσμό-στόχο, η αντιπροσωπευτικότητα μπορεί να αξιολογηθεί ενδεικτικά και όχι απόλυτα, βασιζόμενη κυρίως στη χωρική στόχευση των νησιών με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση δικαιούχων κοινωνικών παροχών.

επέτρεπαν την απασχόλησή τους. Επιπλέον, το 24,4% δήλωσε ότι δεν εργάζεται λόγω έλλειψης ευκαιριών ή διαθέσιμων θέσεων εργασίας, ενώ το ίδιο ποσοστό (24,4%) αποδίδει την ανεργία σε σοβαρό πρόβλημα υγείας ή αναπηρία, στοιχείο που αναδεικνύει εμπόδια ένταξης στην εργασία για άτομα με προβλήματα υγείας ή αναπηρία. Ένα επιπλέον 24,4% επέλεξε την κατηγορία «Άλλο», υποδεικνύοντας την ύπαρξη ποικίλων και πιο σύνθετων λόγων αποκλεισμού από την αγορά εργασίας που δεν καταγράφονται στις διαθέσιμες επιλογές. Τέλος, μόλις το 4,9% ανέφερε την έλλειψη προσόντων ως κύριο παράγοντα απουσίας από την εργασία, γεγονός που δείχνει ότι η μη απασχόληση σχετίζεται κυρίως με κοινωνικές και προσωπικές συνθήκες, παρά με ζητήματα δεξιοτήτων **[Διάγραμμα 12]**.

Διάγραμμα 12: Συμμετέχοντες/ ουσες (ωφελοούμενοι) και κύριος λόγος παραμονής εκτός εργασίας

Σημειώνεται πως με βάση τα παραπάνω, στο συγκεκριμένο δείγμα εμφανίζονται ορισμένες τάσεις μεταξύ κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών και εργασιακής κατάστασης. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων βρίσκεται στην ηλικιακή ομάδα 26-40 ετών και σε αυτή την ηλικία συναντάμε ένα ευρύ φάσμα συνθηκών απασχόλησης, από πλήρη εργασία έως εποχιακή απασχόληση και ανεργία, γεγονός που δείχνει ότι η ηλικία από μόνη της δε διαφοροποιεί την εργασιακή κατάσταση στο δείγμα.

Παράλληλα, οι γυναίκες αποτελούν την πλειονότητα των συμμετεχόντων και μεταξύ τους παρατηρείται συχνότερα ανεργία, μερική απασχόληση ή εξάρτηση από επιδόματα και οικογενειακή υποστήριξη. Επιπλέον, επαναλαμβάνεται ως λόγος μη εργασίας η φροντίδα μελών της οικογένειας, κυρίως από γυναίκες, στοιχείο που συνδέεται άμεσα με την εργασιακή τους συμμετοχή.

Η εκπαιδευτική βαθμίδα φαίνεται, επίσης, να σχετίζεται με την επαγγελματική κατάσταση. Άτομα με χαμηλότερη εκπαίδευση (Δημοτικό ή Γυμνάσιο) εμφανίζονται συχνότερα σε άτυπη ή περιστασιακή εργασία, αλλά και σε καθεστώδες ανεργίας με εξάρτηση από κοινωνικά επιδόματα. Αντίθετα, άτομα με ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση εμφανίζονται κυρίως σε σταθερή απασχόληση, παρότι και σε αυτά υπάρχουν περιπτώσεις επισφαλούς εργασίας ή

δυσκολίας κάλυψης των βασικών αναγκών.

Τέλος, η νησιωτικότητα φαίνεται να συνδέεται με εποχικότητα στην εργασία· σε όλα τα νησιά του δείγματος εμφανίζονται συμμετέχοντες/χουσες που εργάζονται μόνο κατά τους τουριστικούς μήνες ή έχουν εναλλαγή εργασίας και ανεργίας. Έτσι, αναδεικνύεται μία τάση όπου η ηλικία δεν διαφοροποιεί έντονα την απασχόληση, αλλά το φύλο, η οικογενειακή ευθύνη και το εκπαιδευτικό επίπεδο φαίνεται να σχετίζονται περισσότερο με το αν και πώς εργάζονται οι συμμετέχοντες/χουσες.

3.3 Καθημερινότητα

Σε ό,τι αφορά το κομμάτι της καθημερινότητας οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν αρχικά να δώσουν πληροφορίες σχετικά με το πώς είναι μία τυπική τους ημέρα. Με βάση τις απαντήσεις τους διαπιστώνεται πως η καθημερινότητα τους χαρακτηρίζεται από έντονη εστίαση στην εργασία, τη φροντίδα της οικογένειας και τις οικιακές υποχρεώσεις, με περιορισμένο ελεύθερο χρόνο. Ένα βασικό και επαναλαμβανόμενο θέμα αφορά τις γυναίκες, ιδιαίτερα μητέρες μικρών παιδιών, οι οποίες περιγράφουν μια καθημερινότητα που συνδυάζει φροντίδα παιδιών, οικιακές εργασίες και συχνά εργασία σε σπαστό ή μερικό ωράριο. Σε πολλές περιπτώσεις, αναφέρονται ως πλήρως υπεύθυνες για τη διαχείριση του σπιτιού και των παιδιών, με ελάχιστο προσωπικό χρόνο. Οι ίδιες συχνά συνδέουν τη δυσκολία συμμετοχής στην αγορά εργασίας ή την περιορισμένη κοινωνική τους δραστηριότητα με τις οικογενειακές υποχρεώσεις.

Παράλληλα, στο δείγμα εμφανίζονται περιπτώσεις φροντιστών, κυρίως γυναικών, που φροντίζουν άτομα με αναπηρίες ή προβλήματα υγείας (παιδιά ή συγγενείς), γεγονός που περιορίζει ακόμη περισσότερο την καθημερινή τους κινητικότητα και συμμετοχή σε δραστηριότητες εκτός σπιτιού. Σε αυτές τις περιπτώσεις η καθημερινότητα είναι κυρίως οικιακή και δομημένη γύρω από τις ανάγκες του προσώπου που φροντίζουν. Από την άλλη, στους εργαζόμενους με πλήρη ή πολλαπλή απασχόληση, ανεξαρτήτως φύλου, κυριαρχεί η περιγραφή εξαντλητικών ωρών εργασίας, συχνά σε δύο δουλειές, αφήνοντας ελάχιστο περιθώριο για προσωπικό χρόνο. Ιδιαίτερα οι εποχικά εργαζόμενοι αναφέρουν ότι κατά τη διάρκεια της σεζόν δεν έχουν πρακτικά ελεύθερο χρόνο και επανέρχονται σε πιο «κανονικό» ρυθμό μόνο τον χειμώνα.

Οι συμμετέχοντες/ ουσες, οι οποίοι/ ες δήλωσαν άνεργοι/ ες ή με χαμηλά εισοδήματα περιέγραψαν μια καθημερινότητα περιορισμένη στο σπίτι, με χαμηλή κοινωνική δραστηριότητα και σε αρκετές περιπτώσεις άγχος, ψυχική επιβάρυνση ή αίσθημα κοινωνικού αποκλεισμού. Σε μεμονωμένες περιπτώσεις αναφέρεται αδυναμία εξόδου από το σπίτι λόγω προβλημάτων υγείας, ψυχοσωματικών δυσκολιών ή κατάθλιψης. Τέλος, όσοι/ ες δήλωσαν πως έχουν μικρότερα παιδιά ή βρέφη ανεξαρτήτως εργασιακής κατάστασης περιγράφουν καθημερινές ρουτίνες γύρω από σχολεία, παιδικές δραστηριότητες,

μαγείρεμα και φροντίδα, με την κοινωνική ζωή να περιορίζεται κυρίως σε περιόδους ή ώρες που υπάρχουν διαθέσιμοι υποστηρικτικοί συγγενείς. Συνολικά, το δείγμα αναδεικνύει μια καθημερινότητα, όπου η εργασία και η οικογενειακή φροντίδα κυριαρχούν, με τις γυναίκες (και ιδιαίτερα τις μητέρες) να εμφανίζουν μεγαλύτερη επιβάρυνση και περιορισμένο ελεύθερο χρόνο, ενώ η οικονομική και εργασιακή κατάσταση επηρεάζει άμεσα τον βαθμό κοινωνικής συμμετοχής και προσωπικού χρόνου.

Παράλληλα, στο παρόν δείγμα παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στην καθημερινότητα ανάμεσα στα νησιά, παρά το κοινό στοιχείο της νησιωτικότητας. Στα μικρότερα νησιά, όπως η Κάλυμνος και η Άνδρος, οι συμμετέχοντες/χουσεσ του δείγματος περιγράφουν μια καθημερινότητα οργανωμένη κατά κύριο λόγο γύρω από την οικογενειακή ζωή, με έμφαση στη φροντίδα παιδιών και στο σπίτι, περιορισμένες κοινωνικές δραστηριότητες και λίγες επιλογές απασχόλησης εκτός τουριστικής περιόδου. Στη Νάξο και την Κω, οι συμμετέχοντες/ουσεσ αναφέρουν έντονη εποχικότητα, συχνά πολλαπλές δουλειές και ελάχιστο ελεύθερο χρόνο κατά τη διάρκεια της σεζόν. Στη Σύρο, το δείγμα χαρακτηρίζεται από σταθερή εργασία σε αρκετές περιπτώσεις και δυνατότητα κοινωνικών δραστηριοτήτων, όταν το επιτρέπουν οι προσωπικές υποχρεώσεις. Στη Ρόδο, στο συγκεκριμένο δείγμα, εμφανίζονται συχνότερα περιπτώσεις κοινωνικής ευαλωτότητας, δυσκολιών υγείας και εμπειριών κοινωνικού αποκλεισμού, ιδιαίτερα μεταξύ όσων δεν εργάζονται ή είναι μετανάστες/ριες. Συνολικά, οι διαφοροποιήσεις που καταγράφονται στο δείγμα δείχνουν ότι η καθημερινότητα διαμορφώνεται από την εποχική εργασία, τις οικογενειακές υποχρεώσεις και τη διαθεσιμότητα ευκαιριών ανά νησί.

Κατόπιν, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα *«Ποιες είναι οι μεγαλύτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζετε;»*. Στο σύνολο του δείγματος, προκύπτει ότι οι δυσκολίες που αναφέρονται αφορούν κατά κύριο λόγο οικονομικά ζητήματα. Συγκεκριμένα, το 64,5% των συμμετεχόντων δηλώνει ότι οι βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει σχετίζονται με την κάλυψη οικονομικών αναγκών, γεγονός που αναδεικνύει έντονη οικονομική πίεση στην καθημερινότητα των νοικοκυριών.

Ακολουθούν δυσκολίες υγείας σε ποσοστό 11,8%, οι οποίες συχνά αφορούν είτε την ίδια την/τον συμμετέχοντα είτε μέλος της οικογένειας, επηρεάζοντας τόσο τη λειτουργικότητα όσο και τη δυνατότητα εργασίας. Εργασιακές δυσκολίες (8,6%) επίσης εμφανίζονται, κυρίως ως ασταθής απασχόληση ή δυσκολία εύρεσης εργασίας. Ένα 7,5% των απαντήσεων αφορά άλλου είδους προκλήσεις, όπως ψυχολογικές δυσκολίες, ζητήματα στέγασης, έλλειψη χρόνου ή εμπειρίες κοινωνικού αποκλεισμού. Μικρότερο ποσοστό, 2,2%, αναφέρει οικογενειακές δυσκολίες, ενώ 5,4% δηλώνει ότι δεν αντιμετωπίζει κάποια ιδιαίτερη δυσκολία την παρούσα περίοδο [Διάγραμμα 13]. Συνολικά, στο δείγμα κυριαρχούν οι οικονομικές δυσκολίες, οι οποίες συχνά συνυπάρχουν με προβλήματα υγείας και εργασιακή αβεβαιότητα.

Διάγραμμα 13: Συμμετέχοντες/ ουσες (ωφελοούμενοι) και κύριες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν

Στο παρόν δείγμα, προκύπτει ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων παραμένει στο νησί λόγω ισχυρών δεσμών με τον τόπο κατοικίας: σχεδόν τέσσερις στους δέκα δηλώνουν ότι γεννήθηκαν και μεγάλωσαν εκεί, γεγονός που υπογραμμίζει την έντονη προσήλωση στη νησιωτική ταυτότητα και την υποστήριξη της κοινότητας. Παράλληλα, τρεις στους δέκα, αναφέρουν ότι διαμένουν στο νησί από προσωπική επιλογή, υποδηλώνοντας ότι οι συνθήκες ζωής, η ποιότητα περιβάλλοντος και πιθανόν ο τρόπος ζωής του νησιού αποτελούν ελκυστικούς παράγοντες.

Η οικογενειακή σύνδεση αποτελεί, επίσης, κρίσιμο λόγο παραμονής, με ένα ποσοστό άνω του 15% να δηλώνει ότι διαμένει στο νησί επειδή εκεί κατοικεί η οικογένεια ή/και ο/η σύντροφός τους. Η επιλογή αυτή δείχνει τον ρόλο των οικογενειακών δικτύων και της κοινωνικής στήριξης στη σταθερότητα του νοικοκυριού. Από την άλλη, ένας στους δέκα συμμετέχοντες παραμένει στο νησί λόγω εργασίας, είτε μέσω διαθεσιμότητας θέσεων, είτε λόγω μεταθέσεων (π.χ. στρατιωτικοί), στοιχείο που αναδεικνύει τον ρόλο της απασχόλησης ως καθοριστικού παράγοντα παραμονής στον τόπο.

Σε μικρότερα ποσοστά εμφανίζονται λόγοι, όπως οικονομικοί παράγοντες, η πρόσφατη μετακίνηση για εύρεση εργασίας και η παραμονή λόγω ασφάλειας από συνθήκες πολέμου στη χώρα καταγωγής. Αυτές οι κατηγορίες, αν και λιγότερο συχνές, αναδεικνύουν πιθανώς αναδυόμενες πραγματικότητες και συγκεκριμένα είτε οικογένειες που αναζητούν χαμηλότερο κόστος ζωής είτε άτομα που επέλεξαν το νησί ως ασφαλές πλαίσιο διαβίωσης.

Συνολικά, το δείγμα αποτυπώνει ένα σύνθετο κοινωνικό προφίλ κατοίκων, στο οποίο συνδυάζονται άτομα με ισχυρούς τοπικούς δεσμούς και προτίμηση για τη νησιωτική ζωή, μετακινούμενοι εργαζόμενοι που εγκαθίστανται για λόγους απασχόλησης, καθώς και νοικοκυριά που διαβιούν υπό συνθήκες κοινωνικής και οικονομικής ευαλωτότητας και αναζητούν προστασία και υποστήριξη **[Διάγραμμα 14]**.

Διάγραμμα 14: Συμμετέχοντες/ ουσες (ωφελοούμενοι) και κύριος λόγος διαμονής στον τόπο κατοικίας

Στο συγκεκριμένο δείγμα, η πλειονότητα των συμμετεχόντων δηλώνει ότι δε θα επέλεγε να μετακινηθεί από το νησί, ενώ περίπου οι μισοί εκφράζουν ξεκάθαρη πρόθεση μόνιμης παραμονής. Οι σχετικές απαντήσεις εδράζονται κυρίως στην αίσθηση ασφάλειας, στην ποιότητα ζωής, στην παρουσία οικογενειακής υποστήριξης και στην αντίληψη ότι το νησιωτικό περιβάλλον προσφέρει ευνοϊκές συνθήκες για την ανατροφή παιδιών. Για πολλούς/ες συμμετέχοντες/ ουσες, η ζωή στο νησί συνιστά στοιχείο σταθερότητας και κοινωνικής συνέχειας, καθώς αναφέρονται σε μια βαθιά αίσθηση «ριζώματος» (φράση κάποιων από τους ερωτώμενους) που έχει διαμορφωθεί μέσα από τους οικογενειακούς, κοινωνικούς και κοινοτικούς δεσμούς τους.

Παράλληλα, περίπου 1 στους 3 δηλώνουν ότι θα ήθελαν να μετακομίσουν εφόσον είχαν τη δυνατότητα. Οι λόγοι αφορούν κυρίως την αναζήτηση καλύτερων επαγγελματικών ευκαιριών, σταθερότερου εισοδήματος, πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και περισσότερων επιλογών δραστηριοτήτων, ειδικά για τα παιδιά. Αρκετοί αναφέρονται σε αστικές περιοχές (κυρίως Αθήνα) ή ακόμη και στο εξωτερικό, ενώ εμφανίζεται και η επιθυμία για εναλλασσόμενη κατοικία (π.χ. χειμώνας στην πόλη - καλοκαίρι στο νησί), κάτι που φανερώνει την προσπάθεια εξισορρόπησης ανάμεσα στην ποιότητα ζωής και τις ανάγκες εργασίας/υπηρεσιών.

Ένα μικρό τμήμα του δείγματος, περίπου ένας στους δέκα συμμετέχοντες, δηλώνει ότι θα επέλεγε να μετακινηθεί από το νησί υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις - κυρίως εφόσον εξασφαλιστεί κατάλληλη επαγγελματική ευκαιρία, βελτιωμένη οικονομική δυνατότητα ή κάλυψη ειδικών οικογενειακών αναγκών, όπως η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας για παιδιά. Η ομάδα αυτή αναδεικνύει μια θεματική όπου η παραμονή στο νησί εξαρτάται περισσότερο από πρακτικές και υλικές συνθήκες παρά από καθαρά προτιμησιακούς ή συναισθηματικούς λόγους.

Συνολικά, το δείγμα καταδεικνύει έναν ισχυρό πυρήνα κατοίκων που επιθυμούν να παραμείνουν στις νησιωτικές κοινότητες, αλλά και μία αξιοσημείωτη μερίδα ατόμων που θα εξετάζε την προοπτική μετακίνησης κυρίως λόγω οικονομικών ή κοινωνικών περιορισμών. Η

νησιωτικότητα αναδεικνύεται ταυτόχρονα ως θετικό στοιχείο ποιότητας ζωής και ως δυνητικός περιοριστικός παράγοντας, ιδιαίτερα όταν απουσιάζουν κρίσιμες υποδομές, υπηρεσίες και ευκαιρίες που καθορίζουν την καθημερινότητα και τις αναπτυξιακές προοπτικές των κατοίκων.

3.4 Ψυχική Υγεία

Κατόπιν, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις που αφορούσαν την ψυχική τους υγεία και συναισθηματική κατάσταση. Αρχικά, τους ζητήθηκε να περιγράψουν τη διάθεσή τους τον τελευταίο καιρό. Η πλειονότητα των ερωτώμενων δήλωσε ότι ένιωθε καλά το τελευταίο διάστημα (51,6%), κάτι που υποδηλώνει μια συνολικά θετική συναισθηματική κατάσταση στο μεγαλύτερο μέρος του δείγματος. Ένα σημαντικό ποσοστό, περίπου ένας στους τέσσερις (25,8%), ανέφερε μέτρια διάθεση, γεγονός που μπορεί να αντανακλά καθημερινές πιέσεις ή συνθήκες που επηρέασαν το συναίσθημά τους. Παράλληλα, το 22,6% δήλωσε ότι αντιμετώπισε προβλήματα στη διάθεσή του, υποδεικνύοντας την παρουσία δυσκολιών στην ψυχολογική ευεξία για ένα μέρος των συμμετεχόντων [Διάγραμμα 15].

Διάγραμμα 15: Συμμετέχοντες/ ουσες (ωφελοούμενοι) και αξιολόγηση διάθεσης

Επιπλέον, στο συγκεκριμένο δείγμα, η μεγάλη πλειονότητα των συμμετεχόντων - περίπου 8 στους 10 - δήλωσε ότι διαθέτει ανθρώπους στους οποίους μπορεί να απευθυνθεί όταν νιώθει ψυχολογική πίεση. Η υποστήριξη αυτή προέρχεται κυρίως από στενούς οικογενειακούς δεσμούς (όπως σύντροφος, γονείς, αδέρφια και παιδιά), ενώ αρκετοί/ ές αναφέρθηκαν και σε φίλους ή κοντινά πρόσωπα από το κοινωνικό τους περιβάλλον. Σε ορισμένες περιπτώσεις καταγράφηκε και προσφυγή σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας, γεγονός που υποδηλώνει μια αυξανόμενη τάση αναζήτησης εξειδικευμένης υποστήριξης όταν οι ανάγκες υπερβαίνουν τις δυνατότητες του άμεσου κοινωνικού και οικογενειακού περιβάλλοντος.

Παρά τη γενικευμένη εικόνα ισχυρής κοινωνικής και οικογενειακής στήριξης, ένα μικρότερο επίσης τμήμα του δείγματος (ένας στους δέκα συμμετέχοντες) ανέφερε ότι δε διαθέτει κάποιον στον οποίο μπορεί να απευθυνθεί σε στιγμές ψυχικής πίεσης. Για ορισμένα άτομα, η απουσία υποστηρικτικού δικτύου συνδέεται με αισθήματα μοναχικότητας ή εμπειρίες κοινωνικής απομόνωσης. Παράλληλα, διαμορφώνεται μια δεύτερη ομάδα συμμετεχόντων, οι οποίοι, παρότι αναγνωρίζουν ότι διαθέτουν υποστηρικτικό περιβάλλον, επιλέγουν να μη μοιράζονται τις δυσκολίες τους, είτε λόγω ιδιοσυγκρασίας είτε λόγω προσωπικής στάσης απέναντι στη διαχείριση των ψυχοκοινωνικών προκλήσεων.

Συνολικά, τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι η κοινωνική και οικογενειακή υποστήριξη αποτελεί κρίσιμο πυλώνα για την πλειονότητα των κατοίκων των νησιών του δείγματος. Ωστόσο, η παρουσία ενός ποσοστού που βιώνει περιορισμένη ή ανύπαρκτη υποστήριξη αναδεικνύει την ανάγκη ενίσχυσης των δικτύων ψυχοκοινωνικής βοήθειας και της κοινοτικής σύνδεσης, ιδίως σε μικρές νησιωτικές κοινότητες, όπου η εμπειρία της απομόνωσης ενδέχεται να εντείνεται λόγω γεωγραφικών και κοινωνικών συνθηκών.

Στη συνέχεια, οι ερωτώμενοι/ες απάντησαν σχετικά με το αν γνωρίζουν υπηρεσίες υποστήριξης στον τόπο διαμονής τους. Στο δείγμα, περισσότεροι από τους μισούς (55,9%) δήλωσαν ότι γνωρίζουν την ύπαρξη σχετικών δομών, ενώ ένα 9,7% ανέφερε ότι δεν υπάρχουν ή ότι δεν θα απευθύνονταν σε αυτές. Παράλληλα, περίπου 1 στους 3 (34,4%) δήλωσε ότι δε γνωρίζει ποιες υπηρεσίες παρέχονται ή δεν έχει χρειαστεί να αναζητήσει υποστήριξη. Το εύρημα αυτό δείχνει ότι, παρότι υπάρχουν διαθέσιμες υπηρεσίες, σημαντικό τμήμα του πληθυσμού παραμένει είτε μη ενημερωμένο είτε αποστασιοποιημένο από αυτές.

Μεταξύ όσων γνωρίζουν ή έχουν αξιοποιήσει υπηρεσίες, οι πιο συχνά αναφερόμενες δομές ήταν το Κέντρο Κοινότητας, οι υπηρεσίες ψυχικής υγείας του νοσοκομείου (π.χ. ψυχολόγος, παιδοψυχολόγος, Κινητή Μονάδα Ψυχικής Υγείας), καθώς κοινωνικές υπηρεσίες σε επίπεδο Δήμου, όπως το κοινωνικό παντοπωλείο. Επίσης, έγινε αναφορά σε ιδιώτες επαγγελματίες ψυχικής υγείας, ΜΚΟ και τηλεφωνικές/διαδικτυακές υπηρεσίες. Ωστόσο, επισημάνθηκαν και δυσκολίες, όπως μεγάλη αναμονή, έλλειψη εμπιστοσύνης σε τοπικές δομές και περιορισμένη διαθεσιμότητα, ιδίως σε μικρότερα νησιά, γεγονός που υποδηλώνει ότι η ύπαρξη υπηρεσιών δε συνεπάγεται αυτόματα και εύκολη πρόσβαση ή αξιοποίησή τους.

Ως προς τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά στο συγκεκριμένο δείγμα, διαφαίνεται ότι άτομα με οικογενειακές υποχρεώσεις (ιδίως γυναίκες φροντίστριες και γονείς) εμφανίζουν μεγαλύτερη εξοικείωση με τοπικές δομές, πιθανόν λόγω της συχνότερης επαφής τους με υπηρεσίες παιδιού, σχολεία και πρόνοια. Αντίθετα, άτομα με χαμηλότερη κοινωνική δικτύωση, νεότεροι ή άτομα σε επισφαλείς συνθήκες συχνά δηλώνουν άγνοια ή αποστασιοποίηση. Επιπλέον, η νησιωτικότητα φαίνεται να επηρεάζει το επίπεδο πρόσβασης και εμπιστοσύνης: στα μικρότερα νησιά αναφέρθηκε περισσότερο η αίσθηση

περιορισμένων δομών, ιδιωτικότητας και «κλειστής κοινωνίας», που ενίοτε λειτουργεί ως εμπόδιο στην αναζήτηση βοήθειας.

Συνολικά, παρότι πάνω από τους μισούς δήλωσαν πως γνωρίζουν διαθέσιμες υπηρεσίες, το υπόλοιπο ποσοστό αναδεικνύει την ανάγκη για ενημέρωση, ενίσχυση υπηρεσιών και μείωση του κοινωνικού στίγματος, ιδιαίτερα σε μικρές νησιωτικές κοινότητες **[Διάγραμμα 16]**.

Διάγραμμα 16: Συμμετέχοντες/ ουσες και γνώση υπηρεσιών ψυχικής υγείας στον τόπο διαμονής

Στη συνέχεια, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα «Νιώθετε κοινωνικά ενταγμένος/η; Συμμετέχετε σε κοινότητες, ομάδες ή συλλόγους;». Στο δείγμα, η πλειονότητα δήλωσε ότι αισθάνεται κοινωνικά ενταγμένη· ωστόσο, η ενεργή συμμετοχή σε συλλογικές δραστηριότητες παραμένει περιορισμένη. Συγκεκριμένα, περίπου δύο στους τρεις (περίπου 65%) αναφέρουν ότι νιώθουν μέρος της κοινότητας αλλά δε συμμετέχουν ενεργά σε συλλόγους ή ομάδες, επικαλούμενοι συχνά έλλειψη χρόνου, οικογενειακές υποχρεώσεις και εργασιακή πίεση. Η εν λόγω τάση παρατηρείται ιδιαίτερα σε γονείς και κυρίως μητέρες με μικρά παιδιά, για τις οποίες η καθημερινή δικτύωση (παιδικός σταθμός, σχολείο, οικογένεια) λειτουργεί ως κύρια πηγή κοινωνικής σύνδεσης αντί για οργανωμένες δομές.

Ένα μικρότερο ποσοστό, περίπου 15%, φαίνεται να συμμετέχει ενεργά σε συλλογικές δραστηριότητες, όπως σύλλογοι γονέων, αθλητικοί και πολιτιστικοί σύλλογοι ή εθελοντικές δράσεις, γεγονός που δείχνει ότι μέρος του δείγματος αξιοποιεί τις ευκαιρίες κοινωνικής συμμετοχής που προσφέρει το νησί. Παράλληλα, ένα 15% περίπου δηλώνει ότι δε νιώθει κοινωνικά ενταγμένο, αναφέροντας συχνά συναισθήματα απομόνωσης, έλλειψης κοινωνικών δικτύων ή δυσκολίας καλλιέργειας σχέσεων. Από αυτούς/ες, περίπου το 5%, αναφέρει ρητά εμπειρίες κοινωνικού αποκλεισμού ή ρατσισμού· συχνά άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, όπως μετανάστες ή μέλη της κοινότητας Ρομά.

Τα δεδομένα του δείγματος υποδεικνύουν ότι η κοινωνική ένταξη διαμορφώνεται σε συνάρτηση με βασικούς κοινωνικοδημογραφικούς παράγοντες, όπως η οικογενειακή

κατάσταση, η διάρκεια παραμονής στον εκάστοτε Δήμο και η ύπαρξη ή μη υποστηρικτικού δικτύου. Τα άτομα που έχουν μεγαλώσει σε ένα νησί ή έχουν εγκατασταθεί σε αυτό για μεγάλο χρονικό διάστημα τείνουν να αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα αίσθησης ένταξης, ακόμη και όταν η συμμετοχή τους σε συλλογικές δραστηριότητες είναι περιορισμένη, καθώς αξιοποιούν κυρίως άτυπα τοπικά δίκτυα και κοινωνικούς δεσμούς. Αντιθέτως, οι νεοαφιχθέντες, οι μονογονεϊκές οικογένειες και τα άτομα που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες ή προβλήματα υγείας εμφανίζουν συχνότερα μειωμένη κοινωνική ένταξη, γεγονός που αναδεικνύει την ευαλωτότητά τους σε συνθήκες κοινωνικής απομόνωσης ή περιθωριοποίησης.

3.5 Προσδοκίες

Στη συνέχεια, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να περιγράψουν τις προσδοκίες τους σχετικά με τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους. Αρχικά, λοιπόν, κλήθηκαν να απαντήσουν σχετικά με το τι θα ήθελαν να αλλάξει στην καθημερινότητά τους. Οι απαντήσεις αναδεικνύουν ότι οι περισσότεροι δεν επιθυμούν μεγάλες αλλαγές, εκφράζοντας μια γενική ικανοποίηση με τη ζωή τους στο νησί. Ωστόσο, ένα σημαντικό μέρος του δείγματος ανέδειξε συγκεκριμένες ανάγκες και επιθυμίες που συνδέονται με την οικονομική σταθερότητα, την εργασία και τον προσωπικό χρόνο.

Περίπου 1 στους 3 συμμετέχοντες θα ήθελε βελτίωση στην εργασιακή κατάσταση, είτε με εύρεση σταθερής εργασίας είτε με καλύτερες συνθήκες και αμοιβές. Αντίστοιχα, περίπου 20% αναφέρει ότι επιθυμεί βελτίωση των οικονομικών του, ενώ 15-20% θα ήθελε περισσότερο προσωπικό χρόνο ή καλύτερη ισορροπία μεταξύ εργασίας και οικογένειας. Ειδικά γονείς μικρών παιδιών επισημαίνουν την ανάγκη για μεγαλύτερη υποστήριξη στη φροντίδα των παιδιών και περισσότερο χρόνο με την οικογένεια.

Παράλληλα, μεταξύ των απαντήσεων εμφανίζονται και πιο προσωπικές προσδοκίες, όπως η αναζήτηση συντρόφου, η βελτίωση της ψυχικής ή σωματικής υγείας και η επιθυμία για περισσότερη κοινωνική ζωή, ιδιαίτερα ανάμεσα σε νεότερες ηλικίες ή άτομα που μεγαλώνουν μόνα τους παιδιά. Μικρό ποσοστό αναφέρεται σε θέματα στέγασης και υποδομών, κυρίως από οικογένειες και άτομα που διαμένουν σε περιοχές με περιορισμένους πόρους ή σε πιο επισφαλείς συνθήκες (π.χ. καταυλισμοί).

Η συνολική τάση δείχνει ότι, ενώ ένα σημαντικό μέρος των ερωτώμενων νιώθει ικανοποιημένο από την καθημερινότητά του, οι ανάγκες που καταγράφονται συνδέονται κυρίως με την εργασία, την οικονομική ασφάλεια, τη φροντίδα παιδιών αλλά και τον προσωπικό χρόνο. Αυτές οι προτεραιότητες αντικατοπτρίζουν την καθημερινότητα στις νησιωτικές κοινωνίες, όπου η εποχικότητα της εργασίας, ο περιορισμένος χρόνος λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων και οι δυσκολίες πρόσβασης σε υπηρεσίες δημιουργούν προκλήσεις στην καθημερινή ζωή μέρους των πολιτών, όπως καταγράφηκαν στο συγκεκριμένο δείγμα.

Από την άλλη, στην ερώτηση «Αν είχατε την ευκαιρία, σε τι θα επενδύατε;» οι απαντήσεις των ερωτώμενων ανέδειξαν κυρίως πρακτικές και άμεσα συνδεδεμένες με την καθημερινότητά τους προτεραιότητες. Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος εκφράζει την ανάγκη για σταθερότητα, ανάπτυξη και βελτίωση των συνθηκών ζωής, με επίκεντρο τρεις βασικούς άξονες: στέγαση, εργασία και εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, 4 στους/ις 10 συμμετέχοντες/ουσες δήλωσαν πως θα επένδυαν σε στέγαση, είτε για αγορά ή βελτίωση κατοικίας είτε για εξασφάλιση ενός σταθερού και αξιοπρεπούς χώρου διαβίωσης για την οικογένειά τους. Το εύρημα αυτό αντανακλά την αυξημένη στεγαστική πίεση που βιώνεται στα νησιά, όπου η έλλειψη κατοικιών και το υψηλό κόστος ενοικίασης λόγω τουρισμού αποτελούν σοβαρούς παράγοντες ανασφάλειας.

Παράλληλα, 1 στους 3 ερωτώμενους/ες δήλωσε πως θα επέλεγε να επενδύσει στην εργασία ή σε μια δική του επιχειρηματική προσπάθεια, αναδεικνύοντας την ανάγκη για οικονομική αυτονομία, σταθερό εισόδημα και επαγγελματική προοπτική. Πολλές απαντήσεις σχετίζονται με μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, επισιτισμό, χειροτεχνία ή μικρά εργαστήρια—επιλογές σύμφωνες με την οικονομική δομή των νησιωτικών κοινωνιών και την έντονη εποχικότητα της απασχόλησης.

Επιπλέον, το 15% των ερωτώμενων θα επένδυε στην εκπαίδευση είτε προσωπικά είτε για τα παιδιά τους, δείχνοντας προσδοκίες για προσωπική εξέλιξη, απόκτηση δεξιοτήτων και ενίσχυση μελλοντικών ευκαιριών. Σε μικρότερο αλλά σημαντικό ποσοστό, αναφέρθηκαν επενδύσεις σε σχέσεις, προσωπική υγεία, ψυχική ευεξία και υποστήριξη των παιδιών, καθώς και επιθυμίες για ταξίδια ή αθλητικές δραστηριότητες, δείχνοντας την ανάγκη για ποιότητα ζωής και προσωπική ανάπτυξη.

Τέλος, ένα μικρό αλλά υπαρκτό μέρος του δείγματος δήλωσε ότι δε θα άλλαζε κάτι ή δεν γνωρίζει σε τι θα επένδυε, στοιχείο που συχνά συνδέεται είτε με ικανοποίηση από την τρέχουσα κατάσταση είτε με την αίσθηση περιορισμένων επιλογών και προοπτικών [Πίνακας 3].

Πίνακας 3: Συμμετέχοντες/ουσες (ωφελοούμενοι) και σχέδια βελτίωσης συνθηκών διαβίωσης

Σε τι θα επένδυαν οι ερωτώμενοι αν είχαν την ευκαιρία;		
Κατηγορία	Ποσοστό (εκτίμηση από το δείγμα)	Περιγραφή
Στέγαση	40%	Προτεραιότητα η απόκτηση/βελτίωση κατοικίας, σταθερό σπίτι για τα παιδιά, καλύτερες συνθήκες διαβίωσης
Εργασία / επιχειρηματικότητα	30%	Άνοιγμα δικής τους επιχείρησης, σταθερή δουλειά, επαγγελματική ασφάλεια
Εκπαίδευση / κατάρτιση	15%	Σπουδές, επαγγελματική κατάρτιση, δεξιότητες, εκπαίδευση παιδιών

Σχέσεις / οικογένεια / προσωπική ανάπτυξη	10%	Βελτίωση οικογενειακών σχέσεων, προσωπική εξέλιξη, ψυχική υγεία
Δεν θα άλλαζαν / δεν ξέρουν	5%	Δηλώνουν ικανοποιημένοι ή χωρίς συγκεκριμένο πλάνο

Συνολικά, οι απαντήσεις αναδεικνύουν την προτεραιοποίηση αναγκών που σχετίζονται κυρίως με την πρόσβαση σε βασικά υλικά αγαθά και, ειδικότερα, με την εξασφάλιση κατάλληλης και οικονομικά προσιτής στέγης που να ανταποκρίνεται στις οικογενειακές απαιτήσεις. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και το διευρυμένο αίτημα για βελτίωση των συνολικών συνθηκών διαβίωσης, από το οποίο απορρέουν επιμέρους ανάγκες, όπως η ενίσχυση της πρόσβασης σε υπηρεσίες, η εξασφάλιση καλύτερα αμειβόμενων θέσεων εργασίας, η ανάγκη για κατάρτιση και επαγγελματική αναβάθμιση, καθώς και η βελτίωση των διαπροσωπικών και κοινωνικών σχέσεων.

4. Θέματα ανάπτυξης, κοινωνικής ένταξης και βιωσιμότητας στο Νότιο Αιγαίο

Όπως αναφέρεται στην Ενότητα 2 σχετικά με τη μεθοδολογική προσέγγιση, η Ομάδα Έργου ενσωμάτωσε στη συλλογή δεδομένων και τη διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης, μέσω ηλεκτρονικής έρευνας που απευθύνθηκε σε αιρετά πρόσωπα των Δήμων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Η έρευνα σχεδιάστηκε με σκοπό την αποτύπωση των αντιλήψεων και των προτεραιοτήτων της τοπικής αυτοδιοίκησης σε πέντε βασικούς θεματικούς τομείς: νέοι και απασχόληση, ανεργία, στέγαση, περιβάλλον και βιωσιμότητα, καθώς και συνεργασίες και διαδημοτικές συνέργειες.

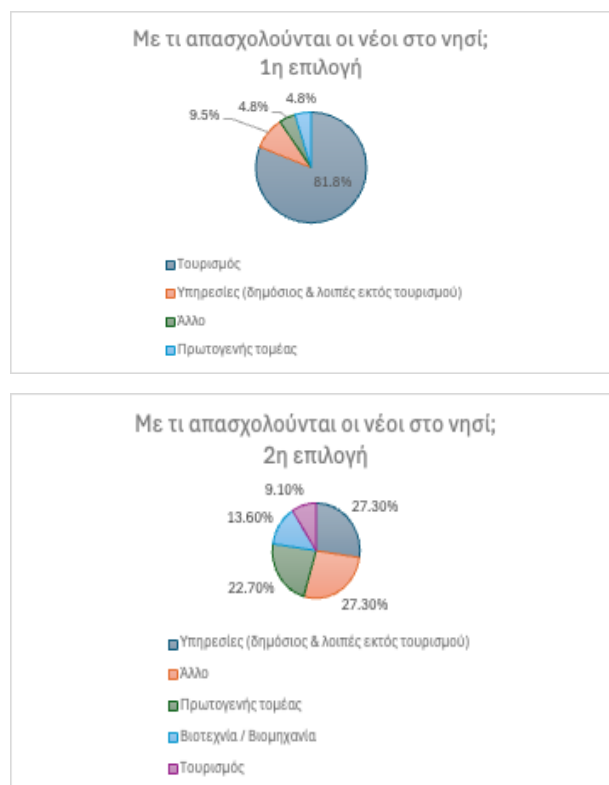
Η συμμετοχή των αιρετών κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, καθώς αντικατοπτρίζει τον βαθμό εμπλοκής των τοπικών αρχών στον σχεδιασμό κοινωνικών και αναπτυξιακών πολιτικών. Συνολικά συγκεντρώθηκαν 22 απαντήσεις από 21 Δήμους, αποτυπώνοντας ένα καθαρό ποσοστό συμμετοχής 64,7% επί του συνόλου των Δήμων της Περιφέρειας. Στην έρευνα ανταποκρίθηκαν Δήμαρχοι, Αντιδήμαρχοι, Γενικοί Γραμματείς καθώς και άλλα στελέχη διοίκησης, προσφέροντας έτσι ένα πολυφωνικό και αντιπροσωπευτικό σύνολο απόψεων.

Οι συμμετοχές προήλθαν από ένα ευρύ φάσμα νησιωτικών Δήμων, καλύπτοντας τόσο μικρά όσο και μεγαλύτερα νησιά, γεγονός που επιτρέπει την αποτύπωση της ποικιλομορφίας του νησιωτικού χώρου και των διαφοροποιημένων κοινωνικοοικονομικών και γεωγραφικών συνθηκών. Συγκεκριμένα, απαντήσεις καταγράφηκαν από τους Δήμους Κέας, Ρόδου, Καλυμνίων, Ιητών, Κάσου, Τήλου, Πάρου, Σερίφου, Μυκόνου, Θήρας, Κύθνου, Μήλου, Λέρου, Κιμώλου, Τήνου, Λειψών, Καρπάθου, Σύμης, Μεγίστης (Καστελόριζου), Νισύρου και Πάτμου. Η συμμετοχή προήλθε τόσο από αιρετούς όσο και από στελέχη κοινωνικών και διοικητικών υπηρεσιών, γεγονός που συνέβαλε στη συγκέντρωση πολλαπλών οπτικών και στη διασύνδεση της πολιτικής ηγεσίας με την επιχειρησιακή εμπειρία.

Οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να τοποθετηθούν σχετικά με ζητήματα που αφορούν την απασχόληση των νέων, τη στέγαση, την περιβαλλοντική διαχείριση και τη βιωσιμότητα, καθώς και τις συνέργειες με άλλους Δήμους, υπηρεσίες ή/και φορείς. Στις υποενότητες που ακολουθούν παρουσιάζονται αναλυτικά οι απαντήσεις των συμμετεχόντων ανά θεματικό άξονα.

4.1 Απασχόληση νέων

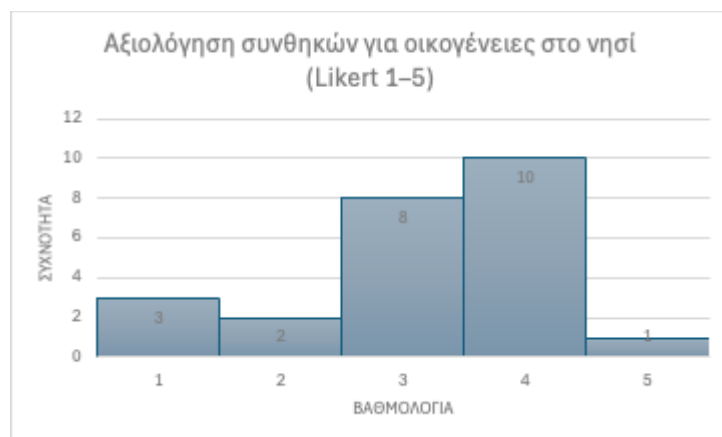
Αρχικά, και μετά την καταγραφή των βασικών κοινωνικοδημογραφικών στοιχείων, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα «Με τι απασχολούνται οι νέοι/ες στο νησί;». Στη θεματική αυτή, που αφορά τον τομέα απασχόλησης των νέων, οι απαντήσεις που συλλέχθηκαν - μέσα από τέσσερις (4) προτεινόμενες επιλογές - αναδεικνύουν τον τουρισμό ως τον κλάδο με τη μεγαλύτερη απορροφητικότητα και απασχολησιμότητα για τους/τις νέους/ες στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Διάγραμμα 17: Συμμετέχοντες/ουσες (αιρετά πρόσωπα) και κλάδος απασχόλησης νέων (1η και 2η επιλογή)

Στο πλαίσιο αυτό, περίπου οκτώ στους δέκα ερωτώμενους/ες δήλωσαν ότι ο τουρισμός αποτελεί την κύρια μορφή απασχόλησης των νέων. Ωστόσο, στις δευτερεύουσες επιλογές παρατηρείται μεγαλύτερη διασπορά προς τον τομέα των υπηρεσιών, την πρωτογενή παραγωγή και άλλους επαγγελματικούς κλάδους, γεγονός που υποδηλώνει ότι η οικονομική δραστηριότητα των νέων μπορεί να επεκταθεί - υπό κατάλληλες συνθήκες - σε περισσότερο διαφοροποιημένες και λιγότερο μονοκλαδικές κατευθύνσεις **[Διάγραμμα 17]**.

Η επόμενη ερώτηση ζητούσε από τους/τις συμμετέχοντες/χουσες να αξιολογήσουν, σε κλίμακα 1-5 (η μέτρηση «1» αντιστοιχεί στην απάντηση «Όχι επαρκείς συνθήκες» ενώ το «5» στην απάντηση «Είναι απόλυτα επαρκείς οι συνθήκες») κατά πόσο υπάρχουν καλές συνθήκες για οικογένειες στο νησί (π.χ. παιδικοί σταθμοί, αθλητικές δομές κ.ά.). Οι απαντήσεις συγκλίνουν σε μία μέτρια προς θετική αξιολόγηση των συνθηκών για οικογένειες στα νησιά. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων αξιολόγησε τις συνθήκες με 4, ενώ σημαντικός αριθμός επέλεξε 3, υποδηλώνοντας μέτρια προς καλή ικανοποίηση. Υπάρχουν, επίσης, κάποιες χαμηλότερες αξιολογήσεις (2), ενώ η βαθμολογία 5 δόθηκε σε μικρό βαθμό (1) **[Διάγραμμα 18]**.

Διάγραμμα 18: Συμμετέχοντες/ουσες (αιρετά πρόσωπα) και αξιολόγηση συνθηκών για οικογένειες στο νησί

Κατόπιν, οι συμμετέχοντες αιρετοί κλήθηκαν να τοποθετηθούν σχετικά με το κατά πόσο υπάρχουν επαρκή κίνητρα για τη μόνιμη κατοικία και απασχόληση των νέων στα νησιά τους. Από τις απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν προκύπτει ότι, σύμφωνα με το συγκεκριμένο δείγμα, η εικόνα είναι μικτή, με ορισμένα θετικά στοιχεία αλλά και σημαντικές προκλήσεις που λειτουργούν αποτρεπτικά. Αρκετοί συμμετέχοντες επισήμαναν ότι στα νησιά υπάρχουν ευκαιρίες απασχόλησης, τόσο στον τουρισμό όσο και σε δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις αναφέρθηκε ότι παρατηρείται το φαινόμενο κατά το οποίο νέοι/ες να επιστρέφουν στον τόπο καταγωγής τους για να εγκατασταθούν μόνιμα.

Επιπλέον, καταγράφηκε η άποψη ότι η ποιότητα ζωής στα νησιά, η ασφάλεια και η κοινωνική συνοχή αποτελούν σημαντικούς παράγοντες έλξης. Ωστόσο, η συντριπτική πλειονότητα των απαντήσεων ανέδειξε ως μεγαλύτερο εμπόδιο την έλλειψη προσιτής στέγασης. Το ζήτημα αυτό εμφανίζεται σε όλα σχεδόν τα νησιά του δείγματος και αναφέρεται τόσο για νέους κατοίκους όσο και για επαγγελματίες του δημοσίου τομέα, όπως εκπαιδευτικούς και γιατρούς, δυσκολεύοντας τη στελέχωση βασικών υπηρεσιών. Παράλληλα, τονίστηκε το αυξημένο κόστος ζωής, ειδικά σε τουριστικούς προορισμούς, ενώ αναφέρονται, επίσης, σημαντικές ελλείψεις σε δομές υγείας, παιδείας και μεταφορών, ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες.

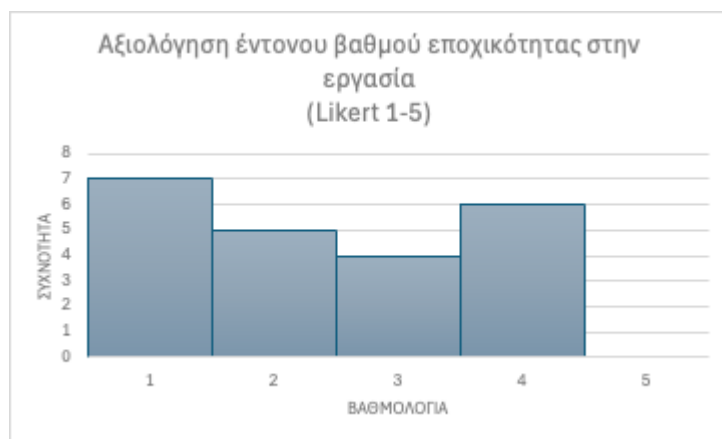
Πέρα από τις ανάγκες σε επίπεδο κεντρικής πολιτικής (όπως φορολογικά κίνητρα, στεγαστικά προγράμματα και ενίσχυση υπηρεσιών υγείας και εκπαίδευσης) αρκετοί δήμοι δήλωσαν ότι ήδη υλοποιούν ή σχεδιάζουν τοπικές πρωτοβουλίες για τη βελτίωση των συνθηκών, όπως ενίσχυση δημοτικών υπηρεσιών, υποδομών και υποστήριξη κοινωνικών δομών. Παρόλα αυτά, σημειώθηκε ότι αυτές οι πρωτοβουλίες δεν είναι από μόνες τους επαρκείς χωρίς παράλληλες κρατικές παρεμβάσεις. Συνολικά, με βάση το παρόν δείγμα, καταγράφηκε ότι παρότι στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες και θετικά χαρακτηριστικά, το ζήτημα της στέγασης, σε συνδυασμό με τις δομικές ελλείψεις

σε βασικές υπηρεσίες και το υψηλό κόστος διαβίωσης, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα που περιορίζει την προσέλκυση και παραμονή νέων. Η αντιμετώπιση αυτών των θεμάτων αναδεικνύεται ως κρίσιμη προϋπόθεση για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, της τοπικής ανάπτυξης και της βιωσιμότητας των νησιωτικών κοινοτήτων.

Στη συνέχεια, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα «Υπάρχει ανεργία στους κατοίκους του νησιού; Ποιοι λόγοι συμβάλλουν στην ανεργία;». Από τις απαντήσεις προέκυψε ότι, σύμφωνα με το συγκεκριμένο δείγμα αιρετών, η ανεργία στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου εμφανίζεται περιορισμένη, με κυρίαρχο χαρακτηριστικό την εποχικότητα. Οι περισσότεροι εκπρόσωποι δήλωσαν ότι, κατά τους θερινούς μήνες, η ανεργία είναι σχεδόν μηδενική, καθώς οι ανάγκες του τουριστικού τομέα απορροφούν το σύνολο του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού - σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα παρατηρείται έλλειψη προσωπικού, η οποία καλύπτεται από εργαζόμενους που έρχονται από άλλες περιοχές της χώρας. Κατά τους χειμερινούς μήνες, ωστόσο, καταγράφεται εποχιακή ανεργία, ιδιαίτερα σε νησιά όπου η οικονομία εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από τον τουρισμό. Σε αυτά τα νησιά, η εργασία περιορίζεται είτε σε δημοτικές υπηρεσίες και εποχιακά προγράμματα απασχόλησης είτε σε αγροτικές και οικοδομικές δραστηριότητες.

Επιπλέον, επισημάνθηκε ότι η ανεργία συνδέεται συχνά με ασυμφωνία προσόντων και διαθέσιμων θέσεων, καθώς και με τη δυσκολία εύρεσης εργασίας για γυναίκες εκτός τουριστικής περιόδου. Παράλληλα, το ζήτημα της στέγασης - με υψηλές τιμές ενοικίων και περιορισμένη διαθεσιμότητα - επηρεάζει τη δυνατότητα προσέλκυσης και παραμονής εργατικού δυναμικού στα νησιά. Συνολικά, η εικόνα που προκύπτει είναι ότι η ανεργία δεν αποτελεί βασικό πρόβλημα για τη μεγαλύτερη περίοδο του έτους, αλλά παραμένει σημαντική πρόκληση κατά τους μήνες χαμηλής τουριστικής δραστηριότητας, ενώ εντείνεται από δομικούς παράγοντες, όπως οι περιορισμένες οικονομικές εναλλακτικές, η απουσία εξειδικευμένων θέσεων και οι δυσκολίες στέγασης.

Στη συνέχεια, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να αξιολογήσουν το βαθμό έντονης εποχικότητας της εργασίας, απαντώντας σε κλίμακα όπου η μέτρηση «1» αντιστοιχεί στην απάντηση «Πολύ έντονη εποχικότητα» ενώ το «5» στο «Καθόλου Έντονη Εποχικότητα». Αυτή κυμάνθηκε σε μέτρια επίπεδα στις απαντήσεις τους, με μέσο όρο 2,4/5, κάτι που δείχνει ότι συνολικά δε θεωρείται ιδιαίτερα έντονη στα περισσότερα νησιά. Περίπου 55% των συμμετεχόντων (βαθμοί 1-2) αντιλαμβάνονται πολύ έντονη εποχικότητα, γεγονός που υποδηλώνει ύπαρξη λιγότερο σταθερών μορφών απασχόλησης καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Ωστόσο, ένα αξιοσημείωτο ποσοστό (περίπου 27%) αξιολογεί την εποχικότητα ως χαμηλή (βαθμός 4), δείχνοντας διαφοροποιήσεις μεταξύ νησιών με μικρότερη τουριστική εξάρτηση. Η απουσία της ανώτατης τιμής (5) υποδηλώνει ότι δεν εντοπίζεται μηδενική εποχικότητα. Συνολικά, τα δεδομένα αποτυπώνουν μικτή εικόνα, όπου ορισμένα νησιά εμφανίζουν μεγαλύτερη εξάρτηση από τον τουρισμό, ενώ άλλα έχουν πιο σταθερή απασχόληση **[Διάγραμμα 19]**.

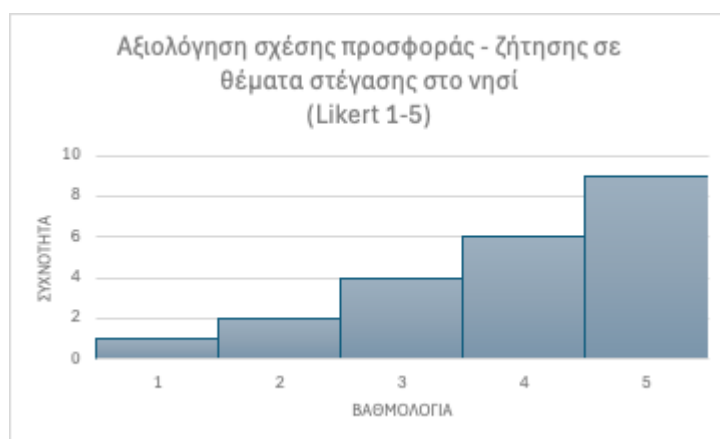
Διάγραμμα 19: Συμμετέχοντες/ ουσες (αιρετά πρόσωπα) και αξιολόγηση έντονου βαθμού εποχικότητας στην εργασία

Στη συνέχεια, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να απαντήσουν στην ερώτηση «Οι γυναίκες έχουν ίσες ευκαιρίες απασχόλησης και αμοιβής στο νησί σας;». Η πλειονότητα των συμμετεχόντων δήλωσε ότι θεωρεί πως οι γυναίκες διαθέτουν ίδιες ευκαιρίες εργασίας και αμοιβής με τους άνδρες. Σε αρκετούς δήμους επισημάνθηκε ότι οι γυναίκες εργάζονται σε σημαντικό βαθμό στη δημόσια διοίκηση και συχνά κατέχουν θέσεις ευθύνης, γεγονός που ενισχύει την άποψη ότι υπάρχει ουσιαστική συμμετοχή και ισότητα. Παρά ταύτα, μια μικρότερη αλλά ουσιαστική ομάδα ερωτώμενων ανέδειξε ότι εξακολουθούν να υπάρχουν περιπτώσεις ανισότητας, ιδίως σε μικρές και πιο παραδοσιακές κοινωνίες ή σε συγκεκριμένους κλάδους, όπως ο τουρισμός, όπου γίνεται αναφορά σε «γυάλινη οροφή» και περιορισμένη συμμετοχή γυναικών σε διευθυντικές θέσεις. Παράγοντες, όπως κοινωνικές αντιλήψεις, οικογενειακές υποχρεώσεις και σε ορισμένες περιπτώσεις χαμηλότερη συνέχιση σπουδών μετά τον γάμο, θεωρούνται ότι επηρεάζουν την επαγγελματική πορεία των γυναικών. Συνολικά, ενώ καταγράφεται κυρίαρχη αντίληψη περί ισότητας ευκαιριών, παραμένουν ορατές ορισμένες κοινωνικές και δομικές προκλήσεις που επηρεάζουν την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, ιδιαίτερα σε μικρότερους νησιωτικούς δήμους.

Στη συνέχεια, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να αξιολογήσουν την κατάσταση της στέγασης στο νησί τους, αποδίδοντας μια βαθμολογία από το 1 έως το 5, όπου το «1» αντιστοιχεί στην άποψη ότι η προσφορά στέγης καλύπτει πλήρως τη ζήτηση και το «5» στην άποψη ότι η ζήτηση δεν καλύπτεται από την προσφορά. Η μεγάλη πλειοψηφία των απαντήσεων συγκεντρώθηκε στις υψηλότερες τιμές της κλίμακας, γεγονός που υποδηλώνει ότι, σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, η διαθέσιμη προσφορά κατοικιών δεν επαρκεί για να καλύψει τις στεγαστικές ανάγκες των κατοίκων. Το φαινόμενο αυτό φαίνεται να είναι ιδιαίτερα έντονο σε νησιά με υψηλή τουριστική δραστηριότητα, όπου η αυξημένη εποχιακή ζήτηση για στέγη περιορίζει περαιτέρω τις δυνατότητες μόνιμης εγκατάστασης κατοίκων και νέων εργαζομένων [Διάγραμμα 20].

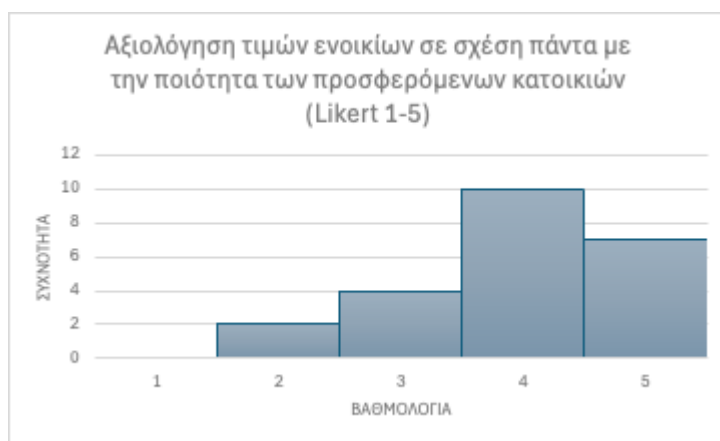
4.2 Στέγαση

Σε ό,τι αφορά το κομμάτι της στέγασης, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν αρχικά να αξιολογήσουν τη σχέση προσφοράς-ζήτησης σε θέματα στέγασης στο νησί κατοικίας τους από το 1 έως το 5, όπου το 1 αντιστοιχεί σε «είναι επαρκής» και το 5 σε «η ζήτηση δεν καλύπτει την προσφορά». Η πλειονότητα των συμμετεχόντων έδωσε βαθμολογίες 4 και 5 γεγονός που υποδηλώνει ότι η αναφερόμενη αναντιστοιχία απασχολεί σημαντικό κομμάτι της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου [Διάγραμμα 20].

Διάγραμμα 20: Συμμετέχοντες/ουσες (αιρετά πρόσωπα) και αξιολόγηση σχέσης προσφοράς - ζήτησης σε θέματα στέγασης στο νησί

Στη συνέχεια, ζητήθηκε από τους/τις ερωτώμενους/ες να αξιολογήσουν τις τιμές των ενοικίων σε σχέση με την ποιότητα των προσφερόμενων κατοικιών, σε κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου το 1 αντιστοιχεί σε «λογικές τιμές» και το 5 σε «πολύ υψηλά επίπεδα». Οι απαντήσεις συγκλίνουν ξεκάθαρα προς την άποψη ότι τα ενοίκια βρίσκονται σε υψηλά έως πολύ υψηλά επίπεδα. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων έδωσε βαθμολογίες 4 και 5, γεγονός που αναδεικνύει έντονη στεγαστική πίεση στα νησιά. Η μέση αξιολόγηση διαμορφώνεται σε 4,05, υποδηλώνοντας ότι οι τιμές θεωρούνται δυσανάλογες σε σχέση με την ποιότητα κατοικίας που προσφέρεται, ιδιαίτερα σε περιόδους τουριστικής αιχμής. Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει τη στεγαστική δυσκολία που καταγράφεται συνολικά στη νησιωτική περιοχή, επηρεάζοντας σημαντικά τους/τις νέους/ες, τους/τις εργαζόμενους/ες και τις οικογένειες που επιδιώκουν μόνιμη εγκατάσταση [Διάγραμμα 21].

Διάγραμμα 21: Συμμετέχοντες/ουσες (αιρετά πρόσωπα) και αξιολόγηση τιμών ενοικίων σε σχέση πάντα με την ποιότητα των προσφερόμενων κατοικιών

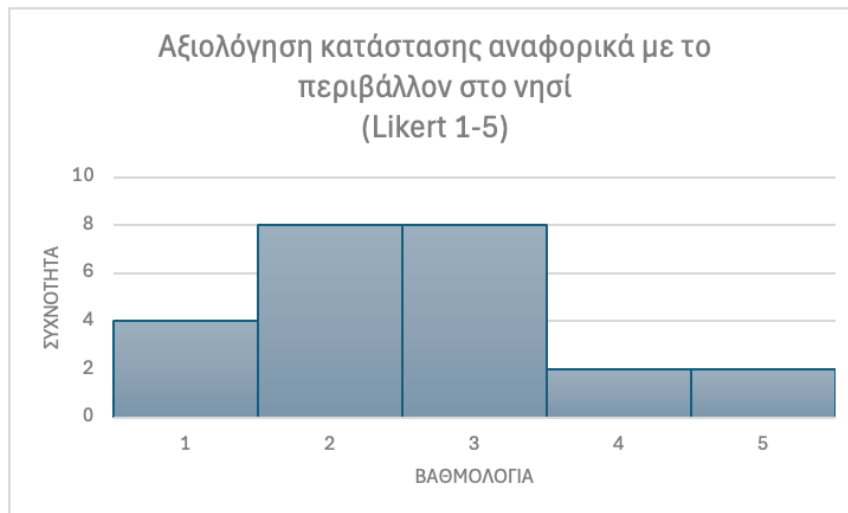
Στη συνέχεια, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να αξιολογήσουν τις τιμές αγοράς κατοικίας σε σχέση με την ποιότητα των διαθέσιμων κατοικιών. Η κλίμακα ήταν: 1 = Οι τιμές είναι λογικές και 5 = Οι τιμές είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα. Η πλειονότητα των απαντήσεων εντοπίζεται στις τιμές 4 και 5, γεγονός που καταδεικνύει ότι οι συμμετέχοντες/ες θεωρούν πως η αγορά κατοικίας στα νησιά χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα υψηλό κόστος, το οποίο δεν ανταποκρίνεται πάντα στην ποιότητα ή στα χαρακτηριστικά των διαθέσιμων ακινήτων. Μόλις ελάχιστες απαντήσεις κινούνται στο χαμηλό άκρο της κλίμακας (τιμές 1-2), επιβεβαιώνοντας πως η προσβασιμότητα στη στέγη μέσω αγοράς είναι περιορισμένη. Συνολικά, το εύρημα αυτό αναδεικνύει μια δομική στεγαστική πρόκληση για τους κατοίκους των νησιών, καθώς η υψηλή αξία γης και η θερινή τουριστική ζήτηση φαίνεται να πιέζουν ανοδικά την αγορά, καθιστώντας την απόκτηση κατοικίας δύσκολη, ιδίως για νέες οικογένειες και εργαζομένους [Διάγραμμα 22].

Διάγραμμα 22: Συμμετέχοντες/ουσες (αιρετά πρόσωπα) και αξιολόγηση τιμών αγοράς κατοικίας σε σχέση πάντα με την ποιότητα των προσφερόμενων κατοικιών

4.3 Περιβάλλον

Στη συνέχεια, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να αξιολογήσουν την κατάσταση του περιβάλλοντος στο νησί τους (1 = πολύ καλή κατάσταση περιβάλλοντος - 5 = πολύ κακή κατάσταση περιβάλλοντος). Τα αποτελέσματα δείχνουν μια ισορροπία μεταξύ θετικής και μέτριας αξιολόγησης, με τις απαντήσεις να συγκεντρώνονται κυρίως στη βαθμολογία 2 και 3, σε ποσοστό περίπου 72%. Ειδικότερα, το 36,4% των ερωτώμενων θεωρεί την κατάσταση καλή, ενώ άλλο 36,4% τη χαρακτηρίζει μέτρια. Μικρότερα ποσοστά εκφράζουν πολύ θετική (18,2%) ή αρνητική έως πολύ αρνητική άποψη (18,2%) **[Διάγραμμα 23]**. Συνολικά, τα ευρήματα δείχνουν ότι η περιβαλλοντική εικόνα των νησιών θεωρείται κατά βάση ικανοποιητική, αλλά με εμφανείς προκλήσεις, τις οποίες μέρος των τοπικών εκπροσώπων αξιολογεί ως σοβαρές.

Διάγραμμα 23: Συμμετέχοντες/ ουσες (αιρετά πρόσωπα) και αξιολόγηση κατάστασης αναφορικά με το περιβάλλον στο νησί

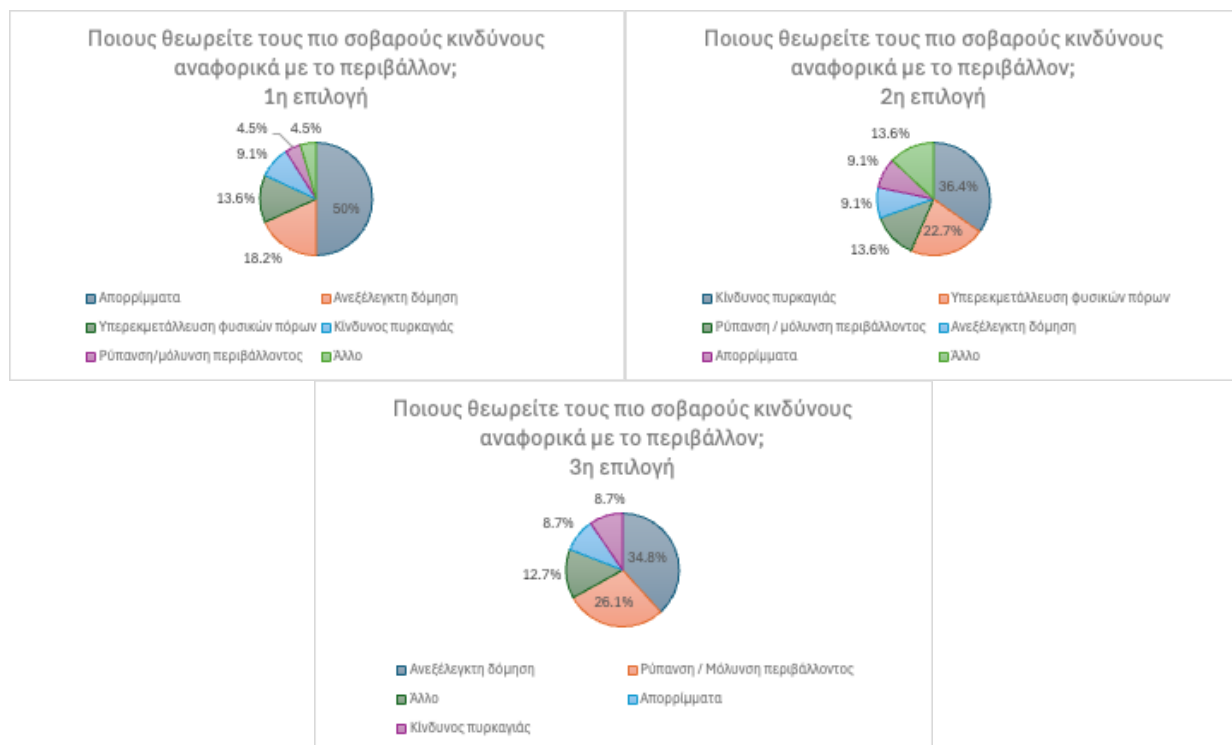
Επιπρόσθετα, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να αναφέρουν τον σημαντικότερο περιβαλλοντικό κίνδυνο για το νησί τους. Η διαχείριση απορριμμάτων αναδείχθηκε ως κυρίαρχη ανησυχία, με τους μισούς/ες συμμετέχοντες/ουσες να την κατατάσσει στην πρώτη θέση, γεγονός που υπογραμμίζει τις πιέσεις που δέχονται τα νησιά από αυξημένες τουριστικές ροές και περιορισμένες υποδομές. Ακολουθούν η ανεξέλεγκτη δόμηση (18,2%) και η υπερεκμετάλλευση φυσικών πόρων (13,6%), αναδεικνύοντας την ένταση μεταξύ αναπτυξιακής δραστηριότητας και περιβαλλοντικής προστασίας. Επιπλέον, ο κίνδυνος πυρκαγιών (9,1%) αναφέρεται συχνά, αντανακλώντας την αυξημένη ευαλωτότητα των νησιών σε κλιματικά φαινόμενα. Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν μία σημαντική τάση όπου οι μεγαλύτερες περιβαλλοντικές απειλές εντοπίζονται στην πίεση των οικοσυστημάτων και στην ανεπάρκεια υποδομών, στοιχεία που χρήζουν στοχευμένου σχεδιασμού και πολιτικών βιώσιμης διαχείρισης.

Παράλληλα, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να προσδιορίσουν και τον δεύτερο πιο σοβαρό περιβαλλοντικό κίνδυνο για το νησί τους. Η πιθανότητα πυρκαγιών αναδείχθηκε ως κυρίαρχη ανησυχία (36,4%), κάτι που αντικατοπτρίζει την αυξημένη τρωτότητα των νησιωτικών περιοχών στην κλιματική κρίση, τις παρατεταμένες περιόδους ξηρασίας και τη συσσώρευση ξηρής βιομάζας. Ακολουθούν η υπερεκμετάλλευση φυσικών πόρων (22,7%) (ένδειξη πίεσης στα οικοσυστήματα από αυξημένες ανάγκες κατανάλωσης και τουριστικής ανάπτυξης) καθώς και η ρύπανση/μόλυνση του περιβάλλοντος (13,6%), που καταδεικνύει προβληματισμό για την ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος και των υδάτων. Η ανεξέλεγκτη δόμηση και τα απορρίμματα λαμβάνουν, επίσης, σημαντικές αναφορές (9,1% έκαστο), στοιχείο που συμπληρώνει την εικόνα ενός περιβάλλοντος υπό πολλαπλές πιέσεις.

Συνολικά, το πρότυπο των απαντήσεων υπογραμμίζει ότι πέραν της πρωτογενούς ανησυχίας για τα απορρίμματα, οι συμμετέχοντες θεωρούν κρίσιμη τη διαχείριση φυσικών πόρων και την προστασία από πυρκαγιές, επιβεβαιώνοντας την ανάγκη στρατηγικών δράσεων βιώσιμης ανάπτυξης και περιβαλλοντικής ενίσχυσης στα νησιά.

Σε σχέση με τον τρίτο κατά σειρά σημαντικότερο περιβαλλοντικό κίνδυνο, η ανεξέλεγκτη δόμηση αναδείχθηκε ως η συχνότερη αναφορά (35%), γεγονός που αντικατοπτρίζει την αυξανόμενη πίεση που δέχονται τα νησιωτικά τοπία και οι παραδοσιακοί οικισμοί από την οικιστική ανάπτυξη. Ακολουθεί η ρύπανση/μόλυνση του περιβάλλοντος (26,1%), που επιβεβαιώνει την ανησυχία για τις επιπτώσεις της αυξημένης ανθρώπινης δραστηριότητας. Το 21,7% των απαντήσεων εντάσσεται στην κατηγορία «Άλλο», δείχνοντας την ύπαρξη και ειδικότερων τοπικών ζητημάτων, ενώ απορρίμματα και κίνδυνος πυρκαγιάς καταγράφουν από 8,7% αντίστοιχα. Συνολικά, οι απαντήσεις υποδηλώνουν ότι, πέρα από τη στερεή διαχείριση απορριμμάτων, σημαντικά ζητήματα φαίνεται να είναι ο πολεοδομικός έλεγχος και η προστασία των φυσικών πόρων **[Διάγραμμα 24]**.

Επιπρόσθετα, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να αναφέρουν τα σημαντικότερα περιβαλλοντικά έργα που έχουν προγραμματιστεί να υλοποιηθούν στο νησί τους την επόμενη τριετία. Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι οι Δήμοι των νησιών του Νοτίου Αιγαίου προσανατολίζονται σε παρεμβάσεις με έντονο αναπτυξιακό και ταυτόχρονα περιβαλλοντικό αποτύπωμα, εστιάζοντας κυρίως στη διαχείριση υδάτινων πόρων, στην επεξεργασία λυμάτων και στην ολοκληρωμένη διαχείριση στερεών αποβλήτων.

Διάγραμμα 24: Συμμετέχοντες/ ουσες (αιρετά πρόσωπα) και αξιολόγηση σοβαρότερων περιβαλλοντικών κινδύνων

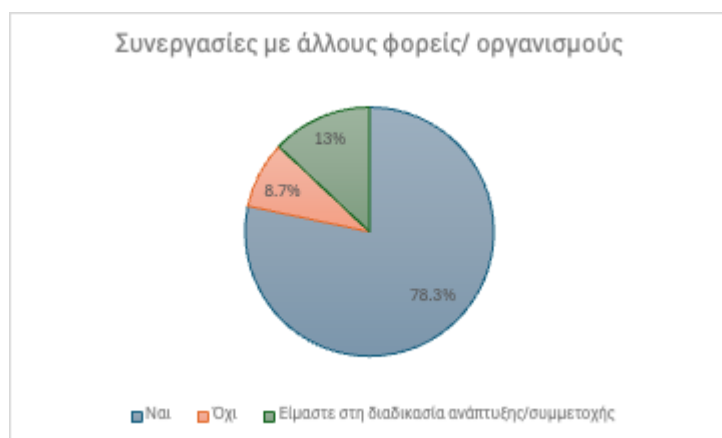
Συγκεκριμένα, αναφέρονται εκτεταμένα έργα ύδρευσης και αφαλάτωσης, δημιουργία ή αναβάθμιση μονάδων βιολογικού καθαρισμού, επέκταση δικτύων αποχέτευσης, καθώς και υποδομές ανακύκλωσης και διαχείρισης απορριμμάτων, όπως ΧΥΤΑ/ΧΥΤΥ, πράσινα σημεία και μονάδες επεξεργασίας βιοαποβλήτων. Παράλληλα, πολλοί Δήμοι προγραμματίζουν παρεμβάσεις ενεργειακής αναβάθμισης δημοτικών κτιρίων, αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και δράσεις για την εξοικονόμηση νερού. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται, επίσης, σε έργα αντιπλημμυρικής και αντιπυρικής προστασίας, στη διατήρηση φυσικού και πολιτιστικού τοπίου (όπως συντήρηση μονοπατιών και ξερολιθιών), σε πρωτοβουλίες αναβάθμισης περιβαλλοντικής υποδομής, αλλά και σε προγράμματα ευαισθητοποίησης για μείωση πλαστικών και ενίσχυση ανακύκλωσης.

Συνολικά, οι απαντήσεις υποδηλώνουν ότι οι τοπικές αρχές έχουν θέσει ως προτεραιότητα την πράσινη μετάβαση των νησιών, υιοθετώντας έργα που ενισχύουν τη βιωσιμότητα, προστατεύουν τους φυσικούς πόρους και υποστηρίζουν την ανθεκτικότητα των κοινοτήτων τους απέναντι στις περιβαλλοντικές προκλήσεις. Σύμφωνα με αυτούς/ες, τα έργα αυτά αποτελούν κρίσιμες επενδύσεις για την ποιότητα ζωής των κατοίκων αλλά και για την αειφόρο ανάπτυξη των νησιωτικών περιοχών.

4.4 Συνέργειες

Στη συνέχεια, οι ερωτώμενοι/ες κλήθηκαν να απαντήσουν αν τα δύο τελευταία χρόνια έχουν αναπτύξει ή συμμετέχουν σε συνεργασίες με άλλους ΟΤΑ, ιδιωτικούς φορείς ή μη κερδοσκοπικές οργανώσεις. Η συντριπτική πλειονότητα (8 στους 10) δήλωσε ότι έχουν αναπτυχθεί συνεργασίες, γεγονός που υποδηλώνει μια έντονη δυναμική δικτύωσης και εξωστρέφειας των νησιωτικών δήμων. Επιπλέον ένα 13% ανέφερε πως βρίσκονται σε διαδικασία διαμόρφωσης συνεργασιών, ενώ μόλις το 8,7% των ερωτώμενων δήλωσε ότι δεν υπάρχουν αντίστοιχες δράσεις.

Το εύρημα αυτό καταδεικνύει ότι η πλειονότητα των δημοτικών αρχών αναγνωρίζει τη σημασία της συνεργασίας για τη διαχείριση και την υλοποίηση έργων, αντανακλώντας μια σύγχρονη προσέγγιση στη διοίκηση και την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης **[Διάγραμμα 25]**.

Διάγραμμα 25: Συμμετέχοντες/ουσες (αιρετά πρόσωπα) και συνεργασίες με άλλους ΟΤΑ σε Ελλάδα ή εξωτερικό, με ιδιωτικούς φορείς, με μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς - με στόχο τη βελτίωση / διαχείριση έργων

Όσον αφορά τις συνεργασίες που έχουν αναπτύξει τα τελευταία δύο έτη, οι ερωτώμενοι/ες ανέδειξαν πως η πλειοψηφία των νησιωτικών Δήμων του Νοτίου Αιγαίου συμμετέχει ενεργά σε δίκτυα συνεργασίας, τόσο με φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης όσο και με εθνικούς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς, αναπτυξιακές εταιρείες, πανεπιστήμια και τεχνικούς συμβούλους. Οι συνεργασίες αυτές εστιάζουν κυρίως στην υποστήριξη υλοποίησης έργων, την τεχνική βοήθεια, την περιβαλλοντική διαχείριση, την ενεργειακή μετάβαση και την αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

Συγκεκριμένα, ο Δήμος Κέας συνεργάζεται με αναπτυξιακούς οργανισμούς και δομές υποστήριξης της αυτοδιοίκησης, ενώ ο Δήμος Ρόδου συμμετέχει, επίσης, σε ευρωπαϊκά δίκτυα. Ο Δήμος Καλύμνου και ο Δήμος Τήνου αναφέρουν στενή συνεργασία με την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, ενώ ο Δήμος Ιητών, ο Δήμος Θήρας και ο Δήμος Μυκόνου συνεργάζονται με το [Δίκτυο Αειφόρων Νήσων ΔΑΦΝΗ](#), τον [Φορέα Διαχείρισης Στερεών](#)

[Αποβλήτων Νοτίου Αιγαίου \(ΦοΔΣΑ\)](#) και ιδιωτικούς φορείς. Ο Δήμος Κάσου και ο Δήμος Σερίφου σημειώνουν συνεργασία με άλλους ΟΤΑ και τεχνικούς φορείς. Ο Δήμος Κύθνου και ο Δήμος Πάρου αναφέρουν συνεργασίες με περιφερειακούς και εθνικούς φορείς, ενώ ο Δήμος Μήλου ανέφερε ότι συνεργάζεται με την [Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης \(ΕΕΤΑΑ\)](#), τη [Μονάδα Διαχείρισης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων \(ΜΟΔ\)](#) και ακαδημαϊκά ιδρύματα. Παράλληλα, μικρότεροι Δήμοι, όπως η Κίμωλος, η Τήλος και οι Λειψοί αναφέρουν προγραμματικές συνεργασίες με μεγαλύτερους Δήμους ή ακαδημαϊκά ιδρύματα για τεχνική υποστήριξη και περιβαλλοντικά έργα. Αντίστοιχα, ο Δήμος Καρπάθου, Σύμης, Μεγίστης και Πάτμου δήλωσαν συμμετοχή ή ανάπτυξη συνεργασιών με αυτοδιοικητικούς, αναπτυξιακούς και ακαδημαϊκούς φορείς. Συμπεραίνεται πως οι νησιωτικοί Δήμοι αναζητούν στρατηγικές συνέργειες προκειμένου να αντισταθμίσουν περιορισμούς σε πόρους και τεχνική επάρκεια, ενισχύοντας ταυτόχρονα την αναπτυξιακή τους δυναμική, ιδιαίτερα στους τομείς της βιωσιμότητας, των υποδομών και της κοινωνικής πολιτικής.

Έπειτα, οι ερωτώμενοι/ες απάντησαν στην ανοιχτή ερώτηση σχετικά με τους στόχους και τα έως σήμερα αποτελέσματα των συνεργασιών τους. Από τις απαντήσεις προκύπτει μία κοινή τάση όπου οι συνεργασίες θεωρούνται βασικός μοχλός ανάπτυξης, ενίσχυσης της τεχνικής επάρκειας και αξιοποίησης χρηματοδοτικών εργαλείων, ιδιαίτερα σε μικρούς νησιωτικούς δήμους με περιορισμένους πόρους. Στο σχετικό ερώτημα, η πλειοψηφία των ερωτώμενων τόνισε ότι κύριος στόχος των συνεργασιών είναι η υλοποίηση έργων που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής, ενισχύουν την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και αναβαθμίζουν τις υποδομές. Ενδεικτικά, αναφέρθηκαν έργα ενεργειακής μετάβασης, ανάπτυξη υποδομών ύδρευσης και αποχέτευσης, πρωτοβουλίες μηδενικών αποβλήτων, ενίσχυση κοινωνικών δομών και δράσεις αειφορίας. Σε αρκετές περιπτώσεις σημειώθηκε ότι οι συνεργασίες έχουν επιτρέψει την προσέλκυση νέων χρηματοδοτήσεων και την εξειδικευμένη τεχνική υποστήριξη, η οποία είναι απαραίτητη για την ωρίμανση και την υλοποίηση έργων.

Παράλληλα, επισημάνθηκε ότι τα αποτελέσματα, αν και θετικά, συχνά εμφανίζονται αργά λόγω των περίπλοκων γραφειοκρατικών διαδικασιών. Με βάση τις απαντήσεις που καταγράφηκαν, μερικοί δήμοι βρίσκονται ακόμη σε αρχικά στάδια συνεργασιών, ενώ άλλοι έχουν ήδη υλοποιήσει σημαντικές παρεμβάσεις, όπως επέκταση αφαλάτωσης με καινοτόμες τεχνολογίες, ανάπτυξη υποδομών πράσινης ενέργειας, δράσεις στήριξης ευάλωτων ομάδων και εκτεταμένες παρεμβάσεις σε τεχνικά έργα. Συνολικά, το δείγμα δείχνει ότι οι συνεργασίες αποτελούν κρίσιμη στρατηγική για τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου, ενισχύοντας την αναπτυξιακή τους δυναμική και δίνοντας τη δυνατότητα υλοποίησης σημαντικών έργων που διαφορετικά θα ήταν δύσκολο να πραγματοποιηθούν.

Ακόμη, οι ερωτώμενοι/ες είχαν την ευκαιρία να προσθέσουν ελεύθερα σχόλια και προτάσεις, συμπληρώνοντας τις προηγούμενες απαντήσεις τους. Τα σχόλια που καταγράφηκαν αναδεικνύουν ισχυρά στοιχεία προσήλωσης στη βιώσιμη ανάπτυξη των νησιών, αλλά και συγκεκριμένες ανάγκες και προβληματισμούς. Πολλοί/ες

συμμετέχοντες/ουσες τόνισαν τη σημασία της ανάπτυξης με κανόνες, με σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον και στην πολιτιστική ταυτότητα κάθε νησιού, υπογραμμίζοντας ότι η προστασία του τόπου αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ευημερία των κατοίκων και τη βιωσιμότητα του τουρισμού. Παράλληλα, αναφέρθηκαν θετικά αποτελέσματα συνεργασιών και κοινών προσπάθειών, επισημαίνοντας ότι «όταν υπάρχει συνεργασία και θέληση μπορούν να επιτευχθούν πολλά».

Ιδιαίτερη αναφορά έγινε σε ανάγκες που αφορούν την καθημερινότητα κατοίκων και ευάλωτων ομάδων, όπως η συνέχιση χρηματοδοτήσεων για υποστηρικτικές υπηρεσίες ηλικιωμένων (π.χ. συσκευές τηλεϊεδοποίησης), η ενίσχυση υποδομών προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρίες (πρόσθετες ράμπες σε παραλίες) και η βελτίωση των υπηρεσιών υγείας, με έμφαση στην έλλειψη βασικών ειδικοτήτων και τεχνικού προσωπικού. Επιπλέον, έγινε αναφορά στην ανάγκη ενίσχυσης υπηρεσιών καθαριότητας και διαχείρισης απορριμμάτων, με αιτήματα για εξειδικευμένο εξοπλισμό.

Τέλος, αρκετές τοποθετήσεις ανέδειξαν τη σημασία ενίσχυσης της ισότητας και της κοινωνικής ένταξης, καθώς και την ανάγκη προώθησης στοχευμένων πολιτικών για τη στήριξη των γυναικών και των νέων - ιδιαίτερα κατά τους χειμερινούς μήνες, όταν οι οικονομικές και κοινωνικές ευκαιρίες περιορίζονται. Παράλληλα, υπογραμμίστηκε η αξία της συνέχισης ενημερωτικών δράσεων, συνεδρίων και δικτυώσεων υπό την αιγίδα του Παρατηρητηρίου, ως μηχανισμών διάχυσης γνώσης και ενδυνάμωσης των τοπικών κοινοτήτων. Συνολικά, με βάση τις απαντήσεις που καταγράφηκαν αποτυπώνεται μια ισχυρή διάθεση δέσμευσης των τοπικών φορέων στην προστασία και ανάπτυξη των νησιωτικών κοινωνιών, ενώ ταυτόχρονα καταγράφουν σαφείς ανάγκες σε επίπεδο πόρων, στελέχωσης και θεσμικής υποστήριξης από την κεντρική διοίκηση.

5. Λειτουργία Κοινωνικών Υπηρεσιών και Δομών

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται συνοπτικά τα ποιοτικά ευρήματα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις με τα στελέχη των 13 Κέντρων Κοινότητας² της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, καθώς και με στελέχη κοινωνικών υπηρεσιών, κοινωνικών δομών και διοικητικά στελέχη των Δήμων [βλ. Πίνακα 3]. Οι συνεντεύξεις επικεντρώθηκαν στη λειτουργία των τοπικών δομών κοινωνικής προστασίας, στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νέοι στα νησιά και σε ζητήματα ψυχικής υγείας. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται ανα Δήμο, με βάση τη σειρά επίσκεψης της ομάδας ερευνών. Όπου κρίνεται αναγκαίο για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων παρουσιάζονται σε εισαγωγικά (« ») αυτούσια τα λόγια των ερωτώμενων.

5.1 Δήμος Ιητών

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Ιητών αποτελεί έναν μικρό νησιωτικό δήμο των Κυκλάδων με πληθυσμό 2.299 κατοίκους (απογραφή 2021). Κατά τους θερινούς μήνες ο πληθυσμός αυξάνεται σημαντικά λόγω της τουριστικής δραστηριότητας, η οποία αποτελεί τον κεντρικό άξονα της τοπικής οικονομίας. Οι περισσότεροι κάτοικοι απασχολούνται στον τουρισμό, στην εστίαση και σε μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, ενώ η γεωργία διατηρεί έναν συμπληρωματικό αλλά σταθερό ρόλο. Το νησί διαθέτει βασικές υποδομές, όπως λιμάνι, σχολεία και μονάδες πρωτοβάθμιας υγείας, οι οποίες υποστηρίζουν τις ανάγκες του πληθυσμού. Η τοπική κοινωνία χαρακτηρίζεται από ισχυρούς κοινωνικούς δεσμούς.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του 2024, στον Δήμο Ιητών, υπάρχουν 17 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 47,1% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α., το 5,9% είναι ηλικιωμένοι/άνικανοι για εργασία ένα επιπλέον 5,9% είναι αλλοδαποί και το υπόλοιπο 5,9 μονογονεϊκές οικογένειες.

Ο Δήμος Ιητών εξυπηρετείται από το Κέντρο Κοινότητας Θήρας.

² Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, τα Κέντρα Κοινότητας αποτελούν βασικές κοινωνικές δομές που καλύπτουν το σύνολο των νησιών των Κυκλάδων και της Δωδεκανήσου, παρέχοντας υπηρεσίες υποστήριξης, ενημέρωσης και διασύνδεσης των πολιτών με τις κοινωνικές παροχές και τους φορείς. Στις Κυκλάδες, το Κέντρο Κοινότητας Άνδρου εξυπηρετεί τον Δήμο Άνδρου, ενώ το Κέντρο Κοινότητας Κέας καλύπτει τόσο το νησί της Κέας όσο και την Κύθνο. Στην Τήνο, το Κέντρο Κοινότητας παρέχει υπηρεσίες στον Δήμο Τήνου, ενώ στη Σύρο το αντίστοιχο Κέντρο εξυπηρετεί τον Δήμο Σύρου - Ερμούπολης. Στη Μύκονο βρίσκεται σε εξέλιξη η έγκριση για τη δημιουργία νέου Κέντρου Κοινότητας. Το Κέντρο Κοινότητας Νάξου καλύπτει τη Νάξο, καθώς και τα νησιά των Μικρών Κυκλάδων και την Αμοργό. Το Κέντρο Κοινότητας Πάρου εξυπηρετεί την Πάρο και την Αντίπαρο. Στη Μήλο, το Κέντρο Κοινότητας έχει αρμοδιότητα για τα νησιά Μήλο, Κίμωλο, Σίφνο και Σέριφο, ενώ το Κέντρο Κοινότητας Θήρας καλύπτει τη Θήρα καθώς και τα νησιά Ίο, Σίκινο, Φολέγανδρο και Ανάφη. Στη Δωδεκάνησο, το Κέντρο Κοινότητας Καλύμνου εξυπηρετεί την Κάλυμνο, την Αστυπάλαια, τους Λειψούς και το Αγαθονήσι. Το Κέντρο Κοινότητας Λέρου καλύπτει τη Λέρο και την Πάτμο, ενώ το Κέντρο Κοινότητας Κω παρέχει υπηρεσίες στην Κω και στη Νίσυρο. Τέλος, το Κέντρο Κοινότητας Ρόδου έχει διευρυμένη αρμοδιότητα, εξυπηρετώντας τη Ρόδο καθώς και τα νησιά Τήλο, Σύμη, Χάλκη και Μεγίστη.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τη συνεντεύξεις με αιρετό στέλεχος του Δήμου και στέλεχος υπηρεσίας

Όπως καταγράφηκε από τις συνεντεύξεις, η Ίος αντιμετωπίζει μια σειρά από κοινωνικές, οικονομικές και αναπτυξιακές προκλήσεις, οι οποίες επηρεάζουν άμεσα τους νέους και τις δυνατότητες παραμονής τους στο νησί. Κατά την τουριστική περίοδο, η ανεργία καταγράφεται ως σχεδόν μηδενική, καθώς όπως διατυπώθηκε «υπάρχει δουλειά για όλους». Ωστόσο, η απασχόληση παραμένει έντονα εποχική και η εργασιακή κινητικότητα μεγάλη. Όπως αναφέρθηκε χαρακτηριστικά, κατά τους χειμερινούς μήνες υπάρχουν μεν ευκαιρίες εργασίας, αλλά πολλοί νέοι επιλέγουν να μετακινούνται εκτός νησιού εξαιτίας της περιορισμένης κοινωνικής ζωής και των μειωμένων επαγγελματικών επιλογών. Επισημάνθηκε, επίσης, ότι οι γυναίκες διαθέτουν ίσες ευκαιρίες απασχόλησης με τους άντρες, στοιχείο που - σύμφωνα με τους/τις συμμετέχοντες/ουσες - διαφοροποιεί θετικά την αγορά εργασίας της Ίου σε σχέση με άλλες νησιωτικές περιοχές.

Ως σοβαρότερο ζήτημα για τους νέους δηλώθηκε το στεγαστικό, καθώς οι διαθέσιμες κατοικίες προς ενοικίαση είναι εξαιρετικά περιορισμένες και τα μισθώματα ιδιαίτερα υψηλά, λόγω της τουριστικής πίεσης. Παρά τις δυσκολίες αυτές, τα στελέχη υπογράμμισαν ότι στο νησί υπάρχουν επαρκείς δομές για οικογένειες, όπως παιδικοί σταθμοί και δραστηριότητες για παιδιά. Τονίστηκε, ωστόσο, η ανάγκη για στενότερη συνεργασία μεταξύ κεντρικής διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης, ώστε να αναπτυχθούν βιώσιμες λύσεις που θα ενισχύσουν τη δυνατότητα των νέων να παραμείνουν μόνιμα στο νησί.

Στον τομέα του περιβάλλοντος, οι ερωτώμενοι/ες έκαναν αναφορά στην ανεξέλεγκτη δόμηση και την υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων, τα οποία απειλούν την περιβαλλοντική ισορροπία της Ίου. Ο Δήμος έχει δρομολογήσει έργα βιώσιμης διαχείρισης, όπως τα μικροφράγματα για την αντιμετώπιση της λειψυδρίας, ενώ - όπως επισημάνθηκε - αναμένεται η υλοποίηση έργων αποχέτευσης στη Μυλοπότα και η αναβάθμιση του βιολογικού καθαρισμού με τριτοβάθμια επεξεργασία. Παράλληλα, ο Δήμος αναπτύσσει συνεργασίες με φορείς εντός και εκτός νησιού, αναγνωρίζοντας ότι «η αποτελεσματική υλοποίηση έργων απαιτεί τεχνογνωσία και συντονισμό».

Σε κοινωνικό επίπεδο, οι ερωτώμενοι/ες ανέφεραν αύξηση των περιστατικών ψυχικής υγείας, η οποία δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί επαρκώς λόγω απουσίας εξειδικευμένων δομών και προσωπικού. Οι κάτοικοι εξυπηρετούνται είτε με μετακινήσεις στην Αθήνα είτε μέσω συνεδριών εξ αποστάσεως με ψηφιακά εργαλεία στο Κέντρο Υγείας Ίου, σε συνεργασία με το Κέντρο Κοινότητας Θήρας. Η απουσία Κοινωνικής Υπηρεσίας στον Δήμο αναφέρθηκε ως κρίσιμο κενό, ενώ υπογραμμίστηκε ότι η στελέχωση με κοινωνικό λειτουργό και ψυχολόγο αποτελεί «απαραίτητη προϋπόθεση» για την ουσιαστική υποστήριξη των ευάλωτων ομάδων, ιδιαίτερα των νέων.

Τέλος, όπως αναφέρθηκε, η κοινωνική ζωή των νέων είναι περιορισμένη λόγω του μικρού πληθυσμού και της έλλειψης εκπαιδευτικών δομών. Παρά ταύτα, λειτουργεί ενεργός πολιτιστικός σύλλογος και ορισμένες αθλητικές ομάδες, ενώ βρίσκεται σε εξέλιξη προσπάθεια δημιουργίας Κλειστού Αθλητικού Κέντρου, το οποίο θα μπορούσε να

λειτουργήσει ως «σημαντικός παράγοντας ενίσχυσης της κοινωνικοποίησης και της παραμονής των νέων στο νησί».

5.2 Δήμος Σερίφου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Σερίφου αποτελεί έναν μικρό νησιωτικό δήμο των Κυκλάδων με 1.241 άτομα (απογραφή 2021). Η οικονομία του βασίζεται κυρίως στον τουρισμό, ο οποίος γνωρίζει σημαντική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, καθώς και σε μικρής κλίμακας γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες. Οι μόνιμοι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με εποχική εργασία, αφού ο τουρισμός επηρεάζει καθοριστικά τον ετήσιο κύκλο απασχόλησης. Η Σέριφος διατηρεί το κυκλαδίτικο τοπίο με παραδοσιακούς οικισμούς, ενώ οι κάτοικοι διατηρούν ισχυρούς κοινωνικούς δεσμούς.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2024, στο Δήμο Σερίφου, υπάρχουν 10 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 80% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α.

Ο Δήμος Σερίφου εξυπηρετείται από το Κέντρο Κοινότητας του Δήμου Μήλου.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τη συνέντευξη με αιρετό στέλεχος του Δήμου

Σύμφωνα με τη συνέντευξη, ο Δήμος Σερίφου αντιμετωπίζει ένα σύνολο κοινωνικών και αναπτυξιακών προκλήσεων, οι οποίες επηρεάζουν ουσιαστικά τις δυνατότητες παραμονής και επαγγελματικής εξέλιξης των νέων στο νησί. Κατά την τουριστική περίοδο, όπως αναφέρθηκε, υπάρχουν επαρκείς θέσεις εργασίας και η ανεργία είναι πρακτικά ανύπαρκτη. Τους χειμερινούς μήνες, παρότι οι διαθέσιμες επαγγελματικές επιλογές περιορίζονται, η ανεργία παραμένει σε χαμηλά επίπεδα, γεγονός που αποδίδεται στη μικρή κλίμακα της τοπικής κοινωνίας και στη σταθερή ζήτηση σε συγκεκριμένους τομείς. Όπως επισημάνθηκε, ο Δήμος καταβάλλει προσπάθειες για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, ώστε να ενισχυθεί η οικονομική σταθερότητα των κατοίκων και να περιοριστεί η ανάγκη εποχικής μετανάστευσης. Ωστόσο, οι υψηλές τιμές των ενοικίων και η περιορισμένη διαθεσιμότητα κατοικιών αποτελούν κρίσιμους παράγοντες που ωθούν πολλούς/ές νέους/ες να αναζητήσουν μόνιμη εγκατάσταση εκτός νησιού.

Σε σχέση με την ποιότητα ζωής, υπογραμμίστηκε η ανάγκη ενίσχυσης των παροχών υγείας και της ακτοποϊκής σύνδεσης, οι οποίες θεωρούνται απαραίτητες για την αύξηση της ελκυστικότητας της Σερίφου ως τόπου μόνιμης κατοικίας για νεότερες ηλικίες. Παράλληλα, καταγράφηκαν οφέλη που συνδέονται με τη νησιωτική ζωή, όπως η ασφάλεια και η ισχυρή κοινοτική συνοχή. Στα άμεσα σχέδια του Δήμου - όπως δηλώθηκε - περιλαμβάνεται η δημιουργία παιδικού σταθμού, ενώ ήδη λειτουργούν αθλητικές εγκαταστάσεις που ενισχύουν την κοινωνική δραστηριότητα και την ευημερία των κατοίκων.

Στον τομέα του φυσικού περιβάλλοντος, αναδείχθηκαν ως κρίσιμες προκλήσεις η ανεξέλεγκτη δόμηση, η υπερεκμετάλλευση φυσικών πόρων και τα ζητήματα διαχείρισης

απορριμμάτων, τα οποία απειλούν την περιβαλλοντική ισορροπία του νησιού. Ο Δήμος έχει προγραμματίσει έργα που στοχεύουν στη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως παρεμβάσεις ύδρευσης, την αποκατάσταση του βιολογικού καθαρισμού και την ενεργειακή αναβάθμιση δημοτικών κτιρίων. Παράλληλα, όπως αναφέρθηκε, έχουν αναπτυχθεί συνεργασίες με σημαντικούς φορείς - μεταξύ των οποίων το Υπουργείο Πολιτισμού, η ΜΟΔ Α.Ε., η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και το Πανεπιστήμιο Αιγαίου - με στόχο την ωρίμανση και την ένταξη έργων σε κατάλληλα χρηματοδοτικά εργαλεία, ενισχύοντας έτσι τη δυνατότητα υλοποίησης αναπτυξιακών παρεμβάσεων.

Στο επίπεδο της κοινωνικής πολιτικής, τονίστηκε η ανάγκη βελτίωσης της προσβασιμότητας και της φροντίδας για τις ευάλωτες ομάδες. Στο πλαίσιο αυτό, υπάρχει σχεδιασμός για την τοποθέτηση επιπλέον ραμπών για άτομα με κινητικές δυσκολίες, δεδομένου ότι προς το παρόν μόνο μία παραλία διαθέτει σχετική υποδομή. Επιπλέον, αναμένεται - όπως δηλώθηκε - η επανέγκριση χρηματοδότησης μέσω του προγράμματος «Αντώνης Τρίτσης» για την προμήθεια ηλεκτρονικών βραχιολιών έκτακτης ανάγκης για άτομα άνω των 70 ετών. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται και στην πιθανή επανεκκίνηση του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι», το οποίο θεωρείται κρίσιμο για τον ηλικιωμένο πληθυσμό του νησιού.

5.3 Δήμος Μυκόνου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Η Μύκονος αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς των Κυκλάδων και της Ελλάδας συνολικά, με διεθνή αναγνωρισιμότητα και ιδιαίτερα ανεπτυγμένη τουριστική οικονομία. Σύμφωνα με την απογραφή του 2021, ο μόνιμος πληθυσμός του νησιού ανέρχεται σε 10.704 κατοίκους. Το νησί διαθέτει σημαντικές υποδομές, όπως διεθνές αεροδρόμιο, οργανωμένο λιμάνι, εκτεταμένο οδικό δίκτυο και ένα από τα πιο ανεπτυγμένα δίκτυα τουριστικών υπηρεσιών στην Ελλάδα. Η οικονομική ζωή της Μυκόνου βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά στον τουρισμό, ο οποίος λειτουργεί ως ο βασικός πυλώνας απασχόλησης και εισοδήματος. Παράλληλα, όμως, η τουριστική δραστηριότητα έχει εντείνει προκλήσεις όπως η στεγαστική πίεση, η εποχικότητα της εργασίας και η ανάγκη για βιώσιμη περιβαλλοντική διαχείριση. Την ίδια στιγμή, η Μύκονος κατέχει σημαντικά πολιτιστικά στοιχεία, κυρίως λόγω της εγγύτητάς της με τη Δήλο.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2024, στο Δήμο Μυκόνου, υπάρχουν 8 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 50% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α., 12,5% είναι αλλοδαποί, 12,5% είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών και 12,5% είναι ηλικιωμένα/άνικα προς εργασία άτομα.

Ο Δήμος Μυκόνου είναι σε διαδικασία ίδρυσης Κέντρου Κοινότητας³.

³ Βλ. <https://mykonos.gr/homepage-dimotis/kentro-koinotitas/> [ημερ. Πρόσβασης 20/11/2025].

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κοινωνικών Υπηρεσιών και Δομών του Δήμου.

Σύμφωνα με όσα δήλωσαν τα στελέχη, ο Δήμος βρίσκεται σε μια φάση σταδιακής ενίσχυσης των κοινωνικών του δομών, χωρίς ωστόσο ουσιαστικές μεταβολές στον τρόπο λειτουργίας τους τα τελευταία χρόνια. Τα στελέχη των υπηρεσιών πρόνοιας επεσήμαναν ότι οι κάτοικοι εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες ως προς τη στέγαση και το αυξημένο κόστος ζωής, παρά τα μέτρα που έχουν μέχρι σήμερα ληφθεί. Ως θετικές εξελίξεις αναφέρθηκαν η έγκριση δημιουργίας Κέντρου Κοινότητας με στελέχωση δύο κοινωνικών λειτουργών, η προγραμματισμένη ενίσχυση των κοινωνικών δομών, η επέκταση της χωρητικότητας των παιδικών σταθμών και η αύξηση των διαθέσιμων δημοτικών διαμερισμάτων για τους εργαζόμενους του Δήμου.

Σε σχέση με τη νεολαία, τα στελέχη υπογράμμισαν ότι στο νησί υπάρχουν εκπαιδευτικές επιλογές έως το επίπεδο του λυκείου, ενώ βρίσκονται σε εξέλιξη ενέργειες για τη λειτουργία εσπερινού γυμνασίου και λυκείου. Η απασχόληση των νέων επικεντρώνεται κυρίως στον τουριστικό τομέα και στις οικοδομικές εργασίες, συχνά όμως - όπως δηλώθηκε - με φαινόμενα μη ασφαλισμένης απασχόλησης. Αν και η ανεργία δεν καταγράφεται ως ζήτημα εξαιτίας της ισχυρής τουριστικής οικονομίας, αναδείχθηκαν σημαντικές προκλήσεις, όπως η δυσκολία στέγασης, το επικίνδυνο οδικό δίκτυο, η έλλειψη δημιουργικών δραστηριοτήτων για τους νέους και η απουσία μεταλυκειακών εκπαιδευτικών επιλογών. Παρά τις δυσκολίες αυτές, οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι πολλοί/ες νέοι/ες που αναχωρούν για σπουδές τελικά επιστρέφουν, αξιοποιώντας την ένταξη στις οικογενειακές επιχειρήσεις.

Σχετικά με την ψυχική υγεία, όπως αναφέρθηκε, παρατηρείται μια σχετική ομαλοποίηση των περιστατικών, παράλληλα όμως με αυξημένη ζήτηση για υπηρεσίες υποστήριξης. Η Κινητή Μονάδα Ψυχικής Υγείας επισκέπτεται το νησί ανά δεκαπενθήμερο, ωστόσο η συχνότητα αυτή δεν επαρκεί για την κάλυψη των αναγκών του πληθυσμού. Υπηρεσίες παρέχονται, επίσης, από ιδιώτες επαγγελματίες, από το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» και μέσω τηλεσυνεδριών, των οποίων η χρήση αυξάνεται σταθερά. Τα στελέχη της εκπαίδευσης ανέφεραν παράλληλα αύξηση των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες, εξέλιξη που συνδέεται εν μέρει με την περίοδο τηλεεκπαίδευσης κατά την πανδημία. Υπολογίζεται ότι περίπου 110 μαθητές όλων των βαθμίδων έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, στοιχείο που έχει οδηγήσει στον σχεδιασμό νέων δομών, όπως ειδικό νηπιαγωγείο, ειδικό σχολείο, ΚΔΑΠ και ΚΔΑΠ ΑμεΑ.

Όσον αφορά τη λειτουργία των δομών προσχολικής και παιδικής προστασίας, βασική πρόκληση αποτελεί η γλωσσική ποικιλομορφία, καθώς σημαντικός αριθμός οικογενειών δε μιλά ελληνικά. Παράλληλα, τα στελέχη τόνισαν την ανάγκη για ενίσχυση με προσωπικό ειδικής αγωγής ή ψυχολόγο, προκειμένου να υποστηριχθούν αποτελεσματικά τα παιδιά που παρουσιάζουν δυσκολίες προσαρμογής, ιδιαίτερα μετά την περίοδο του εγκλεισμού. Η συνεργασία με φορείς, όπως η ΕΠΑΨΥ, καθώς και η συμμετοχή παιδιών και γονέων σε τοπικές εκπαιδευτικές και πολιτιστικές δράσεις, αναγνωρίζονται ως παράγοντες που ενισχύουν τη συνοχή της σχολικής κοινότητας και προωθούν την κοινωνική ένταξη.

5.4 Δήμος Σύρου-Ερμούπολης

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Σύρου έχει 20.791 μόνιμους κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2021. Βρίσκεται στο κεντρικό σημείο των Κυκλάδων και έχει πρωτεύουσα την Ερμούπολη, η οποία είναι, επίσης, η πρωτεύουσα του Νομού Κυκλάδων καθώς και η έδρα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Η Ερμούπολη, ως διοικητικό και θεσμικό κέντρο της Περιφέρειας, λειτουργεί ως κόμβος απασχόλησης, συγκεντρώνοντας σημαντικό αριθμό εργαζομένων. Παράλληλα, παρότι αποτελεί αναγνωρισμένο τουριστικό προορισμό, το νησί δεν χαρακτηρίζεται από μαζικό τουρισμό, αλλά από μια πιο ήπια και διαφοροποιημένη μορφή τουριστικής δραστηριότητας. Στα δυνατά σημεία του νησιού συγκαταλέγονται η εγγύτητα του με την ηπειρωτική χώρα, οι μικρές αποστάσεις, η ύπαρξη δραστηριότητας καθόλη τη διάρκεια του χρόνου, όπως και οι καλές συνθήκες διαβίωσης. Ταυτόχρονα, διαθέτει αρκετές από τις πιο σύγχρονες υποδομές καθώς και σημαντική πολιτιστική δραστηριότητα, ενώ διατηρεί αναλλοίωτα τον νησιωτικό χαρακτήρα, την ιστορία και τις παραδόσεις του.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2024, υπάρχουν 269 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 5,2% είναι αλλοδαποί, το 4,1% είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, το 56,9% είναι εγγεγραμμένοι άνεργοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 5,2% είναι ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής

Όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις, ο τρόπος λειτουργίας της υπηρεσίας δεν έχει διαφοροποιηθεί ουσιαστικά σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Ωστόσο, η πρόσφατη στελέχωση με ψυχολόγο θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη, δεδομένης της αυξανόμενης ζήτησης για υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης. Παράλληλα, παρατηρείται υψηλότερη εξοικείωση των πολιτών με τα ψηφιακά μέσα, με αποτέλεσμα ορισμένα αιτήματα και αιτήσεις να υποβάλλονται πλέον αυτόνομα. Όπως αναφέρθηκε, έχει καταγραφεί αύξηση στις εισαγγελικές εντολές και στις κοινωνικές έρευνες, εξέλιξη που αντανακλά τη συσσώρευση σύνθετων κοινωνικών αναγκών. Ως βασικές προκλήσεις αναφέρονται η επισφάλεια των εργασιακών συμβάσεων, οι οποίες ανανεώνονται ετησίως, καθώς και η περιορισμένη δικτύωση και ο συντονισμός μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων.

Σε ό,τι αφορά τους νέους, στη Σύρο υπάρχουν σημαντικές εκπαιδευτικές δυνατότητες - μεταξύ των οποίων το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, το Δημόσιο Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΔΙΕΚ), το εσπερινό σχολείο και η πανεπιστημιακή σχολή - οι οποίες ενισχύουν τις μορφωτικές και επαγγελματικές τους προοπτικές. Παρότι ένα μέρος των νέων αναχωρεί για σπουδές, η πλειονότητα επιλέγει τελικά να επιστρέψει στο νησί, σύμφωνα με τα στελέχη, λόγω των καλών συνθηκών διαβίωσης και των επαγγελματικών ευκαιριών στους τομείς του τουρισμού και της εστίασης. Επισημάνθηκε, ωστόσο, η ανάγκη για περισσότερα κίνητρα ένταξης των νέων στην τοπική κοινωνία, καθώς και για δομές και φορείς που να

ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους και να προσφέρουν δημιουργικές δραστηριότητες απασχόλησης. Το ζήτημα της στέγασης παραμένει ιδιαίτερα οξύ, με υψηλό κόστος μίσθωσης και δυσκολίες στην εύρεση κατοικίας.

Αναφορικά με την ψυχική υγεία, τα στελέχη περιέγραψαν αυξανόμενο αριθμό περιστατικών, πολλά εκ των οποίων αφορούν χρόνιες, παραμελημένες και επαναλαμβανόμενες καταστάσεις ατόμων που ζουν σε συνθήκες ευαλωτότητας και, σε ορισμένες περιπτώσεις, σοβαρής κοινωνικής υποβάθμισης. Η έλλειψη επαρκών δομών ψυχικής υγείας και εξειδικευμένων επαγγελματιών επιτείνει το πρόβλημα. Στο πλαίσιο αυτό, βρίσκεται σε εξέλιξη η προσπάθεια δημιουργίας Στέγης Υποστηριζόμενης Διαβίωσης, η οποία εκτιμάται ότι θα συμβάλει ουσιαστικά στη φροντίδα ατόμων με σοβαρές ψυχοκοινωνικές δυσκολίες.

Από την άλλη, το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», το οποίο λειτουργεί στον Δήμο από το 2002, εξυπηρετεί σήμερα περίπου 100 ωφελούμενους - κυρίως ηλικιωμένους άνω των 65 ετών, άτομα με αναπηρία και άτομα που ζουν μόνα με χαμηλό εισόδημα και σε δυσμενείς συνθήκες. Το πρόγραμμα στελεχώνεται από ψυχολόγο, νοσηλευτές και οικογενειακούς βοηθούς, και ανταποκρίνεται τόσο σε τακτικά όσο και σε έκτακτα περιστατικά. Ως βασικές δυσκολίες καταγράφηκαν η παλαιότητα των διαθέσιμων οχημάτων, η αυξημένη επιβάρυνση από ιδιαίτερα απαιτητικές περιπτώσεις, καθώς και η ανάγκη για πιο οργανωμένη διασύνδεση με δομές μακροχρόνιας φροντίδας, όπως τα γηροκομεία. Τονίζεται, παράλληλα, η σημασία της σχέσης εμπιστοσύνης που έχει αναπτυχθεί με τους ωφελούμενους, καθώς και η ανάγκη για ενίσχυση του προσωπικού και συστηματική επιμόρφωση.

5.5 Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων δημιουργήθηκε με το Πρόγραμμα Καλλικράτης και περιλαμβάνει τη Νάξο και τα νησιά των Μικρών Κυκλάδων Δονούσα, Κουφονήσια, Κέρος, Σχοινούσα και Ηρακλεία. Όλα τα νησιά κατοικούνται εκτός από την Κέρο. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, ο πληθυσμός ανέρχεται στους 19.812 μόνιμους κατοίκους. Η οικονομία του Δήμου βασίζεται στον τριτογενή τομέα (κυρίως τουριστικές δραστηριότητες) αλλά δυναμική είναι και η παρουσία του πρωτογενή τομέα με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, την αλιεία και τη μελισσοκομία, καθώς και του δευτερογενή με την τυροκομία, τα οινοποιεία, τα υφαντά, την εξόρυξη σμύριδας και μαρμάρου.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2024, στον Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων υπάρχουν 195 μέλη νοικοκυριών που είναι δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές το 2,6% είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, το 8,2% είναι αλλοδαποί, το 46,7% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α., το 8,2% ηλικιωμένοι και το 0.5% απροστάτευτα τέκνα.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής

Όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις με τα στελέχη του Κέντρου Κοινότητας, ο φορέας έχει πλέον εδραιωθεί ως κεντρικό σημείο αναφοράς για μια σειρά νέων αρμοδιοτήτων, τις οποίες δεν μπορούν να αναλάβουν άλλες υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης. Αναδείχθηκε η ανάγκη συστηματικής επιμόρφωσης του προσωπικού, ιδίως σε θέματα διαχείρισης εργασιακού άγχους, λόγω της αυξανόμενης πολυπλοκότητας και έντασης των περιστατικών που καλούνται να διαχειριστούν.

Σε ό,τι αφορά τους νέους, στο νησί λειτουργούν δομές και προγράμματα που διευρύνουν τις εκπαιδευτικές τους ευκαιρίες, όπως το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, το ΚΕΚ σε συνεργασία με τις δομές της Σύρου, το εσπερινό λύκειο και το δημόσιο ΙΕΚ. Σύμφωνα με τα στελέχη, δεν τίθεται ζήτημα ανεργίας, καθώς η τουριστική ανάπτυξη και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε έξι έως επτά μήνες, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη και των τριών τομέων της τοπικής οικονομίας, δημιουργούν επαρκείς και σταθερές δυνατότητες απασχόλησης. Ωστόσο, η στέγαση αναδεικνύεται ως η πλέον κρίσιμη πρόκληση, καθώς τα ενοίκια είναι υψηλά και η διαθεσιμότητα περιορισμένη, επηρεάζοντας άμεσα τους νέους και τις οικογένειές τους.

Παρατηρείται, παράλληλα, μια τάση επιστροφής νέων στο νησί, η οποία αποδίδεται στους ισχυρούς οικογενειακούς δεσμούς, στην υψηλή ποιότητα ζωής, στις σταθερές ευκαιρίες εργασιακής απορρόφησης και στις προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης. Το πλαίσιο αυτό ενισχύεται από την ύπαρξη πλούσιων πολιτιστικών, αθλητικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, όπως θεατρικά εργαστήρια και σχολές χορού, καθώς και από τη δράση συλλόγων και ιδιωτικών φορέων που λειτουργούν ως χώροι κοινωνικοποίησης και δημιουργικής απασχόλησης.

Σχετικά με την ψυχική υγεία, τα στελέχη ανέφεραν αύξηση ψυχιατρικών περιστατικών και συναισθηματικών διαταραχών, την οποία συνδέουν με το άγχος, τις οικονομικές πιέσεις, τη δυσκολία εύρεσης στέγης και την εποχικότητα της εργασίας. Ταυτόχρονα, επισημάνθηκε ότι οι πολίτες εμφανίζουν πλέον μεγαλύτερη εξοικείωση με την αναζήτηση βοήθειας, γεγονός που υποδηλώνει σταδιακή άρση των κοινωνικών προκαταλήψεων γύρω από την ψυχική υγεία. Για την κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών έχει ενισχυθεί το τοπικό δίκτυο υποστήριξης, με υπηρεσίες από την Κινητή Μονάδα Ψυχικής Υγείας, το Κέντρο Υγείας (μέσω εργαλείων τηλεδιάσκεψης), καθώς και από ιδιώτες ψυχολόγους και ψυχιάτρους, ορισμένοι εκ των οποίων διαθέτουν πρόσθετες μετεκπαιδεύσεις.

Ως ιδιαίτερα επιτυχημένες πρακτικές αναφέρθηκαν δράσεις του Κέντρου Κοινότητας, όπως η συνεργασία με την Κινητή Μονάδα Μαστογραφίας και η υλοποίηση τεστ μνήμης, ενώ σχεδιάζονται περαιτέρω παρεμβάσεις και για τις Μικρές Κυκλάδες, συμπεριλαμβανομένων δράσεων για παιδιά με διάσπαση προσοχής. Επισημάνθηκε, επίσης, η πολύ καλή συνεργασία και διασύνδεση μεταξύ των κοινωνικών δομών του νησιού (Κέντρο Κοινότητας,

πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», Κοινωνικό Φαρμακείο, νοσοκομείο, Κινητή Μονάδα Ψυχικής Υγείας).

Όσον αφορά το Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (ΚΗΦΗ), τα στελέχη ανέδειξαν τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο του στην υποστήριξη ηλικιωμένων, κυρίως άνω των 85 ετών. Το Κέντρο λειτουργεί από το 2003 και φιλοξενεί περίπου 15 ωφελούμενους, με κύριο στόχο την κοινωνικοποίηση των ηλικιωμένων και τη φροντίδα όσων δεν μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν πλήρως, παραμένοντας ωστόσο στο οικείο οικογενειακό τους περιβάλλον. Παρέχονται υπηρεσίες νοσηλευτικής φροντίδας και ψυχοσυναισθηματικής υποστήριξης, γεγονός που διευκολύνει τόσο τους ίδιους όσο και οι οικογένειές τους, οι οποίες μπορούν να εργάζονται γνωρίζοντας ότι οι συγγενείς τους βρίσκονται σε ασφαλές περιβάλλον. Η λειτουργία του ΚΗΦΗ υποστηρίζεται από διεπιστημονική ομάδα, ωστόσο προσωρινές ελλείψεις προσωπικού δυσχεραίνουν την υλοποίηση ορισμένων δημιουργικών δραστηριοτήτων (όπως η χειροτεχνία). Ως βασική ανάγκη αναδείχθηκε η εξασφάλιση μεταφορικού μέσου, προκειμένου να διευρυνθεί η πρόσβαση ηλικιωμένων από απομακρυσμένες περιοχές του νησιού.

5.6 Δήμος Καλυμνίων

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Καλυμνίων έχει 17.797 κατοίκους, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή. Η Κάλυμνος βρίσκεται νότια της Λέρου, έχοντας ΝΑ την Κω και σε απόσταση 14 μιλίων προς ανατολικά τις τουρκικές ακτές της Μικράς Ασίας. Ο Δήμος Καλύμνου περιλαμβάνει και τα νησιά Καλόλιμνο, Πλάτη, Τέλενδο και Ψέριμο. Πρωτεύουσα του νησιού είναι η Πόθια. Η Κάλυμνος αποτελεί ένα από τα πιο πυκνοκατοικημένα νησιά της Ελλάδας, ενώ είναι παγκοσμίως γνωστό ως διεθνές κέντρο επεξεργασίας και εμπορίας σφουγγαριών, με μια παράδοση εκατοντάδων χρόνων. Λόγω της παράδοσης του ναυτικού επαγγέλματος στην Κάλυμνο, η διαβίωση των κατοίκων βρίσκεται σε σχετικά καλό επίπεδο. Ένα από τα δυνατά σημεία της Καλύμνου είναι ο τουρισμός και πιο συγκεκριμένα ο αναρριχητικός, ο ιαματικός και ο θρησκευτικός.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του 2024, στον Δήμο Καλυμνίων υπάρχουν 1.654 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 1,5% είναι αλλοδαποί, το 2,9% είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, το 44,2% είναι άνεργοι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α., ενώ το 1,5% είναι ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής

Από τη συνέντευξη με τα στελέχη του Κέντρου Κοινότητας προέκυψε ότι η λειτουργία της δομής παραμένει σταθερή, με τριμελή στελέχωση και χωρίς σημαντικές αλλαγές στις παρεχόμενες υπηρεσίες ή στα διαθέσιμα εργαλεία. Ωστόσο, έχει διαφοροποιηθεί το προφίλ

των ωφελουμένων που απευθύνονται στην ψυχολόγο, καθώς αυξάνονται οι περιπτώσεις πολιτών που ζητούν καθαρά ψυχολογική υποστήριξη και όχι μόνο ενημέρωση για επιδόματα. Το γεγονός αυτό ερμηνεύεται ως ένδειξη μεγαλύτερης επίγνωσης και εμπιστοσύνης προς τον ρόλο του Κέντρου. Παράλληλα, έχουν αναπτυχθεί σημαντικές συνεργασίες και δράσεις κοινωνικού και προληπτικού χαρακτήρα (π.χ. ενίσχυση οικογενειών με βρέφη, διανομή βρεφικών ειδών, δωρεάν μαστογραφίες), οι οποίες έχουν μεγάλη ανταπόκριση από την τοπική κοινωνία.

Την ίδια στιγμή, αναδεικνύονται δυσκολίες που σχετίζονται με την έλλειψη κατάλληλων χώρων για την εξασφάλιση απορρήτου, την ανάγκη καλύτερου τεχνικού εξοπλισμού και την περιορισμένη δυνατότητα συστηματικής ψυχοκοινωνικής παρακολούθησης λόγω φόρτου εργασίας και εστίασης στη διαχείριση επιδομάτων. Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται η ανάγκη για δομημένη παρακολούθηση των περιστατικών μέσω φακέλων και για ενίσχυση της συμβουλευτικής διάστασης των υπηρεσιών. Σε ό,τι αφορά τους νέους, αν και κάθε χρόνο απευθύνεται στο Κέντρο σημαντικός αριθμός ατόμων έως 40 ετών, παρατηρούνται ελλείψεις σε οργανωμένες δομές κατάρτισης και επαγγελματικού προσανατολισμού, με αποτέλεσμα πολλοί νέοι να φεύγουν για σπουδές και να μην επιστρέφουν. Η λειτουργία της τοπικής Σχολής Εμποροπλοιάρχων έχει ωστόσο προσφέρει μια νέα προοπτική απασχόλησης και παραμονής στο νησί.

Ως προς την ψυχική υγεία, διαπιστώνεται αύξηση περιστατικών, ιδιαίτερα μετά την πανδημία, και προσέλευση ατόμων από όλες τις ηλικιακές ομάδες, γεγονός που συνδέεται με τη σταδιακή άμβλυνση του κοινωνικού στίγματος. Παρ' όλα αυτά, καταγράφεται σοβαρή έλλειψη εξειδικευμένων επαγγελματιών (παιδοψυχολόγων, λογοθεραπευτών, εργοθεραπευτών), ενώ οι δυνατότητες παραπομπής εκτός νησιού είναι περιορισμένες. Επιπλέον, αναδεικνύεται η απουσία ενδιαμέσων και προστατευμένων δομών όπως ξενώνες για κακοποιημένες γυναίκες, Κέντρα Ημέρας ή Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης, με αποτέλεσμα η αντιμετώπιση σοβαρών περιστατικών να βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά στις υπηρεσίες του νοσοκομείου και του διαθέσιμου ψυχιάτρου, ο οποίος δεν επαρκεί για το σύνολο των αναγκών.

Ιδιαίτερη βαρύτητα έχει το έργο του ΚΔΑΠ ΜΕΑ «Άγιος Παντελεήμων», το οποίο λειτουργεί εδώ και δεκαετίες ως θεσμικός βραχίονας υποστήριξης παιδιών, εφήβων και ενηλίκων με αναπηρία στην Κάλυμνο. Το Κέντρο έχει εξελιχθεί σε σημαντικό φορέα παροχής κοινωνικής φροντίδας μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, στεγαζόμενο σε δημοτικό κτίριο ευρωπαϊκών προδιαγραφών και προσφέροντας πληθώρα δημιουργικών εργαστηρίων (αγγειοπλαστική, υφαντική, κηροπλαστική, σαπωνοποιία, γυμναστική, χρήση Η/Υ κ.ά.). Εξυπηρετεί σταθερό αριθμό ωφελουμένων με διάφορους τύπους αναπηρίας, οι οποίοι εντάσσονται ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητές τους. Η λειτουργία του Κέντρου έχει συμβάλλει καθοριστικά στη μείωση της απομόνωσης των ατόμων με αναπηρία, στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και στην ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας. Παράλληλα, υπάρχει σημαντική στήριξη προς τις οικογένειες, οι οποίες μοιράζονται πλέον το φορτίο

φροντίδας με μια οργανωμένη δομή. Ως βασικές προκλήσεις επισημαίνονται οι αυξημένες ανάγκες χρηματοδότησης για λειτουργικά έξοδα και πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού, καθώς και η σχετική απόσταση της δομής από τον αστικό ιστό, που δυσχεραίνει την πρόσβαση. Ιδιαίτερη προοπτική για το μέλλον αποτελεί η ολοκλήρωση και πλήρης λειτουργία ξενώνων - Στέγης Υποστηριζόμενης Διαβίωσης, οι οποίοι έχουν ήδη κατασκευαστεί αλλά εκκρεμεί η στελέχωσή τους.

5.7 Δήμος Κύθνου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Κύθνου αποτελεί έναν μικρό νησιωτικό δήμο των Κυκλάδων με μόνιμο πληθυσμό 1.568 κατοίκους σύμφωνα με την Απογραφή 2021. Έδρα του δήμου είναι η Χώρα Κύθνου (ή Μεσαριά), ενώ βασικός δεύτερος οικισμός είναι η Δρυοπίδα· σημαντικό λιμάνι και σημείο τουριστικής δραστηριότητας αποτελεί ο Μέριχας.

Η Κύθνος βρίσκεται σε μικρή απόσταση από την Αττική γεγονός που διευκολύνει την πρόσβαση και ενισχύει την τουριστική κίνηση. Χαρακτηρίζεται από τυπικό κυκλαδίτικο τοπίο ενώ η τοπική οικονομία βασίζεται κυρίως στον τουρισμό (παράκτιος, ιαματικός και εναλλακτικός), στην οικοδομή και σε μικρής κλίμακας αγροτικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες. Ο τουρισμός παρουσιάζει αυξητική τάση, αλλά παραμένει σε πιο ήπιο επίπεδο σε σχέση με άλλα νησιά.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2024, στον Δήμο Κύθνου υπάρχουν 2 μέλη νοικοκυριών που είναι δικαιούχοι ΕΕΕ, ενώ ο ένας είναι εγγεγραμμένος στη Δ.ΥΠ.Α.

Η Κύθνος εξυπηρετείται από το Κέντρο Κοινότητας Κέας.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετά στελέχη και στελέχη Κοινωνικής Δομής

Από τη συζήτηση με τη δημοτική αρχή προέκυψε ότι η ανεργία στο νησί είναι ιδιαίτερα χαμηλή κατά την τουριστική περίοδο, ενώ τον χειμώνα οι περισσότερες ευκαιρίες εργασίας εντοπίζονται στον κατασκευαστικό κλάδο. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια επιστροφή νέων κατοίκων μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους, καθώς και μια αυξημένη τάση επιλογής της Κύθνου ως μόνιμου τόπου εγκατάστασης από νέες οικογένειες που επιθυμούν καλύτερη ποιότητα ζωής σε σχέση με τα αστικά κέντρα. Παρά τις ευνοϊκές αυτές συνθήκες, αναδεικνύεται η απουσία παιδικού σταθμού, γεγονός που δυσκολεύει την καθημερινότητα των γονέων. Παράλληλα, το ζήτημα της στέγασης αποτελεί σημαντική πρόκληση, με τον Δήμο να επιχειρεί να το μετριάσει μέσω ξενώνα για προσωπικό (όπως πυροσβέστες), παροχής επιδομάτων στέγασης και σίτισης για γιατρούς, καθώς και με τον σχεδιασμό δημιουργίας αντίστοιχων δομών για εκπαιδευτικούς.

Στο πεδίο της υγείας, η τοπική διοίκηση επισημαίνει ότι οι ανάγκες υπερβαίνουν τις διαθέσιμες δομές, κυρίως σε ό,τι αφορά ειδικευμένους γιατρούς. Στο νησί υπηρετούν

αγροτικοί ιατροί, μία νοσηλεύτρια και ένας οδηγός ασθενοφόρου, ενώ κατά τους θερινούς μήνες λειτουργούν επιπλέον δύο ιατροί ειδικοτήτων, χωρίς όμως διασφαλισμένη συνέχιση της συνεργασίας τους. Η ανάγκη για μόνιμο παθολόγο και παιδίατρο είναι έντονη, όπως και για μόνιμη παρουσία επαγγελματιών ψυχικής υγείας. Η ΕΠΑΨY επισκέπτεται το νησί μία έως δύο φορές μηνιαίως, ωστόσο η αυξημένη ζήτηση δεν καλύπτεται επαρκώς. Παράλληλα, λόγω της μικρής κοινωνίας και των κοινωνικών στερεοτύπων, ορισμένοι κάτοικοι εξακολουθούν να διστάζουν να ζητήσουν ψυχολογική υποστήριξη, παρότι τα περιστατικά έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια.

Αναφορικά με τους νέους, σημειώνεται ότι πολλοί εγκαταλείπουν το νησί στις τελευταίες τάξεις του Λυκείου ή αμέσως μετά την ενηλικίωση. Ένα μικρό ποσοστό επιστρέφει, ενώ η πλειονότητα παραμένει εκτός Κύθνου λόγω περιορισμένων επαγγελματικών επιλογών πέρα από τον τουριστικό και κατασκευαστικό τομέα.

Τα στελέχη του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» περιέγραψαν τη λειτουργία της δομής που εξυπηρετεί περίπου 80 ηλικιωμένους σε διαφορετικούς οικισμούς του νησιού. Η καθημερινή φροντίδα περιλαμβάνει μέτρηση ζωτικών σημείων, βοήθεια με φάρμακα, υποστήριξη στην καθαριότητα, διευκόλυνση σε αγορές και μετακινήσεις, καθώς και συντροφικότητα, που για πολλούς ηλικιωμένους αποτελεί βασική πηγή κοινωνικής επαφής. Ως σημαντικές δυσκολίες αναφέρθηκαν η έλλειψη γιατρών σε συγκεκριμένες περιοχές, τα προβλήματα στη συνταγογράφηση φαρμάκων και η μετακίνηση των ηλικιωμένων προς ιατρεία εκτός του άμεσου τόπου κατοικίας τους. Αναγνωρίστηκε, επίσης, ότι η προσθήκη κοινωνικού λειτουργού θα ενίσχυε την ποιότητα των υπηρεσιών, καθώς υπάρχουν περιπτώσεις που απαιτούν εξειδικευμένη ψυχοκοινωνική στήριξη την οποία τα υπάρχοντα στελέχη δεν είναι αρμόδια να προσφέρουν. Τέλος, εκφράστηκε η επιθυμία να υλοποιηθούν περισσότερες δράσεις κατά τους χειμερινούς μήνες ώστε να βελτιωθεί η καθημερινότητα των ωφελουμένων.

5.8 Δήμος Άνδρου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Η Άνδρος είναι το βόρειο νησί των Κυκλάδων και είναι γνωστή για την πλούσια φυσική ομορφιά της και την πολιτιστική της κληρονομιά. Σύμφωνα με την απογραφή του 2021, ο πληθυσμός της Άνδρου ανέρχεται σε 8.826 κατοίκους. Οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με τον τουρισμό, τη γεωργία και την κτηνοτροφία, ενώ η οικονομία του νησιού στηρίζεται και σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την αλιεία.

Η Άνδρος διαθέτει βασικές υποδομές, όπως σχολεία, κέντρα υγείας και δημόσιες υπηρεσίες, αλλά υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω ανάπτυξη των υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, ειδικά για τους ηλικιωμένους και τις ευάλωτες ομάδες. Το νησί προσελκύει τουρίστες κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου, γεγονός που ενισχύει την τοπική οικονομία και προσφέρει ευκαιρίες απασχόλησης.

Ωστόσο, η Άνδρος αντιμετωπίζει προκλήσεις, όπως η υπογεννητικότητα και η μετανάστευση νέων προς μεγαλύτερες πόλεις, γεγονός που επηρεάζει τη δημογραφική της δομή. Η κοινωνία της Άνδρου είναι δραστήρια και διατηρεί παραδόσεις που ενισχύουν την τοπική ταυτότητα, ενώ προγραμματίζονται διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις και φεστιβάλ κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2024, στον Δήμο Άνδρου υπάρχουν 184 μέλη νοικοκυριών που είναι δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 1,1% είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, το 39,1% είναι αλλοδαποί, το 39,1% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α., το 39,1% ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής

Σύμφωνα με τις συνεντεύξεις, η λειτουργία του Κέντρου Κοινότητας επηρεάζεται σημαντικά από τη δυσκολία στελέχωσης, με αποτέλεσμα να λειτουργεί για μεγάλα διαστήματα με ελάχιστο προσωπικό, παρά τις αυξημένες υποχρεώσεις του, όπως οι εισαγγελικές παραγγελίες και οι κοινωνικές έρευνες. Για τη διευκόλυνση των πολιτών εφαρμόζονται πρακτικές αποκέντρωσης, όπως η εξυπηρέτηση κατοίκων στο Μπασιό. Το προφίλ των ωφελουμένων έχει μεταβληθεί, καθώς μειώνονται οι δικαιούχοι ΕΕΕ και αυξάνονται ραγδαία οι αιτήσεις για επίδομα ενοικίου. Ο υπερτουρισμός του νησιού έχει οδηγήσει σε εκτόξευση των τιμών κατοικίας και σε έντονη στεγαστική κρίση, η οποία επηρεάζει ιδιαίτερα τους νέους και τις νέες, που δυσκολεύονται να παραμείνουν ή να ανεξαρτητοποιηθούν. Οι ευκαιρίες απασχόλησης παραμένουν κυρίως εποχικές, ενώ η απουσία τριτοβάθμιων δομών οδηγεί τους/τις νέους/ες εκτός νησιού, επιβαρύνοντας οικονομικά τις οικογένειές τους. Για την αντιστροφή αυτής της τάσης προτείνεται η ίδρυση ναυτικής σχολής, προσαρμοσμένης στην παράδοση του νησιού.

Στον τομέα της ψυχικής υγείας παρατηρείται αύξηση περιστατικών μετά την πανδημία, ενώ η απουσία ψυχιάτρου και η περιορισμένη διαθεσιμότητα εξειδικευμένων υπηρεσιών δυσχεραίνουν την υποστήριξη των κατοίκων. Καταγράφονται φαινόμενα ενδοοικογενειακής βίας και περιστατικά πρώιμης άνοιας, τα οποία απαιτούν συντονισμένη αντιμετώπιση. Το Κέντρο Κοινότητας συνεργάζεται με το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», την Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων και την ΕΠΑΨΥ, ενώ σχεδιάζει δράσεις ενημέρωσης για ψηφιακές δεξιότητες, πρόληψη εξαρτήσεων και υποστήριξη γονέων. Αναδεικνύεται, τέλος, η ανάγκη ενίσχυσης υπηρεσιών για ηλικιωμένους, όπως δομών τύπου ΚΑΠΗ και προγραμμάτων προληπτικών εξετάσεων.

Το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» στην Άνδρο έχει αναπτυχθεί σταδιακά από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 και πλέον λειτουργεί ως μόνιμη δημοτική υπηρεσία. Στελεχώνεται από κοινωνικούς επιστήμονες, νοσηλευτές και οικογενειακούς βοηθούς, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα αναγκών ηλικιωμένων, ατόμων με αναπηρία και χρόνιων ψυχιατρικών περιστατικών.

Πέρα από τις κατ' οίκον επισκέψεις, πραγματοποιείται ψυχοκοινωνική αξιολόγηση, υλοποιούνται παραπομπές και διατηρείται στενή συνεργασία με το Κέντρο Κοινότητας και άλλες δομές υγείας. Οι κύριες δυσκολίες αφορούν την υποστελέχωση, την έλλειψη κατάλληλων χώρων για εμπιστευτικές συναντήσεις, τα διοικητικά βάρη και την απουσία ενός ενιαίου πλαισίου εποπτείας που θα καθοδηγεί με σαφήνεια το έργο των εργαζομένων. Παράλληλα, η γήρανση του πληθυσμού και η αύξηση των περιστατικών ψυχικής υγείας εντείνουν την ανάγκη για πρόσθετες δομές, όπως Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων αλλά και για ευρύτερη παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών.

5.9 Δήμος Πάρου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Η Πάρος είναι το τρίτο σε έκταση μεγαλύτερο νησί των Κυκλάδων. Σύμφωνα με την απογραφή του 2021, ο πληθυσμός της είναι 14.290 κάτοικοι. Διοικητικά ανήκει στην Περιφερειακή ενότητα Πάρου μαζί με την Αντίπαρο.

Ο Δήμος Πάρου θεωρείται ένας κατεχοχόν τουριστικός προορισμός, η οικονομία της στηρίζεται κυρίως στον τριτογενή τομέα, με επισκέπτες από όλο τον κόσμο. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι έχουν μειωθεί αισθητά οι Έλληνες τουρίστες λόγω του αυξημένου κόστους των διακοπών. Τα τελευταία χρόνια, παρά τη φαινομενική άνοδο του νησιού και του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων του που οφείλεται στην αυξημένη τουριστική κίνηση, υπάρχει μια σημαντική μερίδα κατοίκων που αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα υγείας, όπως και διαβίωσης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2024, υπάρχουν 45 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 8,8% είναι αλλοδαποί, το 2,9% είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, το 64,7% είναι εγγεγραμμένοι άνεργοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 8,8% είναι ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετά στελέχη και στελέχη Κοινωνικής Δομής

Η συζήτηση ανέδειξε ότι το Κέντρο Κοινότητας λειτουργεί με δύο νεοπροσληφθέντα στελέχη, ενώ η μοναδική κοινωνική λειτουργός στο νησί και η πρόσφατα προσληφθείσα ψυχολόγος έχουν διαμορφώσει πλέον χώρο για συμβουλευτική υποστήριξη. Παρά την προσπάθεια, η έλλειψη προσωπικού και η ανάγκη εποπτείας δυσκολεύουν το έργο τους. Οι νέοι απασχολούνται κυρίως στον τουριστικό κλάδο, στις οικοδομικές εργασίες και στα τεχνικά επαγγέλματα, ενώ ορισμένοι αναχωρούν για άλλες περιοχές, με όσους επιστρέφουν να επικαλούνται την ποιότητα ζωής και τις οικογενειακές επιχειρήσεις. Μεταξύ των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν περιλαμβάνονται η εντατική εργασία, ο περιορισμένος χρόνος με την οικογένεια, ο υπερτουρισμός και οι κοινωνικές προκαταλήψεις, παρότι οι τοπικοί σύλλογοι προσφέρουν δημιουργικές διεξόδους. Η ανάγκη για ψυχολογική υποστήριξη αυξάνεται, όμως οι διαθέσιμες δομές δεν επαρκούν, καθώς οι υπηρεσίες ψυχικής υγείας στο νησί είναι περιορισμένες. Επιπλέον, επισημάνθηκε η ανάγκη

δημιουργίας ΚΕΔΑΣΥ (Κέντρου Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης), δηλαδή της δημόσιας υπηρεσίας που αξιολογεί μαθησιακές δυσκολίες και παρέχει υποστήριξη σε μαθητές, καθώς τα παιδιά του νησιού παραπέμπονται σήμερα σε δομές άλλων περιοχών. Παράλληλα, συνεχίζονται οι δράσεις ενημέρωσης για την ψυχική υγεία σε συνεργασία με τον τοπικό πολιτιστικό φορέα.

Στην Πάρο, με βάση τις απόψεις εκπροσώπου βρεφονηπιακού σταθμού, παρατηρείται αύξηση των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες, η οποία αποδίδεται σε πολλούς παράγοντες, όπως οι επαγγελματικές υποχρεώσεις των γονέων, ο μειωμένος ποιοτικός χρόνος με τα παιδιά, η τεκνοποίηση σε μεγαλύτερες ηλικίες και η υπερβολική χρήση οθονών. Η δομή στελεχώνεται από παιδαγωγικό και βοηθητικό προσωπικό, συνεργάζεται με παιδίατρο και κοινωνικό λειτουργό του Δήμου και υλοποιεί δράσεις σε συνεργασία με σχολικές δομές. Οι δυσκολίες εντοπίζονται στην περιορισμένη δυναμικότητα του βρεφικού τμήματος, με αποτέλεσμα κάποια παιδιά να μένουν εκτός δομής, καθώς και στην ανάγκη πρόσληψης επιπλέον προσωπικού και αναβάθμισης των εξωτερικών χώρων.

5.10 Δήμος Θήρας

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Θήρας, ο οποίος περιλαμβάνει τη Σαντορίνη και τη Θηρασιά, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους δήμους της Π.Ε. Κυκλάδων, τόσο λόγω της πληθυσμιακής του συγκέντρωσης όσο και λόγω της ιδιαίτερα δυναμικής τουριστικής και οικονομικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με την απογραφή του 2021, ο πληθυσμός του Δήμου Θήρας ανέρχεται σε περίπου 15.480 κατοίκους. Η οικονομία του δήμου στηρίζεται σημαντικά στον τουρισμό, τη γεωργία (κυρίως οινοπαραγωγή) και την αλιεία. Οι τουρίστες επισκέπτονται το νησί κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, γεγονός που ενισχύει την τοπική οικονομία και δημιουργεί ευκαιρίες απασχόλησης για τους κατοίκους.

Ωστόσο, ο Δήμος Θήρας αντιμετωπίζει προκλήσεις, όπως η διαχείριση των πόρων, η υποδομή για τη στήριξη του αυξανόμενου τουριστικού ρεύματος και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2024, στον Δήμο Θήρας υπάρχουν 184 μέλη νοικοκυριών που είναι δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές το 5% είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών και το 60% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετά στελέχη και στελέχη Κοινωνικών Δομών

Η επιτόπια έρευνα στον Δήμο Θήρας ανέδειξε σημαντικές πτυχές της λειτουργίας των κοινωνικών υπηρεσιών και των αναγκών της τοπικής κοινωνίας, με ιδιαίτερη έμφαση στους/στις νέους/ες και στην ψυχική υγεία. Το Κέντρο Κοινότητας διαθέτει πλέον ψυχολόγο

με μετεκπαίδευση στην παιδοψυχολογία, γεγονός που ενισχύει ουσιαστικά τη δυνατότητα παροχής υποστήριξης σε παιδιά, εφήβους και οικογένειες. Οι νέοι/ες του νησιού έχουν περιορισμένες μεταλυκειακές επιλογές, ωστόσο, ακόμη και όσοι/ες φεύγουν για σπουδές τείνουν να επιστρέφουν, είτε για να εργαστούν στις οικογενειακές επιχειρήσεις είτε στο αντικείμενο των σπουδών τους, καθώς η τοπική αγορά μπορεί να απορροφήσει ειδικότητες, όπως εκπαιδευτικούς, ιατρούς και επαγγελματίες υγείας. Τα κύρια ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι νέοι/ες σχετίζονται με το περιορισμένο δίκτυο συγκοινωνίας, την έλλειψη δημιουργικών δραστηριοτήτων και πολιτιστικών ευκαιριών, καθώς και τη δυσκολία εύρεσης εργασίας εξειδικευμένης στο αντικείμενό τους.

Στον τομέα της ψυχικής υγείας καταγράφεται σαφής αύξηση αιτημάτων, που αφορούν άγχος, κατάθλιψη, ζητήματα ενδοοικογενειακών σχέσεων, γονεϊκότητας και ανάγκη καθοδήγησης για τη διαχείριση συναισθημάτων. Αξιοσημείωτο είναι ότι ολοένα και περισσότεροι έφηβοι αναζητούν ψυχολογική υποστήριξη, γεγονός που αντανakλά μια τάση ενδοσκόπησης και άρσης των ταμπού γύρω από την ψυχική υγεία. Οι πρόσφατες σεισμικές δονήσεις επιβάρυναν την ψυχολογία των κατοίκων και επηρέασαν αρνητικά την τουριστική δραστηριότητα, προκαλώντας επιπλέον οικονομική αβεβαιότητα. Παρά τις διαθέσιμες υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης (Κέντρο Κοινότητας, νοσοκομείο, κινητή μονάδα «Κλίμακα», ιδιωτικοί επαγγελματίες), η απουσία ψυχιάτρου και παιδοψυχιάτρου αποτελεί κρίσιμο κενό, όπως και η μη επαρκής δυνατότητα αντιμετώπισης σοβαρών περιστατικών, όπως οι διαταραχές του αυτιστικού φάσματος. Το Κέντρο Κοινότητας υλοποιεί δράσεις ενημέρωσης και πρόληψης σε συνεργασία με τα σχολεία, ενώ διατυπώνεται πάγιο αίτημα για εποπτεία, προκειμένου να ενισχυθεί η ποιότητα και η συνέπεια του έργου του προσωπικού.

Οι παιδικοί σταθμοί του Δήμου Θήρας φιλοξενούν περισσότερα από 200 παιδιά και στελεχώνονται από πολυάριθμο προσωπικό διαφορετικών ειδικοτήτων. Οι βασικές δυσκολίες σχετίζονται με τις καθυστερήσεις στις γραφειοκρατικές διαδικασίες, την έλλειψη προσωπικού - συμπεριλαμβανομένων των θέσεων παράλληλης στήριξης - και την ανάγκη συντήρησης των εγκαταστάσεων. Παράλληλα, η ζήτηση για θέσεις υπερβαίνει συχνά τη δυναμικότητα των δομών, δημιουργώντας λίστες αναμονής. Η λειτουργία των σταθμών, ωστόσο, χαρακτηρίζεται από οργανωμένο παιδαγωγικό πρόγραμμα και δράσεις που υποστηρίζουν τη γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών.

Η επίσκεψη στο Πτωχοκομείο Θήρας ανέδειξε τον ιστορικό και κοινωνικό ρόλο της δομής, η οποία λειτουργεί από το 1920 με φιλανθρωπικό χαρακτήρα και σήμερα προσφέρει φιλοξενία σε ηλικιωμένα και οικονομικά αδύναμα άτομα. Η δομή διαθέτει δεκαπέντε κλίνες και στελεχώνεται από προσωπικό υγείας και υποστήριξης με τη συνδρομή εθελοντών. Οι βασικές δυσκολίες αφορούν τη χρηματοδότηση και την εξεύρεση εξειδικευμένου προσωπικού, ωστόσο η ποιότητα της φροντίδας ενισχύεται από συνεργασίες με το νοσοκομείο, το ΕΚΑΒ και τοπικούς φορείς. Σημαντικές είναι οι δράσεις δημιουργικής απασχόλησης για τους φιλοξενούμενους, καθώς και η μέριμνα για τη διατήρηση της επαφής

με τις οικογένειές τους. Έχει κατατεθεί αίτημα ώστε η δομή να αναβαθμιστεί και να λειτουργήσει ως Μονάδα Φροντίδας Ηλικιωμένων, δεδομένου ότι αποτελεί μία από τις ελάχιστες φιλανθρωπικές δομές τέτοιου τύπου στις Κυκλάδες και καλύπτει υπαρκτές και αυξανόμενες ανάγκες.

5.11 Δήμος Μήλου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Η Μήλος αποτελεί έναν από τους πλέον δυναμικά αναπτυσσόμενους τουριστικούς προορισμούς των Κυκλάδων, με ιδιαίτερη πολιτιστική και γεωλογική σημασία. Παρόλα αυτά, η κυκλαδική γεωμορφολογία - χαρακτηριζόμενη από έντονες κλίσεις, περιορισμένα οδικά πλάτη και ανομοιογενείς υποδομές - δημιουργεί σημαντικές προκλήσεις προσβασιμότητας, ιδίως για άτομα με αναπηρίες ή μειωμένη κινητικότητα. Σύμφωνα με την απογραφή του 2021, ο πληθυσμός της Μήλου ανέρχεται σε 4.929 κατοίκους. Η οικονομία του νησιού στηρίζεται στον τουρισμό, τη γεωργία και την αλιεία. Καταγράφεται ανάγκη για βελτίωση κοινωνικών υπηρεσιών, ιδιαίτερα για την υποστήριξη των ηλικιωμένων και των ατόμων με αναπηρίες.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2024, μαζί με την Κίμωλο υπάρχουν 45 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 9,1% είναι αλλοδαποί, το 63,6% είναι εγγεγραμμένοι άνεργοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 9,1% είναι ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετά στελέχη και στελέχη Κοινωνικής Δομής

Κατά τη συνέντευξη με τα στελέχη του Κέντρου Κοινότητας αναδείχθηκε ο διττός ρόλος της δομής, τόσο ως σημείο παροχής συμβουλευτικής και ψυχοκοινωνικής στήριξης όσο και ως βασικού φορέα διαχείρισης επιδοματικής πολιτικής στο νησί. Ο αριθμός των ωφελουμένων που προσέρχονται για συμβουλευτική έχει αυξηθεί, με προφίλ κυρίως ενηλίκων 30-60 ετών από οικονομικά ευάλωτες ομάδες, σε ένα γενικότερα εύρωστο οικονομικά νησί. Διαπιστώνεται σαφής αύξηση των περιστατικών ψυχικής υγείας μετά την πανδημία, αλλά ταυτόχρονα παρατηρείται σταδιακή άρση των ταμπού, καθώς όλο και περισσότερα άτομα ζητούν οργανωμένα βοήθεια. Η συνεργασία με την Κινητή Μονάδα Ψυχικής Υγείας της ΕΠΑΨΥ, παρά την υποστελέχυσή της, θεωρείται κρίσιμη, ενώ σημαντικό ρόλο παίζει και η αξιοποίηση της τεχνολογίας, με την εξ αποστάσεως συμβουλευτική να έχει πλέον καταστεί ο κανόνας για την κάλυψη αναγκών που δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν δια ζώσης.

Το Κέντρο Κοινότητας στη Μήλο διαθέτει επάρκεια ειδικοτήτων, καθώς εκτός από ψυχολόγο έχει ενισχυθεί με νοσηλεύτρια και υποστηρικτικές δομές, όπως το κοινωνικό ανταλλακτήριο ρούχων. Οι πολίτες απευθύνονται σε αυτό για ένα ευρύ φάσμα αναγκών, ενώ ο δήμος παρέχει στήριξη σε επίπεδο κτιριακών υποδομών και κάλυψης δαπανών μετακίνησης. Στο επίπεδο της διοικητικής λειτουργίας, καταγράφεται στροφή προς την ηλεκτρονική διακυβέρνηση με νέα ψηφιακά εργαλεία για τη διαχείριση αιτήσεων, αν και επισημαίνεται

ότι η περαιτέρω ενοποίηση των πληροφοριακών συστημάτων θα βελτώνε αισθητά την αποτελεσματικότητα της δουλειάς.

Όσον αφορά τους/τις νέους/ες, ο κύριος τομέας απασχόλησης είναι ο τουρισμός και, παρότι υπάρχουν διαθέσιμες θέσεις εργασίας, οι ευκαιρίες εκπαίδευσης και δημιουργικής ψυχαγωγίας παραμένουν περιορισμένες. Αυτό οδηγεί αρκετούς νέους να χρησιμοποιούν το αλκοόλ ως μορφή εκτόνωσης, ιδιαίτερα σε περιόδους έλλειψης άλλων διεξόδων.

Στον τομέα της ψυχικής υγείας, καταγράφεται αύξηση περιστατικών που σχετίζονται με μοναξιά και έλλειψη επικοινωνίας, ειδικά τους χειμερινούς μήνες, ενώ η ΕΠΑΨΥ αποτελεί τον βασικό φορέα παροχής ψυχιατρικών υπηρεσιών στο νησί. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην πρόληψη μέσα από το σχολικό πλαίσιο και την ενίσχυση προστατευτικών παραγόντων, με το Κέντρο Κοινότητας να αναπτύσσει συνεργασία με τα σχολεία και να σχεδιάζει κοινές δράσεις, όπως παρεμβάσεις για τον τρόπο που η τεχνητή νοημοσύνη επηρεάζει την επικοινωνία των νέων. Συνολικά, η εικόνα που προκύπτει είναι ενός νησιού με γενικά καλή οικονομική κατάσταση αλλά με σαφείς και αυξανόμενες ανάγκες στον τομέα της ψυχικής υγείας, της κοινωνικής στήριξης και της ενίσχυσης των υποστηρικτικών δομών για ευάλωτους πληθυσμούς.

Το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» εξυπηρετεί περίπου είκοσι ωφελούμενους, κυρίως ηλικιωμένους χωρίς στενό οικογενειακό περιβάλλον, με τακτικές επισκέψεις μία φορά την εβδομάδα. Μέσα από τη συνέντευξη αναδείχθηκε ο ιδιαίτερα θετικός αντίκτυπος της δράσης στην τοπική κοινωνία, καθώς οι ωφελούμενοι αναμένουν με ανυπομονησία την υποστήριξη που λαμβάνουν σε ψώνια, μικροδουλειές του σπιτιού και πρακτικές ανάγκες, αλλά και την ανθρώπινη επαφή και συντροφικότητα που τους προσφέρει η επίσκεψη. Οι ίδιοι εκφράζουν ανακούφιση και χαρά, ενώ η εργαζόμενη δηλώνει ιδιαίτερα ικανοποιημένη από το έργο της. Οι επόμενες δράσεις του προγράμματος πρόκειται να σχεδιαστούν σε συνεργασία με την κοινωνική λειτουργό, η οποία αναμένεται να επιστρέψει από άδεια λοχείας και ανατροφής.

5.12 Δήμος Κιμώλου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Κιμώλου αποτελεί έναν μικρό νησιωτικό δήμο των Νοτίων Κυκλάδων, με πληθυσμό που παραμένει σταθερός (810 μόνιμοι κάτοικοι απογραφή 2021), παρουσιάζοντας όμως έντονες εποχικές διακυμάνσεις λόγω του τουρισμού. Η τοπική κοινωνία χαρακτηρίζεται από στενούς κοινωνικούς δεσμούς, ισχυρή αλληλεγγύη και οικογενειακή συνοχή, στοιχεία που λειτουργούν ως προστατευτικοί παράγοντες για τις ευάλωτες ομάδες. Η οικονομία του νησιού βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά στον τουρισμό και σε μικρότερο βαθμό στην αλιεία και τις μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις. Κατά τη θερινή περίοδο παρατηρείται πλήρης απασχόληση, ενώ τον χειμώνα οι ευκαιρίες εργασίας περιορίζονται, δημιουργώντας εισοδηματική αστάθεια για ορισμένα νοικοκυριά.

Η Κίμωλος εξυπηρετείται από το Κέντρο Κοινότητας Μήλου.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνέντευξη με αιρετό στέλεχος του Δήμου

Κατά τη συνέντευξη υπογραμμίστηκε ότι, παρά το γεγονός πως στην Κίμωλο δεν καταγράφεται ανεργία, η παραμονή των νέων στο νησί προϋποθέτει τη συνεχή βελτίωση και την αναβάθμιση των υφιστάμενων υποδομών. Η ανάγκη ενίσχυσης της ποιότητας ζωής και των ευκαιριών για τους μόνιμους κατοίκους παρουσιάζεται ως βασικός άξονας πολιτικής, με στόχο την αποτροπή της φυγής και την προσέλκυση νέων οικογενειών.

Ιδιαίτερη αναφορά έγινε στις συνεργασίες του Δήμου με τον Δήμο Μήλου, κυρίως σε τεχνικά ζητήματα, καθώς και στις προγραμματικές συμβάσεις με το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και τη ΜΟΔ, οι οποίες υποστηρίζουν έργα επέκτασης των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης. Ο Δήμαρχος περιέγραψε, επίσης, το όραμά του για τα επόμενα χρόνια, το οποίο περιλαμβάνει την υλοποίηση πρότυπης διαχείρισης στερεών αποβλήτων και τη δημιουργία νέου λιμανιού στη θέση Καλαμίτσι. Το λιμάνι αυτό αναμένεται να βελτιώσει σημαντικά τη συνδεσιμότητα με τη Μήλο, με τη χρήση ταχύπλοου πλοιαρίου τύπου «παντόφλας».

Παράλληλα, επισημάνθηκε η σημασία των υποδείξεων του Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής για τη διατήρηση της μορφολογικής ταυτότητας της Κιμώλου μέσω εναρμόνισης των νέων κατασκευών με το φυσικό και δομημένο περιβάλλον. Το Κτηματολόγιο, η Εφορία Αρχαιοτήτων και το δίκτυο Natura αναφέρονται ως κρίσιμα εργαλεία προστασίας και ορθολογικής διαχείρισης του χώρου. Συνολικά, η συζήτηση αποτύπωσε μια στρατηγική που συνδυάζει τη βιώσιμη ανάπτυξη, την περιβαλλοντική προστασία και τη λειτουργική συνεργασία με θεσμικούς φορείς, με στόχο την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της ποιότητας ζωής στο νησί.

5.13 Δήμος Κω

Γενικά Χαρακτηριστικά

Η Κως είναι το τρίτο μεγαλύτερο νησί της Δωδεκανήσου σε έκταση μετά τη Ρόδο και την Κάρπαθο και το δεύτερο σε πληθυσμό (36.986 κάτοικους, απογραφή 2021) μετά τη Ρόδο. Αποκαλείται, επίσης, «νησί του Ιπποκράτη», του πατέρα της ιατρικής, επειδή εκεί γεννήθηκε ο Ιπποκράτης. Οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με τον τριτογενή τομέα, αλλά εμφανείς θεωρούνται και οι άλλοι τομείς της οικονομίας. Επίσης, λόγω του τουρισμού, οι κάτοικοι είναι πιο ανοιχτοί και ασχολούνται με τις ξένες γλώσσες, γεγονός που τους καθιστά πιο προσιτούς στους τουρίστες. Ως εκ τούτου, η Κως θεωρείται ένα νησί με μεγάλη προσφορά θέσεων εργασίας και ευκαιριών.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2024, στον Δήμο Κω υπάρχουν 161 μέλη νοικοκυριών που είναι δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 9,9% είναι αλλοδαποί, το 4,3% είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, το 54,1% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 9,9% είναι ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετά στελέχη και στελέχη Κέντρου Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά

Η συνάντηση στο Κέντρο Κοινότητας ανέδειξε τον κεντρικό ρόλο της δομής στην υποστήριξη ευάλωτων ομάδων, στη διαμεσολάβηση για επιδόματα και στην πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες, ενώ τονίστηκε η ανάγκη καθοδήγησης των ωφελούμενων στις νέες ψηφιακές διαδικασίες. Παρά τις δυσκολίες που προκαλούν οι ελλείψεις δικαιολογητικών, τα στελέχη επισημαίνουν ότι η επιδοματική πολιτική συχνά δεν επαρκεί για την κάλυψη βασικών αναγκών, ιδίως στη στέγαση. Στο πεδίο της απασχόλησης, οι ευκαιρίες για νέους/ες επικεντρώνονται κυρίως στον τουρισμό, με περιορισμένες προοπτικές σε άλλους τομείς, ενώ παρατηρείται μεγαλύτερη τάση μετανάστευσης σε αλλοδαπούς νέους. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην αύξηση περιστατικών ψυχικής υγείας και στην περιορισμένη πρόσβαση σε ειδικότητες, με τις κοντινές δομές της Λέρου και της Ρόδου να αποτελούν τις κύριες επιλογές νοσηλείας.

Το Παράρτημα Ρομά περιέγραψε την ουσιαστική πρόοδο στην κοινωνική ένταξη και την επαγγελματική σταθεροποίηση των ωφελούμενων τα τελευταία χρόνια, παρά τις σοβαρές ελλείψεις σε στέγαση, εκπαίδευση και υποστηρικτικούς μηχανισμούς. Η συνεργασία με εργοδότες και η συνεχής διαμεσολάβηση ενίσχυσαν την αυτονομία της κοινότητας, παρότι παραμένουν δομικά προβλήματα, όπως ο αναλφαριθμητισμός και η περιορισμένη συμμετοχή στην εκπαίδευση. Τέλος, επισημάνθηκε η ανάγκη συνέχισης της χρηματοδότησης της δομής και ενίσχυσης της εκπαίδευσης των στελεχών, με το μέλλον της λειτουργίας του Κέντρου να κρίνεται από την αξιολόγηση του 2026.

Στην Κω, η διαθεσιμότητα εργασίας στην τουριστική περίοδο είναι ιδιαίτερα υψηλή, ενώ οι νέοι/ες και οι φοιτητές/τριες απασχολούνται κυρίως σε εστίαση, ξενοδοχεία και τουριστικές επιχειρήσεις. Παρότι οι επαγγελματικές ευκαιρίες είναι πολλές, η στέγαση αποτελεί το πιο κρίσιμο ζήτημα του νησιού, καθώς η αύξηση των βραχυχρόνιων μισθώσεων περιορίζει σημαντικά την εύρεση κατοικίας για μόνιμους κατοίκους, εκπαιδευτικούς, υγειονομικούς και άτομα με αναπηρία. Παράλληλα, υπάρχει έντονη συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες και υλοποιούνται έργα σε αθλητικές υποδομές, ενώ στον τομέα της ψυχικής υγείας παρατηρείται αύξηση περιστατικών και έλλειψη ψυχιάτρων. Η τοπική αυτοδιοίκηση προωθεί συνεργασίες για δράσεις ενημέρωσης, πρόληψης και ενίσχυσης της ισότητας και της κοινωνικής προστασίας.

Στην Κω, το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» έχει ιδιαίτερα έντονο πρόβλημα υποστελέχωσης. Στην πόλη, η δομή λειτουργεί ουσιαστικά με ένα μόνο επιστημονικό στέλεχος εδώ και πολλά χρόνια, καθώς νοσηλευτές και οικογενειακοί βοηθοί που συνταξιοδοτήθηκαν δεν αντικαταστάθηκαν. Πιο οργανωμένη είναι η εικόνα σε κάποιες δημοτικές κοινότητες, όπου υπάρχουν ακόμα ορισμένες ειδικότητες, αλλά συνολικά στο

νησί το πρόγραμμα υπολειτουργεί σε σχέση με τις πραγματικές ανάγκες. Παρά ταύτα, προσφέρει σημαντική υποστήριξη σε ηλικιωμένους, άτομα με αναπηρία και μεμονωμένα άτομα με νοητικές δυσκολίες, ενώ αναδεικνύεται έντονα η ανάγκη για ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού και για ψυχολογική υποστήριξη των ίδιων των εργαζομένων, που συχνά επιβαρύνονται συναισθηματικά.

5.14 Δήμος Λειψών

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Λειψών αποτελεί έναν από τους μικρότερους νησιωτικούς δήμους του Νοτίου Αιγαίου (778 κάτοικοι απογραφή 2021), με πληθυσμό που χαρακτηρίζεται από σχετική σταθερότητα αλλά και έντονη γήρανση, στοιχείο που αποτυπώνει τον περιορισμένο αριθμό νέων και την αποχώρηση μέρους τους προς μεγαλύτερα αστικά κέντρα για σπουδές ή εργασία. Η τοπική οικονομία βασίζεται κυρίως στον τουρισμό, τη μικρής κλίμακας αλιεία και την κτηνοτροφία, με τη θερινή περίοδο να προσφέρει αξιοσημείωτες ευκαιρίες απασχόλησης, σε αντίθεση με τον χειμώνα όπου καταγράφεται συρρίκνωση δραστηριοτήτων και περιορισμένη αγορά εργασίας.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2024, στον Δήμο Λειψών υπάρχουν 47 μέλη νοικοκυριών που είναι δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 2,1% είναι αλλοδαποί, το 6,4% είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, το 34% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 2,1% είναι ηλικιωμένοι.

Οι Λειψοί εξυπηρετούνται από το Κέντρο Κοινότητας Καλύμνου.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνέντευξη με αιρετό στέλεχος και διοικητικά στελέχη του Δήμου

Η επιτόπια έρευνα στον Δήμο Λειψών ανέδειξε ότι οι συνθήκες απασχόλησης στο νησί χαρακτηρίζονται από πλήρη απορρόφηση εργατικού δυναμικού κατά τη θερινή περίοδο, ενώ τον χειμώνα οι ευκαιρίες περιορίζονται και αφορούν κυρίως τον κατασκευαστικό κλάδο. Οι νέοι/ες συνηθίζουν να μετακινούνται σε μεγαλύτερα νησιά ή αστικά κέντρα τους χειμερινούς μήνες, επιστρέφοντας το καλοκαίρι για εποχική εργασία, ενώ η επανεγκατάσταση μετά τις σπουδές παραμένει περιορισμένη λόγω έλλειψης επαγγελματικών προοπτικών στο αντικείμενό τους. Το ζήτημα της στέγασης αποτελεί βασική πρόκληση, καθώς η διάδοση των βραχυχρόνιων μισθώσεων έχει αυξήσει τις τιμές και έχει μειώσει τη διαθεσιμότητα κατοικιών, γεγονός που επηρεάζει τόσο τους/τις νέους/ες όσο και την προσέλκυση αναγκαίου προσωπικού, όπως ιατρών και εκπαιδευτικών. Ο Δήμος καταβάλλει προσπάθειες προσωρινής κάλυψης των στεγαστικών αναγκών, ενώ οι γιατροί φιλοξενούνται αυτή την περίοδο στις εγκαταστάσεις του βρεφονηπιακού σταθμού.

Στο επίπεδο των υπηρεσιών για παιδιά και οικογένειες, λειτουργούν αθλητικές εγκαταστάσεις και προγραμματίζεται η επαναλειτουργία του παιδικού σταθμού. Ωστόσο, καταγράφεται σοβαρή έλλειψη παιδιάτρου, ενώ η σημαντική μείωση του παιδικού

πληθυσμού είναι χαρακτηριστική, με αποτέλεσμα για πρώτη φορά από το 1912 να μη λειτουργήσει η Α' δημοτικού λόγω έλλειψης μαθητών.

Η δημοτική αρχή επιδεικνύει ιδιαίτερη ευαισθησία σε ζητήματα περιβάλλοντος και βιώσιμης ανάπτυξης. Στο νησί λειτουργούν βιολογικός καθαρισμός και ΧΥΤΑ, ενώ εφαρμόζεται συστηματικό πρόγραμμα ανακύκλωσης τεσσάρων υλικών και πραγματοποιούνται ετήσιες δενδροφυτεύσεις. Παράλληλα, έχουν υλοποιηθεί έργα εκσυγχρονισμού υποδομών, όπως η αναβάθμιση του βιολογικού καθαρισμού, η εγκατάσταση φωτοβολταϊκών στην αφαλάτωση, η διάνοιξη πεζοπορικών μονοπατιών και η προώθηση καινοτόμων τεχνολογικών εργαλείων (υδρομετρία, ψηφιακές πλατφόρμες). Οι συνεργασίες με ΟΤΑ και αναπτυξιακούς οργανισμούς στηρίζουν την υλοποίηση έργων που κρίνονται κομβικά για την ποιότητα ζωής των κατοίκων.

Ιδιαίτερη ανησυχία εκφράζεται για την αύξηση των αναγκών ψυχικής υγείας και την απουσία μόνιμου ψυχολόγου στο νησί. Οι κάτοικοι που χρειάζονται υποστήριξη καταφεύγουν σε ιδιώτες εκτός νησιού ή σε διαδικτυακές συνεδρίες, ενώ οι περιοδικές επισκέψεις ομάδων υποστήριξης δεν επαρκούν για την κάλυψη των πραγματικών αναγκών. Η έλλειψη δομών κοινωνικής φροντίδας για ηλικιωμένους, σε συνδυασμό με τον αυξανόμενο αριθμό μοναχικών και κατάκοιτων ατόμων, δημιουργεί την ανάγκη δημιουργίας προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» καθώς και ΚΗΦΗ, τα οποία ο Δήμος θεωρεί προτεραιότητα.

Η συνέντευξη ολοκληρώθηκε με την επισημάνση ότι η απομόνωση και οι ιδιαίτερες συνθήκες ενός μικρού νησιού απαιτούν προσαρμοσμένες δημόσιες πολιτικές και ουσιαστικά κίνητρα για την εγκατάσταση νέων και επαγγελματιών, ώστε να διασφαλιστεί η κοινωνική συνοχή και η αναπτυξιακή προοπτική των Λειψών.

5.15 Δήμος Λέρου

Κύρια Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Λέρου με πληθυσμό 7.988 κατοίκους (απογραφή 2021) περιλαμβάνει τις γύρω νησίδες καθώς και τα απομακρυσμένα νησιά Κίναρος, Λέβιθα και Φαρμακονήσι. Ο πληθυσμός του νησιού απασχολείται κυρίως στο Νοσοκομείο / Ψυχιατρείο της Λέρου, στην αλιεία, στις δημόσιες υπηρεσίες, στο Κέντρο Ταυτοποίησης Μεταναστών (Hot Spot) και τα τελευταία χρόνια στον τουρισμό, ο οποίος εμφανίζεται ολοένα και πιο αναπτυσσόμενος.

Στον υπό μελέτη Δήμο δεν υπάρχουν φαινόμενα ακραίας φτώχειας αλλά οι πολίτες αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη διαβίωσή τους καθώς οι μισθοί χαρακτηρίζονται χαμηλοί. Αναφορικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο Δήμος, αυτές σχετίζονται με την έλλειψη πόρων και προσωπικού.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2024, υπάρχουν 150 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 7,3% είναι αλλοδαποί, το 7,3% είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, το 54% είναι εγγεγραμμένοι άνεργοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 7,3% είναι ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνέντευξη με αιρετό στέλεχος, στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής

Η επιτόπια έρευνα στον Δήμο Λέρου ανέδειξε ότι το νησί παρουσιάζει μια διαφορετική κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα σε σύγκριση με άλλα νησιά της Περιφέρειας, καθώς η οικονομία του δε στηρίζεται κυρίως στον τουρισμό αλλά σε δημόσιες υπηρεσίες και εμπορικές δραστηριότητες. Η παρουσία δομών που συνδέονται με το προσφυγικό έχει δημιουργήσει πρόσθετες θέσεις εργασίας, απορροφώντας σημαντικό αριθμό νέων. Παρά ταύτα, οι νέοι/ες δυσκολεύονται να παραμείνουν μόνιμα στο νησί, εξαιτίας των υψηλών ενοικίων, των σχετικά χαμηλών μισθών και των περιορισμένων επαγγελματικών προοπτικών, στοιχεία που λειτουργούν αποτρεπτικά για τη δημιουργία οικογένειας και οδηγούν σε πληθυσμιακή αποδυνάμωση.

Στην προσπάθεια αναβάθμισης των κοινωνικών υπηρεσιών, ο Δήμος έχει ολοκληρώσει τις απαραίτητες διαδικασίες για τη λειτουργία Ειδικού Σχολείου, ΚΗΦΗ και βρεφονηπιακού σταθμού, ενώ αναμένεται η έγκριση για ΚΔΑΠ ΑμεΑ. Η προοπτική ίδρυσης δομής Αυτόνομης Διαβίωσης για άτομα με αναπηρία αποτελεί μακροπρόθεσμη στόχευση, αντισταθμίζοντας μια πολιτική ενίσχυσης της κοινωνικής φροντίδας. Παράλληλα, έχουν επισημανθεί περιβαλλοντικοί κίνδυνοι που σχετίζονται κυρίως με τα απορρίμματα και τη ρύπανση, με τον Δήμο να προγραμματίζει έργα αφαλάτωσης και βελτιωμένης διαχείρισης αποβλήτων.

Τα στελέχη του Κέντρου Κοινότητας περιέγραψαν μια σαφή αύξηση των ψυχιατρικών και ψυχοκοινωνικών περιστατικών, πολλές φορές μέσω εισαγγελικών παραγγελιών, ενώ παράλληλα εξακολουθούν να υπάρχουν ισχυρά κοινωνικά στερεότυπα που αποθαρρύνουν την αναζήτηση βοήθειας. Η απουσία παιδοψυχολόγου και παιδοψυχιάτρου επιβαρύνει περαιτέρω την κατάσταση, καθώς η αντιμετώπιση πιο εξειδικευμένων περιστατικών απαιτεί μετακινήσεις προς Ρόδο ή Αθήνα ή την προσφυγή σε διαδικτυακή υποστήριξη. Παρά τις δυσκολίες, στο νησί υπάρχουν δυνατότητες δημιουργικής απασχόλησης μέσω αθλητικών συλλόγων και δράσεων, ενώ το Κέντρο Κοινότητας έχει υλοποιήσει προγράμματα ενημέρωσης σε συνεργασία με οργανισμούς, μεταξύ των οποίων το «Χαμόγελο του Παιδιού», κλιμάκια για την άνοια και δράσεις γύρω από τον αυτισμό, με στόχο τη συνεχή ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας. Επιπλέον, έχει εκφραστεί η ανάγκη δημιουργίας ΚΔΑΠ για τους θερινούς μήνες, δομής για αστέγους και κέντρου επαγγελματικού προσανατολισμού, ενώ επισημάνθηκε η σημασία ύπαρξης εξωτερικής εποπτείας για την υποστήριξη των επαγγελματιών.

Το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» λειτουργεί στη Λέρο από το 2003, εξυπηρετώντας περίπου 74 ηλικιωμένους σε καθημερινή βάση. Παρέχει αναγκαίες υπηρεσίες κατ' οίκον, από ζωτικές μετρήσεις έως υποστήριξη στη φαρμακευτική αγωγή, και συνεργάζεται συστηματικά με το Κέντρο Κοινότητας και την Κοινωνική Υπηρεσία του Κρατικού Θεραπευτηρίου Λέρου. Η έλλειψη νοσηλευτή για πάνω από μια δεκαετία αποτελεί

σημαντικό λειτουργικό κενό, το οποίο επηρεάζει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και αναδεικνύεται ως πάγιο αίτημα.

Το ιδιαίτερα σημαντικό κοινωνικό αποτύπωμα του ΚΟΙΣΠΕ Λέρου αναδεικνύεται από τη μακρόχρονη πορεία του από το 2002, οπότε και ιδρύθηκε στο πλαίσιο της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης. Η λειτουργία του υπήρξε καθοριστική για την υπέρβαση των ασυλικών πρακτικών και την κοινωνική επανένταξη ατόμων με ψυχιατρικές δυσκολίες. Σήμερα ο ΚΟΙΣΠΕ λειτουργεί ως σύγχρονη μονάδα ψυχικής υγείας, με δραστηριότητες όπως η μελισσοκομία, η καλλιέργεια αρωματικών φυτών, η παραγωγή ειδών λαϊκής τέχνης και το επισκέψιμο αγρόκτημα «Caserma», που λειτουργούν ως εργαλεία κοινωνικής και εργασιακής αποκατάστασης. Η δομή διατηρεί συνεργασίες με το Κρατικό Θεραπευτήριο Λέρου, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) και διεθνείς φορείς, ενώ υποστηρίζει ενεργά την τοπική κοινωνία μέσω δωρεών και εκπαιδευτικών δράσεων με τα σχολεία του νησιού.

5.16 Δήμος Τήνου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Τήνου έχει 8.611 μόνιμους κατοίκους σύμφωνα με την τελευταία απογραφή. Ανήκει στις βόρειες Κυκλάδες και βρίσκεται νοτιοανατολικά της Άνδρου και βορειοδυτικά της Μυκόνου. Ο υπό μελέτη Δήμος περιλαμβάνει την Τήνο και τις γειτονικές της νησίδες και έχει πρωτεύουσα τη Χώρα (Τήνο).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων του νησιού απασχολείται κυρίως στον τουρισμό και τις συναφείς σε αυτόν δραστηριότητες. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα παρατηρείται μια αυξανόμενη τουριστική κίνηση, που σταδιακά επεκτείνεται σε όλο το νησί και η οποία έχει συμβάλλει στη μείωση του ποσοστού ανεργίας καθώς υπάρχουν δυνατότητες για εργασία έστω και εποχιακά.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2024, υπάρχουν 69 μέλη νοικοκυριών που είναι δικαιούχοι ΕΕΕ, σημειώνοντας πτώση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Από αυτούς/ές, το 15,9% είναι αλλοδαποί, το 5,8% είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, 55,1% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 15,9% ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνέντευξη με αιρετό στέλεχος και στελέχη Κέντρου Κοινότητας

Η επιτόπια έρευνα στον Δήμο Τήνου ανέδειξε μια τοπική κοινωνία με καλές γενικά συνθήκες διαβίωσης, αλλά και με σημαντικές κοινωνικές και χωρικές προκλήσεις. Η Αντιδήμαρχος Κοινωνικής Προστασίας και Πρόνοιας περιέγραψε έναν Δήμο με έντονη εποχικότητα, όπου η πλειονότητα των νέων απασχολείται στον τουρισμό και σε συναφείς δραστηριότητες, ενώ ένα μέρος εργάζεται σε δημόσιες υπηρεσίες και επιχειρήσεις. Υπογραμμίστηκε ότι υπάρχουν

ευκαιρίες εργασίας για νέους και νέα ζευγάρια, με τις γυναίκες να απολαμβάνουν ουσιαστικά ίσες ευκαιρίες απασχόλησης. Ωστόσο, το νησί αντιμετωπίζει σοβαρά ζητήματα στέγασης, καθώς τα μισθώματα και οι τιμές αγοράς κατοικίας είναι ιδιαίτερα υψηλά, δυσχεραίνοντας την εγκατάσταση ή επιστροφή νέων, αλλά και τη μακροχρόνια διαμονή επαγγελματιών. Παράλληλα, η υγειονομική περίθαλψη παραμένει περιορισμένη, παρά τις προσπάθειες αναβάθμισης του Κέντρου Υγείας, ενώ ο κίνδυνος ανεξέλεγκτης δόμησης επιβαρύνει το φυσικό και οικιστικό περιβάλλον και αλλοιώνει τον παραδοσιακό χαρακτήρα των χωριών. Στον αντίποδα, καταγράφονται σημαντικά έργα υποδομής, όπως παρεμβάσεις στον βιολογικό καθαρισμό της Χώρας και του Πανόρμου και αντικαταστάσεις δικτύων ύδρευσης, καθώς και συνεργασίες με άλλους Δήμους.

Το Κέντρο Κοινότητας, με τη στελέχωσή του από ψυχολόγο και κοινωνιολόγο, διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην υποστήριξη των κατοίκων. Τον τελευταίο χρόνο, η ύπαρξη ψυχολόγου στο νησί έχει οδηγήσει σε αυξημένη προσέλευση πολιτών όλων των ηλικιών, καθώς μέχρι πρόσφατα οι ανάγκες καλύπτονταν αποσπασματικά από την Κινητή Μονάδα της ΕΠΑΨΥ ή με μετακινήσεις σε Σύρο και Αθήνα. Οι επαγγελματίες επισημαίνουν ότι στην Τήνο το κοινωνικό ταμπού γύρω από την ψυχική υγεία είναι ηπιότερο σε σχέση με άλλες επαρχιακές περιοχές, με τους/τις νέους/ες να είναι ιδιαίτερα ανοιχτοί/ες στην αναζήτηση βοήθειας. Παρ' όλα αυτά, η απουσία ψυχιάτρου και εξειδικευμένων δομών συνεπάγεται ότι σοβαρότερα περιστατικά χρειάζονται παραπομπή σε δομές της Αθήνας. Σημαντική θετική εξέλιξη αποτελεί η έγκριση θέσης ψυχολόγου στο Γυμνάσιο, όπως και η ενίσχυση των τμημάτων ένταξης στα σχολεία.

Για τους/τις νέους/ες, αν και η μεγάλη τουριστική σεζόν προσφέρει επαγγελματικές ευκαιρίες, οι θέσεις εργασίας τον χειμώνα είναι σαφώς λιγότερες και δεν καλύπτουν πάντα το αντικείμενο των σπουδών τους, με αποτέλεσμα ορισμένοι να παραμένουν σε αστικά κέντρα. Επιπλέον, τον χειμώνα η έλλειψη δομών δημιουργικής απασχόλησης, πολιτιστικών εκδηλώσεων και ανοικτών χώρων συνάντησης οδηγεί συχνά σε μοναξιά, απομόνωση και δυσκολίες στις διαπροσωπικές και συντροφικές σχέσεις. Το Κέντρο Κοινότητας υλοποιεί δράσεις σε συνεργασία με το Σωματείο «Έχουμε Δικαίωμα» και οργανώνει βιωματικά σεμινάρια με τα σχολεία, ενισχύοντας την ευαισθητοποίηση και τη συμπερίληψη.

5.17 Δήμος Κέας

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Κέας, είναι ένα από τα νησιά των Κυκλάδων, το οποίο βρίσκεται νότια της Αττικής. Σύμφωνα με την απογραφή του 2021, ο πληθυσμός του Δήμου Κέας ανέρχεται σε περίπου 2.335 κατοίκους. Η δημογραφική σύνθεση παρουσιάζει μια μικρή αύξηση στον αριθμό των ξένων κατοίκων τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγω τουριστικών δραστηριοτήτων και της αγοράς εξοχικών κατοικιών. Ο πληθυσμός του νησιού έχει γηρασμένο προφίλ, με μεγάλο ποσοστό ηλικιωμένων, ενώ παρατηρείται και μια μετανάστευση νέων προς τα αστικά κέντρα, αναζητώντας καλύτερες επαγγελματικές ευκαιρίες.

Η οικονομία του Δήμου Κέας βασίζεται κυρίως στη γεωργία, την κτηνοτροφία και τον τουρισμό. Οι κάτοικοι ασχολούνται με την καλλιέργεια ελιών, αμπελιών και άλλων γεωργικών προϊόντων, ενώ ο τουρισμός έχει αρχίσει να αναπτύσσεται, αν και σε μικρότερο βαθμό σε σύγκριση με άλλα νησιά των Κυκλάδων. Ωστόσο, ο Δήμος Κέας αντιμετωπίζει προκλήσεις, όπως η ανάγκη βελτίωσης των υποδομών, η προσβασιμότητα και η βιώσιμη ανάπτυξη του τουριστικού τομέα. Με την πλούσια ιστορία και τον φυσικό της πλούτο, η Κέα έχει τη δυνατότητα να αναπτυχθεί περαιτέρω, διατηρώντας παράλληλα την παραδοσιακή της ταυτότητα.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2024, υπάρχουν 19 μέλη νοικοκυριών που είναι δικαιούχοι ΕΕΕ, σημειώνοντας πτώση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Από αυτούς/ές, το 21,1% είναι αλλοδαποί, το 73,7% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 21,1% ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής

Η εικόνα που μεταφέρουν τα στελέχη του Κέντρου Κοινότητας στην Κέα παρουσιάζει σημαντική σταθερότητα σε σχέση με το προηγούμενο έτος, με τα ίδια βασικά ζητήματα να συνεχίζουν να επηρεάζουν την καθημερινότητα των κατοίκων και ιδίως των νέων. Το νησί εξακολουθεί να μη θεωρείται ελκυστικό για μόνιμη εγκατάσταση νέων ανθρώπων, κυρίως λόγω των περιορισμένων ευκαιριών εργασίας εκτός τουρισμού και της έλλειψης χώρων και δραστηριοτήτων δημιουργικής απασχόλησης. Η εξάρτηση από τον τουρισμό καθιστά την οικονομία εποχική και ασταθή, ενώ η εγγύτητα με την Αθήνα - αν και διευκολύνει τις μετακινήσεις - εντείνει την τάση εγκατάλειψης, αφού πολλές υπηρεσίες, ειδικά στον τομέα της υγείας, δεν μπορούν να προσφερθούν τοπικά και απαιτούν μετάβαση σε νοσοκομεία της Αττικής.

Παράλληλα, τα στελέχη του Κέντρου Κοινότητας υπογραμμίζουν την ανάγκη να ενισχυθούν οι δράσεις που απευθύνονται στους νέους/ες, τόσο για τη δημιουργική τους απασχόληση όσο και για την ενίσχυση της ψυχοκοινωνικής τους υποστήριξης. Εξίσου σημαντική θεωρείται η συστηματική εκπαίδευση των εργαζομένων στις κοινωνικές δομές, ώστε να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά σε σύνθετες υποθέσεις, καθώς και η ύπαρξη ξεκάθαρων κατευθυντήριων οδηγιών για τη διαχείριση σοβαρών περιστατικών, όπως περιστατικά κακοποίησης ή άλλων μορφών ευαλωτότητας που απαιτούν άμεση, συντονισμένη και ασφαλή παρέμβαση.

Σε ό,τι αφορά το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», στην Κέα λειτουργεί από το 2012 με τριμελή ομάδα που περιλαμβάνει κοινωνικό επιστήμονα, νοσηλεύτη και οικογενειακό βοηθό. Πρόκειται για μια δομή που ξεκίνησε περιορισμένα, με μικρό αριθμό ωφελουμένων και περιορισμένο ωράριο, αλλά σταδιακά επεκτάθηκε και αναβαθμίστηκε ώστε να παρέχει πλήρεις υπηρεσίες ακόμη και στις πιο απομακρυσμένες περιοχές του νησιού. Η συμβολή

του προγράμματος είναι καθοριστική όχι μόνο στην κάλυψη βασικών αναγκών, όπως η νοσηλευτική φροντίδα, η χορήγηση φαρμάκων ή η βοήθεια σε καθημερινές δραστηριότητες, αλλά και στην καταπολέμηση της μοναξιάς, στην ενίσχυση της σχέσης εμπιστοσύνης ανάμεσα στους ηλικιωμένους και τους επαγγελματίες και στη διασύνδεση των ωφελουμένων με άλλες υπηρεσίες και προγράμματα.

Αναδεικνύεται, ωστόσο, η ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσης του προγράμματος με τεχνολογικά εργαλεία - όπως συστήματα τηλεϊατρικής ή εφαρμογές παρακολούθησης - αλλά και η ανάγκη δημιουργίας χώρων κοινωνικής συναναστροφής για τους ηλικιωμένους, που θα λειτουργούν ως σταθερά σημεία κοινωνικής ζωής, αποτρέποντας την απομόνωση και ενισχύοντας την ποιότητα ζωής τους. Συνολικά, οι παρεμβάσεις κρίνονται επαρκείς αλλά χρήζουν ενίσχυσης, ιδιαίτερα σε τομείς που αφορούν την πρόληψη, την ψυχική υγεία και τη διασφάλιση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης για τις ευάλωτες ομάδες του νησιού.

5.18 Δήμος Σύμης

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Σύμης ανήκει στο σύμπλεγμα των Δωδεκανήσων. Διοικητικά ανήκει στην περιφερειακή ενότητα Ρόδου, στην οποία, επίσης, υπάγονται η Ρόδος, η Τήλος και η Χάλκη. Η πρωτεύουσα του νησιού είναι η Σύμη (Γιαλός) ενώ αποτελεί και φυσικό λιμάνι. Η Σύμη σύμφωνα με την τελευταία απογραφή (2021) απαριθμεί 2.321 κατοίκους. Αναφορικά με τη θέση της η Σύμη βρίσκεται βόρεια της Ρόδου. Αξίζει να σημειωθεί ότι ολόκληρη η Σύμη, αλλά και οι νησίδες που βρίσκονται γύρω από αυτήν, έχουν ανακηρυχθεί αρχαιολογικοί χώροι από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο, αφού περιλαμβάνουν 159 θέσεις (χώρους και μνημεία) που καταγράφουν την ιστορία της περιοχής από την προϊστορική εποχή ως τα νεότερα χρόνια. Το νησί διαθέτει ιδιαίτερη αρχιτεκτονική, και για το λόγο αυτό αποτελεί πόλο έλξης τουριστών. Η οικονομία του νησιού βασίζεται στον πρωτογενή (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία) και τον τριτογενή τομέα (εμπόριο, τουρισμός).

Σύμφωνα με στοιχεία του 2024, υπάρχουν 9 μέλη νοικοκυριών που είναι δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 44,4% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α.

Ο Δήμος Σύμης εξυπηρετείται από το Κέντρο Κοινότητας του Δήμου Ρόδου.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετό και στέλεχος Κοινωνικής Υπηρεσίας Δήμου

Η επιτόπια έρευνα στον Δήμο Σύμης ανέδειξε τη στενή εξάρτηση της τοπικής οικονομίας από τον τουρισμό, ο οποίος εκτείνεται σχεδόν για εννέα μήνες, διαμορφώνοντας ένα εργασιακό περιβάλλον που στηρίζεται κυρίως στον τριτογενή τομέα και στις εμπορικές επιχειρήσεις που λειτουργούν καθόλη τη διάρκεια του έτους. Παρότι ο τουρισμός προσφέρει ευκαιρίες απασχόλησης και σταθερό εισόδημα σε αρκετούς κατοίκους, καταγράφονται σημαντικές διαρθρωτικές αδυναμίες στις δημοτικές υπηρεσίες, με κυριότερη την έλλειψη προσωπικού - ιδιαίτερα στην καθαριότητα - καθώς και στο Κέντρο

Υγείας, όπου η απουσία χειριστή μηχανημάτων διαγνωστικών εξετάσεων περιορίζει τις δυνατότητες παροχής ολοκληρωμένης φροντίδας.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι και το στεγαστικό ζήτημα, το οποίο οξύνθηκε τα τελευταία χρόνια λόγω της εκτεταμένης ανακαίνισης παλαιών κατοικιών και της μετατροπής τους σε τουριστικά καταλύματα. Αν και αυτή η εξέλιξη συνέβαλε στη διατήρηση της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας του οικιστικού ιστού, παράλληλα περιόρισε δραστικά τα διαθέσιμα ακίνητα προς μακροχρόνια μίσθωση και οδήγησε σε αισθητή αύξηση των ενοικίων. Στο πεδίο της περιβαλλοντικής προστασίας, ο Δήμος αντιμετωπίζει ως βασικές προκλήσεις τη διαχείριση των απορριμμάτων και τον κίνδυνο πυρκαγιάς, ενώ η έλλειψη εξοπλισμού - όπως σπαστήρα για ογκώδη αντικείμενα - επιτείνει το πρόβλημα.

Από τις συνεντεύξεις αναδείχθηκε ότι το Αυτοτελές Γραφείο Κοινωνικής Προστασίας «σηκώνει μεγάλο βάρος» στην εξυπηρέτηση των κατοίκων, κυρίως μέσω της διαχείρισης κοινωνικών επιδομάτων, εισαγγελικών παραγγελιών και λειτουργίας του κοινωνικού παντοπωλείου. Από την άλλη, το εκπαιδευτικό δίκτυο του νησιού καλύπτει όλες τις βαθμίδες μέχρι και το λύκειο, ενώ αρκετοί/ές νέοι/ες στρέφονται τα τελευταία χρόνια στον αθλητισμό, με τη συμβολή και των τοπικών αθλητικών συλλόγων. Ωστόσο, σημαντικό εμπόδιο για τους νέους/ες αποτελεί το γεγονός ότι πολλές φορές απασχολούνται σε αντικείμενα ξένα προς τις σπουδές τους, καθώς το νησί δεν μπορεί να απορροφήσει ειδικότητες πέραν των τουριστικών και εμπορικών.

Στον τομέα της ψυχικής υγείας, η Σύμη φαίνεται να αντιμετωπίζει αυξανόμενες δυσκολίες. Τα περιστατικά που χρήζουν ψυχοκοινωνικής στήριξης έχουν πολλαπλασιαστεί, ενώ η έλλειψη δομών και ειδικών καθιστά δύσκολη τη διαχείρισή τους. Επιπλέον, η ύπαρξη του κοινωνικού στίγματος συχνά αποτρέπει τους κατοίκους από το να αναζητήσουν βοήθεια εγκαίρως. Η απουσία κατάλληλου χώρου για συμβουλευτική στο Δημαρχείο περιπλέκει ακόμη περισσότερο την πρόσβαση σε υποστήριξη, παρότι υπάρχει συνεργασία με την Κινητή Μονάδα Ψυχικής Υγείας «Κλίμακα», κυρίως μέσω διαδικτυακών συνεδριών. Θετική επίδραση ασκεί η παρουσία ψυχολόγου και κοινωνικού λειτουργού στα σχολεία, στοιχείο που ενισχύει την πρόληψη και την έγκαιρη παρέμβαση στη μαθητική κοινότητα.

Τέλος, ο Δήμος Σύμης σχεδιάζει την επανεκκίνηση του παιδικού σταθμού, την ολοκλήρωση του περιφερειακού δρόμου και την αναβάθμιση του βιολογικού αποχετευτικού συστήματος, ενώ συνολικά προκύπτει η ανάγκη για ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών, των υποδομών υγείας και της περιβαλλοντικής διαχείρισης, προκειμένου να διασφαλιστεί μια πιο βιώσιμη και ισόρροπη αναπτυξιακή πορεία για το νησί.

5.19 Δήμος Ρόδου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Ρόδου έχει 124.851 μόνιμους κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2021. Η Ρόδος βρίσκεται στο νοτιοανατολικό Αιγαίο και ανήκει στα Δωδεκάνησα. Είναι το

μεγαλύτερο νησί των Δωδεκανήσων, το τέταρτο σε σειρά ολόκληρης της χώρας. Ο Δήμος Ρόδου περιλαμβάνει το νησί της Ρόδου καθώς και τις γειτονικές της νησίδες.

Στο βορειοανατολικό άκρο του νησιού βρίσκεται η πρωτεύουσά του, η πόλη της Ρόδου, που με πληθυσμό περίπου 55.000 κατοίκους αποτελεί και τον μεγαλύτερο οικισμό του. Εντός των ορίων της πόλης της Ρόδου, βρίσκεται η Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου ή Παλιά Πόλη, μια από τις καλύτερα διατηρημένες μεσαιωνικές πόλεις του κόσμου, που έχει αναγνωριστεί από το 1988 ως μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO.

Η οικονομία του νησιού βασίζεται κατά κύριο λόγο στον τριτογενή τομέα, αλλά οι κάτοικοι απασχολούνται και σε διοικητικές υπηρεσίες, όπως επίσης, στο εμπόριο και τις επιχειρήσεις. Ο υπό μελέτη Δήμος διαθέτει αρκετές δημόσιες και ιδιωτικές δομές κοινωνικής προστασίας, ανάμεσα στις οποίες είναι και το Κέντρο Κοινότητας Ρόδου με Παράρτημα Ρομά, καθώς στο νησί υπάρχουν δύο οικισμοί της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας στις περιοχές Αγίων Αποστόλων και Καρακόνερου.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2024, υπάρχουν 802 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 10,6% είναι αλλοδαποί το 2,8% είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, και το 54,4% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 10,6% είναι ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας με Παράρτημα Ρομά

Η επιτόπια έρευνα στη Ρόδο ανέδειξε μια σχετικά σταθερή εικόνα λειτουργίας του Κέντρου Κοινότητας, με τον ρόλο του να παραμένει κεντρικός για την παροχή κοινωνικής συμβουλευτικής, την ενημέρωση των πολιτών και τη διαχείριση αιτήσεων για κοινωνικές παροχές. Ο συντονιστής του Κέντρου, με εμπειρία από το 2019, περιέγραψε μια υπηρεσία που προσπαθεί να ανταποκριθεί σε πολυεπίπεδες ανάγκες, συχνά δημιουργώντας δικά της εργαλεία, ώστε να καλύπτει τα κενά που αφήνουν οι τυποποιημένες διαδικασίες. Παράλληλα, επισημαίνονται δυσκολίες σχετικές με την κατανομή και τη διαθεσιμότητα χώρων, καθώς και οργανωτικές προκλήσεις που επηρεάζουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στην ανάγκη για συστηματική εκπαίδευση των στελεχών και επίσημη εποπτεία, καθώς η καθημερινή διαχείριση σύνθετων περιστατικών επιφέρει μεγάλη ψυχολογική επιβάρυνση.

Σχετικά με τους νέους/ες, αναγνωρίζεται ότι οι ευκαιρίες απασχόλησης για άτομα 18-40 ετών προέρχονται σχεδόν αποκλειστικά από τον τουριστικό τομέα, ενώ η μετανάστευση από το νησί είναι περιορισμένη. Παρά τη διαθεσιμότητα τυπικών εκπαιδευτικών επιλογών - όπως τα ΙΕΚ, τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας και τα νυχτερινά ΕΠΑΛ - οι δυνατότητες εργασίας εκτός των τουριστικών επαγγελμάτων παραμένουν περιορισμένες. Η ψυχική υγεία αποτελεί αναδυόμενη πρόκληση, με αύξηση των περιστατικών που σχετίζονται με οικονομική πίεση και τον ευρύτερο κοινωνικό άγχος. Παρά την παρουσία δομών και

συνεργασιών, η αναζήτηση υποστήριξης συχνά αναστέλλεται λόγω κοινωνικών ταμπού, στοιχείο που δυσχεραίνει την έγκαιρη παρέμβαση.

Η λειτουργία του Παραρτήματος Ρομά παρουσιάζει μια διαφορετική, αλλά εξίσου κρίσιμη πραγματικότητα. Από το 2017 έως σήμερα, καταγράφεται σημαντική πρόοδος στην κοινωνική ενσωμάτωση της κοινότητας Ρομά, ιδιαίτερα στην εκπαίδευση των παιδιών, στη συνεπή σχολική φοίτηση και στην τήρηση του προγράμματος εμβολιασμών, με την υποστήριξη διαμεσολαβητών και εκπαιδευτικών παρεμβάσεων. Στον εργασιακό τομέα παρατηρείται βελτίωση κυρίως στις γυναίκες, οι οποίες εργάζονται πλέον νόμιμα, συχνά επαναλαμβανόμενα σε ίδιες επιχειρήσεις κατά τις τουριστικές περιόδους, ενώ οι άνδρες απασχολούνται κυρίως περιστασιακά ή σε εργασίες ανακύκλωσης. Ωστόσο, παραμένουν άλυτα προβλήματα στη στέγαση και στη γενικότερη ποιότητα διαβίωσης των καταυλισμών, που επηρεάζουν ιδιαίτερα τα μικρά παιδιά, ενώ επισημαίνεται η ανάγκη για ολιστική, μακροπρόθεσμη προσέγγιση που θα μειώσει τα φαινόμενα παραβατικότητας.

Οι νέοι/ες Ρομά φαίνεται να έχουν περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης σε σχέση με το παρελθόν, κυρίως μέσω της εργασιακής συμβουλευτικής του Παραρτήματος, ωστόσο η συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικά προγράμματα και σεμινάρια παραμένει περιορισμένη λόγω χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και δυσκολιών προσαρμογής στα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Η ψυχική υγεία αποτελεί επίσης αυξανόμενο πεδίο ανησυχίας στην κοινότητα, με περιστατικά που συνδέονται με την έλλειψη σταθερού οικογενειακού πλαισίου, τις οικονομικές πιέσεις και τη χρήση ουσιών. Παρότι υπάρχουν συνεργασίες με εξειδικευμένες δομές όπως η «Πανάκεια» και η μονάδα «Ξένιος Ζευς», καταγράφεται έλλειψη ειδικών για παιδοψυχιατρικά ζητήματα.

Στο σύνολό της, η εικόνα που διαμορφώνεται από τις συνεντεύξεις υπογραμμίζει την ανάγκη ενίσχυσης των υπηρεσιών ψυχικής υγείας, τη σημασία της συνεχούς επιμόρφωσης και της εποπτείας των στελεχών, και την περαιτέρω εμβάθυνση των δράσεων κοινωνικής ένταξης, με ιδιαίτερη έμφαση στις ευάλωτες ομάδες και στους νέους/ες. Τα μελλοντικά σχέδια του Κέντρου Κοινότητας και του Παραρτήματος Ρομά - όπως οι ενημερωτικές δράσεις στα σχολεία, η ευαισθητοποίηση για θέματα ισότητας και διαφορετικότητας και οι πολιτιστικές παρεμβάσεις - αποτελούν θετική ένδειξη για τη σταδιακή ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής στη Ρόδο.

5.20 Δήμος Καρπάθου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Καρπάθου έχει πληθυσμό 6.391 κατοίκους σύμφωνα με την Απογραφή του 2021. Η Κάρπαθος χαρακτηρίζεται από έντονη νησιωτικότητα, σημαντική γεωγραφική διασπορά οικισμών και έντονη εποχική πληθυσμιακή διακύμανση λόγω του τουρισμού. Η οικονομία του νησιού βασίζεται κυρίως στον τριτογενή τομέα και ιδιαίτερα στον τουρισμό, ο οποίος τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει ανάπτυξη, ενώ παράλληλα διατηρούνται δραστηριότητες στον πρωτογενή τομέα, όπως η κτηνοτροφία και η μικρής κλίμακας γεωργία.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2024, υπάρχουν 43 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 7% είναι αλλοδαποί, το 55,8% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 7% είναι ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος διαθέτει αυτοτελές Κέντρο Κοινότητας.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στελέχη Κέντρου Κοινότητας και Κοινωνικής Δομής

Η επιτόπια έρευνα ανέδειξε ότι το Κέντρο Κοινότητας Καρπάθου λειτουργεί μέσα σε ένα πλαίσιο αυξημένων κοινωνικών αναγκών, αλλά με σημαντικούς περιορισμούς σε επίπεδο υποδομών και στελέχωσης. Τα στελέχη υπογράμμισαν ότι η μεθοδολογία που εφαρμόζεται παραμένει σταθερή και συμβατή με τα θεσμικά πρωτόκολλα, ωστόσο, η έλλειψη κατάλληλων χώρων δυσχεραίνει ουσιαστικά την παροχή υπηρεσιών. Ο διαθέσιμος χώρος δεν επιτρέπει την τήρηση του απορρήτου, καθώς η είσοδος βρίσκεται δίπλα στο Δημαρχείο και δεν υπάρχει ειδικός χώρος για συνεδρίες, ενώ η ύπαρξη ενός μόνο τηλεφωνικού σταθμού δημιουργεί εμπόδια στη διακριτική διαχείριση ευαίσθητων περιστατικών. Η αβεβαιότητα για την ανανέωση του προγράμματος επιτείνει την εργασιακή ανασφάλεια και περιορίζει τη δυνατότητα μακροπρόθεσμου σχεδιασμού δράσεων.

Σε σχέση με τους/τις νέους/ες, οι ευκαιρίες απασχόλησης παραμένουν περιορισμένες και εντοπίζονται κυρίως στον τουρισμό, με έντονη εποχικότητα. Οι θέσεις σταθερής απασχόλησης είναι λίγες και αφορούν κυρίως τον Δήμο, τη ΔΕΗ και ελάχιστες άλλες υπηρεσίες. Πολλοί/ές νέοι/ες με σπουδές δυσκολεύονται να επιστρέψουν στο νησί, ενώ το υψηλό ποσοστό μετανάστευσης προηγούμενων δεκαετιών έχει διαμορφώσει μια «κυκλική κινητικότητα» κατοίκων, οι οποίοι εγκαθίστανται ή αποχωρούν από την Κάρπαθο ανάλογα με τις οικονομικές συνθήκες. Στον τομέα της εκπαίδευσης, το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας λειτούργησε με θετικά αποτελέσματα, αλλά τα νεότερα προγράμματα δεν προσέλκυαν επαρκή συμμετοχή. Επιστημάνθηκε η ανάγκη ίδρυσης δομών κατάρτισης, όπως ΙΕΚ ή σχολής τουρισμού, ώστε να υπάρξουν τοπικές δυνατότητες επιμόρφωσης.

Οι νέοι/ες αντιμετωπίζουν, επίσης, περιορισμένες δυνατότητες δημιουργικής απασχόλησης και κοινωνικοποίησης, ιδίως τους χειμερινούς μήνες. Παρά τον ενεργό ρόλο των αθλητικών σωματείων και πολιτιστικών συλλόγων, οι επιλογές παραμένουν περιορισμένες. Παράλληλα, οι ελλείψεις στο πεδίο της υγείας - κυρίως η απουσία βασικών ειδικοτήτων και η ανάγκη μετακίνησης στη Ρόδο για διαγνωστικές εξετάσεις - αποτελούν σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα για τη μόνιμη εγκατάσταση νέων οικογενειών.

Ως προς την ψυχική υγεία, τα στελέχη έκαναν λόγο για αισθητή αύξηση των περιστατικών, η οποία αποδίδεται σε κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες, στον εγκλεισμό της πανδημίας, στη νησιωτικότητα, στις κοινωνικές προσδοκίες και στη χαμηλή εμπιστοσύνη προς τους θεσμούς. Παρά την αυξανόμενη ανάγκη, μεγάλο ποσοστό πολιτών δεν ζητά βοήθεια λόγω του κοινωνικού ταμπού. Οι διαθέσιμες υπηρεσίες περιορίζονται στον

ψυχολόγο του Κέντρου Κοινότητας και τη ψυχολόγο του Νοσοκομείου, με περιστασιακή υποστήριξη μέσω τηλεϊατρικής από τη Ρόδο. Τα στελέχη εκφράζουν επιθυμία για συστηματικές δράσεις στα σχολεία, για ενίσχυση της ψυχοεκπαίδευσης και για παρεμβάσεις που προάγουν την ισότητα και την καλλιέργεια εμπιστοσύνης των νέων σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας.

Στο πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», η εικόνα που περιγράφηκε από τις συνεντεύξεις είναι χαρακτηριστική των προκλήσεων των μικρών νησιών. Το πρόγραμμα λειτουργεί από το 2005, εξυπηρετώντας ηλικιωμένους - κυρίως γυναίκες άνω των 80 ετών - οι οποίοι αντιμετωπίζουν έντονη μοναξιά λόγω της απουσίας οικογενειακών φροντιστών. Η σημερινή λειτουργία στηρίζεται αποκλειστικά σε ένα άτομο που καλύπτει ταυτόχρονα καθήκοντα νοσηλεύτη, οδηγού και οικογενειακού βοηθού, γεγονός που δημιουργεί λειτουργική επιβάρυνση και ανάγκη άμεσης ενίσχυσης της δομής. Παρά τα προβλήματα στελέχωσης, η συνεργασία με τον Δήμο και το Κέντρο Κοινότητας παραμένει άριστη, ενώ οι ωφελούμενοι/ες εκφράζουν έντονη συναισθηματική και πρακτική εξάρτηση από το πρόγραμμα, το οποίο συχνά αποτελεί τη μοναδική κοινωνική επαφή τους. Η συνέχιση και ενίσχυση της δομής κρίνεται κρίσιμη για την προαγωγή της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων της Καρπάθου.

5.21 Δήμος Ηρωϊκής Νήσου Κάσου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Ηρωϊκής Νήσου Κάσου αποτελεί έναν μικρό αλλά ιστορικά ιδιαίτερα σημαντικό νησιωτικό δήμο της Δωδεκανήσου, με 1.133 μόνιμους κατοίκους σύμφωνα με την Απογραφή 2021. Η οικονομία βασίζεται κυρίως στη ναυτιλία, την κτηνοτροφία και τον εποχικό τουρισμό, με αποτέλεσμα οι ευκαιρίες απασχόλησης - ιδιαίτερα για τους νέους/ες - να είναι περιορισμένες κατά τους χειμερινούς μήνες. Πολλοί/ές νέοι/ες αναγκάζονται να μετακινηθούν σε μεγαλύτερα νησιά ή στην ηπειρωτική χώρα για εκπαίδευση και εργασία, γεγονός που ενισχύει το δημογραφικό πρόβλημα. Παρά τις δυσκολίες, η Κάσος διατηρεί ισχυρή κοινοτική συνοχή, πλούσια πολιτιστική παράδοση και υψηλό βαθμό αλληλεγγύης μεταξύ των κατοίκων. Ο Δήμος υλοποιεί συνεχείς προσπάθειες για τη βελτίωση των υποδομών, τη στήριξη των οικογενειών, την ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών και την αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν από την απομόνωση και τη μικρή κλίμακα του νησιού.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2024, υπάρχουν 32 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 21,9% είναι αλλοδαποί, το 18,8% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 21,9% είναι ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος εξυπηρετείται από το Κέντρο Κοινότητας Καρπάθου.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετό στέλεχος Δήμου και Κοινωνικής Δομής

Κύριο στοιχείο που αναδείχθηκε από τις συνεντεύξεις είναι το γεγονός πως η οικονομική δραστηριότητα είναι περιορισμένη, με τους νέους/ες να αναγκάζονται σε εκτεταμένη μετακίνηση προς την ηπειρωτική χώρα ή μεγαλύτερα νησιά λόγω έλλειψης εκπαιδευτικών και επαγγελματικών ευκαιριών. Οι τομείς απασχόλησης στο νησί παραμένουν εστιασμένοι στη γεωργία, την κτηνοτροφία και τις μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, ενώ η εποχικότητα ενισχύει την εργασιακή αστάθεια.

Η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας αποτελεί κρίσιμη πρόκληση, καθώς στο νησί λειτουργεί μόνο ένας αγροτικός ιατρός, χωρίς ειδικότητες, γεγονός που αυξάνει τη συχνότητα των αεροδιακομιδών και δημιουργεί αίσθημα επισφαλούς υγειονομικής κάλυψης στον πληθυσμό. Αντίστοιχες δυσκολίες καταγράφονται και στην ψυχική υγεία, όπου η απουσία ψυχολόγου και ψυχιάτρου, σε συνδυασμό με τα κοινωνικά ταμπού μιας μικρής και κλειστής κοινότητας, περιορίζουν σημαντικά την αναζήτηση βοήθειας.

Την ίδια στιγμή, το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», που λειτουργεί από το 2023, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη φροντίδα των υπερηλίκων, οι οποίοι συχνά ζουν μόνοι λόγω της μετανάστευσης των παιδιών τους. Παρά τη σημαντική κοινωνική του συμβολή, η υποστελέχωση και η έλλειψη κοινωνικού λειτουργού επιβαρύνουν τη λειτουργία του προγράμματος και περιορίζουν την παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών.

Συνολικά, η Κάσος αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα μικρού ακριτικού νησιού που αντιμετωπίζει έντονες κοινωνικές και αναπτυξιακές ανισότητες, με τον Δήμο να επιδιώκει διαρκώς υποστήριξη από την Κεντρική Διοίκηση για την ενίσχυση των υποδομών, των κοινωνικών υπηρεσιών και της προσβασιμότητας σε βασικές παροχές υγείας και πρόνοιας.

5.22 Δήμος Τήλου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Τήλου σύμφωνα με την απογραφή 2021, έχει πληθυσμό 745 κατοίκους, γεγονός που τον κατατάσσει στους μικρότερους δήμους της χώρας. Η Τήλος αποτελεί παράδειγμα νησιωτικής κοινότητας με έντονα χαρακτηριστικά βιωσιμότητας, κοινωνικής συνοχής και οικολογικής ευαισθησίας. Έχει αναπτύξει σύγχρονες πολιτικές κυκλικής οικονομίας και διαχείρισης αποβλήτων. Η οικονομία του νησιού βασίζεται κυρίως στον τουρισμό, τη μικρής κλίμακας γεωργία και κτηνοτροφία, ενώ ο μόνιμος πληθυσμός ενισχύεται εποχικά από εργαζόμενους και επισκέπτες.

Παρά την πρόοδο σε τομείς βιώσιμης ανάπτυξης, το νησί αντιμετωπίζει διαχρονικές προκλήσεις που συνδέονται με την απομακρυσμένη του θέση: περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και εξειδικευμένο προσωπικό, δυσκολίες στη στέγαση κυρίως για εποχικούς εργαζόμενους, καθώς και περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης για νέους εκτός του τουριστικού τομέα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2024, μαζί με Μεγίστη και Χάλκη υπάρχουν 6 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 66,7% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α.

Ο Δήμος εξυπηρετείται από το Κέντρο Κοινότητας Ρόδου.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετά στελέχη Δήμου και Κοινωνικής Δομής

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Τήλο ανέδειξε τον ιδιαίτερο χαρακτήρα και τις σημαντικές προκλήσεις ενός μικρού νησιωτικού δήμου, όπου η «νησιωτικότητα» καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την καθημερινότητα των κατοίκων, τη λειτουργία των υπηρεσιών και τις δυνατότητες ανάπτυξης. Η οικονομική, κοινωνική και δημογραφική πραγματικότητα του νησιού δημιουργεί την ανάγκη για στοχευμένες πολιτικές που να λαμβάνουν υπόψη τη μικροκλίμακα και την απομόνωση της Τήλου.

Το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», που λειτουργεί από το 2002 και εξυπηρετεί περίπου 42 ηλικιωμένους, αποτελεί τη βασικότερη κοινωνική δομή του νησιού, προσφέροντας νοσηλευτική φροντίδα, υποστήριξη στην καθημερινή διαχείριση φαρμάκων και ανακούφιση της μοναξιάς. Το πρόγραμμα καλύπτει κενά που δημιουργούνται από την απουσία άλλων δομών πρόνοιας, γεγονός που καταδεικνύει τη σημασία της συνέχισης και ενίσχυσής του.

Η οικονομία της Τήλου εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από τον τουρισμό, με αποτέλεσμα έντονες πληθυσμιακές μεταβολές μεταξύ θερινής και χειμερινής περιόδου. Το καλοκαίρι υπάρχει πλήρης απασχόληση, ενώ τον χειμώνα η έλλειψη εργασίας οδηγεί αρκετούς κατοίκους, ιδιαίτερα νέους, στην αναζήτηση ευκαιριών εκτός νησιού. Παρότι υπάρχει ένας ικανοποιητικός αριθμός παιδιών και νέων με σχολικές δομές που καλύπτουν όλες τις βαθμίδες μέχρι και το Λύκειο, οι επιλογές δημιουργικής απασχόλησης και κοινωνικοποίησης τον χειμώνα παραμένουν περιορισμένες. Η Ένωση Νέων Τήλου λειτουργεί ως δραστήριο κύτταρο συμμετοχής και εθελοντισμού, ωστόσο η ανάγκη για περισσότερες δομές και δραστηριότητες παραμένει έντονη.

Σχετικά με τις υποδομές, ο Δήμος καταβάλλει προσπάθειες για τη βελτίωση του οδικού δικτύου, την αναβάθμιση των αθλητικών εγκαταστάσεων και την προώθηση μεγάλων έργων, όπως η κατασκευή νέου σχολικού συγκροτήματος. Παρά τις πρωτοβουλίες, η υλοποίηση συχνά καθυστερεί λόγω γραφειοκρατικών και τεχνικών εμποδίων. Οι ψηφιακές υπηρεσίες του Δήμου έχουν αναπτυχθεί σημαντικά, αλλά απαιτείται περαιτέρω ενίσχυση των υποδομών εκπαίδευσης και άθλησης.

Οι ανάγκες στον τομέα της υγείας είναι ιδιαίτερα πιεστικές. Η Τήλος διαθέτει ένα ιατρείο με εναλλασσόμενους γιατρούς και περιορισμένες ειδικότητες, γεγονός που αναγκάζει τους κατοίκους να μεταβαίνουν στη Ρόδο για σοβαρότερες εξετάσεις. Η μεταφορά έκτακτων περιστατικών αποτελεί πρόβλημα, καθώς συχνά απαιτούνται ιδιωτικά μέσα ή βοήθεια εθελοντών, δεδομένης της απουσίας οδηγού ασθενοφόρου. Η πρόσβαση σε παιδίατρος,

οδοντιάτρους και άλλους ειδικούς είναι προβληματική, ενώ η διαδικασία πιστοποίησης αναπηρίας στη Ρόδο αποτελεί σημαντικό βάρος για ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρία.

Σε θέματα ψυχικής υγείας καταγράφεται αυξανόμενη ανάγκη για στήριξη, χωρίς όμως να υπάρχει μόνιμη παρουσία ψυχολόγου ή κοινωνικού λειτουργού. Η απουσία τακτικής υποστήριξης δυσχεραίνει τόσο την πρόληψη όσο και την αντιμετώπιση προβλημάτων ψυχικής υγείας, ιδιαίτερα σε μαθητές, ηλικιωμένους και οικογένειες. Οι σποραδικές επισκέψεις ειδικών δεν επαρκούν, ενώ ο γεωγραφικός περιορισμός και η κοινωνική εγγύτητα που χαρακτηρίζουν μια μικρή κοινότητα δυσκολεύουν την καταγραφή αναγκών υποστήριξης.

Τέλος, καταγράφηκε η αίσθηση ότι η κεντρική διοίκηση δεν ανταποκρίνεται επαρκώς στις πραγματικές ανάγκες των μικρών νησιών. Υπογραμμίστηκε η ανάγκη για εφαρμογή εξειδικευμένων πολιτικών που να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες της νησιωτικότητας, με παροχή κινήτρων για στελέχωση υπηρεσιών, ενίσχυση των υγειονομικών δομών και απλούστευση των διαδικασιών. Ο ρόλος του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Ν. Αιγαίου αναγνωρίζεται ως σημαντικός για την καταγραφή, ανάδειξη και τεκμηρίωση των αναγκών, με την προσδοκία ότι η καταγραφή θα συνοδευτεί από ουσιαστικές παρεμβάσεις και ενίσχυση των υπηρεσιών.

5.23 Δήμος Αμοργού

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Αμοργού αποτελεί έναν από τους μικρούς νησιωτικούς δήμους των Κυκλάδων, με μόνιμο πληθυσμό περίπου 1.973 κατοίκους (απογραφή 2021). Η γεωμορφολογία του νησιού, ορεινή και ιδιαίτερα κατακερματισμένη, σε συνδυασμό με τη μεγάλη απόσταση από τα κεντρικά νησιά των Κυκλάδων, διαμορφώνει συνθήκες έντονης νησιωτικότητας, με σημαντικές χωρικές και λειτουργικές ιδιαιτερότητες.

Η οικονομική δραστηριότητα της Αμοργού βασίζεται κυρίως στον τουρισμό, ο οποίος γνωρίζει αυξανόμενη δυναμική τα τελευταία χρόνια και λειτουργεί ως κύριος πυλώνας απασχόλησης για τους νέους. Συμπληρωματικά, ο πρωτογενής τομέας -ιδίως οι μικρές κλίμακας καλλιέργειες και η κτηνοτροφία- εξακολουθεί να αποτελεί τμήμα της τοπικής παραγωγικής φυσιογνωμίας, χωρίς όμως να συγκρατεί μόνιμα τον νεανικό πληθυσμό. Η εποχικότητα του τουρισμού οδηγεί σε σημαντικές διαφοροποιήσεις στη ζήτηση εργασίας, με πλήρη απασχόληση τους θερινούς μήνες και περιορισμένες ευκαιρίες τον χειμώνα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2024, υπάρχουν 45 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 6,7% είναι αλλοδαποί, 6,6% είναι μονογονεϊκές οικογένειες, το 45,7% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 6,7% είναι ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος εξυπηρετείται από το Κέντρο Κοινότητας Νάξου και Μικρών Κυκλάδων.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στέλεχος Κοινωνικής Υπηρεσίας Δήμου

Σύμφωνα με τον/ην συνεντευξιζόμενο/η, η κατάσταση στο νησί χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα λόγω τουρισμού, ο οποίος αποτελεί τον βασικό οικονομικό πυλώνα. Η πλειονότητα των νέων εργάζεται εποχιακά σε ξενοδοχεία, εστίαση και συναφείς δραστηριότητες, με συνέπεια να εξαρτώνται από επιδόματα τον χειμώνα. Στο νησί λειτουργούν όλες οι βασικές δομές εκπαίδευσης: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο (ως παράρτημα άλλου νησιού) και ΕΠΑΛ με τέσσερις ειδικότητες. Παρά την ύπαρξη ενδιαφέροντος από την τοπική κοινωνία, οι προσπάθειες για ίδρυση Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας και παραρτήματος ΙΕΚ δεν έχουν αποδώσει.

Η απασχόληση παραμένει συγκεντρωμένη στον τουρισμό. Μικρό μέρος του πληθυσμού δραστηριοποιείται στον πρωτογενή τομέα, ακόμη λιγότεροι στη μεταποίηση, ενώ η δημιουργία νέων επιχειρήσεων είναι περιορισμένη παρότι υπάρχουν διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία. Η πλειονότητα των νέων που αναχωρεί για σπουδές δεν επιστρέφει μόνιμα. Ο Δήμος αναλαμβάνει δράσεις που ενισχύουν την κοινωνική και πολιτιστική ζωή, όπως σεμινάρια, εργαστήρια και μαθήματα σε συνεργασία με πολιτιστικούς συλλόγους. Στον τομέα της ψυχικής υγείας καταγράφεται αύξηση περιστατικών, αλλά και μείωση του κοινωνικού στίγματος, καθώς περισσότεροι κάτοικοι απευθύνονται σε υπηρεσίες. Παρόλα αυτά, οι ελλείψεις παραμένουν σημαντικές: δεν υπάρχει μόνιμος ψυχολόγος ή ψυχίατρος, η υποστήριξη παρέχεται κυρίως μέσω τηλεδιασκέψεων από δομές άλλων νησιών, δεν υπάρχουν ιδιώτες επαγγελματίες ψυχικής υγείας και η κοινωνική στήριξη βασίζεται σε έναν μόνο εργαζόμενο στο πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι». Η απουσία αυτοτελούς Κέντρου Κοινότητας δυσχεραίνει την πρόσβαση των κατοίκων σε υπηρεσίες που παρέχονται από μεγαλύτερα νησιά.

Συνολικά, το Τμήμα Κοινωνικής Προστασίας, Παιδείας και Πολιτισμού του Δήμου επισημαίνει ως βασικές ανάγκες: την ίδρυση Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας, τη δημιουργία ή στελέχωση δομής ψυχικής υγείας με μόνιμο προσωπικό και την εγκαθίδρυση Κέντρου Κοινότητας στην Αμοργό, ώστε να ενισχυθεί η κοινωνική προστασία σε τοπικό επίπεδο και να μειωθούν οι συνέπειες της νησιωτικότητας και της γεωγραφικής απομόνωσης.

5.24 Δήμος Νισύρου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Νισύρου αποτελεί έναν από τους μικρότερους αλλά γεωλογικά και πολιτισμικά ιδιαίτερους δήμους της Δωδεκανήσου. Σύμφωνα με την Απογραφή 2021, ο μόνιμος πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται σε 1.008 κατοίκους.

Η Νίσυρος χαρακτηρίζεται από οικονομία που βασίζεται στον τουρισμό και στη γεωργία, καθώς και σημαντικές πληθυσμιακές διακυμάνσεις μεταξύ χειμώνα και καλοκαιριού. Οι νέοι αντιμετωπίζουν περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης, ενώ οι υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας επηρεάζονται από τη νησιωτικότητα και την απόσταση από

μεγαλύτερα κέντρα. Παρά τις προκλήσεις, ο δήμος διατηρεί ζωντανή πολιτιστική ταυτότητα και ισχυρούς δεσμούς κοινότητας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2024, υπάρχουν 12 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 41,7% είναι αλλοδαποί, το 50% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α. και το 41,7% είναι ηλικιωμένοι.

Ο Δήμος εξυπηρετείται από το Κέντρο Κοινότητας Κω.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με στέλεχος Δήμου και Κοινωνικής Δομής

Η Νίσυρος ακολουθεί μια αναπτυξιακή στρατηγική που στηρίζεται στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στη λειτουργία βιολογικού καθαρισμού, στην αξιοποίηση των φυσικών πόρων και στην ενίσχυση θεματικών μορφών τουρισμού. Η ένταξή της στο Δίκτυο Παγκόσμιων Γεωπάρκων UNESCO αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα, καθώς αναβαθμίζει το προφίλ του νησιού και υποστηρίζει τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Παρ' όλα αυτά, εκφράζεται η άποψη ότι απαιτούνται περισσότερα κίνητρα από την Πολιτεία για να καταστεί η Νίσυρος τόπος μόνιμης εγκατάστασης νέων και οικογενειών.

Για τους νέους/ες, ο τουρισμός και οι συναφείς δραστηριότητες αποτελούν την κυρίαρχη επιλογή απασχόλησης, ενώ ο πρωτογενής τομέας προσελκύει όλο και λιγότερους. Το ζήτημα της στέγασης δυσχεραίνει περαιτέρω την εγκατάσταση επαγγελματιών - χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι εκπαιδευτικοί που δυσκολεύονται να βρουν κατοικία λόγω της εκτεταμένης χρήσης των κατοικιών ως Airbnb. Παράλληλα, επισημαίνεται η ανάγκη για πιο ποιοτικό και εξειδικευμένο θεματικό τουρισμό που θα ενισχύσει την τοπική οικονομία χωρίς να επιβαρύνει το περιβάλλον.

Όπως και σε άλλα μικρά νησιά, έτσι και στη Νίσυρο παρατηρείται υψηλό ποσοστό ηλικιωμένων, έντονο αίσθημα μοναξιάς και σημαντικές ελλείψεις σε νοσηλευτικό προσωπικό και κοινωνικό λειτουργό, γεγονός που περιορίζει την ικανότητα του Δήμου να υλοποιήσει ολοκληρωμένα κοινωνικά προγράμματα. Παρά τις προσπάθειες να καλυφθούν βασικές ανάγκες, θεωρείται προφανές μέσα από τις συνεντεύξεις ότι η ενίσχυση του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» -ή η δημιουργία αντίστοιχης δομής όπου δεν υπάρχει- θα μπορούσε να αποτελέσει κρίσιμο μηχανισμό καθημερινής φροντίδας και υποστήριξης, ιδιαίτερα για μοναχικούς ηλικιωμένους που βασίζονται συχνά στη βοήθεια γειτόνων για πρακτική και συναισθηματική στήριξη.

Οι συνεντευξιζόμενοι/ες δεν εστίασαν περαιτέρω στο ζήτημα της ψυχικής υγείας, πέρα από την υπογράμμιση της μοναξιάς που βιώνουν πολλοί ηλικιωμένοι κάτοικοι.

5.25 Δήμος Πάτμου

Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο Δήμος Πάτμου αποτελεί έναν από τους μικρούς νησιωτικούς δήμους της Δωδεκανήσου, με μόνιμο πληθυσμό 3.049 κατοίκων (απογραφή 2021). Η Πάτμος διαθέτει ιδιαίτερη διεθνή αναγνωρισιμότητα λόγω του θρησκευτικού και πολιτιστικού της αποθέματος.

Η οικονομία του Δήμου στηρίζεται κυρίως στον τουρισμό, με έντονη εποχικότητα και σημαντική αύξηση του πληθυσμού τους θερινούς μήνες. Ο τριτογενής τομέας απορροφά το μεγαλύτερο μέρος της απασχόλησης, ενώ ο πρωτογενής τομέας περιορίζεται σε μικρής κλίμακας γεωργοκτηνοτροφικές δραστηριότητες, χωρίς να αποτελεί ισχυρό μηχανισμό συγκράτησης των νέων. Η εποχιακή οικονομία δημιουργεί περιορισμένες ευκαιρίες μόνιμης απασχόλησης για τους νέους/ες, οι οποίοι συχνά στρέφονται σε σπουδές ή εργασία εκτός νησιού.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2024, υπάρχουν 60 μέλη νοικοκυριών δικαιούχοι ΕΕΕ. Από αυτούς/ές, το 8,3 είναι μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, το 60% είναι εγγεγραμμένοι στη Δ.ΥΠ.Α.

Ο Δήμος εξυπηρετείται από το Κέντρο Κοινότητας Λέρου.

Κύρια ποιοτικά ευρήματα από τις συνεντεύξεις με αιρετό στέλεχος Δήμου και Κοινωνικής Δομής

Η Πάτμος εμφανίζει μια σταθερή και σχετικά καλή ποιότητα ζωής, στοιχείο που συμβάλλει στην επιστροφή αρκετών νέων στο νησί, παρά την έντονη εποχικότητα που δημιουργεί το τουριστικό μοντέλο ανάπτυξης. Η νησιωτικότητα εξακολουθεί να επηρεάζει κρίσιμους τομείς, όπως τις μεταφορές, την υγειονομική περίθαλψη και την πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες, ενώ η αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας αναδεικνύεται ως σημαντικό εργαλείο για την κάλυψη μέρους των υφιστάμενων ελλείψεων. Ωστόσο, απαιτείται ενίσχυση τόσο της εκπαίδευσης όσο και των προγραμμάτων επιμόρφωσης, καθώς τα κίνητρα για συμμετοχή και ανάπτυξη δεξιοτήτων παραμένουν περιορισμένα.

Στην Πάτμο, οι παροχές στον τομέα της παιδείας θεωρούνται σύμφωνα με τους/τις ερωτώμενους/ες επαρκείς ως προς τη λειτουργικότητα των σχολικών μονάδων, οι οποίες — σε αντίθεση με άλλα μικρά νησιά— δεν αντιμετωπίζουν άμεσο κίνδυνο συρρίκνωσης ή αναστολής λειτουργίας. Παρά τις ελλείψεις σε ορισμένες ειδικότητες, η αξιοποίηση της τεχνολογίας και των ψηφιακών εργαλείων συμβάλλει στην κάλυψη εκπαιδευτικών κενών και στη διεύρυνση των μαθησιακών ευκαιριών.

Η οικονομική δραστηριότητα χαρακτηρίζεται από υψηλή εποχικότητα, καθώς ο τουρισμός αποτελεί την κυρίαρχη πηγή εισοδήματος. Κατά την θερινή περίοδο η ανεργία είναι σχεδόν μηδενική, ενώ τον χειμώνα αναδεικνύεται η ανάγκη για σταθερότερα εισοδήματα και

δραστηριότητες που εξασφαλίζουν παραγωγικό χρόνο και βιωσιμότητα για τους κατοίκους. Η διαχείριση αποβλήτων αποτελεί βασική πρόκληση για τον Δήμο, ιδιαίτερα λόγω της αύξησης του πληθυσμού κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Επιπλέον, καταγράφεται αυξημένη ανάγκη υποστήριξης ηλικιωμένων ατόμων, καθώς η μοναξιά και η περιορισμένη πρόσβαση σε εξειδικευμένες υπηρεσίες φροντίδας επιβαρύνουν την καθημερινότητά τους. Η ενίσχυση υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, ιδίως κατά τους χειμερινούς μήνες, θεωρείται κρίσιμη για τη διασφάλιση της ποιότητας ζωής και της κοινωνικής συνοχής στο νησί.

Στον τομέα της προσχολικής αγωγής, ο δημοτικός παιδικός σταθμός διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ομαλή ένταξη και κοινωνικοποίηση των παιδιών, παρέχοντας στήριξη σε οικογένειες εργαζομένων και μονογονεϊκά νοικοκυριά. Μέσα από καθημερινές παιδαγωγικές δραστηριότητες καλλιεργούνται δεξιότητες λεπτής κινητικότητας, συνεργατικότητας και αυτονομίας, ενώ ο σταθμός αναλαμβάνει και συμβουλευτικό ρόλο προς τους γονείς, συμβάλλοντας στη διαχείριση καθημερινών αναγκών και προκλήσεων. Παράλληλα, υφίσταται συνεργασία με νηπιαγωγεία και τοπικούς φορείς για την υλοποίηση κοινών δράσεων και εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών.

Παρά τις προσπάθειες αναβάθμισης των υπηρεσιών, η διαθεσιμότητα υποδομών παραμένει περιορισμένη. Ως εκ τούτου, εξετάζονται συνεχώς δυνατότητες χρηματοδότησης με στόχο τη βελτίωση του εξοπλισμού, την αναβάθμιση των χώρων και την αύξηση της δυναμικότητας, ώστε ο παιδικός σταθμός να μπορεί να καλύψει τον αυξανόμενο αριθμό οικογενειών που ζητούν υποστήριξη. Συνολικά, η Πάτμος αποτελεί ένα νησί με ισχυρή κοινωνική συνοχή, αλλά με διαρκείς ανάγκες ενίσχυσης σε τομείς όπως η υγεία, η εκπαίδευση και η στελέχωση κοινωνικών υπηρεσιών, ώστε να διατηρηθεί η θετική δυναμική που έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια.

5.26 Συμπεράσματα

Η συνολική εικόνα που προκύπτει από τις συνεντεύξεις στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου είναι αυτή ενός πολύτιμου αλλά εύθραυστου δικτύου κοινωνικής φροντίδας, το οποίο λειτουργεί μέσα σε έντονες συνθήκες νησιωτικότητας, τουριστικής πίεσης και δημογραφικών ανισορροπιών. Στα δέκα νησιά Τήλος, Ίος, Σέριφος, Κύθνος, Κίμωλος, Κως, Σύμη, Κάσος, Πάτμος και Νίσυρος, τα αιρετά και διοικητικά στελέχη περιγράφουν μια πραγματικότητα όπου η οικονομία βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά στον τουρισμό, με αποτέλεσμα έντονη εποχικότητα, μεγάλες διακυμάνσεις στον πληθυσμό και περιορισμένες δυνατότητες για μόνιμη και αξιοπρεπή εγκατάσταση νέων και οικογενειών. Η στέγαση αναδεικνύεται ως η πιο κρίσιμη οριζόντια πρόκληση: η εξάπλωση των βραχυχρόνιων μισθώσεων, η ανακαίνιση παλαιών κατοικιών για τουριστική χρήση και η άνοδος των ενοικίων δυσκολεύουν όχι μόνο τους νέους αλλά και την προσέλκυση εκπαιδευτικών, υγειονομικών και προσωπικού των δήμων.

Παράλληλα, η υγεία και ειδικά η ψυχική υγεία παραμένουν πεδίο με σοβαρές ελλείψεις. Σε πολλά νησιά υπάρχει μόνο ένας γιατρός γενικής κατεύθυνσης, οι αεροδιακομιδές καθυστερούν και η πρόσβαση σε ειδικότητες, όπως παιδίατρος, ψυχίατρος ή νευρολόγος, προϋποθέτει μετακίνηση σε μεγαλύτερα νησιά ή στην ηπειρωτική χώρα. Η ψυχική υγεία, αν και εμφανώς βελτιώνεται ως προς τη μείωση του στίγματος, εξακολουθεί να καλύπτεται αποσπασματικά, κυρίως με κινητές μονάδες, εξ αποστάσεως συνεδρίες και μεμονωμένους ιδιώτες, χωρίς σταθερές ενδιάμεσες δομές σε πολλά από τα μικρότερα νησιά.

Στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας, οι υπηρεσίες των δήμων -όπου υπάρχουν- σηκώνουν κατά δήλωση «μεγάλο βάρος», με αρμοδιότητες που εκτείνονται από τη διαχείριση κοινωνικών επιδομάτων και εισαγγελικών εντολών μέχρι τη λειτουργία κοινωνικών παντοπωλείων και τη συνεργασία με άλλους φορείς. Εκεί όπου δεν υπάρχει Κέντρο Κοινότητας ή οργανωμένη κοινωνική υπηρεσία, τα διοικητικά στελέχη καλούνται συχνά να διαχειριστούν - αν και ολιγάριθμα - την ίδια στιγμή σύνθετα κοινωνικά και ψυχοκοινωνικά ζητήματα χωρίς την απαραίτητη εξειδίκευση. Την ίδια στιγμή, οι ευκαιρίες για νέους/ες παραμένουν σε μεγάλο βαθμό εγκλωβισμένες στον τουρισμό και τις συναφείς δραστηριότητες, με τη χειμερινή περίοδο να χαρακτηρίζεται από έλλειψη δημιουργικής απασχόλησης, περιορισμένες εκπαιδευτικές δυνατότητες σε τοπικό επίπεδο και δυσκολίες κοινωνικοποίησης, που συνδέονται με φαινόμενα μοναξιάς, χρήσης ουσιών ή συναισθηματικής πίεσης.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» αναδεικνύεται ως ένας από τους βασικούς πυλώνες κοινωνικής φροντίδας στα νησιά. Από τα μεγάλα νησιά (όπως η Σύρος, η Άνδρος, η Κως, η Μύκονος) μέχρι τα πιο μικρά και απομονωμένα (όπως Κάσος, Τήλος, Νίσυρος, Κέα, Κάρπαθος, Λέρος, Μήλος, Κύθνος), η δομή αυτή προσφέρει σε ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρία πολύτιμες υπηρεσίες κατ' οίκον όπως είναι η νοσηλευτική φροντίδα, βοήθεια στη φαρμακευτική αγωγή, υποστήριξη στην καθαριότητα και στα ψώνια, συνοδεία, αλλά και απλή ανθρώπινη παρουσία, που συχνά είναι η μόνη επαφή των ωφελουμένων με τον έξω κόσμο. Ωστόσο, υφίστανται σημαντικά εμπόδια στη λειτουργία των εν λόγω δομών όπως είναι η υποστελέχωση, η έλλειψη νοσηλευτών και κοινωνικών λειτουργών, οι δυσκολίες κάλυψης των αδειών, η περιορισμένη χρηματοδότηση και η ανάγκη για καλύτερη διασύνδεση με τις υπηρεσίες υγείας και ψυχικής υγείας. Παρά τα εμπόδια, το αποτύπωμα του προγράμματος στην καταπολέμηση της μοναξιάς και της περιθωριοποίησης χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα σημαντικό.

Κρίσιμο ρόλο παίζουν, επίσης, οι δομές για παιδιά και νέους, όπως παιδικοί και βρεφονηπιακοί σταθμοί, ΚΔΑΠ και εξειδικευμένα κέντρα για παιδιά και νέους/ες με αναπηρία. Σε νησιά, όπως η Μύκονος, η Πάρος, η Θήρα και η Πάτμος, οι δομές αυτές στηρίζουν ουσιαστικά εργαζόμενους γονείς, μονογονεϊκές οικογένειες και παιδιά με αυξημένες εκπαιδευτικές ανάγκες, προσφέροντας πλαίσιο ασφάλειας, ανάπτυξης δεξιοτήτων και κοινωνικοποίησης. Ταυτόχρονα, αναδεικνύονται αυξανόμενες μαθησιακές δυσκολίες και ανάγκες ειδικής αγωγής, που συνδέονται -μεταξύ άλλων- με την περίοδο της

πανδημίας και τη χρήση οθονών, ενώ είναι σταθερό αίτημα η ενίσχυση με ειδικό προσωπικό, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς και η αύξηση της δυναμικότητας ώστε να μη μένουν παιδιά εκτός δομών. Δίπλα σε αυτά, δομές όπως το ΚΗΦΗ στη Νάξο, το Πτωχοκομείο Θήρας και ο ΚΟΙΣΠΕ Λέρου λειτουργούν συμπληρωματικά ως χώροι ημερήσιας φροντίδας, φιλοξενίας ή εργασιακής ένταξης για ηλικιωμένους και άτομα με ψυχοκοινωνικές δυσκολίες, μειώνοντας το βάρος στις οικογένειες, ενισχύοντας την κοινωνικοποίηση και συμβάλλοντας στη σταδιακή μετάβαση από τη φιλανθρωπία σε πιο οργανωμένες μορφές κοινωνικής προστασίας.

Συνολικά, το υφιστάμενο οικοσύστημα κοινωνικών υπηρεσιών στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται ως δυναμικό αλλά ευάλωτο. Από τη μια πλευρά, καταγράφονται σημαντικές προσπάθειες, όπως λόγου χάρη, συνεργασίες με φορείς υγείας και ψυχικής υγείας, έργα υποδομών, αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων, δημιουργία ή ενίσχυση δομών, όπως Κέντρα Κοινότητας, ΚΔΑΠ, ΚΔΑΠ-ΜΕΑ, ΚΗΦΗ και κοινωνικοί συνεταιρισμοί. Από την άλλη, οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα συναινούν σε τέσσερις ανάγκες οι οποίες είναι επιτακτικό να καλυφθούν. Συνγκεκριμένα, αναφέροντες στην ανάγκη σταθερής μόνιμης και επαρκούς στελέχωσης σε κρίσιμες ειδικότητες, στην ανάπτυξη ενδιάμεσων δομών ψυχικής υγείας και υποστηριζόμενης διαβίωσης, στη βελτίωση της προσβασιμότητας και των μετακινήσεων ευάλωτων ατόμων και στην θεσμική αναγνώριση και στήριξη των υφιστάμενων δομών και εθελοντικών σχημάτων. Σύμφωνα με τους/τις ερωτώμενους/ες, στοχευμένες παρεμβάσεις που θα ενισχύουν το ανθρώπινο δυναμικό, τις υποδομές και τις διαδημοτικές συνεργασίες μπορούν να μετασχηματίσουν το υφιστάμενο δίκτυο κοινωνικών υπηρεσιών σε ένα πιο ανθεκτικό και ουσιαστικά συμπεριληπτικό σύστημα για όλους τους κατοίκους των νησιών.

6. Λειτουργία Συλλόγων και άλλων φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών

Κατά τη διάρκεια της έρευνας, οι ομάδες του Παρατηρητηρίου πραγματοποίησαν για πρώτη φορά επιτόπιες επισκέψεις σε συλλόγους και σωματεία της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Με τα στελέχη τους συζητήθηκαν το εύρος των δράσεων, οι τοπικές ανάγκες που επιχειρούν να καλύψουν και ο ρόλος τους στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Οι φορείς που συμμετείχαν παρουσιάζονται αναλυτικά στον Πίνακα 2. Θα πρέπει να διατυπωθεί πως σύμφωνα με τη μεθοδολογική προσέγγιση της έρευνας ο στόχος της παρούσας θεματικής δεν ήταν η εξαντλητική χαρτογράφηση όλων των συλλόγων και φορέων της Περιφέρειας, αλλά η πρώτη συστηματική επαφή με ενδεικτικές ομάδες και συλλογικότητες, ώστε να καταστεί δυνατή μια αρχική αποτύπωση του ρόλου τους στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής και βιώσιμης ανάπτυξης. Η προσέγγιση αυτή είχε ως στόχο τη διερεύνηση ζητημάτων που αφορούν την κοινωνική συνοχή, τη συμμετοχή των κατοίκων και ειδικότερα τον ρόλο των νέων στις τοπικές κοινωνίες στο πλαίσιο της συνολικής στόχευσης των επιτόπιων ερευνών.

Παράλληλα, δημιουργεί νέα δεδομένα για τις ερευνητικές προτεραιότητες της ομάδας ερευνών του Παρατηρητηρίου καθώς συνδυαστικά με τα ευρήματα του ερωτηματολογίου των νέων ωφελουμένων κοινωνικών επιδομάτων (βλ. Ενότητα 3), όπου η πλειονότητα των συμμετεχόντων δήλωσε ότι δεν συμμετέχει σε κάποιον σύλλογο ή σωματείο αναδεικνύει τη σημασία περαιτέρω εμβάθυνσης στον τρόπο με τον οποίο οι συλλογικοί φορείς μπορούν να λειτουργούν ως δίαυλοι συμμετοχής και ενδυνάμωσης για τους νέους των νησιωτικών κοινοτήτων. Και στην παρούσα ενότητα, όπου κρίνεται αναγκαίο για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων παρουσιάζονται σε εισαγωγικά (« ») αυτούσια τα λόγια των ερωτώμενων.

Παράλληλα με τις κοινωνικές υπηρεσίες σε επίπεδο Δήμων, στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου αναπτύσσεται ένα ιδιαίτερα ενεργό δίκτυο σωματείων και συλλόγων, που λειτουργούν συμπληρωματικά ως «άτυπες» δομές κοινωνικής προστασίας, περιβαλλοντικής υπεράσπισης και ενδυνάμωσης των κατοίκων. Στην Ίο και τη Σέριφο, σωματεία όπως το Save Ios και το Serifos' Friends εστιάζουν στην προστασία του φυσικού και αρχιτεκτονικού τοπίου, στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην αποτροπή ανεξέλεγκτης δόμησης, αξιοποιώντας τόσο πολιτιστικές και εκπαιδευτικές δράσεις όσο και νομικά εργαλεία. Παράλληλα, επιδιώκουν να έχουν ουσιαστικό ρόλο στον χωροταξικό σχεδιασμό, αναγνωρίζοντας ότι η περιβαλλοντική διάσταση συνδέεται άμεσα με τις κοινωνικές και οικονομικές προοπτικές των τοπικών κοινωνιών.

Συλλογικές πρωτοβουλίες με έμφαση στην κοινωνική στήριξη και την οικογένεια δραστηριοποιούνται επίσης στα νησιά. Ο Σύλλογος Γυναικών Σύρου δραστηριοποιείται από το 2016 με φιλανθρωπικές και πολιτιστικές δράσεις, προσφέροντας στήριξη σε γυναίκες και οικογένειες και αναζητώντας σταθερό χώρο λειτουργίας, ώστε να μειωθεί το οικονομικό βάρος και να ενισχυθεί η παρουσία του. Αντίστοιχα, ο Σύλλογος Τριτέκνων Πάρου-Αντιπάρου, ενεργός από το 2011, στηρίζει οικογένειες με παιδιά με υλικές παροχές (τρόφιμα, ρούχα) και προωθεί εκπτώσεις σε δημοτικά τέλη, λογαριασμούς και υπηρεσίες, παρά τις δυσκολίες σε σταθερή χρηματοδότηση, έλλειψη γραφείου και την ανάγκη

ανανέωσης των μελών του. Στην Πάτμο, το Σωματείο Γυναικών «Η Σπίθα» (ιδρ. 2002) συμβάλλει στην ενδυνάμωση των γυναικών σε ένα μικρό και απομακρυσμένο νησί, μέσα από ενημερωτικές και επιμορφωτικές δράσεις και συνεργασίες με τον Δήμο και άλλους φορείς, αντιμετωπίζοντας όμως σταθερά οικονομικούς περιορισμούς και την ανάγκη μεγαλύτερης συμμετοχής, ιδίως τους χειμερινούς μήνες.

Σημαντική είναι και η παρουσία συλλόγων που εστιάζουν στην αναπηρία και την ιδιαίτερη φροντίδα. Στην Τήνο, το σωματείο «Έχουμε Δικαίωμα» (από το 2011) δημιουργεί έναν χώρο αποδοχής, δημιουργικής απασχόλησης και κοινωνικοποίησης για παιδιά και ενήλικες με αναπηρία, καλύπτοντας ακόμη και μέρος του κόστους θεραπειών όταν χρειάζεται. Λειτουργεί σχεδόν αποκλειστικά με δωρεές, συνδρομές και εθελοντική εργασία επαγγελματιών, αλλά αντιμετωπίζει σοβαρές δυσκολίες πρόσβασης για άτομα που ζουν σε απομακρυσμένα χωριά, καθώς και προβλήματα στέγασης, αφού μοιράζεται τον χώρο με τα ΚΑΠΗ και δεν έχει δικό του, αποκλειστικό κτίριο.

Από την άλλη, στη Ρόδο έχουν σημαντική βαρύτητα συλλογικοί φορείς που σχετίζονται με την υγεία και τη ζωή. Συγκεκριμένα, ο Σύλλογος Αιμοδοτών «Άγιος Εφραίμ», με ιστορία από το 1985 και χιλιάδες μέλη, οργανώνει συστηματικά εθελοντικές αιμοδοσίες σε όλο το νησί και σε γειτονικά νησιά, στηρίζοντας κρίσιμα το σύστημα υγείας και προάγοντας την κουλτούρα της προσφοράς, παρά τις οικονομικές δυσκολίες και την ανάγκη συνεχούς κινητοποίησης εθελοντών. Ο Σύλλογος Καρκινοπαθών Ρόδου «Μαζί, με δύναμη για τη ζωή», που δημιουργήθηκε από την ίδια την εμπειρία της ασθένειας, έχει καταφέρει - χωρίς κρατική χρηματοδότηση - να στηρίξει οικονομικά και ψυχολογικά εκατοντάδες ασθενείς, να συμβάλλει στη δημιουργία λειτουργικού τμήματος χημειοθεραπειών στο νοσοκομείο και να αναπτύξει δίκτυο ξενώνων και συνεργασιών με νοσοκομεία της ηπειρωτικής χώρας.

Γίνεται φανερό πως κάποιοι από τους συλλόγους με τους οποίους ήρθε σε επαφή το Παρατηρητήριο λειτουργούν εδώ και πολλά χρόνια, ενώ άλλοι ξεκίνησαν τη λειτουργία τους πρόσφατα. Σχετικά με τα εγγεγραμμένα μέλη τους, άλλοι απαριθμούν πολλά, ενώ άλλοι είναι ολιγομελείς. Οι περισσότεροι ξεκίνησαν τη λειτουργία τους για να καλύψουν κάποια έλλειψη που διαπίστωσαν τα ιδρυτικά μέλη τους στην τοπική κοινωνία.

Στην ερώτηση για τα άτομα που απασχολούνται στους συλλόγους, ορισμένοι διαθέτουν εκπαιδευτικό και επιστημονικό προσωπικό (π.χ. κοινωνικούς φροντιστές, παιδαγωγούς κ.ά.) καθώς και άλλες ειδικότητες (π.χ. οδηγούς, καθαριστές), ενώ υπάρχουν σύλλογοι που αποτελούνται μόνο από εθελοντές. Επιπλέον, υπάρχει και η συνδυαστική περίπτωση να υπάρχουν εργαζόμενοι και εθελοντές σε έναν σύλλογο.

Αναφορικά με τη δράση και τους στόχους τους, κάποια σωματεία ασχολούνται με την προστασία του περιβαλλοντικού και αρχιτεκτονικού χαρακτήρα αλλά και της πολιτιστικής κληρονομιάς των νησιών. Με το έργο τους προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη στήριξη της τοπικής οικονομίας. Άλλοι σύλλογοι δραστηριοποιούνται με τα άτομα που έχουν αναπηρία ή άλλου είδους ιδιαιτερότητα, όπως και με τους φροντιστές τους. Στόχος τους

είναι η αποδοχή της αναπηρίας και η δημιουργική απασχόληση των ατόμων, ενώ με τη δράση τους προσπαθούν να καταπολεμήσουν το κοινωνικό στίγμα και να αναβαθμίσουν την ποιότητα ζωής τους. Μάλιστα, ορισμένοι σύλλογοι αναλαμβάνουν ένα μέρος των εξόδων για συνεδρίες, όπως εργοθεραπείας.

Επιπρόσθετα, υπάρχουν σύλλογοι των οποίων το αντικείμενο σχετίζεται με την υποστήριξη οικογενειών με παιδιά, προσπαθώντας να εξασφαλίσουν στα μέλη τους κάποια προνόμια, όπως ευνοϊκότερες τιμές σε προϊόντα ή εκπτώσεις σε δημοτικά τέλη και εισιτήρια κ.ά. Κάποιοι άλλοι σχετίζονται με την ενίσχυση του τοπικού γυναικείου πληθυσμού, όπως με την εύρεση μιας θέσης εργασίας για μια γυναίκα που βρίσκεται σε ανάγκη.

Επιπλέον, στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου δραστηριοποιούνται σύλλογοι με φιλανθρωπική δράση, που αποτελούν παραδείγματα κοινωνικής αλληλεγγύης. Με το έργο τους προάγουν την κοινωνική ευαισθησία μέσα από δράσεις, όπως εθελοντικές αιμοδοσίες και ψυχοκοινωνική στήριξη και φροντίδα καρκινοπαθών πολιτών.

Σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν συχνά οι σύλλογοι, αυτές αφορούν κυρίως την αναζήτηση οικονομικής στήριξης και αυτοδυναμίας είτε για να καλύψουν κάποια ανάγκη ή δράση τους είτε για τα πάγια λειτουργικά έξοδά τους. Ακόμη, κάποιοι από αυτούς δεν διαθέτουν χώρο ή γραφείο, γεγονός που δυσκολεύει το έργο τους. Από την άλλη πλευρά, άλλοι διαθέτουν χώρο αλλά έχουν ανάγκη ο Δήμος να καλύψει ορισμένα από τα πάγια έξοδά τους ή/και να τους παραχωρήσει μια αίθουσα.

Άλλες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν κάποιοι σύλλογοι αφορούν τους κατοίκους απομακρυσμένων περιοχών και την έλλειψη μεταφορικού μέσου, ιδίως για άτομα με κινητικές δυσκολίες, εμποδίζοντας τα ουσιαστικά να συμμετέχουν σε διάφορες δραστηριότητες. Επίσης, παρόμοιο πρόβλημα δημιουργείται όταν το γραφείο ενός συλλόγου βρίσκεται σε απομακρυσμένη τοποθεσία. Επιπλέον, η εύρεση εθελοντών και η περιορισμένη διαθεσιμότητά τους κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου αποτελεί επίσης μια δοκιμασία για τους συλλόγους, ιδιαίτερα για εκείνους που στηρίζονται αποκλειστικά στον εθελοντισμό των μελών τους.

Όσον αφορά τη χρηματοδότησή τους, στη συντριπτική τους πλειοψηφία προέρχεται από συνδρομές μελών, χορηγίες από τοπικές επιχειρήσεις καθώς και δωρεές από εκδηλώσεις και λαχειοφόρους που διοργανώνουν. Υπάρχουν, όμως, και σύλλογοι που λαμβάνουν χρηματοδότηση από κρατικά προγράμματα.

Αναφορικά με τις συνεργασίες που λαμβάνουν χώρα, οι περισσότεροι πραγματοποιούν συνέργειες με άλλους τοπικούς φορείς, όπως σχολεία, ενώ οι δράσεις τους είναι κυρίως πολιτιστικού, φιλανθρωπικού και ενημερωτικού χαρακτήρα, ανάλογα με το είδος του συλλόγου ή του σωματείου αλλά και τα ενδιαφέροντα των μελών τους.

Στην ερώτηση για τα μελλοντικά τους σχέδια και τις προτεραιότητές τους, υπήρξαν διάφορες απαντήσεις, κάποιες από τις οποίες περιλαμβάνουν την κοινωνικοοικονομική

συμβολή στην κατάρτιση του χωροταξικού σχεδίου του τόπου τους, τη δημιουργία και λειτουργία δομών, όπως ενός ΚΔΑΠ ΑμεΑ, μιας Στέγης Υποστηριζόμενης Διαβίωσης ή ενός ξενώνα φιλοξενίας, καθώς και τον εμπλουτισμό των συλλόγων με νέα μέλη. Άλλες απαντήσεις αφορούν κάποια πιστοποίηση για την αναβάθμιση της αξιοπιστίας τους, τη γενικότερη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών τους, καθώς και τη διενέργεια θεραπειών στον τόπο τους για την εξυπηρέτηση πολιτών που νοσούν.

Συμπερασματικά, δύναται να διατυπωθεί ότι οι σύλλογοι και τα σωματεία της υπό μελέτη Περιφέρειας, ανεξάρτητα από το αντικείμενό τους, συμβάλλουν καθοριστικά στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου, στην εξάλειψη των κοινωνικών προκαταλήψεων και τελικά στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, προσδίδοντας θετικό πρόσημο στην κοινωνικοοικονομική εξέλιξη του τοπικού πληθυσμού.

Γενικά Συμπεράσματα

Η παρούσα έρευνα του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου υλοποιήθηκε, όπως και κάθε έτος με στόχο την παραγωγή αξιόπιστων και συγκρίσιμων δεδομένων σχετικά με τις κοινωνικές συνθήκες και τις προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης και ευημερίας στα νησιά της Περιφέρειας. Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας για το έτος 2025 αφορούσαν συγκεκριμένα:

- (α) την καταγραφή εξέλιξης λειτουργίας των κοινωνικών υπηρεσιών και δομών,
- (β) τη διερεύνηση των αναγκών και των προοπτικών των νέων τόσο ωφελούμενων κοινωνικών επιδομάτων όσο και ευρύτερα,
- (γ) την αποτύπωση ζητημάτων ψυχικής υγείας,
- (δ) την καταγραφή των προτεραιοτήτων των αιρετών προσώπων για τη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη και
- (ε) την ανάλυση του ρόλου των συλλόγων και σωματείων ως άτυπων μηχανισμών κοινωνικής συνοχής.

Η μεθοδολογία σχεδιάστηκε ώστε να εξυπηρετεί τους στόχους αυτούς και περιλάμβανε εν προκειμένω:

- (α) ποιοτικές συνεντεύξεις με στελέχη κοινωνικών υπηρεσιών, Κέντρων Κοινότητας και διοικητικά στελέχη Δήμων
- (β) ποσοτική έρευνα σε νέους ωφελούμενους κοινωνικών επιδομάτων στους έξι μεγαλύτερους Δήμους της Περιφέρειας,
- (γ) ποσοτική έρευνα σε αιρετούς
- (δ) ποιοτικές συνεντεύξεις με εκπροσώπους τοπικών φορέων (όπως συλλόγους και σωματεία) της κοινωνίας των πολιτών. Το δείγμα επιλέχθηκε βάσει πληθυσμιακής συγκέντρωσης, χωρικής αντιπροσωπευτικότητας και συγκέντρωσης δικαιούχων ΕΕΕ, ώστε να αντανακλά όσο το δυνατόν ακριβέστερα το κοινωνικό προφίλ των Δήμων επί τη βάση της γνώσης που έχει παράξει τα προηγούμενα έτη η ομάδα ερευνών του Παρατηρητηρίου.

Τα αποτελέσματα, όπως παρουσιάστηκαν στις προηγούμενες ενότητες, σκιαγραφούν μια Περιφέρεια που ευημερεί μακροοικονομικά, όπως καταδεικνύουν τόσο η [Περιφερειακή Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης 2024](#) όσο και τα πρωτογενή δεδομένα του Παρατηρητηρίου, αλλά ταυτόχρονα εμφανίζει σημαντικές ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Η οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας, η οποία στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τουριστική δραστηριότητα, δεν κατανέμεται ισόρροπα μεταξύ των κοινωνικών ομάδων ούτε χωρικά σε

όλα τα νησιά, όπως καταδεικνύουν τα ευρήματα της έρευνας. Ως αποτέλεσμα, διαμορφώνεται μια συνθήκη κατά την οποία ορισμένες περιοχές και πληθυσμιακές ομάδες έρχονται αντιμέτωπες με νέες μορφές επισφάλειας (όπως η περιορισμένη πρόσβαση σε προσιτή στέγη και η αυξανόμενη ακρίβεια βασικών αγαθών) ή περιβαλλοντικών κινδύνων ακόμη και σε περιοχές όπου δεν καταγράφονται υψηλά ποσοστά φτώχειας ή ανεργίας. Ιδιαίτερα για ομάδες, όπως οι ηλικιωμένοι και τα άτομα με αναπηρία, οι δυσκολίες αυτές επιτείνονται από την περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες, την αυξημένη κοινωνική ευαλωτότητα και την ανεπάρκεια υποστηρικτικών δομών, ειδικά στα μικρότερα και πιο απομακρυσμένα νησιά, όπου η γεωγραφική απομόνωση εντείνει τις ανισότητες.

Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν ότι η οικονομική μεγέθυνση δε μεταφράζεται αυτομάτως σε κοινωνική ευημερία. Η διαπίστωση αυτή καθιστά αναγκαία την ενίσχυση των μηχανισμών κοινωνικής προστασίας και τη συστηματική μελέτη της λειτουργίας τους σε συνάρτηση με τους [Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης \(SDGs\)](#). Πέραν της ανάγκης να λαμβάνονται υπόψη τα χωρικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των νησιωτικών κοινοτήτων, απαιτείται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που ενσωματώνει βασικούς στόχους, όπως: μείωση της φτώχειας και των ανισοτήτων (SDG 1 και 10), ενίσχυση της αξιοπρεπούς εργασίας και της οικονομικής ανθεκτικότητας (SDG 8), στήριξη της υγείας και της ψυχοκοινωνικής ευημερίας (SDG 3), καθώς και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και βιώσιμη διαχείριση πόρων (SDG 11, 13, 14 και 15). Σε αυτό το πλαίσιο, η κοινωνική πολιτική μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά προς την οικονομική ανάπτυξη, διασφαλίζοντας ότι η παραγόμενη ευημερία μετατρέπεται σε βιώσιμη και συμπεριληπτική ανάπτυξη για όλους τους κατοίκους της Περιφέρειας.

Σε ό,τι αφορά τα επιμέρους ευρήματα της έρευνας, οι νέοι/ες δικαιούχοι κοινωνικών επιδομάτων δηλώνουν ως κύριες προκλήσεις τα ασταθή ή εποχιακά εισοδήματα, τις περιορισμένες δυνατότητες εργασιακής εξέλιξης και το σημαντικό φροντιστικό φορτίο, ιδίως όσοι έχουν οικογένεια. Η στέγαση αποτελεί επιπλέον κρίσιμο εμπόδιο, καθώς τα τελευταία έτη καταγράφεται τάση αύξησης ενοικίων και περιορισμένη διαθεσιμότητα λόγω βραχυχρόνιων μισθώσεων που επηρεάζουν όχι μόνο τους νέους/ες, αλλά και την ικανότητα των Δήμων να στελεχώσουν κρίσιμες υπηρεσίες (εκπαίδευση, υγεία). Παράλληλα, η ψυχική υγεία αναδεικνύεται ως κρίσιμος τομέας από τους/τις ερωτώμενους/ες καθώς αν και οι περισσότεροι δηλώνουν μέτρια ή καλή κατάσταση, η οικονομική και κοινωνική πίεση αυξάνει τα περιστατικά άγχους, απομόνωσης και οικογενειακών εντάσεων, ενώ η πρόσβαση σε υπηρεσίες είναι άνιση και συχνά ανεπαρκής. Τα εν λόγω δεδομένα χαρακτηρίζονται από το δείγμα της έρευνας ως αρκετά γνωστά με τους/τις περισσότερους/ες να μη δύνανται να προτείνουν κάποια διέξοδο ή εναλλακτική λύση.

Συνύπαρξη Οικονομικής Ανάπτυξης και Κοινωνικών Αναγκών στο Νότιο Αιγαίο

Οικονομική Ζωή & Εργασία

- Ο τουριστικός τομέας διαμορφώνει καθοριστικά την τοπική αγορά εργασίας, δημιουργώντας υψηλή εποχικότητα και περιορισμό εναλλακτικών επαγγελματικών επιλογών.
- Παρά την αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης, η εργασιακή ένταση οδηγεί σε ελάχιστο ελεύθερο χρόνο, κόπωση και αυξημένη πίεση, ιδιαίτερα για νέους γονείς και εργαζόμενους σε απαιτητικές, εποχικού χαρακτήρα θέσεις.

Κοινωνικές Υπηρεσίες & Δομές

- Οι κοινωνικές δομές και τα Κέντρα Κοινότητας χρειάζονται σταθερή στελέχωση και ενίσχυση πόρων για να καλύψουν την αυξανόμενη ζήτηση υποστήριξης.
- Η παραμονή των νέων στα νησιά προϋποθέτει λύσεις στέγασης, ισχυρότερες υγειονομικές υποδομές και στήριξη των τοπικών συλλόγων, που συμβάλλουν ουσιαστικά στην κοινωνική συνοχή αλλά αντιμετωπίζουν ελλείψεις.

Στέγαση & Καθημερινότητα

- Τα υψηλά ενοίκια, η περιορισμένη διαθεσιμότητα κατοικιών και ο ανταγωνισμός με τις βραχυχρόνιες μισθώσεις διαμορφώνουν συνθήκες έντονης στεγαστικής πίεσης στα νησιά.
- Η στεγαστική κρίση επηρεάζει άμεσα την κοινωνική συνοχή, επιβαρύνοντας ιδιαίτερα νέους, οικογένειες και εργαζόμενους βασικών υπηρεσιών.

Ψυχική Υγεία & Πρόσβαση σε Υπηρεσίες

- Οι περισσότεροι νέοι αναφέρουν καλή ή μέτρια ψυχική κατάσταση, ωστόσο ένα σημαντικό ποσοστό βιώνει άγχος, απομόνωση και επιβαρυνμένη διάθεση, συνδέοντας τα συμπτώματα με οικονομικές και στεγαστικές πιέσεις.
- Στα μικρότερα νησιά καταγράφονται σημαντικές ελλείψεις σε ειδικούς ψυχικής υγείας, γεγονός που περιορίζει την πρόσβαση σε υποστήριξη και εντείνει την ευαλωτότητα συγκεκριμένων ομάδων.

Εικόνα

2:

Κύρια

Συμπεράσματα

έρευνας

Τέλος, οι κοινωνικές υπηρεσίες και τα Κέντρα Κοινότητας καταγράφουν αυξημένη ζήτηση όχι τόσο σε επίπεδο κάλυψης της επιδοματικής πολιτικής που αφορά το ΕΕΕ αλλά οικογενειακά επιδόματα ή αυξημένες ανάγκες συμβουλευτικής, ψυχοκοινωνικής στήριξης αντιμετωπίζοντας ελλείψεις προσωπικού και ασταθείς συμβάσεις. Σε αρκετά νησιά λειτουργούν πρακτικά ως κόμβοι ψυχοκοινωνικής φροντίδας, συχνά υποκαθιστώντας πρωτοβάθμιες δομές υγείας. Οι τοπικοί σύλλογοι και τα σωματεία συμπληρώνουν κρίσιμα κενά, ειδικά σε μικρά νησιά, παρέχοντας κοινωνική στήριξη, ενδυνάμωση, περιβαλλοντική προστασία και υπηρεσίες προς ασθενείς και οικογένειες, παρά τους περιορισμένους πόρους και τις οικονομικές δυσκολίες.

Τέλος, οι απόψεις των αιρετών συγκλίνουν στην ύπαρξη προκλήσεων, όπως η ανάγκη στεγαστικής πολιτικής, ενίσχυσης των υποδομών υγείας, αντιστάθμισης των αρνητικών επιπτώσεων της εποχικότητας της εργασίας, προστασίας των φυσικών πόρων και ενθάρρυνση συνεργασιών για την υλοποίηση έργων βιώσιμης ανάπτυξης.

Συνοψίζοντας, διατυπώνεται πως οι επόμενες ερευνητικές κατευθύνσεις του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης προσανατολίζονται σε τρεις βασικούς άξονες:

1. Περαιτέρω ανάλυση των χωρικών και κοινωνικοοικονομικών διαφοροποιήσεων ανά νησί και υποπεριοχή, με στόχο την τεκμηριωμένη ανίχνευση περιοχών με υψηλή συγκέντρωση ευαλωτότητας και μειωμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας.
2. Εμβάθυνση στις κοινωνικές διαστάσεις της νησιωτικότητας, με έμφαση στην ψυχική υγεία και τη στεγαστική επισφάλεια μέσω ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων.
3. Σύνδεση της κοινωνικής πολιτικής με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) μέσω της πρότασης δεικτών που θα επιτρέπουν την αξιολόγηση των τοπικών κοινωνικών δομών, των δημοτικών πολιτικών και της κοινωνίας των πολιτών σε σχέση με τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις της Περιφέρειας.

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

Βαΐου, Δ., & Πέτρου, Α. (2021). Νεολαία, τοπικές ανισότητες και κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα. Αθήνα: ΕΚΚΕ.

ΙΝΕ ΓΣΕΕ. (2023). Ετήσια Έκθεση για την Απασχόληση και την Οικονομία. Αθήνα: ΙΝΕ ΓΣΕΕ, Διαθέσιμο στο <https://www.inegsee.gr/ekdosi/etisia-ekthesi-2023-ine-gsee-i-elliniki-ikonomia-ke-i-apascholisi/> [ημερομηνία πρόσβασης 20/11/2025].

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. (2023). Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης & Περιφερειακής Στρατηγικής 2021-2027, Διαθέσιμο στο <https://www.pnai.gov.gr/archives/17654> [ημερομηνία πρόσβασης 20/11/2025].

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. (2022). ΕΣΠΑ 2021-2027: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Νότιο Αιγαίο», Διαθέσιμο στο <https://pepna.gr/el/perifereiako-programma-notioy-aigaiou-2021-2027> [ημερομηνία πρόσβασης 20/11/2025].

Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Υποθέσεων. (2022). Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και τη Μείωση της Φτώχειας. Αθήνα, Διαθέσιμο στο <https://minscfa.gov.gr/ethniki-stratigiki-gia-tin-koinoniki-entaxi-kai-meiosi-tis-ftocheias/> [ημερομηνία πρόσβασης 20/11/2025].

Χλέπας, Ν. (2018). Τοπική ανάπτυξη και νησιωτική διακυβέρνηση στην Ελλάδα. Αθήνα: Ελληνικά Πανεπιστήμια.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Baldacchino, G., & Veenendaal, W. (2022). Island Societies in Transition: Governance, Youth and Sustainability. Island Studies Press.

Liebenberg, L., & Theron, L. (2020). Resilience in Action: Repositioning Youth Resilience Research. Springer.

Robinson, O. C. (2014). Sampling in interview-based qualitative research: A theoretical and practical guide. *Qualitative Research in Psychology*, 11(1), 25-41.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΔΗΓΟΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Ι. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΔΟΜΑΤΩΝ ΗΛΙΚΙΑΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ 18-40 ΕΤΩΝ

1. Προπαρασκευαστικά Στοιχεία (συμπληρώνει ο ερευνητής)

- Περιφερειακή Ενότητα: [λίστα] *
- Δήμος: [λίστα] *
- Νησί: [λίστα] *
- Φύλο: [] Γυναίκα [] Άνδρας *
- Α/Α συμμετέχοντα: [σύντομη απάντηση] *

2. Κοινωνικοδημογραφικά Στοιχεία

1. Ηλικιακή ομάδα:
[λίστα] 18-25 ... / 26-30 ... / 31-35 ... / 36-40 ...
2. Εκπαιδευτικό επίπεδο:
[λίστα] Δημοτικό / Γυμνάσιο / Λύκειο / ΙΕΚ / ΑΕΙ-ΤΕΙ / Μεταπτυχιακό / Διδακτορικό / Μεταδιδακτορικό
3. Υπηκοότητα:
[λίστα] Ελληνική / Άλλη
4. Οικογενειακή κατάσταση:
[λίστα] Άγαμος/η / Έγγαμος/η / Σε διάσταση / Διαζευγμένος/η / Χήρος/α / Μονογονεϊκή οικογένεια
5. Έχετε παιδιά;
[λίστα] Ναι / Όχι

3. Απασχόληση & Εισόδημα

1. Ποια είναι η κύρια ενασχόλησή σας αυτή την περίοδο;
☐ Πλήρης απασχόληση
☐ Μερική απασχόληση
☐ Ανεργος/η
☐ Σπουδαστής/ρια
☐ Περιστασιακή / άτυπη απασχόληση
☐ Άλλο: _____

2. Κύρια πηγή εσόδων την τρέχουσα περίοδο:
- ☐ Μισθός
 - ☐ Επίδομα (ΕΕΕ, ανεργίας, ενοικίου, παιδιού, αναπηρίας)
 - ☐ Στήριξη από οικογένεια/φίλους
 - ☐ Άλλο: _____
3. Τα εισοδήματά σας καλύπτουν τις βασικές ανάγκες σας;
- ☐ Ναι ☐ Όχι ☐ Μερικώς
4. Αν δεν εργάζεστε, ποιος είναι ο κύριος λόγος;
- ☐ Έλλειψη ευκαιριών / θέσεων
 - ☐ Έλλειψη προσόντων
 - ☐ Σοβαρό πρόβλημα υγείας ή αναπηρία
 - ☐ Φροντίδα μελών οικογένειας
 - ☐ Άλλο: _____

4. Καθημερινότητα

1. Περιγράψτε μια «τυπική μέρα» σας. Έχετε ελεύθερο χρόνο; Πώς τον αξιοποιείτε; (Ανοιχτού τύπου)
-
2. Μεγαλύτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζετε σήμερα:
- ☐ Οικονομικές
 - ☐ Εργασιακές
 - ☐ Οικογενειακές
 - ☐ Θέματα υγείας
 - ☐ Άλλο: _____
3. Κύριος λόγος παραμονής στο νησί:
- Γεννήθηκα/μεγάλωσα εδώ ... / Οικογένεια-σύντροφος ... / Σπουδές ... / Εργασία ... / Από επιλογή ... / Άλλο ...
4. Αν είχατε τη δυνατότητα, θα μετακομίζατε; Γιατί; (Ανοιχτού τύπου)
-

5. Ψυχική Υγεία

1. Διάθεσή σας τον τελευταίο καιρό:
- ☐ Καλή ☐ Μέτρια ☐ Με προβλήματα
2. Όταν αισθάνεστε ψυχολογική πίεση, υπάρχουν άνθρωποι που σας στηρίζουν; (Ανοιχτού τύπου)
-
3. Υπάρχουν υπηρεσίες υποστήριξης στον τόπο διαμονής σας;
- ☐ Ναι ☐ Όχι

Αν Ναι, ποιες;

4. Νιώθετε κοινωνικά ενταγμένος/η; Συμμετέχετε σε ομάδες/συλλόγους;
(Ανοιχτού τύπου)

.....

6. Προσδοκίες

1. Τι θα θέλατε να αλλάξει στην καθημερινότητά σας;
(Ανοιχτού τύπου)

.....

2. Αν είχατε την ευκαιρία, σε τι θα επενδύατε;

☐ Εκπαίδευση

☐ Στέγαση

☐ Εργασία (π.χ. δημιουργία δικής μου δραστηριότητας)

☐ Σχέσεις (οικογενειακές, φιλικές, προσωπικές)

☐ Άλλο: _____

3. Θέλετε να προσθέσετε κάτι ακόμη;
(Ανοιχτού τύπου)

.....

II. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ

- Πόσα χρόνια λειτουργεί η δομή και ποιοι είναι οι βασικοί στόχοι της;
- Ποιες είναι οι βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζετε σήμερα;
- Πόσα άτομα εργάζονται και τι ειδικότητες υπάρχουν; Έχετε και εθελοντές;
- Ποιο είναι το προφίλ των εξυπηρετούμενων της δομής;
- Ποιες είναι οι βασικές δράσεις ή προγράμματα που υλοποιούνται;
- Ποιο είναι το αποτύπωμα των δράσεων στην τοπική κοινωνία;
- Υπάρχει επάρκεια για την κάλυψη των αναγκών (ανθρώπινο δυναμικό, υποδομές, εξοπλισμός);
- Υπάρχουν συνεργασίες με άλλους φορείς ή οργανισμούς;
- Τι θα μπορούσε να βελτιώσει τη λειτουργία της δομής;
- Ποιες είναι οι μελλοντικές προτεραιότητες και σχέδια;

III. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Γενικές ερωτήσεις

- Υπάρχει κάποια διαφοροποίηση σε σχέση με τα προηγούμενα έτη (εργαλεία, μεθόδους κ.λπ.)

- Τι θα θέλατε να αλλάξει/βελτιωθεί και δεν έχει γίνει έως τώρα;
- Ποια είναι η γνώμη σας για τον ρόλο του Παρατηρητηρίου; Ανατρέχετε στις έρευνές του; Χρησιμοποιείτε τα εργαλεία του;
- Τι θα θέλατε να δείτε από εμάς; Σε ποιον τομέα θα επιθυμούσατε να εκπαιδευτείτε μέσω ενός βιωματικού εργαστηρίου;

Ειδικές ερωτήσεις

A. Νέοι άνω των 18 ετών

- Θεωρείτε πως υπάρχουν ευκαιρίες απασχόλησης για τους νέους στο νησί σας; Αν ναι, ποιες είναι αυτές; Σε ποιους βασικούς τομείς απασχολούνται;
- Από την εμπειρία σας, περίπου τι ποσοστό μετανάστευσης νέων (σε άλλο μέρος) υπάρχει τα τελευταία χρόνια; Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;
- Υπάρχουν ευκαιρίες εκπαίδευσης στον Δήμο σας; Αν ναι, ποιες είναι αυτές; (εκπαιδευτικά ιδρύματα, ΙΕΚ, σχολεία β' ευκαιρίας, σεμινάρια κτλ)
- Ποιες οι βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νέοι στο νησί;
- Πώς μπορεί ένας νέος να αξιοποιήσει δημιουργικά τον χρόνο του στον τόπο διαμονής του; (αθλητισμός, πολιτισμός, σύλλογοι κτλ)

B. Ψυχική Υγεία

- Σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, θεωρείτε πως υπάρχει αύξηση ή μείωση των περιστατικών ψυχικής υγείας;
- Αν υπάρχει αύξηση, ποιοι είναι οι λόγοι;
- Οι πολίτες που χρήζουν ψυχολογικής υποστήριξης, ζητούν βοήθεια ή λόγω κλειστής κοινωνίας το αποφεύγουν;
- Υπάρχει δομή στην οποία μπορεί να απευθυνθεί κάποιος πολίτης με ψυχικό νόσημα;
- Υπάρχουν οι ειδικότητες των ψυχολόγων και ψυχιάτρων στο νησί σας;

Ποια είναι τα μελλοντικά σας σχέδια/ δράσεις; Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο;

IV. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ

- Πότε και πώς ιδρύθηκε ο σύλλογος;
- Ποια είναι η αποστολή και οι βασικοί στόχοι του συλλόγου;
- Ποιες είναι οι βασικές δράσεις ή προγράμματα που υλοποιούνται;
- Ποιο είναι το αποτύπωμα των δράσεων στην τοπική κοινωνία;
- Ποιες είναι οι κύριες πηγές χρηματοδότησης (κρατικές επιχορηγήσεις, δωρεές, ευρωπαϊκά προγράμματα κλπ); Υπάρχει οικονομική επάρκεια για την κάλυψη των αναγκών;
- Πόσα άτομα εργάζονται ή προσφέρουν εθελοντικά; Υπάρχουν ειδικευμένοι επαγγελματίες; (π.χ. ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί)
- Υπάρχουν συνεργασίες με άλλους φορείς ή οργανισμούς;
- Ποιες είναι οι βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζετε σήμερα;
- Ποιες είναι οι μελλοντικές προτεραιότητες και σχέδια;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II - ΕΝΤΥΠΑ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
SOUTH AEGEAN SOCIAL
INCLUSION OBSERVATORY

Έντυπο ενημέρωσης για τη συμμετοχή σε Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας (Focus Group) στο πλαίσιο του έργου «Υποστήριξη της Λειτουργίας του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου»

Σε ευχαριστούμε που δέχτηκες να συμμετέχεις και να βοηθήσεις στην έρευνά μας! Για να λάβεις μέρος στην έρευνα, χρειαζόμαστε τη συγκατάθεσή σου, καθώς και τη συναίνεσή σου για τη συλλογή και επεξεργασία των προσωπικών σου δεδομένων. Για το λόγο αυτό, ο σκοπός αυτού του εντύπου είναι να σε ενημερώσει με λεπτομέρειες για την έρευνα και τα ζητήματα που αφορούν τα προσωπικά σου δεδομένα. Στο τέλος θα βρεις δύο έντυπα με τα οποία, αν το αποφασίσεις, μπορείς να μας παρέχεις τη συγκατάθεση και τη συναίνεσή σου ώστε να συμμετέχεις στην Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας στην οποία σε προσκαλούμε.

A. Γενικές Πληροφορίες για την Έρευνα

Οι Εστιασμένες Ομάδες Έρευνας (Focus Groups) πραγματοποιούνται στο πλαίσιο των δράσεων του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης του Νοτίου Αιγαίου και συγκεκριμένα στο πλαίσιο του έργου «Υποστήριξη της Λειτουργίας του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου» το οποίο έχει αναλάβει και υλοποιεί η εταιρεία Crowdpolicy I.K.E. Η CROWDPOLICY I.K.E., αναδείχθηκε ανάδοχος του έργου «Υποστήριξη Λειτουργίας του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου» έπειτα από ανοιχτή δημόσια διαγωνιστική διαδικασία.

Ο σκοπός των επιτόπιων ερευνών είναι να μελετηθούν διεξοδικά τα κύρια αίτια του φαινομένου της φτώχειας και ειδικότερα οι παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία, την ένταση και τη διάρκεια της κατάσταση αυτής. Επιπρόσθετα, με τις επιτόπιες έρευνες επιδιώκεται να διερευνηθούν οι τυχόν συνέπειες στο ίδιο το άτομο που βιώνει τη φτώχεια, στην οικογένειά του αλλά και στο κοινωνικό σύνολο, υπό το πρίσμα της κοινωνικής συνοχής και της περαιτέρω ανάπτυξης των κοινωνικών δεσμών.

Οι επιδιωκόμενοι στόχοι από αυτό το έργο, αφορούν σε πρώτο επίπεδο την καταγραφή, μελέτη και ανάλυση του φαινομένου της φτώχειας ώστε το Παρατηρητήριο να έχει την καλύτερη δυνατή γνώση σε θέματα κοινωνικής ένταξης. Ακόμα, μέσω των επιτόπιων ερευνών θα διερευνήσουμε τις βέλτιστες πρακτικές για την αντιμετώπιση του φαινομένου σε τοπικό αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο.

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα των επιτόπιων ερευνών συνοψίζονται καταρχήν στα οφέλη της συλλογής αξιόπιστων δεδομένων και της συγγραφής μιας εμπεριστατωμένης μελέτης. Η μελέτη αυτή θα προωθηθεί στον εθνικό μηχανισμό και θα αξιοποιηθεί περαιτέρω στην περιφερειακή στρατηγική για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως και στα αντίστοιχα προγράμματα

κοινωνικής πολιτικής των Δήμων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

Οι έρευνες, τα δεδομένα και τα συμπεράσματα θα αξιοποιηθούν σε δεύτερο επίπεδο ως εργαλείο για την χάραξη μέτρων και πολιτικών για την κοινωνική ένταξη καθώς και για τον σχεδιασμό δράσεων για τη γενικότερη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.

1. Πώς θα λάβεις μέρος στην έρευνα;

Για να λάβεις μέρος στην έρευνα πρέπει να δώσεις τη συγκατάθεσή σου συμπληρώνοντας τα αντίστοιχα έντυπα που ακολουθούν αυτή την ενημέρωση. Πριν αποφασίσεις, μπορείς να μας ρωτήσεις ό,τι θέλεις και να ζητήσεις οποιαδήποτε επιπλέον πληροφορία ή/και διευκρίνιση.

Η συμμετοχή δεν είναι υποχρεωτική και μπορείς να αλλάξεις γνώμη και να σταματήσεις την έρευνα όποτε θέλεις.

2. Υπάρχει κάποια ανταμοιβή/κίνητρο συμμετοχής;

Η συμμετοχή στην Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας είναι εθελοντική.

3. Υπάρχει κάποιο κόστος;

Δεν υπάρχει κόστος συμμετοχής.

4. Ποιοι μπορούν να συμμετέχουν;

Στις επιτόπιες έρευνες του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης, επιδιώκεται να λάβουν μέρος όλοι οι Δήμοι της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Έμφαση θα δοθεί στα μεγαλύτερα νησιά, λόγω μεγέθους του πληθυσμού αλλά και στα νησιά που παρουσιάζουν πιο έντονα το φαινόμενο της φτώχειας συγκριτικά με τα υπόλοιπα νησιά (σύμφωνα με επίσημους δείκτες υλικής στέρσης και φτώχειας). Τα άτομα που θα εκπροσωπήσουν τους Δήμους θα είναι: α) τα αιρετά πρόσωπα στον τομέα της κοινωνικής μέριμνας, πρόνοιας και αλληλεγγύης και β) τα αρμόδια άτομα που εργάζονται στις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων. Από τους εκπροσώπους των Δήμων (κ.κ. Δήμαρχοι, Αντιδήμαρχοι και Εντεταλμένοι Σύμβουλοι), επιθυμούμε να σχηματίσουμε μέσα από μια συζήτηση, μια σαφή εικόνα για τα χαρακτηριστικά (δημογραφικά, κοινωνικά, οικονομικά, απασχόλησης, περιβαλλοντικά κλπ) του εκάστοτε Δήμου και τις πολιτικές που υλοποιεί. Επίσης, θέλουμε να καταγραφούν ιδέες και προτάσεις για την αντιμετώπιση του δυσμενούς φαινομένου της φτώχειας.

Από τις/τους αρμόδιους των κοινωνικών υπηρεσιών οι οποίοι βρίσκονται στο πεδίο επιθυμούμε να σκιαγραφήσουμε, μέσα από μια συζήτηση, το προφίλ των ατόμων που βιώνουν τη φτώχεια καθώς και τα τυχόν αρνητικά αποτελέσματα που δημιουργεί. Στις επιτόπιες έρευνες του Παρατηρητηρίου θα συμμετάσχουν τα Κέντρα Κοινότητας, στα οποία επίσης απευθύνονται οι πολίτες για διάφορα κοινωνικά θέματα. Από τις/τους αρμόδιους των Κέντρων Κοινότητας, επιθυμούμε μέσα από μια συζήτηση, να γνωρίσουμε περισσότερα για το προφίλ των ατόμων που βιώνουν τη φτώχεια καθώς και τα τυχόν αρνητικά αποτελέσματα που δημιουργεί.

Οι ωφελούμενοι του επιχειρησιακού προγράμματος που χρηματοδοτείται από το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA) αποτελούν την ομάδα εκείνη του πληθυσμού που θέλουμε να μελετήσουμε σε βάθος. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής» αποτελεί μέτρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της φτώχειας και της βασικής υλικής

στέρησης. Όσα άτομα εντάσσονται σε αυτό το πρόγραμμα (ωφελοούμενοι) λαμβάνουν, επίσης, το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα (ΕΕΕ), ένα μέτρο της εθνικής πολιτικής πρόνοιας το οποίο δίνεται τα τελευταία χρόνια ως στήριξη σε άτομα με πολύ χαμηλό ατομικό/οικογενειακό εισόδημα. Μια σημαντική υπο-ομάδα του υπό μελέτη πληθυσμού συνιστούν τα άτομα, τα οποία ενώ βρίσκονται στο κατώφλι της φτώχειας ή σε κίνδυνο φτώχειας, ανήκουν ταυτόχρονα και σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Δεδομένου ότι αυτές οι ομάδες μπορεί να νιώθουν πιο έντονα τον κοινωνικό αποκλεισμό θα πρέπει να δοθεί έμφαση ώστε να εκπροσωπούνται επαρκώς στις επιτόπιες έρευνες.

5. Πώς θα διεξαχθεί η Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας;

Για την πραγματοποίηση των επιτόπιων ερευνών θα χρησιμοποιηθεί η μέθοδος της συνέντευξης και ειδικότερα θα πραγματοποιηθούν ατομικές συνεντεύξεις με τα αιρετά πρόσωπα και τις/τους αρμόδιους των Κοινωνικών υπηρεσιών και των Κέντρων Κοινότητας. Οι συνεντεύξεις θα γίνουν από την ομάδα έργου του Παρατηρητηρίου, θα κινηθούν στο αντικείμενο των επιτόπιων ερευνών και θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τους σκοπούς λειτουργίας του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης.

Οι συναντήσεις θα πραγματοποιούνται από ομάδες ερευνητών αποτελούμενες από ένα (1) ή δύο (2) άτομα, τα οποία θα λειτουργούν ως συντονιστές (moderators) κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων. Όλες οι συνεντεύξεις θα ηχογραφούνται ώστε να μπορούν να απομαγνητοφωνηθούν και αναλυθούν σε δεύτερη φάση. Μετά την απομαγνητοφώνηση και την καταγραφή των συμπερασμάτων των ηχητικό αρχείο θα διαγράφεται.

Στη διάρκειά της έρευνας, ο Συντονιστής, μέλος της ερευνητικής ομάδας, με βάση έναν επιστημονικό Οδηγό Συζήτησης θα απευθύνει σε σένα και τους άλλους συμμετέχοντες σχετικές ερωτήσεις και θα προσπαθήσει να δημιουργεί συζήτηση ανάμεσα σας.

6. Τι θα σου ζητήσουμε;

Ο Συντονιστής θα απευθύνει σε όλους τους συμμετέχοντες ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου. Η ερευνητική ομάδα έχει στη διάθεσή της ένα προφίλ του Δήμου και του νησιού στο οποίο πρόκειται να πραγματοποιήσει την επιτόπια έρευνα για την βέλτιστη ενημέρωση αλλά και την καλύτερη δυνατή προετοιμασία για τα ερευνητικά ζητούμενα και τις πληροφορίες που χρειάζεται να αποσπάσει. Στα προφίλ αυτά αποτυπώνονται βασικές πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου σχετικά με:

- τη γεωγραφική, δημογραφική και πολιτιστική κατάσταση
- την οικονομία και παραγωγή
- το εισόδημα και απασχόληση
- τους δείκτες κοινωνικής συνοχής
- τις υπάρχουσες κοινωνικές υπηρεσίες και δομές

Το εργαλείο καταγραφής των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου θα είναι σε ηλεκτρονική φόρμα (google form) ενσωματωμένη (integrated) στο portal του Παρατηρητηρίου.

Μπορείς να μην απαντήσεις σε ερωτήσεις που δε θέλεις, να ζητήσεις από το Συντονιστή να διακόψει για διάλειμμα όποτε θελήσεις, και να αποχωρήσεις εντελώς από την ομαδική συζήτηση χωρίς καμία συνέπεια

και χωρίς να χρειάζεται να εξηγήσεις τους λόγους .

7. Ποιοι είναι τα οφέλη από τη συμμετοχή;

Δεν υπάρχει κάποιο άμεσο όφελος που να προκύπτει από τη συμμετοχή στην έρευνα.

8. Ποιοι είναι οι πιθανοί κίνδυνοι συμμετοχής;

Δεν προβλέπονται ορατοί, συγκεκριμένοι ή έστω πιθανοί κίνδυνοι από τη συμμετοχή. Έχει ληφθεί μέριμνα ώστε τα θέματα της συζήτησης και οι σχετικές ερωτήσεις να μην έχουν καμία αρνητική επίπτωση για τους συμμετέχοντες. Παρ' όλα αυτά τα μέλη της ερευνητικής ομάδας που είναι υπεύθυνα για την Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας θα είναι σε εγρήγορση για να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε κατάσταση.

9. Πώς θα χρησιμοποιηθούν και ποιος θα έχει πρόσβαση στις πληροφορίες από τις Εστιασμένες Ομάδες Έρευνας;

Τα στοιχεία που θα συγκεντρωθούν μέσω των Εστιασμένων Ομάδων Έρευνας θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τους σκοπούς της έρευνας στο πλαίσιο του έργου. Πιο συγκεκριμένα, οι πληροφορίες και τα στοιχεία που θα συγκεντρωθούν από τις Εστιασμένες Ομάδες Έρευνας θα χρησιμοποιηθούν ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα που θα βοηθήσουν στην πληρέστερη και σε βάθος κατανόηση των κύριων αιτιών του φαινομένου της φτώχειας και ειδικότερα οι παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία, την ένταση και τη διάρκεια της κατάστασης αυτής. Επιπρόσθετα, με τις επιτόπιες έρευνες επιδιώκεται να διερευνηθούν οι τυχόν συνέπειες στο ίδιο το άτομο που βιώνει τη φτώχεια, στην οικογένειά του αλλά και στο κοινωνικό σύνολο, υπό το πρίσμα της κοινωνικής συνοχής και της περαιτέρω ανάπτυξης των κοινωνικών δεσμών.

Τα συμπεράσματα που θα προκύψουν χωρίς κανένα προσωπικό δεδομένο δικό σου ή των άλλων συμμετεχόντων θα χρησιμοποιηθούν για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων και την συγγραφή μιας εμπεριστατωμένης μελέτης. Η μελέτη αυτή θα προωθηθεί στον εθνικό μηχανισμό και θα αξιοποιηθεί περαιτέρω στην περιφερειακή στρατηγική για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως και στα αντίστοιχα προγράμματα κοινωνικής πολιτικής των Δήμων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

Ενδέχεται, επίσης, να χρησιμοποιηθούν με τη μορφή στατιστικών στοιχείων για εσωτερικές παρουσιάσεις και παρουσιάσεις προόδου σχετικά με το έργο, καθώς και στο πλαίσιο παρουσιάσεων προόδου και έρευνας εντός του Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Στην ίδια μορφή ενδέχεται να χρησιμοποιηθούν για τη σύνταξη άρθρων για επιστημονικά περιοδικά και για παρουσιάσεις σε συνέδρια.

10. Τι γίνεται με τα προσωπικά δεδομένα που συλλέγετε;

Πληροφορίες για τα προσωπικά δεδομένα σου δεδομένα θα βρεις στη σελίδα 5 του παρόντος, στην ενότητα Β. Ενημέρωση για τη συλλογή και επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων στο πλαίσιο της Έρευνας.

11. Μπορώ να έχω πρόσβαση στα αποτελέσματα της έρευνας;

Φυσικά! Μπορείς να μας ζητήσεις να σου στείλουμε τα αποτελέσματα καθώς και επιπλέον πληροφορίες στέλνοντας e-mail στη διεύθυνση southaegeanobservatory@gmail.com

12. Έχεις άλλες ερωτήσεις;

Μπορείς να ρωτήσεις οτιδήποτε θέλεις άμεσα τα μέλη της Ερευνητικής μας Ομάδας που διοργανώνει την Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας πριν ξεκινήσει η ομαδική συζήτηση.

13. Οι επιστημονικά υπεύθυνοι της έρευνας

Κυριακή Κυρίτση

Υπεύθυνη Έργου

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

kkyritsipnai@gmail.com

Γιώργος Καραμανώλης

Σύμβουλος Έργου

CROWDPOLICY I.K.E.

espa-eu-programs@crowdpolicy.com

B. Ενημέρωση τη συλλογή και επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων στο πλαίσιο της Έρευνας

1. Εισαγωγικά

Στην ενότητα αυτή θα βρεις όλες τις πληροφορίες σχετικά με τη συλλογή και την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων των συμμετεχόντων στην έρευνα. Αφού διαβάσεις την ενότητα μπορείς να ρωτήσεις και να ζητήσεις παραπάνω πληροφορίες για το θέμα από τα μέλη της ερευνητικής μας ομάδας.

Σε παρακαλούμε να μη δώσεις τη συναίνεσή σου αν δεν έχεις διαβάσει και κατανοήσει τη συγκεκριμένη ενότητα και πριν λάβεις επαρκείς απαντήσεις στις ερωτήσεις ή απορίες σου.

2. Τι δεδομένα συλλέγουμε, για ποιο σκοπό και πώς τα χρησιμοποιούμε

i. Δεδομένα που θα μοιραστείς στη διάρκεια της Εστιασμένης Ομάδας Έρευνας

Για να λάβεις μέρος στην Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας θα σου δοθεί ένας μοναδικός αλφαριθμητικός κωδικός που στοχεύει στην ψευδωνυμοποίηση των δεδομένων σου.

Ο αλφαριθμητικός αυτός κωδικός θα χρησιμοποιηθεί από τους ερευνητές για να κρατηθούν σημειώσεις για στο πλαίσιο της Εστιασμένης Ομάδας Έρευνας, ενώ κανένα προσωπικό δεδομένο που να μπορεί να οδηγήσει στην ταυτοποίηση σου δε θα αποτελέσει αντικείμενο συλλογής ή επεξεργασίας. Η ηλικιακή ομάδα και το φύλο συλλέγονται και επεξεργάζονται με βάση τους σκοπούς της έρευνας, (βλ. Ενότητα Α). Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας τα δεδομένα αυτά αποτελούν πολύτιμα δημογραφικά στοιχεία που σχετίζονται άμεσα τα ερευνητικά ερωτήματα, ενώ ο συνδυασμός τους με τον τυχαίο κωδικό δεν επιτρέπει την ταυτοποίηση σου. Οποιοδήποτε άλλο προσωπικό δεδομένο που ενδεχομένως μοιραστείς στη διάρκεια της συζήτησης δε θα καταγράφεται. Επίσης, ο αλφαριθμητικός σου κωδικός δε συνδέεται με τα έντυπα συγκατάθεσης και συναίνεσης, και διατηρείται σε ξεχωριστό αρχείο που δεν επιτρέπει τη σύνδεσή τους, για την προστασία της ανωνυμίας σου.

Οι συζητήσεις μαγνητοφωνούνται και το αρχείο θα διατηρηθεί μόνο για την εξαγωγή των συμπερασμάτων. Μετά την εξαγωγή των συμπερασμάτων το αρχείο θα διαγραφεί και δεν θα διατηρηθεί ούτε στο σύνολό του, ούτε τμήμα του σε καμία μορφή. Οι ερευνητές ταυτόχρονα θα κρατούν σημειώσεις, οι οποίες δε θα συνδεθούν με κανέναν τρόπο. Το σύνολο των πληροφοριών που θα μοιραστείς μαζί μας είναι εμπιστευτικές και θα τηρηθεί απόλυτη εχεμύθεια.

Οι πληροφορίες που θα εξαχθούν από τις Εστιασμένες Ομάδες Έρευνας, ψευδωνυμοποιημένες και σε μορφή στατιστικών στοιχείων, θα χρησιμοποιηθούν για διεξαγωγή της έρευνας και την εξαγωγή των συμπερασμάτων για τη συγγραφή της μελέτης. Στην ίδια μορφή ενδέχεται να χρησιμοποιηθούν, επίσης, στο πλαίσιο εσωτερικών παρουσιάσεων και παρουσιάσεων προόδου, για τη σύνταξη άρθρων για επιστημονικά περιοδικά και για παρουσιάσεις σε συνέδρια.

ii. Δεδομένα από τα έντυπα συγκατάθεσης και συναίνεσης

Το ονοματεπώνυμο και η υπογραφή σου θα συλλεχθεί μέσω των εντύπων συγκατάθεσης και συναίνεσης. Αυτά θα είναι και τα μόνα στοιχεία που θα επιτρέπουν άμεσα στην ταυτοποίησή σου, και συλλέγονται με βάση την υποχρέωσή μας από το νόμο να ζητήσουμε τη συγκατάθεσή σου για τη συμμετοχή σου στην έρευνα και τη συναίνεσή σου για τη συλλογή και επεξεργασία των προσωπικών σου δεδομένων, και την

υποχρέωσή μας να μπορούμε να αποδείξουμε ότι έχουμε λάβει τη σχετική συγκατάθεση και συναίνεση.

Δεν τα επεξεργαζόμαστε ούτε τα χρησιμοποιούμε για κανέναν άλλο σκοπό. Θα τα χρησιμοποιήσουμε μόνο αν χρειαστεί για λόγους απόδειξης να τα επιδείξουμε μετά από αίτημα της εποπτεύουσας αρχής και θα καταχωρηθούν σε ξεχωριστό φάκελο φύλαξης. Επιπλέον, δε συνδέονται με κανένα τρόπο με τον αλφαριθμητικό κωδικό συμμετέχοντα, ώστε να μην μπορούν να συνδεθούν με τις απαντήσεις σου και τις σχετικές σημειώσεις από την Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας, για την προστασία και τη διατήρηση της ανωνυμίας σου.

3. Ποιος έχει πρόσβαση στα δεδομένα αυτά, πού φυλάσσονται και για πόσο

ι. Δεδομένα των Συμμετεχόντων

Πρόσβαση στα ψευδωνυμοποιημένα δεδομένα των συμμετεχόντων έχουν μόνο τα μέλη της Ερευνητικής Ομάδας που ασχολούνται με τη διεξαγωγή της έρευνας. Επιπλέον, οι μοναδικοί αλφαριθμητικοί κωδικοί των συμμετεχόντων, καθώς και οι σημειώσεις των ερευνητών από τις Εστιασμένες Ομάδες Έρευνας δεν πρόκειται να κοινοποιηθούν σε κανέναν τρίτο.

Οι σημειώσεις καθώς και τα ψευδωνυμοποιημένα δεδομένα θα διατηρηθούν για 5 χρόνια μετά τη λήξη του Έργου, για λόγους που σχετίζονται με τη έρευνα στο πλαίσιο του έργου και τις υποχρεώσεις απόδειξης που επιβάλλει η ερευνητική δεοντολογία.

Όλο το υλικό της έρευνας που βρίσκεται σε φυσική μορφή φυλάσσεται σε αρχείο, σε εγκαταστάσεις της αναδόχου εταιρείας CROWDPOLICY I.K.E με περιορισμένη και φυλασσόμενη πρόσβαση. Τα ψευδωνυμοποιημένα αρχεία εφόσον βρίσκονται σε ψηφιακή μορφή αποθηκεύονται στις υπηρεσίες της Google Cloud Services, και είναι προσβάσιμα μόνο στα μέλη της επιστημονικής μας ομάδας, προστατευμένα με όλα τα απαραίτητα και κατάλληλα τεχνικά μέσα. Μπορείς να διαβάσεις την Πολιτική Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων που ακολουθεί η Google στις Cloud Service υπηρεσίες της εδώ <https://cloud.google.com/security/privacy/>

4. Πώς προστατεύουμε τα δεδομένα σου;

Σε κάθε περίπτωση, η συλλογή και επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο ερευνών από την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και την εταιρεία CROWDPOLICY I.K.E γίνεται πάντα σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, και τους κανόνες ηθικής και δεοντολογίας που αφορούν στην προστασία των προσωπικών δεδομένων και το σεβασμό της ιδιωτικότητας. Συγκεκριμένα στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας, σύμφωνα με τη νομοθεσία για την προστασίας της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων έχουμε λάβει όλα τα απαραίτητα και κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα για να διασφαλίσουμε την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Έχουμε θεσπίσει πολιτικές και διαδικασίες για την προστασία προσωπικών δεδομένων, ενώ όλα τα μέλη της Ερευνητικής μας Ομάδας γνωρίζουν την υποχρέωσή τους να προστατεύουν τα προσωπικά δεδομένα και έχουν λάβει σχετική εκπαίδευση, ενώ δεσμεύονται και από ρήτρες εχεμύθειας και τις αρχές της επιστημονικής δεοντολογίας.

5. Τα δικαιώματά σου στα προσωπικά σου δεδομένα

Ο νόμος σου παρέχει ορισμένα συγκεκριμένα δικαιώματα σχετικά με τα προσωπικά σου δεδομένα, τα οποία η Ερευνητική μας Ομάδα σέβεται απόλυτα και θα σε βοηθήσει να τα ασκήσεις ανά πάσα στιγμή. Πιο συγκεκριμένα, έχεις το δικαίωμα:

- i. να έχεις πλήρη και λεπτομερή ενημέρωση για τους λόγους και τους σκοπούς της συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων σου, τις προθεσμίες επεξεργασίας και αποθήκευσης των δεδομένων, τις αρχές επεξεργασίας, όσους εμπλέκονται στη συλλογή και την επεξεργασία, καθώς και να ζητήσεις και να λάβεις οποιαδήποτε σχετική πληροφορία. Αν οι πληροφορίες που παρέχονται σε αυτό το έντυπο δεν είναι αρκετές, σαφείς ή έχεις κι άλλες ερωτήσεις, θα χαρούμε να σου δώσουμε επιπλέον στοιχεία καθώς και να απαντήσουμε σε οποιαδήποτε ερώτησή.
- ii. να έχεις πρόσβαση στα δεδομένα που έχουμε για εσένα, και να λάβεις ένα αντίγραφο. Λόγω του ότι τα δεδομένα των συμμετεχόντων θα ψευδωνυμοποιηθούν αμέσως, το δικαίωμα αυτό ισχύει μόνο για τα δεδομένα που μας έχεις παραχωρήσει μέσω των εντύπων συγκατάθεσης και συναίνεσης.
- iii. να ζητήσεις να διορθώσουμε τα δεδομένα που έχουμε για σένα. Λόγω του ότι τα δεδομένα των συμμετεχόντων θα ψευδωνυμοποιηθούν αμέσως, το δικαίωμα αυτό ισχύει μόνο για τα δεδομένα που μας έχεις παραχωρήσει μέσω των εντύπων συγκατάθεσης και συναίνεσης.
- iv. να ζητήσεις αντίγραφο των δεδομένων σου σε κατάλληλη μορφή που θα μεταφερθεί σε τρίτους ή θα χρησιμοποιηθεί για άλλους σκοπούς (φορητότητα δεδομένων) Δεν προβλέπεται το συγκεκριμένο δικαίωμα να έχει πεδίο εφαρμογής στη συγκεκριμένη περίπτωση.
- v. να μας ζητήσεις να διαγράψουμε τα δεδομένα σου. Λόγω της ψευδωνυμοποίησης των δεδομένων το αίτημα για διαγραφή των δεδομένων που συλλέξαμε από τη συμμετοχή σου στην Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας μπορεί να διατυπωθεί μόνο ακριβώς μετά την ολοκλήρωση της. Το αίτημα για τη διαγραφή των δεδομένων που έχουμε συλλέξει μέσα από τα έντυπα συγκατάθεσης και συναίνεσης μπορεί να ασκηθεί οποτεδήποτε με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων από το νόμο.
- vi. να ζητήσεις να μην επεξεργαστούμε περαιτέρω τα δεδομένα σου. Εξαιτίας της ψευδωνυμοποίησης των δεδομένων το δικαίωμα αυτό όσο αφορά τα δεδομένα που συλλέξαμε από τη συμμετοχή σου στην Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας μπορεί να διατυπωθεί μόνο ακριβώς μετά την ολοκλήρωση της. Το αντίστοιχο αίτημα για τα δεδομένα που έχουμε συλλέξει μέσα από τα έντυπα συγκατάθεσης και συναίνεσης μπορεί να ασκηθεί οποτεδήποτε με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων από το νόμο.
- vii. να ανακαλέσεις τη συγκατάθεσή σου. Λόγω της ψευδωνυμοποίησης των δεδομένων το αίτημα για διαγραφή των δεδομένων που συλλέξαμε από τη συμμετοχή σου στην Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας μπορεί να διατυπωθεί μόνο ακριβώς μετά την ολοκλήρωση της. Το αντίστοιχο αίτημα για τα δεδομένα που έχουμε συλλέξει μέσα από τα έντυπα συγκατάθεσης και συναίνεσης μπορεί να ασκηθεί οποτεδήποτε με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων από το νόμο. Σε κάθε περίπτωση, αν αποφασίσεις να μη συμμετέχεις καθόλου στην έρευνα, θα διαγράψουμε όλα τα δεδομένα σου και θα καταστρέψουμε τα έντυπα συγκατάθεσης και συναίνεσης.
- viii. να υποβάλεις καταγγελία. Αν έχεις οποιαδήποτε απορία, επιφύλαξη ή παράπονο σε σχέση με το πώς επεξεργαζόμαστε και χρησιμοποιούμε τα προσωπικά σου δεδομένα μπορείς να επικοινωνήσεις μαζί μας. Ελπίζουμε ότι μπορούμε να απαντήσουμε σε τυχόν ερωτήσεις που μπορεί να έχεις και να επιλύσουμε οποιοδήποτε ζήτημα μπορεί να προκύψει. Ωστόσο, έχεις, επίσης, το δικαίωμα να υποβάλεις καταγγελία στις αρμόδιες αρχές προστασίας δεδομένων. Για περισσότερες πληροφορίες και τον τρόπο υποβολής καταγγελίας, μπορείς να επισκεφθείς την ιστοσελίδα της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (www.dpa.gr).
- ix. το δικαίωμα αναφορικά με το profiling δεν έχει πεδίο εφαρμογής στη συγκεκριμένη έρευνα, καθώς

δεν κάνουμε συλλογή ή επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με τρόπους ή σκοπούς που να σχετίζονται με αυτό.

6. Στοιχεία Επικοινωνίας

Για οποιοδήποτε απορία μπορείς να επικοινωνήσεις με τους Επιστημονικούς Υπευθύνους του Έργου, που στο πλαίσιο αυτό έχουν ρόλο Υπεύθυνων Επεξεργασίας.

Κυριακή Κυρίτση

Γιώργος Καραμανώλης

Υπεύθυνη Έργου

Σύμβουλος Έργου

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

CROWDPOLICY I.K.E.

kkyritsipnai@gmail.com

espa-eu-programs@crowdpolicy.com

Για οποιοδήποτε ζήτημα σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων σου και της ιδιωτικότητας σου μπορείς να επικοινωνήσεις άμεσα με την Υπεύθυνη για την Προστασία Προσωπικών Δεδομένων (DPO) της ομάδας μας Κυριακή Κυρίτση, τηλεφωνικά στον αριθμό 22810-76923 και μέσω e-mail στην ηλεκτρονική διεύθυνση southaegeanobservatory@gmail.com.

Έντυπο λήψης συγκατάθεσης για συμμετοχή σε Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας στο πλαίσιο του Έργου «Υποστήριξη της Λειτουργίας του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου»

Η/Ο υπογράφων/ουσα..... αφού διάβασα και κατανόησα όσα αναφέρονται στο συνοδευτικό Έντυπο Ενημέρωσης, πήρα απαντήσεις σε όσες ερωτήσεις και απορίες είχα, δηλώνω ότι επιθυμώ να λάβω μέρος στην Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας που διεξάγεται στο πλαίσιο του έργου «Υποστήριξη της Λειτουργίας του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου» από την εταιρεία CrowdPolicy και την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Έντυπο λήψης συναίνεσης για τη συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο συμμετοχής σε Εστιασμένη Ομάδα Έρευνας του Έργου «Υποστήριξη της Λειτουργίας του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου »

Η/Ο υπογράφων/ουσα..... αφού διάβασα και κατανόησα όσα αναφέρονται στην Ενότητα Β. του συνοδευτικού εντύπου ενημέρωσης που αφορά τη συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, ρώτησα και έλαβα πληροφορίες για όσες τυχόν ερωτήσεις/απορίες είχα, παρέχω τη συναίνεσή μου για:

Τη συλλογή και επεξεργασία των προσωπικών μου δεδομένων για τους σκοπούς και με τους τρόπους που περιγράφονται στο ενημερωτικό έντυπο που συνοδεύει το παρόν.

Ο/Η υπογράφων/ουσα..... / /

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ - ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

α/α	Περιφερειακή ενότητα	Έκτ. (τ.χλμ.)	Πληθ.	Δήμος	Έκτ. (τ.χλμ.)	Πληθ.	Έδρα	Νησί
1	Άνδρου	379,20	8.826	Άνδρου	379,20	8.826	Άνδρος (Χώρα)	Άνδρος
2	Θήρας	312,70	19.044	Ανάφης	38,00	293	Ανάφη	Ανάφη
				Θήρας	90,70	15.480	Θήρα (Φηρά)	Θήρα
								Θηρασιά
								Παλαιά Καμένη
				Ιητών	111,00	2.299	Ίος (Χώρα)	Ίος
				Σίκινου	41,00	253	Σίκινος (Κάστρο)	Σίκινος
3	Καλύμνου	420,00	31.383	Φολεγάνδρου	32,00	719	Φολεγανδρος (Χώρα)	Φολεγανδρος
				Αγαθονησίου	14,50	202	Μεγάλο Χωριό (Αγαθονησίου)	Αγαθονήσι

				Αστυπάλαιας	114,10	1.376	Αστυπάλαια (Χώρα)	Αστυπάλαια
				Καλυμνίων	110,60	17.752	Κάλυμνος (Πόθια)	Κάλυμνος
								Καλόλιμνος
								Πλάτη
								Τέλενδος
								Ψέριμος
				Λειψών	17,40	778	Λειψοί	Λειψοί
				Λέρου	54,20	7.992	Αγία Μαρίνα (Λέρου)	Λέρος
								Φαρμακονήσι
				Πάτμου	89,20	3.283	Πάτμος (Χώρα)	Πάτμος
								Αρκοί
								Μάραθος
4	Καρπάθου- Ηρωικής Νήσου	394,20	7.790	Καρπάθου	324,70	6.567	Κάρπαθος (Πηγάδια)	Κάρπαθος
								Σαρία

	Κάσου			Ηρωικής Νήσου Κάσου	69,50	1.223	Φρυ (Κάσου)	Κάσος
5	Κέας- Κύθνου	249,10	3.903	Κέας	148,90	2.395	Ιουλίδα (Χώρα Κέας)	Κέα
				Κύθνου	100,20	1.568	Κύθνος (Χώρα ή Μεσαριά)	Μακρόνησος Κύθνος
6	Κω	337,30	38.137	Κω	287,20	37.089	Κως	Κως
				Νισύρου	50,10	1.048	Νίσυρος (Μανδράκι)	Νίσυρος Γυαλί
7	Μήλου	346,60	10.130	Κιμώλου	37,40	810	Κίμωλος (Χωριό)	Κίμωλος
				Μήλου	160,10	5.302	Μήλος (Πλάκα)	Πολύαιγος Μήλος
				Σερίφου	75,20	1.241	Σέριφος (Χώρα)	Σέριφος
				Σίφνου	73,90	2.777	Απολλωνία (Σίφνου)	Σίφνος
8	Μυκόνου	105,20	10.704	Μυκόνου	105,20	10.704	Μύκονος (Χώρα)	Μύκονος

								Δήλος
9	Νάξου	622,10	22.539	Αμοργού	126,30	1.961	Αμοργός (Χώρα)	Αμοργός
								Κάτω Αντικέρι
				Νάξου και Μικρών Κυκλάδων	495,80	20.578	Νάξος (Χώρα)	Νάξος
								Άνω Κουφονήσι
								Δονούσα
								Ηράκλεια
								Σχοινούσα
10	Πάρου	231,40	15.785	Αντιπάρου	35,10	1.265	Αντίπαρος	Αντίπαρος
				Πάρου	196,30	14.520	Πάρος (Παροικιά)	Πάρος
11	Ρόδου	1.584,30	129.521	Μεγίστης	9,10	584	Καστελλόριζο	Καστελλόριζο
				Ρόδου	1.407,90	125.113	Ρόδος	Ρόδος
				Σύμης	65,80	2.603	Σύμη (Γιαλός)	Σύμη
				Τήλου	64,50	746	Μεγάλο Χωριό (Τήλου)	Τήλος

Π.1.2 - Έρευνα με τη Συμμετοχή Δήμων και Κέντρων Κοινότητας στο Νότιο Αιγαίο (2025)

				Χάλκης	37,00	475	Χάλκη (Ημπορείος)	Χάλκη
12	Σύρου	102,40	21.124	Σύρου-Ερμούπολης	102,40	21.124	Ερμούπολη	Σύρος
								Βαρβαρούσα
13	Τήνου	194,60	8.934	Τήνου	194,60	8.611	Τήνος (Χώρα)	Τήνος
	ΣΥΝΟΛΟ	5.279,10	327.820		5.279,10	327.820		

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΣΕ ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΚΑΙ/Ή ΗΧΟΓΡΑΦΗΣΗ

**Πληροφορίες σχετικά με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων υπό τη μορφή
οπτικοακουστικού υλικού από την CROWDPOLICY ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΙΚΕ**

Ημερομηνία:.....

Εκδήλωση/ Έργο Σχετικό με την ηχογράφιση: **Επιτόπιες Έρευνες Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου 2025**

Με την παρούσα δήλωση ο/η κάτωθι υπογράφων/ουσα δηλώνω χωρίς καμία επιφύλαξη ότι παρέχω τη συγκατάθεση μου για συμμετοχή στη φωτογράφιση και/η βιντεοσκόπηση που θα λάβει χώρα στο πλαίσιο των **Επιτόπιων Ερευνών του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου 2025**.

Στόχος της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων υπό τη μορφή οπτικοακουστικού υλικού από το Παρατηρητήριο Κοινωνικής ένταξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και την CROWDPOLICY ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΙΚΕ ως αναδόχου του έργου, αποτελεί η παραγωγή επικοινωνιακού και ενημερωτικού υλικού για τις δραστηριότητες στο πλαίσιο της ως άνω αναφερόμενης δράσης, συμπεριλαμβανομένου της μεταφοράς και διαμοιρασμού του περιεχομένου με οργανισμούς ΜΜΕ και τρίτα μέρη για την εκ νέου δημοσίευση για λόγους δημοσιότητας.

Το υλικό της σχετικής φωτογράφισης και βιντεοσκόπησης θα εγγραφεί σε υλικούς και άυλους φορείς εικόνας και/ή ήχου (βίντεο, φωτογραφίες), οι οποίοι είναι διαθέσιμοι μόνο στην Ομάδα Έργου του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και στο προσωπικό της CROWDPOLICY ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΙΚΕ ως αναδόχου του έργου, με σκοπό τη δημοσιοποίηση και προβολή. Το οπτικοακουστικό υλικό θα αποθηκευτεί, επεξεργαστεί και δύναται να χρησιμοποιηθεί **χωρίς χρονικό/ τοπικό περιορισμό**. Ως εκ τούτου, αποδέχομαι ότι η εικόνα και η φωνή μου ενδέχεται να περιλαμβάνεται στους ως άνω φορείς δεδομένων. Αποδέχομαι, επίσης, ότι μπορεί να αναφερθεί το όνομα μου, προφορικά ή γραπτώς στους φορείς των δεδομένων. Τα βίντεο και οι φωτογραφίες θα προβάλλονται και θα δημοσιοποιούνται κατά διακριτική ευχέρεια του Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου στο πλαίσιο υλοποίησης των δράσεων ενημέρωσης που πραγματοποιεί καθώς και της CROWDPOLICY ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΙΚΕ ως αναδόχου του έργου αποκλειστικά και μόνο για τους σκοπούς του ανωτέρω έργου, στο διαδίκτυο και σε κάθε πρόσφορο μέσο, σε περιοδικά, εφημερίδες ή στην τηλεόραση με σκοπό την κατά το δυνατόν ευρύτερη προβολή και επικοινωνία των εκάστοτε εκδηλώσεων/ δράσεων.

Σημαντικές πληροφορίες περί προστασίας προσωπικών δεδομένων:

Υπεύθυνος για την επεξεργασία των δεδομένων είναι το Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και η εταιρεία Crowdpolicy ΙΚΕ. Η επεξεργασία των δεδομένων λαμβάνει χώρα επί τη βάση της συγκατάθεσης των συμμετεχόντων σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 στοιχείο α) του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων. Η συμμετοχή στο υλικό φωτογράφισης/ βιντεοσκόπησης κατά περίπτωση καθώς και η παροχή της συγκατάθεσης σας είναι εθελοντική. Έχετε, επίσης, το δικαίωμα να ανακαλέσετε τη συγκατάθεση σας για την επεξεργασία των προσωπικών σας δεδομένων με μελλοντική ισχύ, και να υποβάλλετε οποιοδήποτε αίτημα σχετικά με την πρόσβαση, διόρθωση, διαγραφή, απόκτηση και διαβίβαση (φορητότητα), τον περιορισμό της

επεξεργασίας, την εναντίωση και την άρση της συγκατάθεσης μου για την επεξεργασία των Δεδομένων εγγράφως στα ακόλουθα στοιχεία επικοινωνίας:

- Για το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου: Πλατεία Παπάγου 34, Τ.Κ. 84100 Σύρος, Δ/ση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: southaegeanobservatory@gmail.com, Τηλ. Επικοινωνίας (Σύρος) : 22810 76923 κα Κυρίτση Κυριακή, 22810 76775 κα Κουρκουμάρη Κωνσταντίνα, κα Συμεώνογλου Θεοδώρα Τηλ. Επικοινωνίας (Ρόδος) : 22413 64410 κα Αττιτή Ειρήνη, Χατζήπαππα Κατερίνα 22410 70171 και
- Για την Crowdpolicy IKE: Ελ. Βενιζέλου 82, Μοσχάτο, Τ.Κ. 18345, Δ/ση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: socialpnateam@crowdpolicy.com, Τηλ. Επικοινωνίας 2169002600

Σε περίπτωση που δε συναινέσετε να εμφανίζεστε σε βίντεο/ φωτογραφία που απεικονίζεστε, η σκηνή που πιθανόν να εμπεριέχει μια αναγνωρίσιμη εικόνα σας θα αφαιρεθεί.

Η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πραγματοποιείται σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του Γενικού Κανονισμού και της λοιπής ισχύουσας νομοθεσίας για την Προστασία Δεδομένων. Σύμφωνα με τις προβλέψεις των άρθρων 13 έως και 15 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων διατηρείτε ως υποκείμενα των δεδομένων δικαίωμα ενημέρωσης και δικαίωμα πρόσβασης ως προς τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που σας αφορούν. Επιπλέον, διατηρείτε βάσει των εκεί αναφερόμενων προϋποθέσεων και των λοιπών νομικών προδιαγραφών δικαίωμα διόρθωσης σύμφωνα με το άρθρο 16 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Προσωπικών Δεδομένων, δικαίωμα διαγραφής σύμφωνα με το άρθρο 17 του Γενικού Κανονισμού για την προστασία Δεδομένων, δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας σύμφωνα με το άρθρο 18 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων, δικαίωμα στη φορητότητα των Δεδομένων σύμφωνα με το άρθρο 20 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων, δικαίωμα εναντίωσης στην επεξεργασία σύμφωνα με το άρθρο 21 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων. Μπορείτε να ασκήσετε τα δικαιώματά σας οποιαδήποτε στιγμή αποστέλλοντας σχετικό αίτημα στην ηλεκτρονική διεύθυνση socialpnateam@crowdpolicy.com. Επιπλέον, τα υποκείμενα των δεδομένων έχουν δικαίωμα υποβολής καταγγελίας σε εποπτική αρχή σύμφωνα με την ως άνω νομοθεσία.

Έχω ενημερωθεί ότι περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την πολιτική προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα της Crowdpolicy IKE, μπορώ να λάβω από τον αρμόδιο Υπεύθυνο Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων της Crowdpolicy IKE στην ηλεκτρονική διεύθυνση socialpnateam@crowdpolicy.com.

Τελικές Δηλώσεις:

Δηλώνω ρητά ότι μου έχει δοθεί αντίγραφο της παρούσας δήλωσης συγκατάθεσης καθώς και ότι έχω διαβάσει και κατανοήσει όλες τις σχετικές πληροφορίες.

Δηλώνω ρητά και χωρίς καμία επιφύλαξη ότι παρέχω την άδεια στο Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και στην CROWDPOLICY ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ IKE ως αναδόχου του έργου υποστήριξης της λειτουργία του Παρατηρητηρίου, να ενσωματώσει την εικόνα και τη φωνή μου στην τελική σύνθεση των εικόνων κατά τη διακριτική της ευχέρεια και ότι παραχωρώ κάθε δικαίωμα χρήσης επί του παραγόμενου υλικού χωρίς χρονικό και τοπικό περιορισμό, σε διαφορετικές εκδόσεις και σε όλα τα πιθανά διαφημιστικά μέσα.

Με την παρούσα ο/η κάτωθι υπογράφων/υπογράφουσα **δηλώνω** ρητά ότι τόσο η συγκατάθεση μου όσο και η παραχώρηση χρήσης των δικαιωμάτων μου κατά τα ανωτέρω, παρέχονται εθελοντικά και άνευ οιαδήποτε

ανταλλάγματος και, επομένως δεν διατηρώ ουδεμία οικονομική ή άλλη αξίωση ή δικαίωμα εξ οποιασδήποτε συναφούς διατάξεως ως προς την προσωπικότητα μου.

Διατηρώ το δικαίωμα να ενημερώνομαι σε περίπτωση που η επεξεργασία του οπτικοακουστικού υλικού υπόκειται επεξεργασίας με τέτοιον τρόπο ώστε επιδρά αρνητικά στο πρόσωπο μου. Για το σκοπό αυτό αναφέρω την ηλεκτρονική μου διεύθυνση στην CROWDPOLICY ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΙΚΕ ώστε να δύναται να επικοινωνήσει μαζί μου.

Η συγκατάθεση λαμβάνει χώρα επί τη βάσει του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου ως αναφέρεται παραπάνω.

(Τόπος, ημερομηνία)

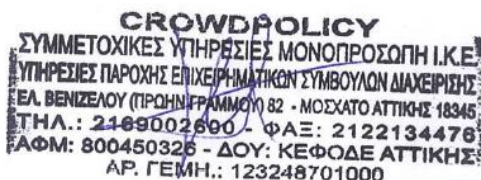
(Ονοματεπώνυμο & Υπογραφή)

(Ηλεκτρονική Διεύθυνση)

Τελικές Δηλώσεις

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, ως Διαχειριστής και Νόμιμος Εκπρόσωπος της εταιρείας «CROWDPOLICY ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΙΚΕ» με έδρα στο Μοσχάτο, οδός Ελευθερίου Βενιζέλου 82, και η οποία είναι ανάδοχος του έργου με τίτλο «Υποστήριξη λειτουργίας Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Νοτίου Αιγαίου», δηλώνω υπεύθυνα και εν γνώσει των συνεπειών του νόμου ότι το παραδοτέο «Π.1.2-Έρευνα με τη Συμμετοχή Δήμων και Κέντρων Κοινότητας Νοτίου Αιγαίου 2025» αποτελεί πρωτότυπο έργο και δεν έχουν χρησιμοποιηθεί άλλες πηγές πέρα από αυτές στις οποίες γίνεται αναφορά. Όπου υπάρχει αναπαραγωγή δεδομένων πινάκων και παραθεμάτων, αυτό δηλώνεται ρητά.

Για την Crowdpolicy MON ΙΚΕ,

Γεώργιος Καραμανώλης, Νόμιμος Εκπρόσωπος